

Mäkkylän Puustellinmäen kylätontin arkeologiset kaivaukset 2015

TUTKIMUSRAPORTTI 31.3.2016

TILAAJA

Invalidisäätiö Orton

TILAAJAN EDUSTAJA

Juha-Pekka Halmeenmäki, toimitusjohtaja

OHJAUSRYHMÄ

Teija Tiitinen, Museovirasto

Tryggve Gestrin, Espoon kaupunginmuseo

KONSULTTI

ark-byroo Oy

Kustaankatu 3, 00500 Helsinki

info@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

p. 010 2350 566

TYÖRYHMÄ

Heini Ynnilä, FT, vastuullinen tutkija

Tuuli Heinonen, FM, tutkija, mittausdokumentointi

Elina Terävä, FM, tutkija, löytövastaava

Anna-Maria Salonen, FM, tutkija ja avustava löytövastaava

Tiina Mikkonen, FM, tutkija

Mikael Nyholm, FM, tutkimusavustaja, valokuvaus

Jenna Karhu, HuK, tutkimusavustaja, osteologinen analyysi

Noora Savunen, HuK, tutkimusavustaja, kasvimakrofossiilitutkimus ja puulajianalyysi

Sisko Pajari, HuK, tutkimusavustaja

Jarkko Saipio, FM, tutkimusavustaja

Iina Musakka, FM, tutkimusavustaja

Anna Ylitalo, FM, tutkimusavustaja

Mikko Suha, FM, tutkimusavustaja

Nora Salonen, FM, tutkimusavustaja

Rasmus Laine, B.Eng., it- ja tietokantavastaava

Annina Kivikari, MA, graafikko

Marianna Heikinheimo, TkT, toimitusjohtaja, sopimusasiat

VALOKUVAT

© ark-byroo Oy

SUORITUSAJANKOHTA

Työ on suoritettu ajalla kesäkuu 2015—maaliskuu 2016.

© ark-byroo Oy

KÄYTETYT LYHENTEET

EKM Espoon kaupunginmuseo

KA Kansallisarkisto

1. Sisällys

2. Tiivistelmä	4	11. Kaivausalue 3.....	50
3. Arkisto- ja rekisteritiedot	6	11.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 3	50
4. Johdanto	9	11.2 Kaivausalueen 3 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet..	50
5. Tutkimushistoria ja käytetyt lähteet.....	11	11.2.1 Luoteisosan modernit ilmiöt.....	50
6.1. Esihistoriallinen aika	12	11.2.2 Liesi tai ahjo R3-3 ja sen ympäristö.....	52
6.2. Keskiaikainen kylätontti ja Mäkkylän kartano	12	11.2.3 Rakenne R3-5 ja sen ympäristö	53
6. Historiallinen konteksti	12	11.3 Kaivausalueen 3 itäosan yksiköt ja rakenteet	55
6.3 Puustelli ja ammattiopisto	13	11.3.1 Rakennus RA3-B ja sen ympäristö	55
7. Tutkimusalueen kuvaus.....	15	11.3.2 Rakennus RA3-A.....	56
8.1 Esityöt	17	11.4 Kaivausalueen 3 länsireunan ja lounaisnurkan yksiköt ja rakenteet	59
8.2 Kaivuutyön kulku ja dokumentointimenetelmät.....	17	11.5 Kaivausalueen 3 keskiosan ja eteläreunan yksiköt ja rakenteet.....	59
8.2.1 Toukokuun tutkimukset	17	11.5.1 Tulenpitoon liittyvä rakenne R3-25 ja kivijalka R3-75..	59
8. Tutkimuksen vaiheet	17	11.5.2 Pihakerros Y3-26 ympäristöineen.....	61
8.2.2 Heinä—lokakuun tutkimukset	19	11.5.3 Kuopat ja paalunsijat	62
8.2.3 Dokumentointiperiaatteet	20	12. Kaivausalue 4.....	66
8.3 Jälkityöt.....	22	13. Kaivausalue 5	67
9.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 1	24	14. Kaivausalue 6	70
9.1.1 Toukokuun 2015 tutkimukset	24	14.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 6	70
9.1.2 Tutkimukset heinä—syyskuussa 2015	24	14.1.1 Toukokuun 2015 tutkimukset.....	70
9. Kaivausalue 1	24	14.1.2 Heinä—lokakuun 2015 tutkimukset	70
9.2 Kaivausalueen 1 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet....	26	14.2 Uuni E ja kaivausalueen 6 pintakerrokset	70
9.2.1 Rakennus RA1-A ja uuni C	26	14.3 Kaivausalueen 6 keskiosan rakenteet ja yksiköt.....	72
9.2.2 Rakennus RA1-C	27	14.3.1 Rakennus RA6-A.....	72
9.2.3 Paalunsijat.....	28	14.3.2 Rakennusta RA6-A edeltävät rakenteet	75
9.3 Kaivausalueen 1 keskiosan yksiköt ja rakenteet	29	14.3.3 Rakennus RA6-C.....	76
9.4 Kaivausalueen 1 eteläosan yksiköt ja rakenteet.....	30	14.4 Kaivausalueen 6 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet .	77
9.4.1 Rakennus RA1-B	31	14.4.1 Rakennus RA6-B.....	77
9.4.2 Rakennuksen RA1-B:n ulkopuoli	32	14.5 Kaivausalueen 6 länsiosan yksiköt ja rakenteet.....	79
10. Kaivausalue 2	33	14.5.1 Rakennus RA6-D	79
10.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 2	33	14.5.2 Länsiosan muut yksiköt ja rakenteet	80
10.1.1 Toukokuun 2015 tutkimukset.....	33	14.6 Kaivausalueen 6 eteläosan yksiköt ja rakenteet.....	81
10.1.2 Tutkimukset heinä—lokakuussa 2015 ja kaivausalueen 2 pintakerrokset	34	14.7 Alueiden 5, 6 ja 1 välillä kulkevaan tiehen avattu koeoja.....	84
10.2 Kaivausalueen 2 etelä- ja länsiosan yksiköt ja rakenteet.....	37	15. Esinelöydöt.....	86
10.2.1 Rakennus RA2-A.....	37	16. AMS-ajoituksen, makrofossiili- ja luu-	92
10.2.2 Uuni A	39	tutkimuksen tulokset.....	92
10.2.3 Rakennus RA2-D	40	17. Tulokset ja yhteenveto.....	94
10.2.4 Rakennus RA2-E.....	41	Lähteet.....	98
10.2.5 Muut kaivausalueen eteläosan yksiköt ja rakenteet	42	Liitteet	101
10.3 Kaivausalueen 2 itäreunan yksiköt ja rakenteet:rakennus RA2-C.....	43		
10.4 Kaivausalueen 2 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet..	46		

2. Tiivistelmä

ark-byroo Oy tutki Espoon Puustellinmäellä kesällä 2015 historiallisen ajan kylätonttia, joka on merkitty muinaisjäännösrekisteriin nimellä Mäkkylä (Mäkkylä) Puustellinmäki (Mj-tunnus 1000001873). Tutkimukset tilasi Invalidisäätiö Orton, ja ne liittyivät alueen kiinteistökehityshankkeeseen, jonka tarkoituksena on rakentaa kylätontin paikalle Keskuspuiston ammattiopiston Arlan toimipisteen uusi päärakennus. Työt suoritettiin vuonna 2015, jotta maansiirtotyöt voitaisiin aloittaa 2016.

Työn päämääränä oli saada tietoa historiallisissa-kin lähteissä mainitun kylän laajuudesta, ajoituksesta, rakenteista ja aineellisesta kulttuurista. Tutkimukset aloitettiin toukokuun 2015 alussa valvotulla pintamaiden koneellisella poistolla. 18.5.–29.5. kohdetta tutkittiin neljän arkeologin voimin. Tällöin kävi ilmi, että kohteella on laajalla alueella säilyneitä 1500-luvun kyläasutuksen kulttuurikerroksia ja rakenteita. Tuolloin käytettävissä olleilla resursseilla ei olisi voitu tutkia kohdetta riittävällä tavalla, joten toukokuussa pyrittiin määrittelemään säilyneitä kulttuurikerroksia sisältävän alueen laajuus, tutkittavien kerrosten paksuus sekä maan pinnalle näkyvien rakenteiden määrä. Tämän perustella kesäkuussa päivitettiin kohteen tutkimussuunnitelma ja haettiin uusi tutkimuslupa.

Kenttätutkimukset käynnistyivät jälleen 13.7. ja jatkuivat aina 16.10. saakka. Tuona aikana henkilökunnan keskivahvuus oli 11 henkilöä ja tutkittavana oli noin 2100 m² kokoinen alue. Laajennetulta tutkimusalueelta poistettiin pintamaat koneellisesti 1700 m² laajuudelta. Pintamaiden poiston yhteydessä pystytettiin lisätutkimukselta rajaamaan pois noin 290 m² kokoinen alue, josta ei ollut havaittavissa selkeitä kulttuurikerroksia. Varsinaiseksi tutkimusalueeksi muodostui näin 650 m² kokoinen alue. Tutkittava alue jaettiin kuuteen kaivausalueeseen kohteen topografian ja sitä halkovien teiden perusteella. Kunkin kaivausalueen kaivamisesta, dokumentoinnista ja raportoinnista vastasi yksi tutkija. Kaivaminen toteutettiin yksikkökaivauksena. Rakenteet ja yksiköt dokumentoitiin suoraan Ipad-laitteilla FileMaker-ohjelmistolla toimivaan, tätä kenttätöitä varten suunniteltuun tietokantaan.

Kenttätöiden aikana esiin saatiin poikkeuksellisen hyvin säilynyt kylätontti, jonka esineistö viittaa asutukseen ristiretkiajalta 1600-luvulle. Varhaisimman asutuksen pääpainopiste on ollut tutkimusalueen itäosassa. Tämän itäisen tutkimusalueen eteläisessä osassa eli alueella 2 olevat vanhimmat kerrokset ovat lukuisten, myöhempiin rakennuksiin liittyvien kerrostumien alla. Nämä vanhimmat rakenteet ajoittuvat todennäköisesti rautakauden lopulle–varhaiselle keskiajalle ja niihin liittyy useampaan rakennukseen kuuluneita hiiltyneitä lattiatasoja, seinälinjoja, muita kiveyksiä ja kuoppia. Vanhimmissa kerroksista kaivettiin esiin useita palasia matalapottoista keramiikkaa. Näitä myöhemmistä kerroksista löydettiin mm. 1350–1550-luvulle ajoittuvaa sieburgilaista kivisavikeramiikkaa ja nuorin rakennus on ilmeisesti keskiaikaista kylää nuorempi. Yhteensä kaivausalueella 2 tunnistettiin viiden rakennuksen jäänteet ja merkkejä useista muista, fragmentaarisesti säilyneistä rakenteista.

Itäisen tutkimusalueen pohjoisen osan muodostavalla alueella 3 saatiin esille myös poikkeuksellisen vanhoja kerroksia. Toisin kuin alueella 2, ne ovat lähellä maanpintaan nousevaa peruskalliota ja levittäytyvät suurten kivien ympärille. Alueella 3 vaikutti sijaineen kaksi tulisijallista rakennusta, joista kummastakin oli säilynyt osittain vain yksi seinälinja. Lisäksi alueella oli yksi tulisija ja useampia muita mahdollisia rakenteita, kuten paalunsijoja, joiden käyttötarkoitus ja liittyminen rakennuksiin jäi epäselväksi. Ajoitustulosten perusteella alueella 3 on ollut erilaista toimintaa mahdollisesti 1100-luvulta uuden ajan alkupuolelle saakka. Vanhimmissa kerroksista löydettiin runsaasti matalapoltoista

keramiikkaa sekä ristiriipus. Myöhempi löytömateriaali alueelta on melko niukka, mikä viittaa siihen, että alueen käyttö muuttui.

Tutkimusalueen länsiosassa sijaitsevaa aluetta 1 tutkittiin jo toukokuussa 2015, jolloin välittömästi löydettiin 1500-luvulle ajoittuvan kivisavikannun pala, sekä todennäköisesti samanaikaisia punasaviastioiden paloja. Myöhemmissä tutkimuksissa paljastettiin kolmen eri rakennuksen pohjat, oja, kaksi paalunsijaa sekä muita rakenteita. Ajallisesti rakenteet ovat keskenään melko saman ikäisiä ja ajoittuvat kylän käyttövaiheen nuorimpiin vaiheisiin, 1400–1600-luvuille. Kaikkia paljastettuja rakenteita ei ehditty purkaa, joten on mahdollista, että alueella oli säilynyt myös 1400-lukua vanhempia kerroksia.

Tutkimusalueen keskiosassa sijaitsevalta alueelta 6 tutkittiin hyvin säilynyt kiuasuuni ja siihen liittyvä, 1500—1600-luvulle ajoittuva rakennus. Sekä rakennuksen alta että ympäristöstä havaittiin ja osin purettiin useita sitä vanhempia kivijalkoja, joihin liittyvät kulttuurikerrokset olivat säilyneet huonosti. Kokonaisuutena voitiin hamoittaa neljän rakennuksen osittain säilyneet jäänteet. Alueen vanhimmat kulttuurikerrokset havaittiin sen eteläosasta, josta talletettiin edellä mainittujen alueiden tapaan useita paloja matalapolttoista keramiikkaa sekä oletettavasti 1200–1300-luvulle ajoittuvaa punasavikeramiikka. Modernista toiminnasta alueella kertovat 1800—1900-luvun jätekerrokset.

Alueella 5 tutkittiin korkeahkoa, uunin rauniosta koostuvaa kumpareta. Kaivauksissa uunista tutkittiin arviolta neljäsosa ja uunin pohjoispuolelta dokumentoitiin mahdollinen seinälinja. Täten uuni oli avautunut

huonetilaan joko sen itä-, länsi- tai eteläpuolella. Kaivauksissa ei saatu ajoittavia löytöjä, mutta paljastuneet rakenteet liittyvät alueen keskiaikaiseen asutukseen.

Tutkimusalueen luoteisosassa sijaitsevan alueen 4 pohjoisimmat ja itäisimmät osat voitiin koneellisen pintamaan poiston jälkeen rajata lisätutkimusten ulkopuolelle, sillä sieltä ei havaittu säilyneitä kulttuurikerroksia. Alueen läntisimmässä reunassa sijaitsevaa uunia tutkittiin sen verran, että rakenteen tulkinta voitiin varmistaa. Rakenteeseen liittyviä kulttuurikerroksia ei ollut sen ympäristössä juurikaan säilynyt, mutta uunin vierestä löytyi pintapöimintana kyläasutuksen lopulle ajoittuva punasaviastian pala.

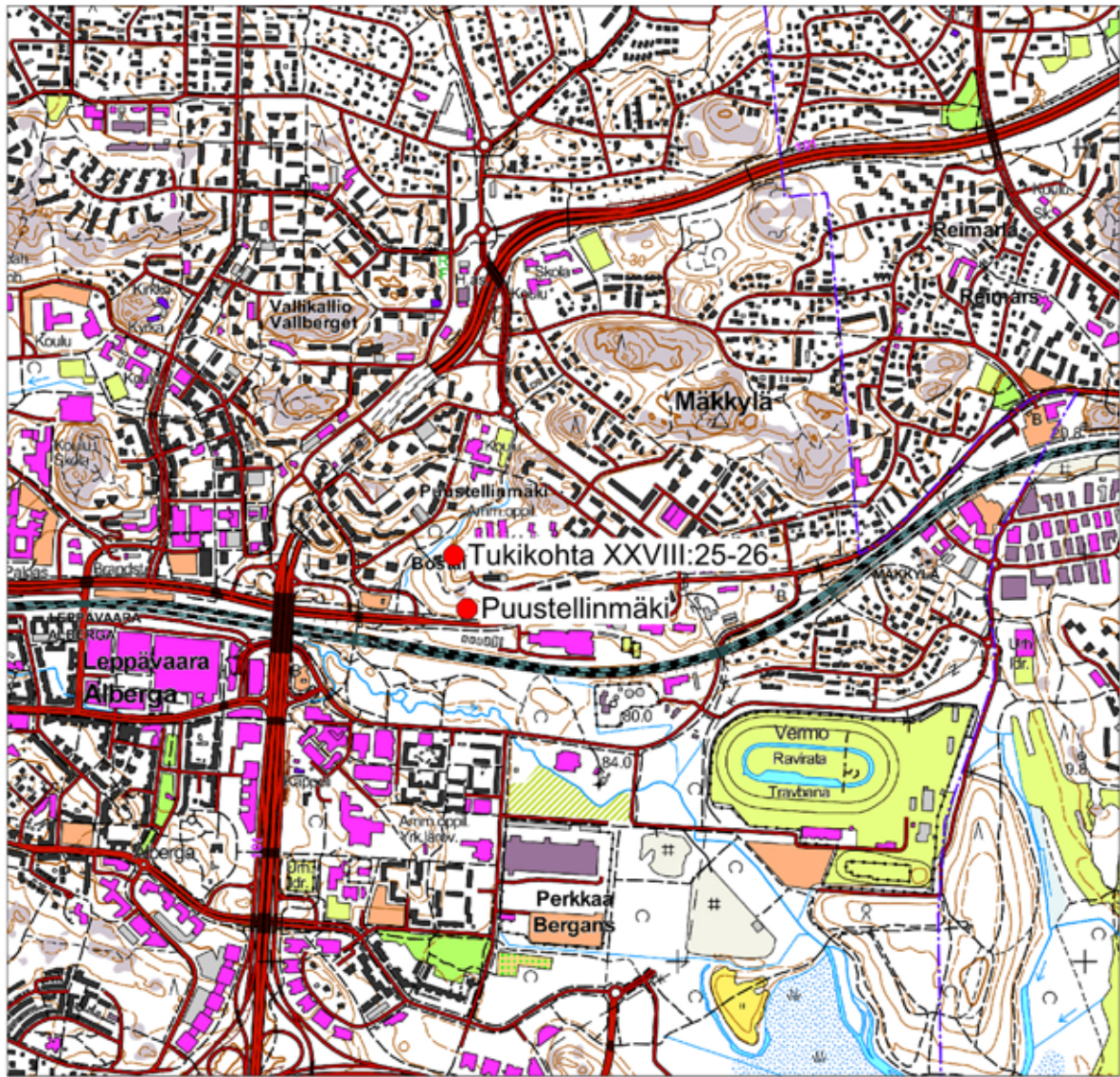
Mäkkylän kylätontin poikkeuksellisuus paljastui tutkimusten kuluessa. Kohde oli erityisen haastava kaivaa sen kivisyyden ja juurakkoisuuden takia. Kohteella on asuttu hyvin pitkään, minkä ansioista sillä on monimutkainen stratigrafia. Vaikka löytöaineisto ei ole erityisen runsas, sisältää se monipuolista, kylän arjesta kertovaa esineistöä. Kohde osoittautui Espoon tutkittuista kylistä vanhimmaksi, ja se onkin ilmeisesti kirjallisten lähteiden tuntemaan Haapalaksin jakokunnan emäkylä. Koska alueella ei ole ollut intensiivistä maankäyttöä 1600-luvun lopun jälkeen, vanhat kerrostumat ovat säilyneet poikkeuksellisen hyvin.

Kaivausten jälkeen tutkimusalue jätettiin peittämättä, koska alueen rakentamiseen liittyvät maansiirtotyöt alkavat vuoden sisällä tutkimusten päättymisestä.

3. Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohde	Mäkkylä (Mäkkylä) Puustellinmäki
Muinaisjäänöstunnus	1000001873
Kunta	Espoo
Kaupunginosa	Leppävaara
Kylä	Mäkkylä
Kohteen laji	Kylätontti
Kohteen ajoitus	Rautakauden loppu—uuden ajan alku
Tutkimuksen laatu	Kaivaus
Tutkimuksen toteuttaja	ark-byroo Oy Kustaankatu 3, 00500 Helsinki
Kenttätyönjohtaja	Heini Ynnilä
Kenttätyöaika	18.5.–28.5, 13.7.–16.10.2015
Tutkitun alueen laajuus	Noin 2100/650 m ²
Tutkimusten tilaaja	Invalidisäätiö Orton
Resurssit	Noin 7900 työtuntia, joista 5300 tuntia kenttätöihin
Kiinteistötunnus	49.439.1.209
Maanomistaja	Invalidisäätiö Orton Tenholantie 10, 00281 Espoo PL 29
Peruskarttalehti ETRS-TM35	L4131
Sijaintikoordinaatit ETRS-TM35FIN	P= 6677877,46 I= 379489,66
Tutkimuslupa	MV/26/05.04.01.02/2015, 28.4.2015 ja 6.7.2015
Löydöt	KM40409: 1—1244, historiallisen ajan asuinpaikkalöytöjä Espoon Puustellinmäki, diar. 25.5.2015.
Aikaisemmat löydöt	KM40010:1—71, diar. 10.9.2014
Aikaisemmat tutkimukset	Erkki Härö 1991, inventointi Teija Nurminen 2000, inventointi Päivi Hakanpää 2005, inventointi ark-byroo 2014a, esiselvitys ark-byroo 2014c, tarkkuusinventointi ja koekaivaus
Tutkimuskertomuksen säilytyspaikka	Museoviraston arkisto
Kopioiden säilytyspaikat	Invalidisäätiö Orton, ark-byroo Oy

0 1000 m

Puustellinmäen kylätontin tutkimusalueen keskipiste on merkitty punaisella pisteellä, merkittynä myös toukokuussa tutkitun Tukikohta XXVIII: 25—26:n sijainti.

Tutkimusalue heinäkuun 2015 alussa. Kuvan alaosassa on aidattuna toukokuun tutkimusalue, jossa havaitut uunirakenteet on suojattu pressuin. Kuvan yläosassa on laajennettu tutkimusalueen osa, josta on kaadettu puusto.

4. Johdanto

Espon Mäkkylän Puustellinmäellä toteutettiin arkeologisia tutkimuksia toukokuussa sekä heinä–lokakuussa 2015. Tutkimuskohteena oli kylätontti, joka tunnetaan 1500-luvun historiallisista lähteistä ja jonka tiedetään myöhemmin autoituneen kylän maiden siirryttyä kartanon omistukseen. Työn tavoitteena oli saada tietoa kylän laajuudesta, ajoituksesta, rakenteista ja esineellisestä kulttuurista, ja verrata näitä kirjallisten lähteiden antamaan kuvaan.

Tutkimukset tulivat ajankohtaiseksi, kun alue siirtyi Invalidisäätiön omistukseen. Tässä yhteydessä alueelle laadittiin kehitysuunnitelma, jonka mukaan Puustellinmäen rakennuskanta tulee uudistumaan ja tiivistymään merkittäväällä tavalla. Suunnitelmiin liittyen sekä alueen rakennuskantaa että muinaismuistolain (295/1963) nojalla rauhoitettuja kiinteitä muinaisjäännöksiä tutkittiin vuonna 2014 ark-byroon toimesta. Viimeisimpänä näistä tutkimuksista alueella toteutettiin tarkkuusinventointi, jossa muinaisjäännöskohteiden ikää, säilymisen astetta ja kuntoa pyrittiin selvittämään koekuopituksin ja maatutkauksen avulla. Tulosten valmistuttua Museovirastolta pyydettiin lausuntoa tutkimusten riittävydestä, jotta muinaisjäännöksille voitaisi myöntää kajoamislupa Uudenmaan ELY-keskuksen toimesta.

Lausunnossaan Museovirasto totesi, että Mäkkylän kylätonttiin liittyvät rakenteet alueen etelälaidalla vaativat lisätutkimuksia ennen kuin kajoamislupa voidaan myöntää. Lisätutkittavaksi alueeksi esitettiin noin 600 neliömetrin laajuista aluetta niiden koekuoppien ympäristössä, joista oli vuoden 2014 tutkimuksissa löydetty 1900-lukua vanhempia ihmistoimintaan liittyviä merkkejä.¹ Samassa yhteydessä katsottiin myös kylätontin pohjoispuolella sijaitsevalta ensimmäisen maailmansodan aikaisella Tukikohdalla XXVIII: 25—26

(mj-tunnus 1000007779) tarvittavan lisätutkimuksia. Nämä tutkimukset toteutettiin toukokuussa 2015 ja näitä tutkimuksia koskeva raportti on toimitettu Museovirastoon.²

Tässä raportissa kuvataan kylätontilla suoritettujen tutkimusten kulku, esitellään kylän historiallinen konteksti ja kentällä tehdyt havainnot, sekä pohditaan kenttähavaintojen ja tunnetun historiallisen viitekehysten suhdetta toisiinsa, sekä kohteen merkittävyyttä kylätonttien tutkimuksen saralla niin Espoossa kun laajemminkin Uudellamaalla. Raportti on laadittu noudattaen Museoviraston ohjeita arkeologisen kaivauskertomuksen laatimisesta ja Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeita. Työn tavoitteena on täyttää lisädokumentointitarve ja täten mahdollistaa kajoaminen kohteelle. Kohteelle on jo myönnetty ehdollinen kajoamislupa.³

Touko—lokakuussa 2015 toteutetun kenttätöiden tilaajana toimi Invalidisäätiö Orton ja sen toteutti ark-byroo. Tällöin koneellisesti maata poistettiin noin 1700 neliometriä kooltaan olevalta alueelta ja käsin kaivettiin syvemmälle 670 neliömetrin laajuista aluetta. Henkilökuntaan kuuluivat kaivaustenjohtaja Heini Ynnilä, tutkijat Tuuli Heinonen (ts. kaivaustenjohtaja), Elina Terävä, Anna-Maria Salonen ja Tiina Mikkanen, sekä tutkimusavustajat Mikael Nyholm, Sisko Pajari, Jarkko Saipio, Jenna Karhu, Noora Savunen, Iina Musakka, Anna Ylitalo, Mikko Suha ja Nora Salonen. Jälkitöistä vastasivat Ynnilä, Heinonen, Terävä, Anna-Maria Salonen, Mikkanen ja Suha. Työt suoritettiin suotuisissa sääolosuhteissa ja töiden aikana panostettiin sidosryhmien, kuten Keskuspuiston ammattioppilaitoksen opiskelijoiden ja henkilökunnan, Espoon

1 MV/216/05.01.00/2014.

2 ark-byroo 2015.

3 UUDELY/1091/2015.

Ilmakuva työmaasta syyskuun alussa.

kaupunginmuseon ja kaupunkisuunnittelukeskuksen sekä Museoviraston tiedottamiseen.

Puustellinmäen etelärinteellä, Turuntien pohjoispuolella, on historiallisten karttojen mukaan sijainnut Mäkkylän kylän vanha tonttimaa, joka on autioitunut viimeistään 1600-luvun kuluessa. Tonttimaa on otettu uudelleen käyttöön 1840-luvulla kun Mäkkylän puustellin päärakennus siirrettiin tälle paikalle. Tämän asutusvaiheen painopistealue näyttää kuitenkin sijainneen tonttimaan reunalla siten, että merkittävä osa tonttimaata rajautui sen ulkopuolelle. Tämä myöhäisen toiminnan voidaan todeta jatkuneen 1900-luvulle mm. vanhan karttamateriaalin, valokuvien sekä maastossa havaittavien kivijalkojen ja villiintyneen puutarhan perusteella.

Mäkkylän kylätonttia on ennen vuoden 2015 kaivauksia käsitelty Espoon keskiaikaa ja nimistöä käsittelevässä tutkimuksessa, sekä alueella on tehty useampia inventointeja. Inventoinnista viimeisimpänä vuoden 2014 tarkkuusinventoinnissa kylätontilla

avattiin yhdeksän koekuoppaa ja dokumentoitiin yksi rakenne. Näiden perustella oletettiin tutkimuskohteella olevan säilyneenä vain uuden ajan aikaisia kerrostumia ja rakenteita. Se, että varhaisempia kerrostumia oli säilynyt laajassa mittakaavassa, oli yllätys, johon ei toukokuun kenttätöitä aloitettaessa ollut varauduttu. Tutkimukset oli suunniteltava uudelleen. Koska kaivauksista tulivat mittavat, jatkotyö suunniteltiin ja resursoitiin tarkasti. Museovirasto hyväksyi päivitetetyn tutkimussuunnitelman. Kohteen poikkeuksellisuus niin pitkäikäisyyden kuin säilyvyyden osalta paljastui pikkuhiljaa kenttätöiden kuluessa. Tästä huolimatta työ toteutettiin suunnitellussa aikataulussa ja laajuudessa. Jotta tämä oli mahdollista, joustoa ja ymmärrystä löytyi kiitettävällä tavalla henkilökunnalta, tilaajalta ja museoviranomaisilta. Siitä kaikille lämmin kiitos.

5. Tutkimushistoria ja käytetyt lähteet

Espoon keskiaikaisia kylätontteja on tähän mennessä inventoitu kahdesti, ja Mäkkylä on sisällytynyt molempiin tutkimuksiin. Vuonna 2000 Teija Nurmisen tekemässä, koko Espoon kattavassa inventoinnissa Mäkkylän kylä käsiteltiin yhtenä kohteena, johon kuului kaksi tonttimaata, Kalkkipellonmäki Turuntien eteläpuolella ja Puustellinmäki pohjoispuolella.⁴ Vuonna 2005 Päivi Hakanpään inventoidessa Espoon eteläosien kyläpaikat, Kalkkipellonmäestä ja Puustellinmäestä oli tehty omat erilliset kohteensa, sillä ne ovat erillisiä tonttimaita saman kylän sisällä.⁵ Nurmisen tutkimus pohjautui historiallisten lähteiden antamien tietojen paikallistuksiin nykykartoille. Työhön liittyi myös kohteiden maastotarkastus. Hakanpään inventointi pohjautui Nurmisen työlle, mutta nyt kohteilla suoritettiin kairauksia, joiden avulla oli tarkoitus määrittää muinaisjäännösalueiden laajuus ja tarkistaa kohteiden säilyneisyys. Puustellinmäellä kairauksessa havaittiin mm. saven ja tiilimurskan sekaista hiekkaa.⁶ Sekä Nurmisen että Hakanpään inventoinneissa arvioitiin, että Puustellinmäellä on voinut säilyä kylätonttiin liittyviä rakenteita.

Alueen viimeaikaisista tutkimuksista on vastannut ark-byroo. Vuonna 2014 kehitettäväksi aiotun koulualueen muinaisjäännöksistä laadittiin arkeologinen esiselvitys sekä toteutettiin tarkkuusinventointi ja koe-kaivaus. Näiden tutkimusten tavoitteena oli määrittää

muinaisjäännösobjektien ikää, säilyneisyyttä, kuntoa ja laajuutta. Kylätontin muinaisjäännösrajoituksen mukaiselle alueelle tehtiin 26 koeuoppaa, joista yhdeksän sijaitsi vuoden 2015 tutkimusalueella. Koeuopituksen perusteella kuitenkin katsottiin, että löydöt ajoittuvat todennäköisesti 1700-luvulle ja sitä nuoremmiksi.⁷

Arkeologisten tutkimusten tulosten lisäksi tärkeän lähdeaineiston alueen maankäytön vaiheista muodostavat historialliset kartat, jotka kertovat alueen asutuksen sijoittumisesta 1600-luvun lopulta nykypäivään asti. Kevään 2015 kaivauksia valmisteltaessa kartta-aineistoon perehdyttiin ainoastaan melko pintapuolisesti, sillä kartat on analysoitu kattavasti sekä ark-byroon vuoden 2014 inventointien että koe-kaivauksen yhteydessä.⁸ 1600–1700-lukujen karttakonseptit olivat ainoa karttakokonaisuus, jota ei aiemmin ole ollut mahdollista käydä läpi, joten siihen paneuduttiin huolellisemmin kevään 2015 tutkimuksia valmisteltaessa.

Inventointien ja alkuperäislähteiden lisäksi tärkeän lähteen muodostavat maininnat tutkimuskirjallisuudessa. Mäkkylän kylän keskiaikaa on tarkasteltu etenkin nimistö- ja paikannimien tutkimuksen kautta.⁹ Kylän ja kartanon vaiheita keskiajan jälkeen taas on käyty perusteellisesti läpi paikallishistoriallisessa tutkimuksessa.¹⁰

4 Nurminen 2000.

5 Hakanpää 2005.

6 Hakanpää 2005, 95.

7 ark-byroo 2014c.

8 ark-byroo 2014a, 2014b, 2014c.

9 Kepsu 2008.

10 Ramsay 1984a, 1984b.

6. Historiallinen konteksti

6.1. Esihistoriallinen aika

Puustellinmäeltä ei tunneta esihistoriallista asutusta. Pääosa mäen alueesta oli vielä kivikaudella meren peittämä. Nuoremmalla kivikaudella mäen yläosasta (n. 30 m mpy) muodostui etelään työntyvä kalliainen niemi, jonka länsipuolella nykyisen puron alueella sijaitsi kapea merenlahti. Kivikautisen ihmistoiminnan jälkiä tunnetaan kuitenkin muualta Mäkkylän alueelta. Lähimpänä Puustellinmäkeä sijaitsevat irtolöytöpaikat Mäkkylä 3 (Mj-tunnus 1000005787) noin 300 metriä Puustellinmäen länsipuolella ja Mäkkylä 2 (Mj-tunnus 1000005780) noin 600 metriä Puustellinmäestä itään. Näistä kummastakin on löydetty kivinen kirves. Frideborg B-nimiseltä irtolöytökohteelta (Mj-tunnus 1000004120), joka sekkin sijaitsee Puustellinmäen länsipuolella, sen sijaan löydettiin kaksi rautakautista putkikirvestä ja putkellinen keihäänkärki. Vuonna 1940 tehdyn koekaivauksen mukaan kyseessä on joko tilapäinen hautapaikka tai kätkö.¹¹

Pronssi- ja rautakautisia kiinteitä muinaisjäännöksiä Mäkkylän alueelta ei tunneta. Kiinteän asutuksen on Länsi-Uudellamaalla — Espoo mukaanlukien — perinteisesti katsottu syntyneen vasta rautakauden jälkeen ruotsalaisen uudisasutuksen myötä noin vuoteen 1200 mennessä. Viime aikoina niin arkeologinen kuin ympäristöhistoriallinen tutkimus on kuitenkin osoittanut rautakautisen asutuksen ja maanviljelyn olleen tällä alueella vakiintunutta.¹² Asutushistorian kehitystä valaisevat osaltaan myös kielitieteelliset tutkimukset. Mäkkylän alueelta tunnetaan suomalaisperäistä nimitystä, mikä viittaa siihen, että alueella on ollut myös suomenkielisiä asutusta aikana, jolloin paikannimet ovat syntyneet. Mahdollisesti suomalaisasutus on syntynyt jo rautakauden loppupuolella, ennen ruotsalaisten

siirtolaisten tuloa. Saulo Kepsu tulkitsee Mäkkylän olevan vanha suomalaiskylä, joka on mahdollisesti koko Storhoplaxin jakokunnan emäkylä. Kylän juuret ovat joko keskiajalla, tai nimistön perusteella mahdollisesti jopa rautakaudella asti.¹³

6.2. Keskiaikainen kylätontti ja Mäkkylän kartano

Varhaisimmat historiallisten lähteiden tarjoamat tiedot Mäkkylästä ovat keskiajan ja uuden ajan taitteesta, vuodelta 1540, jolloin kylässä oli viisi taloa, jotka muodostivat yhteensä kolme täysveroa. 1500-luvun lopulta alkaen kylän talot alkoivat keskittyä yhden henkilön omistukseen, kun taloista neljä läänitettiin Helsingin pormestarille, Hans Olofinpojalle. Vuoteen 1608 mennessä hän oli hankkinut omistukseensa kaikki kylän tilat, ja perusti sinne asuinkartanon.

On epäselvää, mitä Mäkkylän talonpojille ja heidän tilojensa rakennuksille tapahtui läänityksen jälkeen. Kartanovaiheesta on muutamia asiakirjalähteitä. Vuodelta 1683 peräisin olevassa tarkastuspöytäkirjassa kerrotaan yhden lampuodin viljelevän maita kartanon leskirouvan alaisuudessa.¹⁴ Mäkkylän kartanon läänitys ja rälssoikeudet peruttiin 1600-luvun loppupuolella ison reduktion yhteydessä, ja 1711 peruutus pantiin käytännössä toimeen.¹⁵ Tämän jälkeen tila toimi kruunun virkatalona.

Varhaisinta paikkatietoa tutkimusalueesta on vuodelta 1691, jolloin Samuel Broterus kartoitti Espoota.¹⁶ Kartalta ei enää selviä, missä kylän talot ennen kartanon syntyä sijaitsivat. Kartalle on merkitty ainoastaan säteritila, joka sijaitsi Puustellinmäen länsipuolella virtaavan puron länsirannalla, heti nykyisen Turuntien

11 <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>.

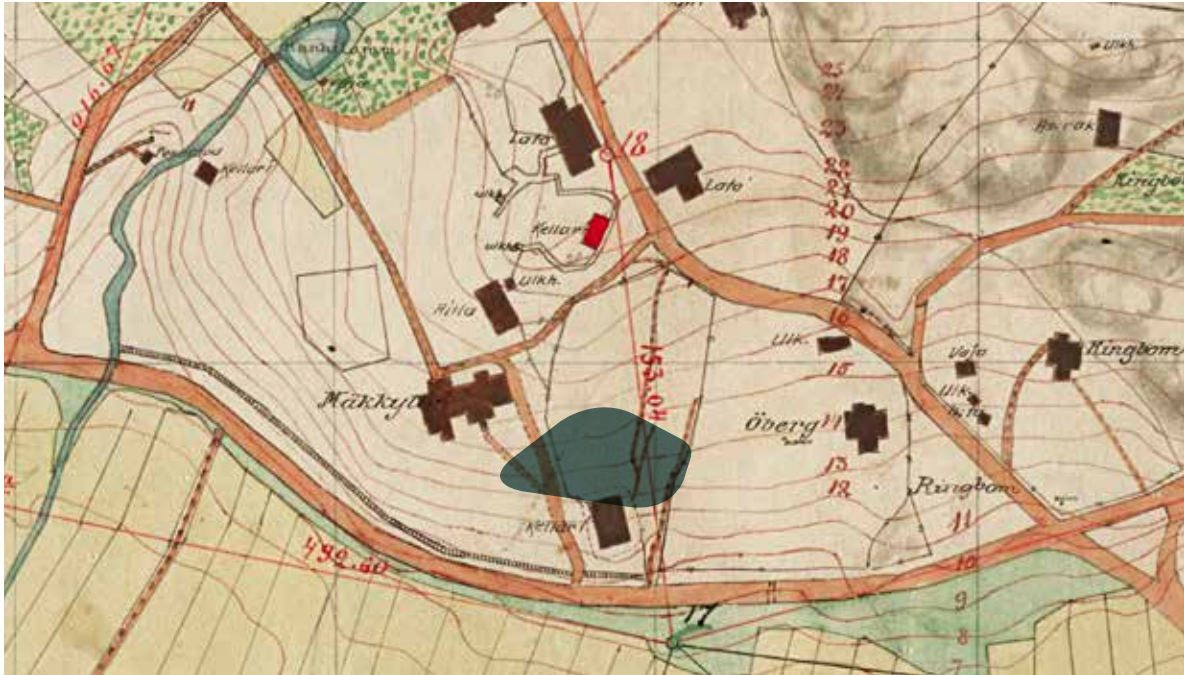
12 Mm. Alenius 2011.

13 Kepsu 2008, 12–13, 93–94, 138.

14 KA 6964, 12.

15 Ramsay 1984a, 416–419.

16 Broterus 1691. KA/MHA B8A: 16/1-2.

Sinisellä vuoden 2015 tutkimusalue sijoitettuna vuosien 1923–27 kartalle. Taustakartta: KA, Asutush. sot.vir Ia* 615/--2.

linjausta myötäilevän tielinjan pohjoispuolella. Myös vuoden 1734 kartalla Mäkkylän tila on merkitty puron länsipuolelle. Erityisen tärkeää tässä kartassa on se, että sen konseptille on merkitty Turuntien eteläpuolelle, nykyisen Kalkkipellonmäen alueelle, erillinen tonttimaa.¹⁷

Aikajärjestyksessä seuraava, mutta tutkimuksellisesti tärkein kartoilta löytyvä viite Puustellinmäellä sijainneesta kylätontista on vuodelta 1750, jolloin pitää kuvaavalle kartalle on merkitty vanhaksi mainittu tonttimaa puron itäpuolelle ja tielinjan pohjoispuolelle, vuoden 2015 tutkimusalueelle.¹⁸ Vuosien 1699 ja 1734 kartoissa paikalle ei ole merkitty rakennuksia, ja vuoden 1742 pitäjänkartta on mittakaavaltaan niin epätarkka, ettei siinä kuvattua kolmea rakennusta ole mahdollista paikantaa tarkasti. On mahdollista, että rakennukset tarkoittavat vuoden 1750 kartalla näkyviä Mäkkylän tilaa ja sen länsipuolella sijainneita torppia.

Kartoilla esiintyvän kahden tonttimaan suhdetta toisiinsa on vaikea määrittää. Karttojen voidaan katsoa tukevan tulkintaa kylän jakautumisesta kahteen osaan. Vuoden 1734 kartalla raja tien eteläpuoleisten Wästerja Österåkerin eli kylän itäisen ja läntisen peltolohkon välillä kulkee suunnilleen vuoden 1750 kartalle merkityn vanhan tonttimaan kohdalla. On siis mahdollista,

että se on tonttimaista vanhempi. Kyse voi myös olla kahdesta samanaikaisesta tontista. Yleisempi tulkinta on kuitenkin ollut, että kylän eri osat edustavat eri asutusjaksoja. Sen mukaan on oletettu tonttimaan sijainneen keskiajalla Kalkkipellonmäellä ja siirtyneen Puustellinmäelle venäläisten aiheuttama tuhoja Uudellamaalla vuonna 1577.¹⁹ Venäläisten polttamien ja ryöstämien tilojen listalla on viisi Mäkkylän tilaa,²⁰ joten käytännössä venäläiset ovat vähintään ryöstäneet, mutta mahdollisesti myös polttaneet koko kylän. Tiloja on siis jouduttu korjaamaan ja rakentamaan uudelleen 1500-luvun lopulla, mutta kylän siirtymisestä uudelle tonttimaalle ei ole kirjallisia mainintoja.

6.3 Puustelli ja ammattiopisto

Mäkkylän päädyttyä takaisin kruunun hallintaan vuonna 1711 tilasta tuli virkatila eli puustelli, ja 1772 Viaporin komendantin virkatalo. 1760–70-lukujen isojakokarttaan Mäkkylä on jo merkitty komendantin taloksi, ja tällöin se sijaisi edelleen samalla paikalla

¹⁹ Lindholm 1999, 37.

²⁰ KA 161, 5–6. Luettelossa tilat on nimetty isäntien mukaan ja siihen on listattu venäläisten aiheuttamat vahingot tiloittain. Mäkkylän tilojen määrääoliviisi vuoden 1571 hopeaverolutellelissa (KA 3324, 75) ja ilmeisesti vasta jälleenrakennuksen jälkeen yksi tiloista jakautui niin että taloja oli 1570-luvun lopulta kuusi. Ks. Ramsay 1984a, 416.

¹⁷ Giöker 1734. KA/MHA B8: 24/1-2.

¹⁸ Fonseen 1750. Riksarkivet, Lantmät. 1850, nr. 71.

Vuoden 1734 kartalla näkyvät Machila gård, tien eteläpuolinen tonttimaa sekä Wäster- ja Österåkeriin jaetut pellot. KA/MHA B8:24/1-2.

kuin 1730-luvullakin.²¹ Vuonna 1808–9 tilalle rakennettiin uusi päärakennus, edelleen puron länsipuolelle. Rakennus säilyi pystyssä 1920-luvulle asti, muuta siitä huolimatta tilalle rakennettiin uusi päärakennus 1840-luvulla. Uusi päärakennus sijoitettiin Puustellinmäen etelärinteelle, suurinpiirtein samalle paikalle, johon 1750-luvulla oli merkitty vanha tonttimaa.²² Asutushallituksen karttasarjaan kuuluvasta, vuosien 1923–7 kartasta voidaan nähdä tilan eri rakennusten sijoittuminen Puustellinmäen etelärinteelle.²³ Vuoden 2015 tutkimusalueen ulkopuolelle jäävät kartalla esitetyt päärakennus ja maakellari, mutta tutkimusalueelle sijoittuu useita tielinjoja.

Valtion omistama virkatalo luovutettiin Valtion ammattikoulukodille vuonna 1945, jolloin maatila muutui oppilaitokseksi. Kehittyvän oppilaitoksen tarpeisiin rakennettiin eri aikakausina uudisrakennuksia. Rakentaminen oli merkittävintä 1950-, 1980- ja 1990-luvuilla. Puustellin 1840-luvulla rakennettu päärakennus suojeltiin 1980-luvulla, mutta se paloi vuonna 1997.²⁴

Puustellin ja ammattiopiston lisäksi merkittävä tekijä alueen modernin maankäytön osalta ovat ensimmäisen maailmansodan aikaisen maalinnoitusketjun

rakenteet, kuten tuliasemat, kasarmit ja tykkiketjut, joita on Puustellinmäellä ja sen ympäristössä runsaasti. Linnostustoimet selittänevät merkittävän osan tutkimusalueella havaitusta modernista maankäytöstä.

Vanhojen karttojen lisäksi Puustellinmäen maankäytön historiaa voidaan selvittää vanhojen kuvien perusteella. Espoon kaupunginmuseon kuva-arkistossa säilytettävät Heino Parkkarin 1958 ottamat ilmakuvat mm. osaltaan kertovat, että 1923–7 karttaan merkityt rakennukset ja tiet olivat käytössä 30 vuotta myöhemmin. Kuvissa näkyvä kylätontin alue on puustoista, joskin puita kasvaa melko harvakseltaan ja niiden välissä on matalaa aluskasvillisuutta, ilmeisesti heinikköä. Kiinnostava ilmiö on alueen halkovan pohjois–eteläsuuntaisen tien kumminkin puolin kasatut massiiviset halkopinot, joissa on säilytetty oppilaitoksen tarvitsemia lämmityspuita.²⁵ Näitä puupinoja pohjustamaan aluetta on saatettu tasata, mahdollisesti täyttääkin. Nämä toimet saattavat olla syy joillekin vaikeasti selitettäville ilmiöille, joita havaittiin kaivausalueen ylemmissä maakerroksissa. Toisaalta heinikköisessä maastosta esiin kohoavat uuninrauniot näkyvät vanhoissa kuvissa hyvin.

21 Hagström 1763–1776. KA/MHA B8a: 16/3-21.

22 Härö 1991, 129.

23 KA, Asutush. sot.vir la* 615/-2.

24 ark-byroo 2014b.

25 ark-byroo 2014b, kansi.

7. Tutkimusalueen kuvaus

Puustellinmäki sijaitsee Ison Huopalahden pohjukassa, noin 1,6 km rannasta. Ajanlaskun taitteessa rantaviiva on ollut noin 5 m nykyistä korkeammalla ja keskiajan alussa 2–3 m nykyisen merenpinnan yläpuolella. Ison Huopalahden–Leppävaaran alue on alavaa maata, jolloin rantaviiva on täällä perääntynyt hitaasti maankohoamisen myötä ja Puustellinmäen— Ison Huopalahden väliin jäävät alueet ovat olleet pitkään vesijättöä ja niittyjä, jotka myöhemmin on raivattu pelloiksi. Nykyinen maankohoaminen Espoon alueella on noin 3 mm vuodessa.²⁶

Meren läheisyyden lisäksi Puustellinmäen edulliseen sijaintiin on vaikuttanut sen vieritse kulkenut puro, joka sai alkunsa pohjoisessa sijainneelta suoalueelta. Puro oli sen verran runsasvetinen, että sen rannalla saattoi toimia historiallisiin karttoihin merkitty mylly. Myös alueen eteläpuolella kulkeva Turuntie on hyvin vanha. Se on merkitty jo alueen vanhimpaan, vuoden 1691 karttaan. Tielinjauksessa näyttää kuitenkin tapahtuneen pieniä muutoksia vuosisatojen kuluessa.

Mäkkyylän asutuksen tiivistyminen on tapahtunut vähitellen 1900-luvun aikana. Sysäyksen sille antoi vuonna 1903 valmistunut Helsinki—Turku rautatie ja Leppävaaran kasvava taajama. Kuitenkin vielä 1930-luvun kartat antavat kuvan väljästi rakennetusta alueesta, rakentaminen lisääntyi vasta 1940—50-luvuilta lähtien. Kylätontin tutkimusalue sijaitsee välittömästi Turuntien (Tie 110) pohjoispuolella, Puustellinmäen etelärinteen alaosissa. Rinne laskee siten että tutkimusalueen yläosissa maan pinta on tasoa 17 m mpy ja alaosissa tasolla 13 m mpy. Tutkimusalueen koillis- ja luoteispuolella on avokalliota. Koilliskulmassa se jatkuu tutkimusalueen puolelle ja on osin ohuen maakerroksen peittämä. Muissa osissa tutkimusaluetta on suuria kivenlohkareita sekä kivikkoa, joka on osin luontaista ja osin ihmisen kasaamaa. Vaikka kallio on paikoitellen lähellä maanpinnan tasoa tutkimusalueen pohjoisosissa, näyttää peruskallion reuna sukeltavan jyrkästi ja alueen eteläosissa on paksuja maapatjoja. Maaperä on kivistä moreenia, jossa on vaihtelevassa määrin soraa ja hiekkaa

²⁶ Kylli 2001, 25, 27.

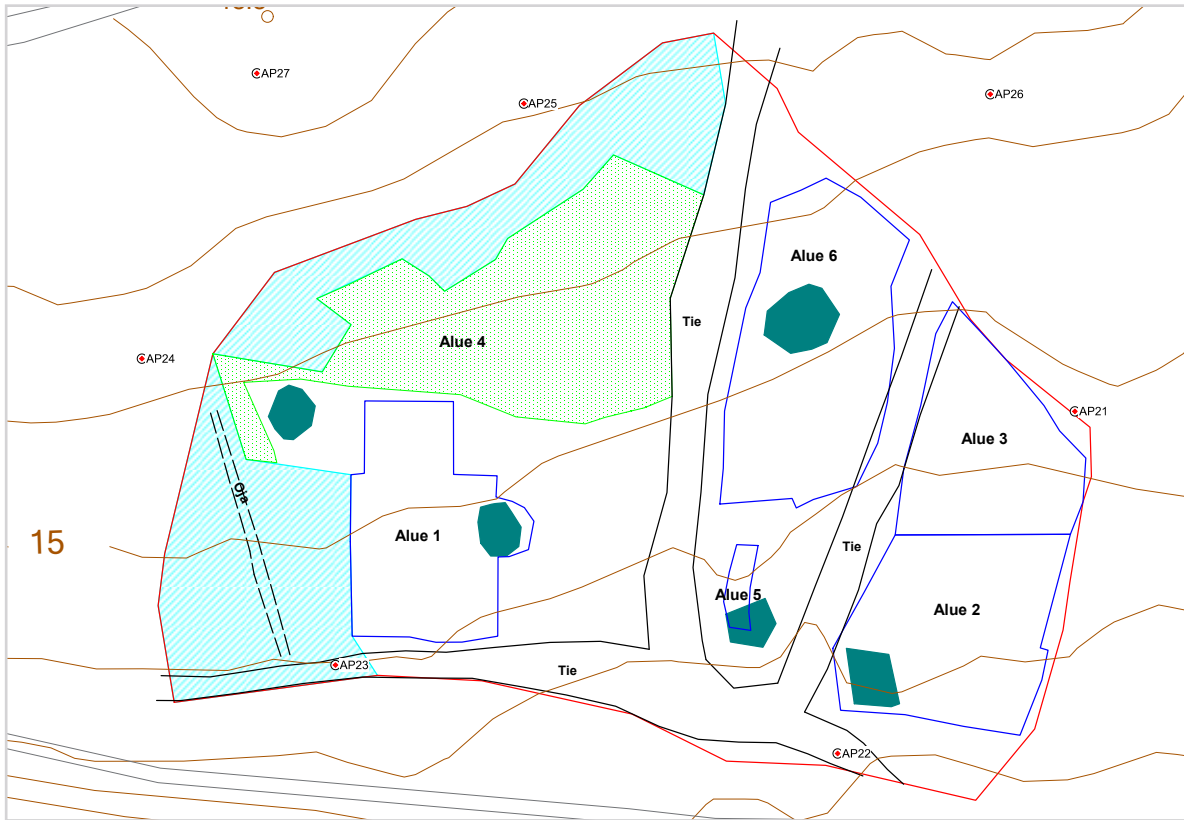

Näkymä tutkimusalueen itäreunalta kohti eteläpuolella kulkevaa Turuntietä. Kuvattu keväällä 2015.

Tutkimusalue eteläkulmasta keväällä 2015. Keskellä suuri koivu, jonka alla uunirakenne (myöhemmässä dokumentaatioissa uuni C). Vasemmalla tutkimusaluetta etelässä rajaava tielinja ja oikealla pohjois–eteläsuuntainen tielinja.

sekä hienoaaineslajitteita. Karkein aines on pintamaakerroksessa, jossa onkin suuri määrä nyrkinkokoista ja tätä suurempaa kiveä. Alue onkin silmiinpistävästi kivenen. Näitä kiviä on osin käytetty hyödyksi kylän rakenteissa, mutta myös jätetty paikoilleen rakennusten alle ja väliin ilman että niiden olisi katsottu olevan haitaksi. Kivistä pintakerrosta alempana hienojakoisuus kasvaa ja maaperä muuttuu kirkkaankeltaiseksi hiekaksi.

Tutkimusalueen kaivausalueet 1-6.

Puustellinmäen eteläpuolella maaperä vaihtuu savikoihin, jotka edustavat vanhaa merenpohjaa.

Alue on lehtipuuvaltaista sekametsää ja tutkimusalueen ulkopuolella on jäänteitä villiintyneistä puutarhoista, jotka liittyvät alueella sijainneeseen 1800–1900-lukujen rakennuskantaan. Puutarhalajeina ovat mm. pihasyreeni, ruskolilja, kattomehitähti ja kyläneidonkieli, ja ne ovat sekoittuneet ketokasvien kanssa. Tutkimusalueen ulkopuolelle rajautuu kolmioisainen, karun pienruohokedon tyyppin perinnebiotooppi, joka on Espoon perinneympäristöt 2014 -selvityksessä luokiteltu kunnostamiskelpoisten perinnebiotooppien joukkoon. Tunnistettuja ketolajeja ovat mm. keltamatarra, hakarasara, iharuusu, ketoneilikka, mäkikaura, mäkivirvilä, pölkkyruoho, ukontulikukka ja valkomaksaruoho.²⁷

Tutkimusalueen läpi kulkee useita tielinjoja, joita on käytetty puustellin päärakennuksen tuhoutumisen jälkeen ulkoilureitteinä. Merkittävimpiä ovat aluetta keskeltä halkova pohjois–eteläsuuntainen tielinja, tämän itäpuolella kulkeva saman suuntainen linjaus sekä alueen

eteläreunassa kulkeva reitti. Koneellisen pintamaanpoiston yhteydessä huomattiin myös tutkimusalueen itäosissa kaivausalueiden 2 ja 3 välillä kulkeneen itä–länsisuuntainen tielinja. Se ei juurikaan maastossa erottunut urana, mutta se oli selvästi rakennettu: pohjalla oli suodatinkangas, päällä betonista valmistettujen kattotiilien mursketta ja soraa. Tielinja vaikuttaa rakennetun vanhan tykkitien linjausta myötäillen, joskaan sen alta ei kaivettu tykkitien liitettäviä rakenteita.²⁸ Aiemmin reitit ovat olleet liikenteen osalta suuremmissa merkityksessä ja mahdollisesti osin asfaltoitujakin, sillä paikalliselta ohikulkijalta saadun tiedon mukaan asfaltti oli poistettu kun salama oli osunut siihen ja vaurioittanut sen pinnan.

²⁷ Lampinen & Annala 2014, 111.

²⁸ Ks. luku 13 alueiden 5 ja 6 rajalla kulkevan tykkitien osalta.

8. Tutkimuksen vaiheet

Toukokuun tutkimusalueen luoteiskulma pintamaiden poiston jälkeen. Vasemmalla kannon alla uunirakenne C. Kuvattu kaakosta.

8.1 Esityöt

Koska kenttätutkimus liittyy Puustellinmäen kiinteistökehityshankkeeseen, jonka tavoitteena on mahdollistaa uuden koulurakennuksen rakentamisen kylätontin paikalle arkeologisten tutkimusten suorittamisen jälkeen, kenttätöiden valmistelu aloitettiin kajoamisluvan hakemisella Uudenmaan ELY-keskukselta. Tiedossa oli, että luvan ehtona tulisi olemaan lisätutkimusten toteuttaminen Museoviraston edellyttämällä tavalla. Ehdollisen luvan²⁹ myöntämisen jälkeen tutkimuksille haettiin Museoviraston tutkimuslupa.³⁰

Kenttätöitä valmistelevalle työnä tutkimusalue merkittiin maastoon. Museovirasto oli jatkotutkimustarvetta käsittelevässä lausunnossaan antanut alustavan rajauksen sille alueelle, jolla tutkimuksia olisi jatkettava. Museoviraston ohjeellinen rajausta kattoi alueen, jolla vuoden 2014 koekuopituksessa oli havaittu uunirakenne ja 1900-lukua vanhempia ihmistoimintaan liittyviä merkkejä.³¹ Tämä noin 600 neliömetrin kokoisen alueen rajausta digitoitiin MapInfo Professional 12-ohjelmalla, jonka jälkeen paikkatiedot siirrettiin gps-paikantimeen ja sen avulla alue merkittiin maastoon. Tältä alueelta kaadettiin puut kevään 2015 aikana.

29 UUEDELY/1091/2015.

30 MV/26/05.04.01.02/2015.

31 MV/216/05.01.00/2014.

8.2 Kaivuutyön kulku ja dokumentointimenetelmät

8.2.1 TOUKOKUUN TUTKIMUKSET

Kenttätutkimukset aloitettiin toukokuun 2015 alussa valvotulla pintamaiden koneellisella poistolla. Työkenttelyala oli noin 600 m². Konetyön suorittivat Puramex Oy:n Antti Niskanen ja Joonas Javarus, Heini Ynnilä valvoi ja ohjeisti työtä. Kaivuu tapahtui Kubota-merkkisellä 1600 kg painavalla kaivinkoneella ja maakasojen siirtelyyn käytettiin 1300 kg painavaa siirtokonetta. 18.5.–29.5. kohdetta tutkittiin neljän arkeologin voimin. He olivat Heini Ynnilä, Tuuli Heinonen, Anna-Maria Salonen ja Tiina Mikkanen. Heti tutkimusten alkuvaiheessa kävi ilmi, että kohteella on laajalla alueella säilyneitä 1500-luvun kyläasutukseen liittyviä kulttuurikerroksia. Kun puusto ja aluskasvillisuus oli poistettu, oli maastossa havaittavissa myös lukuisia kumpareita, jotka olivat joko selviä tai mahdollisia uunin raunioita.

Koska uudet havainnot vaativat merkittävästi laajempia tutkimuksia kuin varatut kaksi viikkoa olisivat mahdollistaneet, päätettiin aluetta kaivaa syvemmälle pintamaan poiston jälkeen vain paikoitellen. Tilanteesta neuvoteltiin sekä Museoviraston että Espoon kaupungin museon kesken ja päädyttiin siihen, että tutkimuksissa keskityttiin nyt määrittelemään säilyneitä

Anna-Maria Salonen dokumentoimassa toukokuussa 2015 paljastettuja rakenteita tutkimusalueen länsiosassa (myöhemmässä dokumentaatiossa alue 1).

kulttuurikerroksia sisältävän alueen laajuus, tutkittavien kerrosten paksuus sekä maan pinnalle näkyvien rakenteiden määrä.

Alkuperäisen tutkimusalueen ympärille avattiin seitsemän koeojaa ja kahdeksan koekuoppaa. Koeojat olivat kooltaan yhteensä 22,2 neliometriä ja koekuopat 4,2 neliometriä. Niiden avulla määritettiin uudet tutkimusalueen rajat. Sen laajuudeksi tuli noin 2100 neliometriä.

Koetutkimusten perusteella alkuperäistä tutkimusaluetta oli syytä laajentaa niin länteen, pohjoiseen kuin itäänkin ja alueella todettiin olevan vähintään neljä uuninrauniota. Näille annettiin kirjaintunnukset A-D, ja kirjainten käyttöä jatkettiin syksyn tutkimuksissa. Etelässä ei ollut tarvetta tutkimusalueen laajennukselle, sillä vastassa oli Turuntien pohjoispuolinen kevyenliikenteen väylä sekä kaivausalueen reunassa kulkeva, samansuuntainen tie, jotka olivat tuhonneet vanhat kerrokset.

Laajennetulta tutkimusalueelta pohjoiseen päin kulttuurikerrokset näyttävät katoavan, sillä pohjoisimmista koeojista löydettiin vain luontaisia maakerroksia. Myös tutkimusalueen laajennukselle itään ja länteen saatiin perustellut rajat. Vastaaan tuli merkkejä uudemmassa ihmistöiminnasta, joka näyttää ainakin voimakkaasti sekoittaneen jollei täysin tuhonnon vanhoja kerrostumia. Laajennetun tutkimusalueen länsipuolella havaittiin puustellin villiintynyttä puutarhaa, jonka koeojista tuli sekoittuneita kerrostumia. Tutkimusalueen itäosassa rajauksen määritteli kivijalka, jonne kaivettiin koekuoppa ja joka osoittautui teollisesti valmistettujen tiilien ja betonin perusteella nuoreksi. Tämän nuorehkon rakennuksen rakentaminen ja käyttö on aiheuttanut häiriöitä vanhempiin kerroksiin alueella, jossa peruskallio on lähellä maan pintaa.

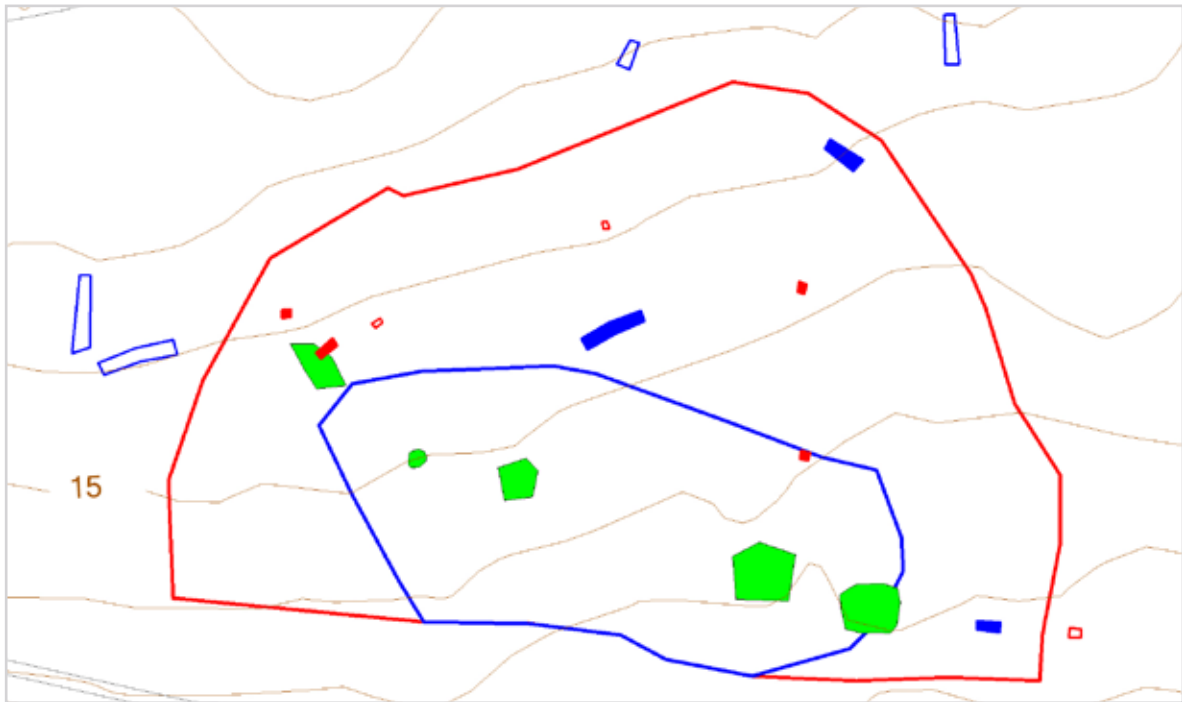
Koeojista tehtyjen havaintojen perustella laajennetun tutkimusalueen kulttuurikerrokset vaikuttivat pääasiassa melko ohuilta. Vaikeuksia tulkinnoissa aiheutti

Anna-Maria Salonen kaivaa koeojaa puustellin pää-rakennuksen eteläpuolella sijainneessa puutarhassa, jossa kerrokset osoittautuivat sekoittuneiksi.

se, että kulttuurikerrokset olivat usein vaikeasti erottavissa tummasta pintamaasta. Alueen luontaista kivikkoa oli myös hyvin vaikea erottaa mahdollisista rakenteista, varsinkin kun esiin otettiin niistä vain pieni osa. Paikoitellen kerroksissa ja rakenteissa todettiin myös selkeitä häiriöitä, jotka johtuivat mm. paikalle eri aikoina perustetuista teistä. Pääasiassa alue on kuitenkin saanut olla rauhassa raskaalta maankäytöltä kuten modernilta rakentamiselta. 1700–1900-luvun ihmistöiminnan merkit vaikuttivatkin poikkeuksellisen vähäisiltä, ja ne näyttivät keskittyvän pintamaakerrokseen. Oletuksena oli, että pintamaan poiston jälkeen päästäänkin heti keskiajan ja uuden ajan alun kerroksiin. Näiden havaintojen perustella kesäkuussa päivitettiin kohteen tutkimussuunnitelma ja haettiin uusi tutkimuslupa.

Kevään kenttätöiden lopuksi tutkimusalue aidattiin metalliaidoin ja jätettiin odottamaan töiden jatkoa. Aidoilla pyrittiin estämään luvottomien kulkijoiden pääsy tutkimusalueelle ja varmistamaan se, ettei alueella sekä kouluaikana että koulupäivän päätyttyä liikkuvat näkö- ja liikuntarajoitteiset oppilaat joudu vaaratilanteeseen. Tämän lisäksi Keskuspuiston ammattiopiston Arlan toimipisteen kiinteistöpalveluiden henkilökunta teki tutkimusalueella tarkastuskierroksia mahdollisen ilkeiden havainnoimiseksi. Myös esiin otetut rakenteet peitettiin pressuilla tutkimuskausien väliseksi ajaksi.

Sinisellä merkittynä toukokuun 2015 alkuperäinen tutkimusalue ja punaiselle laajennetun tutkimusalueen rajat. Vihreällä on merkitty toukokuun tutkimuksissa havaitut rakenteet, punaisella kaivetut koekuopat ja sinisellä koeojat. Ne koeojat ja kuopat, joista tehtiin kulttuurikerroksiin ja rakenteisiin viittaavia havaintoja, on väritetty.

8.2.2 HEINÄ—LOKAKUUN TUTKIMUKSET

Puustellinmäestä saatiin käyttöön niin kenttä- kuin jälkitöiden ajaksi toimisto- ja taukotilat, jolloin toimistotöitä voitiin tehdä kenttätöiden ohessa, löydöt voitiin varastoida, puhdistaa ja tutkia paikan päällä ja jälkitöihin voitiin siirtyä välittömästi kaivausten päätyttyä.

Kenttätöitä jatkettiin 13.7.2015. Laajennetulta tutkimusalueelta poistettiin pintamaat koneellisesti 1700 m² laajuudelta. Töistä vastasivat tällä kertaa Puramexin Antti Niskanen, Joonas Javarus, Margus Normak ja Sami Ainasoja. Heini Ynnilä, Tuuli Heinonen, Anna-Maria Salonen, Tiina Mikkanen ja Elina Terävä valvoivat työtä. Pintamaata ei pääsääntöisesti poistettu moderneilta tielinjoilta. Sen sijaan tiekerroksiin tehtiin muutama koeoja, jotta voitiin arvioida sitä, miten pahasti ne olivat rikkoneet tai tuhonneet vanhoja kulttuurikerroksia. Näissä koeoissa todettiin kulttuurikerrosten säilyneen ainakin osittain myös tielinjojen alla, mutta koska tiet olivat aiheuttaneet niihin häiriöitä, ne rajattiin tarkemman tutkimuksen ulkopuolelle. Tiet haluttiin säilyttää myös kaivinkoneiden ja muun logistiikan kulkureiteinä. Teiden lisäksi lisätutkimukselta rajattiin pois noin 290 neliömetrin kokoinen alue, josta ei pintamaiden poiston yhteydessä havaittu selkeitä kulttuurikerroksia. Varsinaiseksi tutkimusalueeksi muodostui näiden rajausten jälkeen 650 neliömetrin kokoinen alue.

Pintamaiden poiston jälkeen metallinpaljastinharastaja Juri Lintunen kävi tutkimusalueen läpi metallinpaljastimella potentiaalisimpien osien selvittämiseksi. Tässä vaiheessa suurin osa signaaleista tuli modernista metalliroskasta, mutta esiin tuli myös joitakin keskiaikaisia metallilöytöjä. Juri Lintunen kävi tutkimusalueen läpi uudelleen kenttätutkimusten päätyttyä, jolloin panostettiin erityisesti sellaisten alueen osien läpikäymiseen, joita ei ehditty tutkia pohjamaahan asti. Löytömäärä jäi tällöin vähäiseksi, mutta muutamia mielenkiintoisia metallilöytöjä tutkimattomista kerroksista saatiin vielä talteen.

Tutkittava alue jaettiin kuuteen kaivausalueeseen topografian ja aluetta leikkaavien teiden perusteella. Kunkin kaivausalueen kaivamisesta, dokumentoinnista ja raportoinnista vastasi yksi tutkija. Täten Anna-Maria Salonen vastasi alueista 1 ja 4, Tiina Mikkanen alueesta 2, Elina Terävä alueesta 3, Heini Ynnilä alueesta 5 ja Tuuli Heinonen alueesta 6. Heidän lisäksi tutkimuksiin osallistui tutkimusavustajina Mikael Nyholm, Jenna Karhu, Noora Savunen, Sisko Pajari, Jarkko Saipio, Iina Musakka, Anna Ylitalo, Mikko Suha ja Nora Salonen.

Kenttätyö saatiin pääosin päätökseen 2.10.2015. Koska tutkittavan alueen itäreunassa havaittiin olevan

paksuja täyttökerroksia ja laajoja, jopa rautakaudelle tai varhaiskeskiajalle ajoittuvia kerroksia, saatiin tämän alueen kaivamista jatkaa vielä 5.10.–16.10. viiden hengen voimin. Lisäaikaa kompensoitiin tehostamalla jälkityöprosesseja.

Pitkän tutkimusjakson aikana säätila vaihteli 30 asteen helteestä 6 asteen pakkaseen. Loppujen lopuksi säätä voidaan pitää suotuisana. Harvoja olivat ne päivät, jolloin sade yltyi liian rankaksi kaivamiseen.

Tutkimusten aikana panostettiin sidosryhmien tiedottamiseen. Kaivausten edistymisestä raportoitiin viikoittain työn tilaajalle ja joka toinen viikko laadittiin tiedote, joka toimitettiin Invalidisäätiön lisäksi Museovirastolle, Espoon kaupungin museolle ja Espoon kaupunkisuunnittelukeskukselle. Viranomaiskatselmuksia pidettiin kolme ja niihin osallistuivat edellä mainituista tahoista Teija Tiitinen, Trygve Gestrin ja Saara Melama.³²

Myös alueen käyttäjää eli Keskuspuiston ammattiohjeiston henkilökuntaa ja oppilaita tiedotettiin kaivausten käynnistyessä ja päättyessä. Kaivausten aikana kylätonttia esiteltiin 11 opetusryhmälle. Myös läheisen Postipuun peruskoulun kolme oppilasryhmää vierailivat kaivauksilla. Täten kohteeseen tutustui ainakin 200 lasta ja nuorta. Kaivausten loppupuolella järjestettiin tiedotustilaisuus, joka tavoitti Leppävaara-seuran, Suomen arkeologisen seuran ja Espoon kaupungin museon. Tätä kautta tieto kaivauksista julkaistiin Leppävaara-seuran Lepuski-lehdessä ja Suomen arkeologisen seuran Facebook-sivuilla. Jälkitöiden aikana kaivauksista esitelmöitiin Leppävaara-seuran kansalaismuistipiirin kokoontumisessa ja Museoviraston vuoden 2015 arkeologisten kenttätöiden esittelytilaisuudessa. Prosessia käytiin läpi vielä Museoviraston ja Espoon kaupungin museon viranomaisten kesken.

Kaivausten jälkeen tutkimusalue jätettiin peittämättä. Oletuksena on, että alueen rakentamiseen liittyvät maansiirtotyöt alkavat vuoden sisällä tutkimusten päättymisestä. Alueella ei kulje virallisia kulkureittejä eikä kaivausalueella arvioitu olevan merkittäviä turvallisuusriskejä satunnaisille kulkijoille.

8.2.3 DOKUMENTOINTIPERIAATTEET

Koska tutkimusalue oli laaja, kenttätöissä ei ollut mahdollista tutkia koko aluetta pohjaan asti, vaan resursseja pyrittiin kohdentamaan siten, että saataisiin mahdollisimman hyvä kokonaiskäsitys kyläasutuksen ajallisesta ja alueellisesta levinnästä. Koska kohteen säilyneisyys taso ja kompleksisuus paljastuivat

Puunkaadon jälkeen, ennen koneellista pintamaan kuorintaa alueelta oli kerättävä risut.

Anna-Maria Salonen valvoo koneellista pintamaan kuorintaa.

Elina Terävä opastaa Juri Lintusta metallinpaljastintyössä.

Heini Ynnilä opastaa Postipuun koulun oppilaita.

³² Myös toukokuun tutkimusten aikana oli pidetty yksi katselmus.

kokonaisuudessaan vasta pikkuhiljaa kenttätöiden kuluessa ja vaikka resursseja lisättiin tutkimuksen ollessa käynnissä, oli selvää, että osa alueesta oli rajattava tutkimuksen ulkopuolelle.

Työn suunnittelun lähtökohtana oli, että jo seuraavan vuoden aikana alueella aloitettaisiin uudisrakennuksen maansiirtotyöt. Tämä tarkoitti sitä, että oli tehtävä valintoja. Valintoihin kuului se, että rakenteita kaivettiin ja dokumentoitiin usein vain osittain. Nämä osat pyrittiin kaivamaan pohjamaahan asti. Priorisointia tarkistettiin kenttätöiden kuluessa.

Tutkimusalueen neljäksi pääalueeksi muodostuivat suurikokoiset kaivausalueet 1, 2, 3 ja 6. Koska näiden alueiden sisällä todettiin säilyneen useita rakenteita ja laajoja kokonaisuuksia, priorisoitiin niiden tutkimista kaivausalueiden 4 ja 5 sijaan. Suurin tutkimuksen ulkopuolelle jäänyt alue sijaitsee kaivausalueen 1 itäpuolella. Sen poikki oli tarkoitus tehdä koeoja, mutta tästä jouduttiin luopumaan ajan puutteen takia. Myös kokemus siitä, että tällä kohteella on hyvin vaikea saada oikeaa informaatiota koeojien kautta, vaikutti päätökseen keskittää resurssit muihin tutkimusalueisiin.

Kylätontin kaivaus ja dokumentointi toteutettiin pintamaan koneellisen poistamisen jälkeen lapioita ja lastoja käyttäen stratigrafisena eli yksikkökaivauksena. Selkeät kulttuurikerrokset seulottiin kokonaisuudessaan ja täyterokseista seulottiin otos 5 millimetrin seuloilla.

Rakenteet pyrittiin tutkimaan omina itsenäisinä kokonaisuuksinaan siten, että ne purettiin vastavissa osissa kuin ne oli rakennettu. Täten erilliset rakennusosat olisi dokumentoitu kukin erikseen. Koska rakenteet olivat kuitenkin pitkälti hajonneita, jouduttiin usein dokumentoimaan puhtaasti teknisistä syistä toisistaan eroteltuja yksiköitä ilman että niissä olisi selkeitä funktionaalisia eroja.

Erilliset maakerrokset ja rakenteet saivat oman tunnuksensa. Yksiköt ja rakenteet numeroitiin juoksevin tunnuksin niin, että jokaisesta tunnuksesta käy ilmi dokumentoitavan kokonaisuuden tyyppi (Y=yksikkö, R=rakenne, Ku=kuoppa), dokumentoitavan kaivausalueen numero (1–6) ja kaivausalueiden sisällä juokseva numerointi. Näin rakentuvat tunnukset ovat tyyppiä R1-3 ja Y2-6. Myös löydöt talletettiin näiden yksiköiden mukaan. Poikkeuksen muodostivat toukuun koekuopat ja -ojat, joiden kerrokset eroteltiin ja dokumentoitiin sanallisesti, mutta niitä ei numeroitu systemaattisesti yksikkö- ja rakennetunnuksin.

Rakenteet ja yksiköt dokumentoitiin Ipad-laitteilla FileMaker-ohjelmistolla toimivaan, tätä kenttätöitä varten suunniteltuun tietokantaan, josta vastasi Rasmus Laine. Tietokantaa kehitettiin kenttätöiden aikana

Tiina Mikkonen dokumentoimassa.

kentällä kerätyn käyttökokemuksen myötä. Myös kuvat, maa- ja hiilinäytteet luettelointiin tietokantaan. Tietojen reaaliaikaisen päivittämisen ja varmuuskopioinnin takia käytettiin jaettua tietokantaa, joka toimi verkkoyhteyden turvin. Täten tiedot olivat jatkuvasti ajan tasalla. Samalla ne tallentuivat ark-byroon serverille ja olisivat sieltä saatavissa jos kentälaitteisiin tulisi vikaa.

Kaivausten mittausdokumentoinnissa käytettiin Geotrim Oy:ltä vuokrattua Trimble S6 robottitakyometriä. Mittausten pohjana käytettiin Espoon kaupungin käyttämää ETRS-GK25 -tasokoordinaatistoa ja N2000-korkeusjärjestelmää. Kentällä tapahtuvissa mittauksissa hyödynnettiin Espoon kaupungin kiintopistetietoja, jotka ladattiin Espoon karttapalvelusta.³³ Kiintopisteiden avulla luotiin tutkimusalueelle oma apukiintopisteverkko. Käytettyjen kiintopisteiden tiedot löytyvät karttaliitteestä kartalta 1.

Tutkimuksissa takymetriä käytettiin koekuoppien - ja ojen, kaivausalueiden, rakenteiden sekä merkittävien maaston piirteiden kartoittamiseen. Mittaamisesta vastasi Tuuli Heinonen, jonka apuna toimi Mikko Suha. Kaivausalueilla piirrettiin myös käsin mittakaavan 1:25 tasokarttoja, joista vastasivat kunkin alueen vastaavat tutkijat. Piirtäjinä toimi koko tutkimushenkilökunta. Myös valokuvaamisesta vastattiin yhteisesti. Perinteisen valokuvaamisen ja dokumentointitasojen piirtämisen lisäksi tutkimusalueelta otettiin viikoittain ilmakuvia pienoiskopterilla. Tästä vastasi Rasmus Laine.

Löydöistä piit, kvartsit, kuona, luut, palanut savi ja tiilenkappaleet talletettiin pääasiassa yksiköittäin, 1 x 1 m suuruissa karttakoordinaatiston mukaisissa ruuduissa. Osasta alueen konteksteista, joissa palanutta savea oli erittäin runsaasti, talletettiin materiaalia vain näytteenomaisesti jatkotutkimuksia varten. Kaikki

³³ kartat.espool.fi.

metallilöydöt, keramiikat, lasit ja muut esineet pyrittiin mittaamaan paikalleen takymetrillä. Löytöjen talletuksesta ja käsittelystä vastasi Elina Terävä, jonka apuna toimi Anna-Maria Salonen. Tunnistusapua saatiin rahakammion amanuenssilta Frida Ehrnsteniltä ja historiallisen arkeologian dosentti Georg Haggrénilta.

Löytöjen lisäksi tutkimusalueelta otettiin talteen maa- ja ajoitusnäytteitä potentiaalisista konteksteista. Näytteet mitattiin tarkoille paikoilleen takymetrillä. Varsinaisen kenttätyön aikana otettiin 30 maanäytettä ja lokakuun jatkoajan aikana 7 lisänäytettä, hiilinäytteitä varsinaisten kaivausten aikana otettiin 26 ja jatkoaikana 8 lisänäytettä. Näytteiden ottamisesta vastasivat Noora Savunen ja Anna Ylitalo.

8.3 Jälkityöt

Toukokuun kenttätutkimusten aikana esille saatujen löytöjen osalta jälkityöt suoritettiin kesäkuussa. Tällöin Anna-Maria Salonen puhdisti ja luetteloi toukokuun löydöt ja Tuuli Heinonen käsitteli mittapisteaineiston ja tasokartat MapInfo Professional 12.0-ohjelmalla. Heinä—lokakuun tutkimusten osalta jälkitöihin ryhdyttiin välittömästi kenttätöiden päättymisen jälkeen 19.10. Puustellinmäestä osoitetuissa tiloissa. Jälkitöihin osallistui tutkijat, jokaisen vastatessa pääosilta oman kaivausalueensa kenttädokumentoinnin tarkistamisesta ja raportin laadinnasta. Kartta-aineiston digitoivat Tuuli Heinonen ja Elina Terävä.

Sekä Museoviranomaisten että työn tilaajan tarpeisiin laadittiin työn kulkua ja alustavia havaintoja kokoava kenttäraportti liitekarttoineen heti kenttätyön jälkeen. Kenttäraportti liitettiin mukaan lausuntopyyntöön, jolla toivottiin Museoviranomaisen näkemystä tutkimusten

riittävydestä ja kajoamisluvan käytäntöönpanosta. Myönteinen lausunto saatiin 28.10.2015.³⁴

Jälkitöitä joudutti se, että kentällä tuotettu aineisto oli tasokarttoja lukuun ottamatta sähköisessä muodossa. Jälkitöitä tehtiin pitkälti tietokannan pohjalta, täydentäen ja muokaten tietokantaan syötettyjä tietoja. Myös tietokannan kehitystyötä jatkettiin. Esimerkiksi kaivausten aikana tunnistetuille erillisille rakennusten pohjille laadittiin oma osionsa tietokantaan. Tätä varten niille luotiin omat kirjaintunnukset kunkin alueen sisällä. Nämä olivat muotoa RA+kaivausalueen numero+akkosten seuraava kirjain. Jälkitöissä myös löytöaineisto luettelointiin samaan tietokantaan. Lopputuloksena oli tietokanta, jossa yksiköt, rakenteet ja rakennukset, sekä niistä otetut valokuvat, löydöt ja näytteet, linkittyvät kaikki toisiinsa. Tämä helpotti lopullisen raportin kirjoittamista, yleisen kuvan muodostumista ja kerättyjen tietojen tarkistamista.

Jälkitöiden aikana Anna-Maria Salonen puhdisti löydöt. Esinelöytöjen luetteloinnista vastasi Elina Terävä, luiden ja kuonien luetteloinnista Anna-Maria Salonen ja palaneen saven ja tiilen luetteloinnista Heini Ynnilä.

Löydöt on luetteloitu Kansallismuseoon päänumeron KM 40409. Löytöluettelo alkaa toukokuun koe-kaivausten esinelöydöillä (:1-10), joiden perään on luetteloitu heinä-lokakuun esinelöydöt (:11-804, 1244), niiden jälkeen on erikseen luetteloitu kuonat (:805-914, :1241-1242), kalkkikivinäytteet (:915-917), palaneet luut (:918-1104, :1243) ja palamattomat luut (:1105-1240). Matalapolttainen keramiikkaa on löytöluettelossa luokiteltu harmaa/mustasaveksi. Palanut savi- ja tiiliaineisto talletettiin kokonaisuudessaan Espoon

34 MV/245/05.01.00/2015.

kaupunginmuseolle, mutta aineistoa ei luetteloitu KM-numeron alle, vaan siitä tehtiin erillinen, 694 tietuetta sisältävä luettelo. Aineisto luetteloiitiin konteksteittain ja löytöruuduittain joko tiileksi tai palaneeksi saveksi sen mukaan kumpaa materiaalia esiintyi enemmän. Moderneista löydöistä sekä suurimmasta osasta metallilöytöjä, joiden konservointiin ei ollut mahdollisuutta, tehtiin erikseen poistettujen löytöjen luettelo (1–861). Suurin osa poistetuista metallilöydöistä on nauloja, hevosenkenkänauloja, vartaita – todennäköisesti nauloista – sekä epämääräisiä rautafragmentteja. Kaikki poistetut löydöt on luetteloitu samaan tapaan kuin säästetyt löydöt, minkä lisäksi ne on valokuvattu.

Esinelöydöt on luetteloitu ensin alueen, sitten yksikön, materiaalin ja lopulta ruudun ja ruudun sisällä x-koordinaatin perusteella. Poikkeuksena ovat osittain esinelöytöluettelon loppuun, osittain koko löytöluettelon loppuun luetteloidut, palaneiden savien ja maanäytteiden seasta löytyneet esineet (KM 40418: 801–804, :1244). Kuonat ja luut on luetteloitu esinelöytöjen perään käytännön syistä johtuen ensin materiaalin, sitten alueen, yksikön ja ruudun perusteella, poikkeuksena palaneiden savien ja maanäytteiden seasta löytyneet, koko löytöluettelon loppuun luetteloidut kuonat (:1241 ja :1242), palaneiden luiden loppuun luetteloidut kaivausalueen 2 luut (:1103–1104) ja koko löytöluettelon loppuun luetteloitu palanut luu (:1243). Metallilöydöt on punnittu ja mitattu ennen konservointia, joten painot ja mitat saattavat hieman poiketa konservoinnin jälkeisestä tilasta. Esinelöydöistä on mitattu yleensä suurimmat halkaisijat tai oleellisiksi katsotut mitat, jotka on erikseen mainittu luettelossa. Nauloista on mitattu pituudet sekä kantojen halkaisijat. Niistä

nauloista, joiden vartaat ovat taipuneet, on pyritty arvioimaan naulan pituus suorana.

Kaikki KM-alanumeron saaneet metallilöydöt röntgenkuvattiin Löytö Oy:n toimesta Metropolia ammattikorkeakoulun konservoinnin oppiaineen tiloissa. Röntgenkuvien perusteella tarkistettiin joidenkin esineiden tunnistusta ja arvioitiin niiden kuntoa, mikä vaikutti konservointipäätöksiin. Lopulta Löytö Oy:n Sari Poudan ja Anna Lehtisen konservoitavaksi valittiin 62 esinettä. Valinta tehtiin esineen edustavuuden, harvinaislaatuisuuden, kunnan ja kontekstin perusteella. Konservoinnin tulokset muuttivat joitain esineiden alkuperäisiä tunnistuksia. Konservointiraportti on tämän työn liitteenä.³⁵

Jälkitöiden osana 10 hiilinäytettä toimitettiin Yhdysvaltoihin International Chemical Analysisin käsiteltäväksi. Noora Savunen analysoi 26 maanäytettä ja yhden puunäytteen Helsingin Yliopiston arkeologian oppiaineen laboratorioissa ja Jenna Karhu analysoi kaivauksilta talletetun sekä palaneen että palamattoman luun aineiston Tukholman historiallisessa museossa (Statens Historiska Museum). Näistä tutkimuksen osa-alueista syntyneet raportit ovat tämän työn liitteinä.³⁶

35 Ks. Liite 10.

36 Ks. liitteet 7–9.

9. Kaivausalue 1

Kaivausalue 1 oli kooltaan 140 m² ja se sijaitsi tutkimusalueen lounaisosissa, alueella, josta edeltävissä, vuoden 2014 tutkimuksissa oli paikannettu uunin raunio.³⁷ Vuoden 2015 tutkimuksissa alueen 1 kaivaukset aloitettiin toukokuussa ja niitä jatkettiin elokuussa.

9.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 1

9.1.1 TOUKOKUUN 2015 TUTKIMUKSET

Toukuun 2015 tutkimusalue sijoitettiin silloisen raivatun alueen luoteisosaan, jossa erottui maanpinnalle suurista kivistä ladottu kiveys R1-3 ja romahtanut uunirakenne eli uuni C. Tutkimuksissa pyrittiin selvittämään rakenteen R1-3 ajoitus ja funktio sekä suhde uuni C:hen ja sitä ympäröiviin kerroksiin. Alue sijoitettiin maastoon rakenteiden ja topografian mukaisesti niin, että siitä tuli itä-länsisuuntainen. Alueen itäpää rajattiin uuni C:hen ja länsipääty esiin kaivettuun kiveykseen R1-4. Kivirakenne R1-3 jäi alueen keskelle.

Kaivaminen dokumentointialueella aloitettiin puhdistamalla kaivinkoneen jäljiltä paikalle jäänyt pintamaa Y1-1. Pintamaata ei voitu poistaa kokonaan kaivinkoneella, sillä se sisälsi runsaasti juuria ja koneellisesti kaivamalla ne olisivat voineet tuhota alueen kulttuurikerrokset. Myös lapiolla ja lastalla kaivaminen alueella osoittautui juurten vuoksi erittäin hitaaksi ja käytettävissä olevan ajan rajallisuuden vuoksi pintamaata ei ehditty poistaa koko alueelta. Juuret olivat myös sekoittaneet kerroksia niin, että pintamaata ja sen alla olleita kulttuurikerroksia oli paikoin vaikea erottaa toisistaan.

Kaivausalueen keskelle jäänyt rakenne R1-3 osoittautui kaivettaessa todennäköisesti melko nuoreksi rakenteeksi, joka on ladottu alueen vanhempien kerrosten päälle. Kyseessä oli suurten kivien muodostamasta yhdestä kivikerrasta ladottu epäsäännöllinen kiveys. Rakennetta ei toukokuun tutkimusten yhteydessä purettu, joten jäi epäselväksi, minkä yksikön päälle se oli ladottu. Vaikutti kuitenkin siltä, että se oli ainakin osittain pintamaan päällä, jolloin se olisi rakennettu

kylätontin käyttövaiheen jälkeen, mahdollisesti vasta 1900-luvulla. Juuret olivat sotkeneet kiveyksen yhteydessä olevia kerroksia pahasti, mikä vaikeutti stratigrafian hahmottamista.

Alueen länsipäädyssä, kiveyksen R1-3 länsipuolella, pintamaan alta tuli esiin laakakiveys R1-4. Kiveystä saatiin tutkimusalueelta esiin noin 1,2 m x 1,2 m laajuiselta alueelta. Vaikutti siltä, että se saattaisi jatkua pidemmälle ainakin etelässä. Rakenteen kivien välissä ollut hiekka Y1-7 oli hiilensekaista ja siinä oli jonkin verran palanutta savea. Kiveys on luultavasti kylätonttiin liittyvä lattian tai muun rakenteen perustus.

R1-3:n itä- ja eteläpuolelta pintamaan alta esiin tuli irtonainen hiilen ja palaneiden kivien sekainen hiekka Y1-5. Kerros rajautui etelässä hiilen-, noen- ja siltinsekaiseen hiekkaan Y1-6. Yksiköitä ei ehditty tutkia kevään tutkimuksissa, vaan niiden kaivaminen jätettiin syksyn tutkimuksiin.

Juurten sekoittamasta pintamaasta laakakiveyksen R1-4 ja yksikön Y1-5 raja-alueelta löytyi 1500-luvun puoliväliin ajoittuva kivilavakeramiikan pala (KM 40409: 5). Y1-5:n yhteydestä pintamaasta talletettiin lisäksi muutamia 1500-luvun lopulle tai 1600-luvulle ajoittuvia punavavakeramiikan paloja (KM 40409: 2 ja 3).

Kaivausalueen 1 itäreunaan jäi uuni C. Uuni erottui suuren kannon alla matalana kumpareena. Uunin päälle kaivinkoneen jäljiltä jäänyt pintamaa puhdistettiin lapiolla ja lastalla kaivausten aikana. Pintamaan alta paljastui tiivis ruskea savi Y1-2, jonka seassa erottui kiviä. Uunin yhteydestä löytyi palanutta savea, mutta ei tiiltä. Uunia ja siihen liittyvää savea ei kaivettu toukokuun tutkimusten aikana.

9.1.2 TUTKIMUKSET HEINÄ-SYYSKUUSSA 2015

Heinäkuun alussa kaivausalueen 1 pohjoispuolella kuorittiin pintamaata kaivinkoneella ja tehtiin kaksi koeojaa alueen länsipuolelle. Pintamaan poiston ja koeojien perusteella pystyttiin toteamaan, etteivät keskiaikaisen kylätontin kulttuurikerrokset jatkuneet juurikaan toukokuisen tutkimusalueen länsirajan länsipuolelle. Koeojissa ei ollut havaittavissa selkeitä kulttuurikerroksia, vaan pintamaan alta paljastui ruskea multainen maakerros, jonka tulkittiin liittyneen todennäköisesti

³⁷ Vuoden 2014 tutkimuksissa rakenne 3 (ark-byroo 2014c, 59), tässä työssä uuni C.

Etualalla R1-4, sen takana R1-3 ja kannon alla uuni C. Kuvattu lännestä.

tutkimusalueen luoteispuolella sijainneen puustellin päärakennusta ympäröineen puutarhan kerrokseen. Koeojista löytyi melko runsaasti mm. posliinia, fajanssia sekä selkeästi modernia punasavea ja lasia, joita ei otettu talteen. Alueen pohjoispuolelta paljastui pintaan alta tiivis ja nokinen yksikkö **Y1-8**, jonka arveltiin liittyvän toukokuussa löydettyihin kulttuurikerrokseen R1-4, Y1-5, Y1-6, Y1-7. Kerroksesta löytyi metallinpaljastimella mm. kupariseoksesta valmistettu levy ja

veitsen kahvan hela (KM 40409: 51 ja 52), joiden perusteella kerroksen mahdollinen yhteys etelämpänä oleviin kulttuurikerrokseen varmistui.

Alueen tutkimukset jatkuivat elokuun lopulla. Tutkimukset aloitettiin alueen kitkemisellä, sillä kasvillisuus oli kasvanut runsaasti toukokuun kenttätöiden jälkeen. Alue mitattiin paikalleen takymetrillä maanantaina 24.8. Aluetta laajennettiin toukokuuisesta pohjoiseen kattamaan yksikkö Y1-8, lännessä aluetta laajennettiin metri

länteen kaivausalueen reunassa sijainneiden kivien mahdollisen funktion selvittämiseksi ja etelässä aluetta jatkettiin tutkimusalueetta eteläpuolella rajaavaan tiehen asti. Alueen pinta-alaksi muodostui näin ollen 140 m².

Kaivamien aloitettiin poistamalla pintamaa Y1-1 alueen uusista osista. Pintamaata Y1-1 poistettiin 24.8.–3.9.2015. Pintamaasta löytyi palamatonta luuta, rautanauloja, modernia pullo- ja tasolasia, kattotiiliä sekä palanutta savea, jotka pääosin luetteloiitiin poistettaviin löytöihin.

9.2 Kaivausalueen 1 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet

Alueen pohjoisreunassa kaivettiin dokumentointitasossa 2 esiin tiivis ja nokinen yksikkö Y1-8, joka rajautui pohjoisessa luonnolliseen kivikkoon ja pintamaayksikköön Y1-1, idässä todennäköiseen seinärakenteeseen R1-47 ja sen sisällä olleeseen yksikköön Y1-10, etelässä jo toukokuussa löytäneeseen hiiliseen yksikköön Y1-7. Yksikkö erottui kivisestä maastosta paitsi tumman värinsä, myös vähäisen kivimääränsä takia. Tästä yksiköstä oli löytynyt jo pintamaan koneellisen poiston jälkeen metallinpaljastimella kupariseoksesta valmistettuja esineen katkelmia. Dokumentointitasossa 2 tulkittiin Y1-8 vielä todennäköisesti johonkin rakennukseen liittyväksi kulttuurikerrokseksi, sillä alueen pohjoisosan sekä länsi- että itäreunoilla vaikutti olevan etelä-pohjoissuuntaiset kivijalat, joiden väliin yksikkö Y1-8 sijoittui. Läntinen kivirivi paljastui myöhemmissä tutkimuksissa todennäköisesti luonnolliseksi tai raivauksen muodostamaksi, joten seinälinjatulkinta jouduttiin hylkäämään. Sen sijaan itäinen kivirivi rajasi sen itäpuolelle sijoittuvaa nokista kulttuurikerrosta **Y1-9**, joten se tulkittiin seinälinjaksi R1-47.

Y1-8:n alta paljastui dokumentointitasossa 3 oja **Ku1-45**, jota täytti yksikkö **Y1-44**. Se oli tiivis, tumma ja noensekainen hienon hiekan yksikkö. Yksiköstä löytyi mm. punasaviastian reuna- ja kylkipalat sekä rautanauloja, ja maanäytteestä kolme hiiltynyttä vehnän jyvää.³⁸ Alun perin yksikkö dokumentointiin kahtena eri yksikkönä, **Y1-40** ja **Y1-42**, sillä yksiköitä näytti erottavan suuri kivi. Alkuperäinen tulkinta oli, että tasossa oli kaksi erillistä kuoppaa. Syvemmälle kaivettaessa kuitenkin paljastui, että kyseessä on yksi yhtenäinen yksikkö, joka muodostaa ojan. Oja alkoi ruudusta 6678571/25490268 lounas-koillissuuntaisena, mutta tekee ruudussa 6678573/25490270 lähes 90 asteen kulman ja jatkaa kaakko-luode-suuntaisena kohti luodetta. Ojan täyttö oli 30–40 cm paksu. Se sisälsi runsaasti kiviä ja etenkin luoteispäädystä täytön kivet olivat erityisen suuria. Ojan lounaispääty osuu

38 Ks. liite 7.

Seinälinja R1-47 erottuu dokumentointitasossa 2 suurten luonnonkivien muodostamana kivirivinä kuvan vasemmassa reunassa. Seinälinjan itäpuolella (kuvassa vasemmalla) erottuu rakennuksen RA1-A kulttuurikerros Y1-9. Kuvattu pohjoisesta.

kaivausalueelle, mutta sitä ei ehditty kaivaa kokonaan esiin. Oja saattaa jatkua rakenteen R1-4 alle. Ojan luoteispää jatkuu kaivausalueen ulkopuolelle. Ojan löytyminen muutti myös yksikön Y1-8 tulkintaa, sillä ympäristöstä ei havaittu merkkejä rakennuksesta, johon yksikkö voisi kuulua. Sen sijaan Y1-8 liittyykin todennäköisesti sen alta löytyneeseen ojarakenteen Ku1-45 täyttöön. Oja on mahdollisesti liittynyt sala-ojitukseen tai muihin vastaaviin toimiin.

9.2.1 RAKENNUS RA1-A JA UUNI C

Alueen 1 itäreunaan sijoittui rakennus RA1-A, josta kaivausalueelle ulottui noin puolet sen uunirakenteesta C sekä rakennuksen läntinen kivijalka R1-47. Seinälinja **R1-47** koostui halkaisijaltaan 40–60 cm olevien luonnonkivien muodostamasta etelä-pohjoissuuntaisesta kivirivistä. Tämän seinälinjan itäpuolelta paljastui nokinen kerros **Y1-9**, joka tulkittiin rakennukseen liittyväksi kulttuurikerrokseksi. Yksikkö rajautui lännessä seinärakenteeseen R1-47, etelässä yksikköön Y1-5 ja uuniin C, pohjoisessa ja idässä yksikkö jatkui alueen profileihin. Siitä löytyi runsaasti rautanauloja,

ikkunalasia, kupariseoksesta tehdyn levyn fragmentti, erilaisia rautaesineen katkelmia, punasavipadan paloja, matalapolttoista keramiikkaa olevan astian kylkipaloja, mahdollisesti 1500–1600-luvulle ajoittuvan lasipikarin kylkipala, hioin ja pii-iskoksia (KM 40409: 52–86). Yksikön harmaasaviastian palat olivat samaa tyyppiä kuin alueen eteläreunan yksiköstä Y1-20 löytynyt pala. Luuaineistosta tunnistettiin mm. sian, lampaan/vuohen ja naudan luita.³⁹ Yksikön Y1-9 alta paljastui pääosin pohjamaaksi tulkittu yksikkö **Y1-39**, tumma kulttuurikerros **Y1-43**, joka voi olla myös Y1-9 jäänteitä, sekä paalunsija **R1-35**.

Seinälinjan R1-47 länsipuolella jatkui Y1-9:n kaltainen tumma yksikkö **Y1-10**. Se rajattiin omaksi yksikökseen, koska se sijaitsi eri puolella seinälinjaa kuin Y1-9. Y1-10 tulkittiin liittyvän seinän rakenteisiin tai romahdukseen.

Rakennuksen RA1-A:n rajat olivat selkeät ainoastaan tutkimusalueen 1 pohjoisosassa, missä seinärakenne R1-47 erottuu selkeästi. Esimerkiksi rakennuksen eteläraja ja länsirajan eteläosa eivät erottuneet. On mahdollista, että eteläraja ja lounaiskulma jäivät vielä dokumentointitasossa 3 rakennuksen romahduskerrosten alle. Yksi tällainen on mahdollisesti dokumentointitasossa 3 yksikön Y1-17 alta paljastunut tiivis, tummanruskea hiekan sekainen saviyksikkö **Y1-31**, joka sisälsi runsaasti kiviä. Yksikkö levittäytyi uuni C:n etelä- ja lounaispuolelle. Yksikköä ei käytettävissä olleen ajan rajallisuuden vuoksi ehditty tutkia.

Rakennukseen RA1-A liittyi **uunirakenne C**, joka sijaitsi kaivausalueen itäreunassa ulottuen alueelle vain puoliksi. Uunin päällisosa peittäneestä savikerroksesta erottui dokumentointitasossa 2 ruskean harmaa savikerros Y1-2 ja uunin alaosassa sen päällä ollut savikerros **Y1-17**. Yksikkö Y1-17 oli todennäköisesti osittain sekoittunutta romahduskerrosta joko uuni C:stä tai siihen liittyneestä rakennuksesta RA1-A. Yksiköstä löytyi niin modernia lasia, rautalankaa ja sulake, kuin myös lasihelmi, kupariseoksesta valmistetun helan fragmentti, punasaviastian kylkipala, hioin ja pii-iskos (KM 40409: 119–124). Uuni C:n itäpuoli paljastettiin myös syyskuun alussa, sillä uunin koko ja muoto haluttiin selvittää. Kaivausalueen ja uunin itäpuolen väliin jätettiin profiilipalkit stratigrafian selvittämisen helpottamiseksi. Uunin itäpuolella oli jo toukokuussa

paljastettu tiivis, harmaanruskea saviyksikkö. Tämä vastaa todennäköisesti uunin länsipuolen yksikköä Y1-2. Tämän alta paljastui ilmeisesti uunin päällisiosien romahduskerros, joka sisälsi runsaasti erikokoisia kiviä, jotka olivat ruskeassa, savisessa yksikössä. Uunin pohjoispuolelta paljastui musta, nokinen yksikkö, jossa oli myös runsaasti pieniä kiviä. Se tulkittiin uunin suuaukoksi. Uuni C on siis avautunut pohjoiseen, eli rakennuksen RA1-A huonetila on jatkunut todennäköisesti pohjoiseen tutkimusalueen 1 ulkopuolelle.

Rakennuksen RA1-A kokoa on vaikea arvioida, sillä rakennuksesta ulottui kaivausalueelle vain vajaa puolet. Rakennus kuitenkin vaikuttaisi olevan pohjois–eteläsuunnassa noin 10–12 m pitkä. Itä–länsisuuntaan rakennuksen kokoa ei tutkimusten perusteella pysty arvioimaan, sillä rakennuksesta ei kaivettu kuin sen läntisin osa. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että rakennus on ollut huomattavan kookas. Nyt tutkitun osan perusteella rakennus on kohtalaisen hyvin säilynyt ja sisältää runsaasti löytömaterialiaa. Löytöjen perusteella rakennus ajoittuu kylän nuorempiin käyttövaiheisiin, 1400–1600-luvulle.

9.2.2 RAKENNUS RA1-C

Rakennuksen RA1-A alla on todennäköisesti sijainnut sitä vanhempi rakennus RA1-C, jonka kivijalkaa on osittain hyödynnetty rakennusta RA1-A rakennettaessa. Rakennuksen kivijalat havaittiin vasta jälkityövaiheessa, sillä tähän rakennukseen liittyviä kulttuurikerroksia ei havaittu kaivausvaiheessa, todennäköisesti koska niitä ei ollut mahdollista erottaa rakennuksen RA1-A kulttuurikerroksista. Todennäköisesti rakennukset RA1-A ja -C ovat suurin piirtein saman ikäisiä, sillä alueen kulttuurikerroksista talletetuissa löydöissä ei ole havaittavissa selkeää ajallista hajontaa. Tämän perusteella myös rakennus RA1-C ajoittuu kylän nuorempiin käyttövaiheisiin, 1400–1600-luvuille.

Rakennus on ollut karkeasti lounais–koillisuuntainen ja kaivausalueelle 1 siitä on ulottunut sen lounaispuolisko. Rakennuksesta on jäljellä kolme kivijalkaa: kaakkoinen **R1-48**, lounainen **R1-49** ja luoteinen **R1-50**. Näistä kaakkoinen ja luoteinen ovat melko hyvin säilyneitä. Ne koostuvat suurista luonnonkivistä, jotka ovat halkaisijaltaan noin 60 cm. Lounaisesta kivijalasta on säilynyt vain kaksi kiveä, mutta ne asettuvat

³⁹ Ks. liite 8.

Paalunsija R1-23/Ku1-24
kaivettuna dokumentointita-
sossa 3. Kuvattuna lännestä.

Paalunsija R1-35/Ku1-37
dokumentointitasossa 3.
Kuvattuna lännestä.

selkeästi suoraan kulmaan kaakkoisen kivijalan kansa, joten on syytä olettaa, että ne kuuluvat rakennuksen eteläiseen seinälinjaan.

Rakennus on seinälinjojen perusteella ollut luode—kaakko-suunnassa noin 3 m leveä. Koska rakennuksen koillisosa ei ulottunut kaivausalueelle, on sen pituutta lounais—koillisuunnassa mahdotonta arvioida.

9.2.3 PAALUNSIJAT

Kaivausalueelta 1 löytyi yhteensä kaksi paalunsijaa. Näistä eteläisempi **R1-23/Ku1-24** havaittiin yksikön Y1-6 kaivamisen yhteydessä. Todennäköisesti paalunsija on kaivettu yksikön Y1-6 läpi, sillä samalla kohdalla oli yksikössä nokisempi kohta. Kuoppa ulottuu puhtaaseen pohjahiekkaan Y1-39 asti. Paalunsija oli halkaisijaltaan 45 cm ja syvyydeltään 28 cm. Paalunsija oli täyttynyt tummalla ja nokisella yksiköllä **Y1-22**,

jossa oli jonkin verranhiiltynyttä paalua jäljellä. Paalun säilynyt osa oli halkaisijaltaan noin 10 cm ja se oli tuettu nyrkin kokoisilla kivillä. Hiiltyneestä paalusta saatu hiilinäyte ajoitettiin C14-menetelmällä ja se ajoittuu välille 1480–1660 cal AD.⁴⁰

Paalunsijarakenteesta R1-23 noin kaksi metriä koilliseen sijaitsi toinen paalunsija **R1-35/Ku1-37**, joka paljastui yksikön Y1-9 alta. Se oli halkaisijaltaan noin 40 cm ja syvyydeltään 26 cm. Kuoppa oli täyttynyt yksiköllä **Y1-36**. Itse paalusta ei tässä paalunsijassa ollut säilynyt jäänteitä, mutta kuoppaa reunustivat halkaisijaltaan noin 40 cm olevat luonnonkivet ja kuopan sisäreunoilla oli runsaasti nyrkin kokoisia kiviä, joilla

⁴⁰ Liite 9, näyte nr. 1105.

paalu oli todennäköisesti tuettu kuoppaan. Paalunsija oli kaivettu puhtaaseen pohjahiekkaan Y1-39.

Paalunsijat ovat todennäköisesti saman ikäisiä ja liittyvät samaan kontekstiin, joka kuitenkin jäi epäselväksi. Paalunsijat havaittiin vasta rakennusten RA1-A ja RA1-C kulttuurikerrosten alta, mutta paalunsija R1-23 näyttää olleen kaivettu läpi yksiköstä Y1-06, joka todennäköisesti liittyy em. rakennuksiin. Sekä stratigrafian että radiohiiliajoitusten perusteella paalunsijat ovat suurin piirtein saman ikäisiä kuin rakennuksetkin.

9.3Kaivausalueen 1 keskiosan yksiköt ja rakenteet

Alueen keskiosa oli paljastettu jo toukokuussa ja dokumentoitu tasona 1. Alueen keskellä, uuni C:n länsipuolella, sijaitsi vielä dokumentointitasossa 2 musta ja nokinen yksikkö **Y1-5**. Yksiköstä Y1-5 löytyi mm. modernia pullo- ja tasolasia, posliinia, rautanauvoja, pii-iskos, hioin, punasavipadan jalka, kaksi puukkoa, kupariseoksesta valmistettu hela ja levyn katkelma (KM 40409: 31–38). Luuaineistossa oli mm. sian, nautan ja lampaan/vuoden luita.⁴¹ Toukokuussa yksikön tuntumasta oli löydetty yksi 1500-luvulle ajoittuva kavisaviastian pala sekä kaksi 1500-luvulle ajoittuvaa punasaviastian palaa. Yksikkö todennäköisesti liittyy rakennukseen RA1-A ja on mahdollisesti sen romahdus- tai tasoituskerrosta.

Yksikön Y1-5 alta paljastui lisää mustaa ja tiivistä kulttuurikerrosta **Y1-6**, joka oli ollut osittain esillä jo toukokuussa. Yksikkö Y1-6 erottui yksiköstä Y1-5 tiiviimpänä. Yksiköstä löytyi ainoastaan kolme kupariseoksesta tehdyn levyn katkelmaa (KM 40409: 39–41) sekä poistettuihin löytöihin luetteloituja rautanauvoja. Myös tämä yksikkö liittyy todennäköisesti rakennukseen RA1-A.

Kaivausalueen länsireunassa sijaitsi osittain laakivirakennetta R1-4 peittänyt keskikarkean hiekan ja noen sekainen kerros **Y1-7**. Yksikkö rajautui idässä yksiköihin Y1-9 ja Y1-6, etelässä yksiköihin Y1-14 ja Y1-18 sekä pyöreään kivirakenteeseen R1-11, pohjoisessa yksikköön Y1-8 ja lännessä yksikkö jatkui kaivausalueen profiiliin. Yksikkö Y1-7 erottui ympäröivistä yksiköistä niitä hiekkaisempänä, ruskeampana ja karkeampana kerroksena. Yksiköstä löytyi mm. kuparilevy, puukko, viisi punasaviastian palaa ja pii-iskos (KM 40409: 42–49), sekä poistettuihin löytöihin lueteltuja rautanauvoja ja hevosen jääkenkänäula. Yksikkö luultavasti liittyy rakenteeseen R1-4 ja ajoittuu mahdollisesti kylän käyttövaiheen loppupuolelle.

Rakenne **R1-4** oli paljastettu jo toukokuussa. Se koostui halkaisijaltaan noin 20–40 cm kokoisista laakakivistä, jotka sijaitsivat pyöreään kivirakenteen R1-11

Tasainen kivirakenne R1-4 dokumentointitasossa 4. Mittakaavasta kuvan alareunaan on oja Ku1-45. Kuvattuna koillisesta.

Kivirakenne R1-11 dokumentointitasossa 3. Kuvattuna idästä. Rakenteen etualalla erottuu vuoden 2014 koekuoppa.

pohjoispuolella. Rakenne näyttää liittyvän tasaiseen kivikkoon, joka näkyy alueen länsireunassa, rakenteen R1-4 luoteispuolella dokumentointitasossa 3. Kivet muodostavat melko tiiviin ja tasaisen kokonaisuuden, joka on saattanut olla esimerkiksi rakennuksen lattiarakenne. Rakennukseen liittyviä seinärakenteita ei kuitenkaan tasaisen kivirakenteen ympäristöstä havaittu, eikä kivikkoa ehditty ajanpuutteen vuoksi purkaa, joten kivikon tulkinta jää epävarmaksi.

Sen sijaan tutkimusalueen 1 keskiosassa jo toukokuussa esiin tullut ladottu kivirakenne **R1-3** purettiin. Kivet olivat pääasiassa noin 20–40 cm kokoisia ja 15–22

41 Ks. liite 8.

cm paksuja. Rakenne oli ladottu pääasiassa yksikön Y1-5:n päälle, mikä varmentaa sen, että rakenne on muodostunut vasta kylätontin asutusvaiheen jälkeen.

Alueen länsireunan keskivaiheilla oli pyöreä kivirakenne **R1-11**. Rakenne oli paljastunut jo toukokuussa, jolloin se näkyi dokumentointitasossa 1 pienenä kivikkona rakenteen R1-4 eteläpuolella. Rakennetta rikkoi vuonna 2014 kaivettu koekuoppa, joka erottui erityisen löysänä, kulmikkaana kuoppana rakenteen itäreunassa.⁴² Rakenne koostui pienistä, halkaisijaltaan noin 10–20 cm kokoisista luonnonkivistä, joista suuri osa oli palaneita. Kivet sijaitsivat noin 30 cm syvässä, halkaisijaltaan noin 100 cm kokoisessa kuopassa, mutta osa kivistä oli levinnyt kuopan pohjoispuolelle. Rakennetta näytti reunustavan muutama suurempi kivi. Kivien välissä oli tummanharmaata hiekkamaata **Y1-19**. Yksikkö oli käytännössä löydötön. Siitä talletettiin ainoastaan yksi rautanaula. Yksikön alta paljastui rakennetta R1-4 ja sen sisällä ollutta yksikköä **Y1-41**. Yksikköä Y1-19 ei kaivettu kokonaan pois rakenteesta R1-11, vaan sitä jäi läntisimpään – ja samalla tiiviimpään – osaan rakennekivikkoa.

Löydöttömyys yhdessä rakenteen epämääräisyyden kanssa vaikeutti sen tulkitsemista. Kaivausten lopuksi rakenteen poikki kaivettiin noin 1 m leveä koejoja. Koejoilla haluttiin selvittää rakenteen ja yksikön paksuus sekä rakenteen poikkileikkauksen muoto. Alun perin rakenne tulkittiin mahdolliseksi tulisijaksi tai kuoppaliedeksi, mutta rakenteen yksikössä Y1-19 ei ollut juurikaan hiiltä tai nokea, vaikka moni kivi olikin palanut. Rakenteen lopullinen tulkinta jäi auki.

9.4 Kaivausalueen 1 eteläosan yksiköt ja rakenteet

Tutkimusalueen lounaisosaa hallitsi dokumentointitasossa 2 massiivinen yksikkö **Y1-14**, jonka keskellä erotui kaksi kivirakennetta R1-12 ja R1-13. Yksikkö Y1-14 sisälsi todennäköisesti vielä hieman pintamaayksikköä Y1-1, sillä yksiköstä löytyi runsaasti moderneja löytöjä, kuten sulakkeita, pattereita, kattotiiliä, posliinia ja fajanssia, modernia pullo- ja ikkunalasiasia sekä moderneja rautaesineen katkelmia. Yksiköstä löytyi kuitenkin myös mm. kupariseoksesta valmistetun padan reunapaloja, kupariseoksesta valmistettuja heloja ja levynkatkelmia, rautainen veitsi, punasaviastian paloja, hioimia sekä punasavesta valmistettu pötkö, jota on käytetty mahdollisesti keramiikkauunin lämpötilaa testattaessa (KM 40409: 88–117).⁴³

Yksikön Y1-14 pohjoisosasta paljastui pyöreä kivirakenne **R1-12**. Rakenne erottui ympäristöstään tiiviimmän kiveyksen vuoksi. Rakenteessa vaikutti olevan

neljä suurempaa kiveä ns. kulmakivinä, jolloin rakenne tulkittiin aluksi mahdolliseksi tulisijaksi. Rakenteen sisällä oleva maa ei eronnut ympäröivästä yksiköstä Y1-14, joten yksikön Y1-14 tulkittiin vielä osin peittävän rakennetta. Rakennetta kaivettaessa kävi kuitenkin pian ilmi, että tulisijatulkinta oli väärä. Tiivistä kiveystä oli vain yhden ohuen kerroksen verran ja päällimmäisen kerroksen alta paljastui rakennuksen koilliskulma. Rakenne R1-12 olikin siis todennäköisesti rakennuksen RA1-B koilliskulman romahduskerrosta.

Rakenne **R1-13** oli luonteeltaan melko samankaltainen kuin R1-12. Rakenne R1-13 sijaitsi kaivausalueen eteläosassa, kahden suuren kiven välissä. Sekin erottui ympäristöstään tiiviinä kivikkona, jonka seassa oli jonkin verran palanutta savea. Rakenne ei ollut niin pyöreä kuin R1-12, vaan enemmänkin soikion muotoinen. Rakenteen pinnalla oli kaksi hiiltyneen puun fragmenttia. Toinen puufragmenteista oli etelä-pohjoissuuntainen ja toinen itä-länsisuuntainen. Myös tätä rakennetta epäiltiin aluksi mahdolliseksi tulisijaksi, kunnes sekin paljastui päällimmäisen kivikerran poiston jälkeen rakennuksen RA1-B kaakkoiskulmaksi. Kyse on siis myös romahduskerroksesta.

Rakenteen R1-11 lounaispuolella sijaitsi ruskean hiekan yksikkö **Y1-18**. Yksikkö rajautui pohjoisessa yksiköihin Y1-7 ja Y1-19, idässä ja etelässä yksikköön Y1-14 ja lännessä yksikkö jatkui kaivausalueen länsiprofiiliin. Aluksi yksikkö tulkittiin pohjahiekaksi, mutta sen alta kuitenkin paljastui seinälinja R1-25 ja yksikkö Y1-41. Yksikkö oli käytännössä löydötön. Siitä löytyi ainoastaan yksi kahdeksikon muotoinen rautalenkki, joka on todennäköisesti moderni ja luetteloitu täten poistettaviin löytöihin. Yksikkö on todennäköisesti melko moderni täyttöhiekkakerros, jolla on pyritty peittämään rakennuksen RA1-B seinärakenteita ja tasoittamaan aluetta.

Kaivausalueen eteläosan itäreunassa, yksikön Y1-14 itäpuolella, paljastui pintamaan alta tiivis ja sotkuinen, karkean hiekan yksikkö **Y1-16**. Yksikkö tulkittiin tiiviiden, sotkuisuuden ja vähälöytöisyyden perusteella moderniksi tiekerrokseksi. Kaivausalueen eteläreunassa kulkevan modernin tien tulkittiin jatkuneen hieman pohjoisemmaksi. Yksikköä esiin kaivettaessa siitä löytyi ainoastaan yksi rautaesineen katkelma. Tämän jälkeen yksikköön tehtiin lapionpisto, josta ei löytynyt mitään, mikä täydensi tulkintaa modernista tiekerroksesta. Yksikkö päätettiin tästä ja ajanpuutteesta johtuen jättää kaivamatta. Kaivausten päätyttyä metallinilmaisinharrastaja Juri Lintunen kävi alueen vielä läpi metallinilmaisimella, jolloin kerroksesta löytyi vuoden 1573 hopearaha. Alkuperäinen tulkinta modernista tiekerroksesta osoittautui siten vääräksi ja yksikkö Y1-16 onkin todennäköisesti liittynyt

42 ark-byroo 2014c, 54 (KK13).

43 Ks. luku 15.

Rakennuksen RA1-B eteläseinä (R1-27) esiin kaivettuna. Kuvattu etelästä.

kylän käyttövaiheen loppupuoliskolle ja mahdollisesti rakennukseen RA1-B. Yksikköä ei kuitenkaan voitu tutkia enää tässä vaiheessa.

Yksiköiden Y1-14 ja Y1-17 välissä oli dokumentointitasossa 2 kaakkois-luode-suuntainen, pitkulainen ja kellertävä hiekkayksikkö Y1-15. Yksiköstä ei tullut yhtään löytöä, joten yksikön tulkinta jäi epäselväksi.

9.4.1 RAKENNUS RA1-B

Dokumentointitason 2 dokumentoinnin jälkeen kaivamista jatkettiin tutkimusalueen eteläosaa peittäneestä massiivisesta yksiköstä Y1-14. Sen alta paljastui rakennus RA1-B, jonka itäosa ulottui kaivausalueelle. Rakennuksesta saatiin esille sen itä- ja pohjoisseinät R1-26/Y1-29 ja R1-25/Y1-28 romahduskerroksineen sekä eteläseinä R1-27 ja sitä eristänyt ja tukenut maapenkki-rakenne Y1-21.

Rakennuksen itä-länsisuuntainen pohjoisseinä R1-25 paljastui osittain kellertävän hiekkayksikön Y1-18 alta. Seinä koostui halkaisijaltaan noin 10–20 cm olevista luonnonkivistä, jotka olivat nokisessa, hiekan ja savensekaisessa maassa Y1-28. Etenkin rakenteen eteläreunaa reunusti muutama suurempi, halkaisijaltaan noin 20–40 cm kokoinen kivi. Savisen hiekkamaan ja kivien muodostama seinärakenne oli muodoltaan leveä ja matala. Rakennetta ei ehditty käytettävissä olleiden resurssien puitteissa purkaa kokonaisuudessaan, mutta sen läpi kaivettiin noin 1 x 4 m laajuinen kapea oja. Ojan perusteella selvisi, että seinä oli paksuudeltaan vain reilu 10 cm ja se on perustettu suoraan puhtaalle pohjahiekalle Y1-38. Tämän kaltaisia, maan ja kivien muodostamia rakenteita on käytetty ainakin Raision Ihalan Mullin asuinpaikalla estämään alimpien hirsien painumista ja rakenteen avulla on saatu hirret vaakatasoon.⁴⁴

Rakennuksen luode-kaakkosuuntainen itäseinä R1-26 oli hyvin pitkälti pohjoisseinän kaltainen. Sekin koostui halkaisijaltaan noin 10–20 cm kokoisista luonnonkivistä, jotka olivat nokisessa savensekaisessa hiekkassa Y1-29. Tätä rakennetta ei purettu, mutta on syytä olettaa sen olleen pohjoisseinän tavoin matala rakenne pohjahiekkan päällä. Dokumentointitasossa 3 seinä näyttää olevan viinossa suhteessa rakennuksen pohjois- ja eteläseiniin. Tämä saattaa johtua siitä, että seinärakennetta ei ehditty tutkia lainkaan eikä sen mahdollisia romahduskerroksia ei ehditty purkaa. Niinpä karttaan merkityt seinärakenteen rajat ovat suuntaa-antavia ja niiden sisälle saattaa kuulua myös seinän mahdollisia romahduskerroksia.

Rakennuksen itä-länsisuuntainen eteläseinä R1-27 poikkesi rakennuksen pohjois- ja itäseinistä. Seinä erottuu ympäristöstä loivana kumpareena. Seinän kiviä peitti tumma, sotkuinen kerros Y1-21, joka sisälsi runsaasti savipaakkuja ja hiilipartikkeleita. Yksikön pinnalla näkyi jo edellisessä tasossa näkyvissä ollut itä-länsisuuntainen, rakenteen R1-13 yhteydessä dokumentoitu hiiltynyt puu. Tästä hiiltyneestä puusta otettiin näyte, joka ajoitettiin C14-menetelmällä. Radiohiiliajoitusten perusteella seinärakenne R1-27 ajoitettiin todennäköisimmin välille 1410–1520 cal AD.⁴⁵ Eteläseinän läpi kaivettiin noin 1 x 2,2 m kokoinen koeoja, jolloin yksikköä Y1-21 kaivettiin noin reilun neliön verran. Yksiköstä löytyi myös hiiltymätön tuohempala, joka saattaa liittyä seinän eristykseen. Yksikkö on tullut mahdolliseksi seinää eristäneeksi ja samalla sitä tukeneeksi maapenkki-rakenteeksi. Tällaisia on löydetty mm. Turusta ja Espoon Mankbystä.⁴⁶ Eteläseinän kivijalka R1-27 koostui muista seinälinjoja suuremmista kivistä. Eteläseinän kivet olivat halkaisijaltaan noin 20–50 cm kokoisia luonnonkiviä, jotka on tasattu ja tuettu laittamalla niiden alle pienempiä kiviä.

Eteläseinän poikkeava rakenne saattaa johtua siitä, että rakennus sijaitsee etelään laskevassa rinteessä, jolloin rakennuksen eteläseinän perustusten on täytynyt olla muita seiniä järeämmät. Eteläreunaa on täytynyt myös korottaa muiden seinänperustusten tasolle, jotta rakennus on saatu rakennettua suoraan.

Rakennuksen sisäosassa erottui yksikkö Y1-30. Yksikkö oli tiivis, väriltään harmaanruskea ja sisälsi runsaasti erikokoisia kiviä. Yksikköä kaivettiin pohjoisseinän läpi kaivetun koeojan sekä eteläseinän tutkimusten yhteydessä, yhteensä reilun neliön verran. Yksiköstä löytyi ainostaan rautaisen kolmijalkapadan jalan katkelma (KM 40409: 127) eteläseinän läheisyydestä.

⁴⁵ Liite 9, näyte nr. 1107.

⁴⁶ Seppänen 2012, 643; Haggrén *et al.* 2009, 14.

⁴⁴ Vuorinen 2009, 131.

Kaivausalue 1 tutkimusten päätyttyä. Kuvan vasemmassa etelässä yläkulmassa rakennus RA1-B, keskellä rakennus RA1-C ja alaosassa idässä rakennus RA1-A sekä uuni C.

Rakennus RA1-B vaikuttaa osin melko hyvin säilyneeltä rakennukselta. Rakennuksessa ei kaivausalueella ollut havaittavissa tulisijaa. Jollei tulisija sijainnut kaivausalueen ulkopuolisessa päädyssä rakennusta, on rakennus tulkittava mahdolliseksi lämmittämättömäksi ulkorakennukseksi. Rakennuksen sisäosia ei ajanpuutteen vuoksi ehditty tutkia kuin neliön verran, mutta sen perusteella rakennuksen sisäpuolen yksikkö Y1-30 vaikutti ohuelta ja vähälöytöiseltä. On mahdollista, että rakennuksen sisäosat ovat sekoittuneita ja varsinainen rakennukseen liittyvä kulttuurikerros on tuhoutunut, mutta mahdollista on myös, että rakennuksessa olisi ollut esim. puulattia, joka selittäisi yksikön Y1-30 ohuuden ja vähälöytöisyyden.

Rakennus ajoitettiin radiohiilimenetelmällä todennäköisimmin aikavälille 1410–1520. Ainoa rakennukseen liitettävissä oleva ajoittava löytö on rakennuksen ulkopuolisesta yksiköstä Y1-20 löytynyt harmaasavikeramiikan pala (KM 40409: 126). Astia on mahdollisesti itäistä keramiikkaperinnettä ja se sopinee rakennuksesta saatuaan radiohiiliajoitukseen.

9.4.2 RAKENNUKSEN RA1-B:N ULKOPUOLI

Rakennuksen RA1-B eteläpuolella sijaitsevat lähes musta, runsaasti orgaanista ainesta sisältävä hiekkakerros Y1-20, joka jatkui rakennuksen RA1-B eteläseinän R1-27

alle. Yksiköstä löytyi yksi matalapolttoista keramiikkaa olevan astian kylkipala (KM 40409: 126), joka on mahdollisesti itäistä traditiota. Samaa astiatyyppiä löytyi useita paloja myös yksiköstä Y1-9, joka on tulkittu rakennuksen RA1-A kulttuurikerrokseksi. Yksikkö Y1-20 ajoittuu todennäköisesti kuitenkin suurin piirtein saman ikäiseksi kuin rakennus RA1-B, eli noin 1400–1500-luvuille.

Rakennuksen RA1-B:n itäpuolella, sen itäisen seinälinjan R1-26 vieressä, oli tumma, tiivis ja tasainen yksikkö Y1-46, joka todennäköisesti liittyy rakennuksen käyttövaiheisiin. Yksikkö rajautuu lännessä seinärakenteeseen R1-26, pohjoisessa pohjamaaksi tulkittuihin yksiköihin Y1-38 ja Y1-39, luoteessa rakenteen R1-4 sisällä olleeseen yksikköön Y1-41 ja idässä yksiköihin Y1-16 (rakennukseen RA1-A liittynyt, 1500-luvulle ajoittuva kerros) ja Y1-31 (Y1-17 alta tullut tiivis, tummanruskea hiekka, joka todennäköisesti liittyy rakennuksen RA1-A lattiaan tai perustukseen). Yksikköä ei ehditty käytettävissä olleiden resurssien puitteissa kaivaa muuten, kuin paljastaa sen pinta. Tässä yhteydessä löytyi rautainen rengas (KM 40409: 131). Yksikön tulkinta jäi epäselväksi.

10. Kaivausalue 2

Kaivausalue 2 oli kooltaan 170 m² ja se sijaitsi tutkimusalueen kaakkoisosassa. Kaivausaluetta rajasi lännessä pohjois–eteläsuuntainen moderni tielinja ja etelässä niinikään moderni itä–länsisuuntainen tielinja. Idässä kaivausalue rajautui tutkimusalueen itäprofiiliin. Pohjoisessa raja kaivausalueiden 2 ja 3 välillä kulki paikalta pintamaan yhteydessä poistettua 1900-luvun tielinjaa myötäillen X-koordinaattilinjassa 6678568.

10.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 2

10.1.1 TOUKOKUUN 2015 TUTKIMUKSET

Alueen kaivaminen aloitettiin puhdistamalla esiin **uuni A**, joka myöhemmin dokumentoitiin alueen muun stratigrafian yhteydessä rakennenumerolla **R2-12**. Kyseessä oli noin 3,5 x 3,0 metrin laajuiselle alueelle romahtanut uuninjäänös, joka erottui maastosta noin 0,5–0,7 metriä korkeana kumpareena. Kaivaminen aloitettiin tämän rakenteen ympäriltä, koska haluttiin selvittää onko uuniin mahdollisesti liittyvästä rakennuksesta säilynyt mitään kahden modernin tielinjan risteyksessä. Keväällä rakenteesta puhdistettiin esiin kiviuunin romahtanut päällinen ja siihen liittyvä savikerros **Y2-2**. Saven seasta otettiin talteen runsaasti palanutta savea. Saven Y2-2 pinta puhdistettiin esiin, mutta sitä ei kaivettu toukokuussa pois, koska kenttätöihin varattu aika ei olisi riittänyt rakenteen tutkimiseen.

Kaivamista jatkettiin uunin pohjoispuolella, sillä uunin länsi- ja eteläpuolilla teiden oletettiin tuhonneen mahdolliset kulttuurikerrokset, ja itäpuoli jäi toukokuun tutkimusalueen ulkopuolelle. Kaivaminen aloitettiin lapiolla ja lastalla, mutta pian todettiin, että pintamaan Y2-1 alla oli melko paksu kerros ruskeaa karkeaa hiekkaa **Y2-7**. Irtonainen hiekka ei todennäköisesti liittynyt uuniin, ja koska kerros oli paikoin jopa 40 cm paksu, se poistettiin kaivinkoneella. Ilmeisesti kyseessä oli melko moderni täyttö- tai tasauskerros. Sen alta saatiin esiin hieno vaalea hiekka **Y2-3**. Keväällä tämä hiekka tulkittiin mahdollisesti uunin A rakennukseen liittyväksi kerrokseksi, joten vain sen pinta puhdistettiin esiin. Kerroksesta saatiin ainoastaan yksi löytö, joten sen ajoitus jäi epävarmaksi. Yksikköön tehtiin koepisto kerroksen paksuuden selvittämiseksi. Yksikön Y2-3 alta paljastui hienojakoinen keltainen hiekka **Y2-4**, joka oli todennäköisesti jonkinlainen tasaus- tai rakentamiskerros. Sen

Etualalla Uuni A:n pohjoispuolelta paljastettu hienon vaalean hiekan kerros Y2-3, takana uunista romahtaneita kiviä. Kuvattu pohjoisesta.

Uuni A:n länsireunalta paljastui musta palokerros Y2-6.

alta esiin tuli tummanharmaa savensekainen hiekka **Y2-5**, jossa oli laikkuina hiiltä ja keltaista hiesua. Kerroksessa oli myös jonkin verran palanutta savea. Tässä vaiheessa yksikkö tulkittiin kerrokseksi, joka saattaa liittyä uunin käyttö- tai rakentamisvaiheeseen.

Uunin edustalta, alueen 2 länsireunalta paljastui musta hiekkansekainen savi **Y2-6**, joka oli selvästi palokerros.

Rakenne R2-11 tuli esiin tutkimusalueen itälaidasta heti pintamaan Y2-1 alta. Etuallalla täyttöhiekkaa Y2-9. Kuvattu pohjoisesta.

Kerroksen suhde muihin yksiköihin jäi epäselväksi, mutta sen tulkittiin jatkuvan mahdollisesti yksikön Y2-3 alle. Sekä palokerrosta että yksiköitä Y2-4 ja Y2-5 pidettiin mahdollisesti kylätontin käyttöaikaan liittyvinä, vaikkei niiden yhteydestä talletettu ajoittavia löytöjä. Uuni A:n ympäristössä oli runsaasti palanutta savea, mikä indikoi keskiajan–uuden ajan alun aikaisesta asutuksesta. Yksikkö Y2-7 ja tulkittiin kylätonttia nuoremmaksi tasauserroksiksi.

Koska uuni A rajautui koetutkimuksissa alueen itäprofiiliin, oli selvää, että alueen rajausta oli laajennettava itään päin. Jotta uuden tutkimusalueen itäraja voitaisiin määrittää, uunin itäpuolelle avattiin koekuopat 7 ja 8 sekä koeoja 7. Koekuoppa 7 avattiin pinnalle näkyvän, moderniksi uunin perustukseksi tulkitun rakenteen reunaan.⁴⁷ Sen alla ei havaittu merkkejä vanhemmista kerroksista. Koekuoppa 8 sijoitettiin maan päälle näkyvään kivikkoon, joka paljastui luontaiseksi. Sen alla oli lähellä maan pintaa kiintokallio. Koeojassa 7 sen sijaan havaittiin hiilinen kulttuurikerros sekä tämän päällä paksuhko kerros mullansekaista hiekkaa, joka ei muodostanut selkeästi kulttuurikerrosta tai pintamaakerrosta.⁴⁸ Löytöinä saatiin vain pari palaa palanutta savea. Näiden havaintojen perusteella kaivausalueen itäraja määriteltiin kulkeväksi koekuopan 8 ja koeojan 7 välissä.

⁴⁷ Uunin pohja on rakenne 2 vuoden 2014 koetutkimuksissa (ark-byroo 2014c, 59). Ks. liite 2.

⁴⁸ Ne liittyvät myöhemmin dokumentoituihin romahdus- ja perustuskerroksiin alueen 2 itäosissa. Ks. luku 10.3.

10.1.2 TUTKIMUKSET HEINÄ–LOKAKUUSSA 2015 JA KAIVAUSSALUEEN 2 PINTAKERROKSET

Kevään kaivausten jälkeen alueen itäreunasta kaadettiin paljon puita, ja kesän kaivausten alussa pystytettiin raivatulta alueelta havainnoimaan useita mahdollisia rakenteita. Heinäkuussa kaivausalue 2 avattiin kokonaisuudessaan kaivinkoneen avulla. Jo kevään kaivauksissa oli selvinnyt, että pintamaan alla oli varsinkin alueen länsireunassa paikoin melko paksuja täyttökerroksia. Ilmeisesti pihaa on yritetty tasata, koska varsinkin kivirakenteiden väliin oli tuotu runsaasti tasalaatuista hiekkaa, kuten yksiköt Y2-7 ja Y2-17. Osa näistä täyttöhiekoista pystytettiin poistamaan koneellisesti, esimerkiksi jo keväällä osittain tulkitun uuni A:n/rakenteen R2-12 pohjoispuolelta poistettiin täyttöhiekkaa **Y2-7** ja itäpuolelta hiekkaa **Y2-17** yhdessä pintamaan kanssa. Kaivausalueen itä- ja pohjoisosissa ei ollut samanlaista täyttö- tai tasaushiekkaa vaan useita kivirakenteita saatiin esiin jo pintamaasta. Koska alueen itäreunassa pintamaa oli hyvin juurista ja rakenteiden päälle oli jäänyt useita kantoja, pintamaa jouduttiin poistamaan koneellisen kaivuun sijasta lapiolla ja lastalla, jotta rakenteet pysyisivät mahdollisimman ehjinä.

Pintakerrosten Y2-1 ja Y2-7 poiston jälkeen koko alue puhdistettiin esiin ja dokumentoitiin dokumentoititasona 2. Tason karttaan on merkitty osin kaivinkoneella poistetun täyttöhiekan Y2-17 laajuus. Kesän kaivaukset aloitettiin toukokuussa esiin saadun uuni A/R2-12:n ympäristöstä. Uunin päällinen puhdistettiin nyt kokonaan ja sen eteläpäädyn päältä kaivettiin pois paksu kerros irtonaista ruskeaa hiekkaa Y2-17. Yksikkö jatkui miltei alueen itäreunaan saakka, ja suurin osa

Paalunsija R2-42
dokumentointitasossa 4.

siitä kaivettiin lapiolla. Todennäköisesti se oli samaa yksikköä kuin keväällä uunin pohjoispuolelta kaivettu Y2-7. Hiekkakerroksia on ilmeisesti käytetty alueen tasaamiseen. Hiekkakerroksen Y2-17 pinnalta saatiin muutamia löytöjä ja yksiköstä on mm. fajanssia (KM 40409: 153), ja punasavikeramiikkaa (:154–159), sekä nauvoja ja muita rautaesineiden katkelmia, jotka luetteloiitiin poistettaviin löytöihin. Uunin kummun päällä ja sen seinustan pohjoispuolella oli jo keväällä esiin kaivettua hiekansekaista savea Y2-2. Savessa oli paljon noin 5 x 10 cm–25 x 50 cm kokoisia kiviä ja palanutta savea. Todennäköisesti savikerros ja palanut savi liittyivät uunin lakeen ja seiiniin, jotka olivat romahtaneet tai ne oli purettu. Yksikön Y2-3 itäpuolelta saatiin esiin kerros hienon hiekan sekaista savea **Y2-18**, johon oli sekoittunut hiiltä ja palanutta savea. Yksikön itälaidasta tuli esiin kivijalan R2-33 päällimmäiset kivet. Kiveyksen itäpuolella oli yksikköä **Y2-19**, joka oli kerros harmaata hiekansekaista savea. Se oli todennäköisesti samaa yksikköä kuin Y2-18. Yksiköt erotettiin toisistaan, koska jo niiden pinnassa kerrosten välissä havaittiin kivirakenne R2-33a.

Uuni A:n pohjoispuolelta kaivettiin yksikön Y2-3 alta esiin Y2-5, joka on tummanharmaata savensekaista hiekkää. Yksikkö on todennäköisesti samaa kerrosta kuin sen itäpuolelta kaivettu Y2-18. Kaivausten edetessä todettiin, että uunin pohjoispuolelta kaivetut hiekkakerrokset Y2-3, Y2-5 ja Y2-18 eivät välttämättä liity uuniin, vaan ne ovat alueen nuorempiin vaiheisiin liittyviä kerroksia. Hiekkakerrokset saattavat olla alueen täyttökerroksia tai sitten ne liittyvät uunin pohjoispuolella olleeseen, uunia nuorempaan rakenteeseen **R2-54**. Hiekkakerrosten kaivaminen oli haasteellista, koska keskellä kerroksia kasvoi suuri puu, jonka juuret

olivat sekoittaneet yksikköä pahasti. Rakenne R2-54 muodostui kolmesta suuresta kivistä, jotka oli aseteltu yksiköiden Y2-18 ja Y2-5 eteläreunaan. Rakenteen kolmen suuren kiven kanssa samassa linjassa on puupäälly, **R2-42/Y2-66**, joka on ollut aivan kaivausalueen 2 länsilaidassa. Kivirivi ja paalunsija on tulkittu liittyvän rakennukseen **RA2-B**, jonka käyttötarkoitusta ei pystytty selvittämään. Se on voinut olla esimerkiksi jonkinlaisen ulkorakennuksen seinä.

Rakenne **R2-11** tuli esiin kaivausalueen itäprofiilin vierestä aivan pintamaasta. Sen päältä yksiköstä Y2-1 saatiin löytöinä mm. punasavipadan kylkipala (KM 40409: 134). Pintamaan alta rakenteen yhteydestä kaivettiin esiin harmaanruskeaa hienoa hiekkää **Y2-27**, joka ulottui myös rakenteen R2-11 itä- ja eteläpuolelle. Yksikkö koostui hienosta, noen ja hiilensekaisesta hiekasta, jossa oli paikoitellen melko soraisia kohtia. Kerros sisälsi paljon löytöjä, mutta irtonaisuutensa vuoksi se ei vaikuttanut yksiköltä, joka liittyisi rakennuksen käyttöön. Hiekkainen yksikkö saattoi olla pintamaan pohjaa. Yksiköstä otettiin talteen mm. 1500-luvun lopulle ajoittuva Juhana III:n hopearaha, riipus, haka, heloja, hevosenkenkä, tasolasia, pii-iskoksia, luuesineen katkelma sekä keskiaikaista punasavikeramiikkaa (KM 40409: 183–213, 802).

Kivirakenteen R2-11 eteläpuolella saatiin heti pintamaan alta esiin mustaa, tiivistä hiekkää **Y2-14**. Hiekka kuulunee rakenteeseen R2-11 liittyneen rakennuksen RA2-C käyttövaiheeseen.⁴⁹ Yksikön Y2-14 länsipuolelta kaivettiin esiin yksiköt Y2-15 ja Y2-16. Yksikkö **Y2-15** oli ruskeaa soransekaista hiekkää ja **Y2-16** oli irtonaista keltaista soraa. Molemmat yksiköt olivat hyvin irtonaisia. Ne sijaitsivat aivan aluetta etelässä rajaavan

⁴⁹ Ks. luku 10.3 alla.

Pienistä kivistä koostuvan rakenteen R2-13 pinta kuvattuna etelästä.

tieleikkauksen vieressä, joten ne saattavat olla tien pengertämisestä syntyneitä tai liittyvät alueen tasaamiseen.

Rakenteen R2-11 pohjoispuolelta kaivettiin useita melko irtonaisia täyttö- ja tasaushiekköjä, jotka ainakin osittain liittyvät kaivausalueiden 2 ja 3 välillä kulkeneen tien pohjustuksiin. Näihin kuului mm. läikikäs keltainen hiekka **Y2-9**, jossa oli seassa savea ja silttiä. Yksiköstä löydettiin pii-iskos (KM 40409: 140) ja muutama poistettuihin löytöihin luetteloitu rautaesine. Yksikkö rajautui alueen itäprofiliiin. Alueen koillisnurkassa oli tummanruskeaa hienoa hiekkaa **Y2-8**, joka jatkui alueelle 3 yksikkönä Y3-2. Tätä kerrosta ei ehditty kaivaa alueelta 2. Sen länsipuolella oli kellertävänruskeaa hiekkaa **Y2-22**, jossa hiekan seassa oli savea, palanutta savea ja tiiltä. Yksiköstä löydettiin lasipullon kylkipala (KM 40409: 171), punasaviastian paloja (:169–170), sekä pii-iskoksia (:172–173), naula ja hevosenkenkänaula. Yksikkö Y2-22 voi olla samanaikainen kuin yksiköt Y2-31 ja Y2-32.

Osin rakenteen R2-11 päältä, yksikön Y2-27 pohjoispuolelta kaivettiin ruskeaa hienoa hiekkaa **Y2-31**, jossa oli silttiä pieninä laikkuina. Hiekka saattaa liittyä rakenteen R2-11 käyttövaiheeseen, mutta on todennäköisesti sitä nuorempi. Siitä löydettiin monipuolista esineistöä, mm. matalapolttoista keramiikkaa olevan astian kylkipala (KM 40409: 241), sekä useita punasaviastian paloja (:236–240), jotka voidaan ajoittaa 1400–1500-luvuille. Hiekka rajautuu länsipuoleltaan tummanruskeaan hiekkaan Y2-32, joka todennäköisesti on samanaikainen yksikkö. Yksiköstä löydettiin mm. punasavipadan kylkipaloja (KM 40409: 243–244) sekä pala lasipullostasta (:245).

Tutkimusalueen pohjoisosasta pintamaan Y2-1 alta kaivettiin lastalla esiin kivirakenne **R2-13**. Se oli tehty pienistä, halkaisijaltaan noin 5-10 cm kokoisista

kivistä, joiden seassa oli jo pintamaassa palanutta savea. Pintamaasta löydettiin rakenteen päältä Kustaa IV:n valtiokonttorin poletti vuodelta 1799 (KM 40409: 132) sekä useita rautanauvoja. Kiveyksen ympärillä oli tiiviiksi tamppautunutta tummaa savista hiekkaa **Y2-23**. Yksikkö jatkuu alueelle 3 numerolla Y3-35. Yksiköstä on otettu talteen kuparirengas (KM 40409: 174) ja siitä on löydetty myös useita poistettujen löytöjen listaan luetteloituja rautanauvoja ja vartaita.

Rakenteen R2-13 itäpuolella oli kaksi suurta kantoa, joiden juurten seasta kaivettiin kaksi melko savista ja kuivaa yksikköä Y2-20 ja Y2-21. Yksikkö **Y2-20** oli harmaata savea ja yksikkö **Y2-21** hiilensekaista savea. Yksiköt saattoivat olla samaa yksikköä ja ne jatkuvat alueelle 3.

Kaivausalueen pohjoisosasta kaivettiin esiin Y2-32 länsipuolelta ja Y2-21 alta hienojakoista siltin ja savensekaista hiekkaa **Y2-30**. Yksikön pinnalle näkyi paljon luonnonkiviä ja lohkokottuja kiviä, joista osa oli hyvin nokisia. Kerroksessa oli vähän palanutta savea. Siitä löydettiin mm. punasaviastian pala (KM 40409: 228) ja puukon katkelma (:227). Yksikkö Y2-30 liittyy todennäköisesti rakenteeseen R2-13 tai on sen aikainen.

Jotta laajalla kaivausalueella päästiin etenemään syvempiin kerroksiin, alue tutkittiin osissa ja osittain. Koska jo pintamaasta oli saatu esille kolme kivirakennetta (R2-11, R2-12, R2-13), kaivauksia keskitettiin niiden ympärille, jotta mahdollisesti niihin liittyvät rakennukset saataisiin kokonaisuusina esiin. Täten alue jaettiin itäosaan eli rakenteen R2-11 ympäristöön, länsiosaan eli R2-12 ympäristöön ja pohjoisosaan, jossa oli rakenne R2-13. Tämä päätös osin häiritsti alueen kokonaiskuvan hahmottamista, sillä alueelta paljastui tutkimusten edetessä huomattavasti enemmän

Rakenteet R2-33 ja R2-34 kaivausalueen 2 keskiosissa dokumentointitasossa 4. Kuvan yläosassa keskellä kivijalka R2-33a, sen vasemmalla puolella kiveys R2-34. Kuvattu etelästä.

rakenteita ja kerroksia kuin alunperin odotettiin. Nämä vanhemmat ilmiöt eivät noudattaneet myöhempien rakenteiden rajoja vaan jatkuivat niiden ulkopuolelle, jolloin niitä jouduttiin tutkimaan osissa. Tämä tarkoitti sitä, että osa näistä ilmiöistä jäi irralliseksi ja painopistealueiden reunoille jäivät ilmiöt jäivät osin tutkimatta.

10.2 Kaivausalueen 2 etelä- ja länsiosan yksiköt ja rakenteet

10.2.1 RAKENNUS RA2-A

Dokumentointitason 3 jälkeen alueen länsiosasta kaivettiin Y2-5 ja Y2-18 alta mustaa savensekaista hiekkaa **Y2-28**, jossa oli palaneen saven murua, hiiltä ja puuta siellä täällä. Yksikkö oli hyvin pehmeä ja sateella se muuttui savivelliseksi. Yksiköstä tuli runsaasti löytöjä, mm. kupariseoksesta valmistettu hela (KM 40409:214), punasaviastian kylkipala (:216), luuta, kuonaa, rautaisia nautoja, hevosenkenkänauloja, varras, levy ja esineen katkelmia, sekä useita pii-iskoksia (:218–221).

Yksiköstä Y2-28 saatiin esiin kiveys **R2-34**. Rakenne on todennäköisesti lattiakiveys tai kivistä ja tiilistä tehty lattiaanperustus, jonka päällä on saattanut olla puulattia. Puujäänteet eivät muodostaneet selkeää tasoa vaan ne näyttivät kulkevan kaikki eri suuntiin, joten on hieman epävarmaa, oliko kyseessä puulattia vai vaan sinne tänne ladottuja lautoja. Kivien väleissä ja lisänä lattiassa oli paljon huonopolttoista tiiltä, kovapolttoista tiiltä sekä palanutta savea. Samankaltaisia latioita on kaivettu Turusta ns. paakaran tuvista, joissa on ollut leivontaan soveltuva uuni. Turusta kivilattiat on tehty noin 5–60 cm kokoisista kivistä.

Kivien välejä on tiivistetty laastin ja tiilimurskan sekoituksella hiekalla.⁵⁰

Yksikkö Y2-28 rajautui itäreunastaan pieneen kivijalkaan **R2-33a**, joka oli tehty samanlaisista, lohkoituista, noin 10 x 10 cm kokoisista kivistä kuin R2-34. Kivien väleissä oli palanutta savea ja tiilenkappaleita. Rakenteen R2-34 keskellä kulkee tiiviimpi kivirivi **R2-33b** aivan uunin pohjoispuolella. Rakenne R2-33a on tulkittu kaivauksissa seinälinjaksi ja R2-33b voi olla jonkinlainen lattian tukirakenne. Kiveys R2-34 jatkuu R2-33b:n länsipuolella, joten kyseessä saattoi olla vain tiiviimpi kohta epämääräisessä kiveyksessä. Rakenteisiin R2-33a ja b, sekä R2-34 liittyvä pohjoinen kivijalka on todennäköisesti jäänyt kahden kannon alle, sillä kantojen alla näkyi kaksi selkeää luonnonkivistä tehtyä kivijalkaa. Näitä ei kuitenkaan saatu esiin, sillä erityisen massiivisia kantoja ei ajanpuutteen vuoksi ryhdytty poistamaan kaivausalueelta. Yksikkö on saattanut olla rakenteeseen R2-12 liittyvä huonetila, jonka lattia on ollut kivetty.

Uunin reunuskivien ja yksikön Y2-28 välissä oli epämääräinen kerros tummanharmaata savea **Y2-29**. Samaa yksikköä oli myös uunirakenteen länsiseinustassa. Savi saattaa liittyä joko uunin tai sitä ympäröineen rakennuksen RA2-A romahduskerrokseen, koska siinä oli paljon palanutta savea ja mahdollisesti rakenteessa olleita kiviä. Yksikkö oli jonkin verran savisempi ja tiiviimpi kuin uunin päältä kaivettu Y2-2. Savessa olleet kiveykset on dokumentoitu rakenteina **R2-50** ja **R2-45**. Kiveykset liittyvät joko uunin romahtaneisiin tai purettuihin seinämiin, tai sitten ne on ladottu uunin seinustojen ympärille jonkinlaiseksi tukirakenteeksi.

⁵⁰ Esim. Seppänen 2012, 692.

Rakenne R2-12 ja sen itäseinustalta kaivettu mahdollinen kellari-kuoppa Ku2-41. Kuvassa takana suuret uunirakenteen R2-12 kivet, joiden edustalla pienemmistä kivistä tehty R2-50 ja siihen liittyvä savi Y2-29. Kuvan oikealla puolella kuoppa Ku2-41, jossa yksikkö Y2-57 ja ympärillä tummempi Y2-71. Kuvattu idästä.

Uunin pohjoispuolelta, yksikön Y2-29 alta kaivettiin esiin tiivistä hiekkansekaista savea **Y2-53b**. Kerroksessa oli palanutta savea ja hiiltä. Yksikkö liittyy uunin pohjoispuolella kulkevaan itä-länsisuuntaiseen kiviriviin R2-45. Kiveys saattaa olla uunin perustukseen liittyvä rakenne. Uunin perustusta ei ehditty kaivaa pois, joten perustuksen rakenne jäi epäselväksi. Yksiköstä Y2-29 on löydetty muutama punasaviastian pala (KM 40409: 222–223), lasipullon kylkipala (:224) pii-iskos (:225), rautaesineen katkelmia ja luita.

Uunin itäpuolella jatkuu yksikkö Y2-28, joka rajautui eteläpuoleltaan irtonaiseen, tummanruskeaan ja laikukkaaseen hiekkaan Y2-26. Yksikössä Y2-26 oli palanutta savea ja hiiltä, siitä on myös useita löytöjä, kuten 1500-luvun lopulle ajoittuva Juhana III:n hopearaha (KM 40409: 176). Hiekka erottui selkeästi yksiköstä Y2-28. Mahdollisesti Y2-26 on uuniin R2-12 liittyvää perustushiekkaa. Sitä ei löydetty kivetyin lattian Y2-28 /R2-34 alta. Hiekkan Y2-26 itäosa rajautui harmaaseen hiekkaan Y2-36, joka oli hyvin tasalaatuista ja siitä ei ole löytöjä. Mahdollisesti se on ollut jonkinlaista tasaushiekkaa, jota on laitettu rakennuksen RA2-A alle. Yksiköt Y2-26 ja Y2-36 erosivat toisistaan selkeästi, mutta niiden väliin oli hyvin vaikeaa saada yksikönrajaa, koska molemmat hiekat olivat hyvin irtonaisia. Yksikkö Y2-36 rajautui kaivausalueen keskiosassa kerrokseen Y2-10, joka oli savista hienoa hiekkaa. Yksikkö Y2-10 liittyy todennäköisesti rakenteeseen R2-11 ja on näitä tasaushiekkoja vanhempi kerros.

Rakennuksen RA2-A lattiaksi tulkittussa yksikössä Y2-28 näkyi uuni A:n itäpuolella painanne **Ku2-41**. Painanteen pinnalla oli yksikköä Y2-28. Kuopan päällä oli samankaltaisia kiviä kuin rakennukseen RA2-A liitetyissä rakenteissa R2-33a ja b sekä R2-34. Kun kuopan pintaosa kaivettiin pois, huomattiin, että kuoppa oli

täynnä kiviä, tiiliä ja palanutta savea. Sen länsireunalta oli havaittavissa kulkevan lohkokiviä ja savea Y2-29, jolloin sen länsiseinusta oli melko selkeä. Sen sijaan kuopan itäpääty oli hankalampi hahmottaa. Yksikön Y2-29 itäpuolelta tuli esiin tahmeaa hienoa hiekkaa **Y2-57**, jonka pintaa oli aluksi hyvin vaikea nähdä. Syvemmällä Y2-57 erosi selkeästi ympäristöstään. Hiekkan lisäksi kuopassa oli suurehkoja lohkokiviä, tiiltä ja palanutta savea, sekä esinelöytöinä mm. kupariseoksesta tehty kahva ja levy (KM 40409: 296–297), punasavivadin reuna- ja kylkipaloja (:298–300) ja matalapoltoista keramiikkaa olevan astian reunapala (:301). Kivet eivät aluksi muodostaneet minkäänlaista selkeää rakennetta, joten on mahdollista, että kivillä, tiilillä ja hiekalla oli täytetty vanhempaa kuoppaa. Yksikön Y2-57 materiaalit voivat olla peräisin viereisestä uunista R2-12, jota oli purettu kuopan täytteeksi. Yksikössä Y2-29 olleet kivet saattavat kuitenkin olla kuopan alkuperäistä laittaa, jolloin se on voinut olla rakennukseen RA2-A liittyvä kellari tai jokin muu säilytyskuoppa.

Mahdollisesti rakennukseen RA2-A on liittynyt myös **Y2-37**, joka saatiin esiin aivan uunin A/R2-12 itäseinustasta. Yksikkö Y2-37 on tiilen ja palaneen saven sekaista savea, kerros oli hyvin pehmeä ja siihen oli sekoittunut monenlaista jätettä uunista ja sen ympäriltä. Yksikön pinnalla oli puuta ja seassa oli runsaasti palanutta savea. Yksiköstä löydetty palaneet saven palaset ja kivet olivat selkeästi joko romahtaneet uunista tai ne on taroituksella purettu uunin seinämästä. Näiden lisäksi uuni A:n koillispuolelta kaivettiin mustaa tahmeaa hiekkaa **Y2-60**, joka oli hyvin hiiltynyt kerros. Se saattaa liittyä rakennukseen RA2-A tai on sen kanssa samanaikainen. Yksikkö jäi niin pahoin kannon alle, että sitä ei juurikaan pystytty tutkimaan ja siitä kaivettiin

Uuni A/R2-12 kuvattuna koillisesta sen jälkeen kun romahduskerros Y2-2 on purettu. Rakenteen pohjoispuolella on kiveys R2-45, joka saattaa liittyä uunin perustukseen. Kuvassa etualalla on yksikkö Y2-5. Uunin pohjoiskulman ulkopuolella sijaitseva yksittäinen kivi (rakennetta R2-54) ja kuvan oikeassa reunassa oleva paalunsija R2-42 liittyvät rakennukseen RA2-B.

vain reunoja kannon molemmin puolin. Hiekasta esiin kaivettuja, pääosin raudasta valmistettuja löytöjä on talletettu myös numerolla **Y2-80**.

Rakennus RA2-A on voinut ulottua kivijalkaan **R2-68** saakka. Tällöin rakennukseen on kuulunut myös huonetila, johon liittyy uunin itäpuolelta kaivettu yksikkö Y2-48. Kivijalka R2-68 oli tehty halkaisijaltaan noin 15–40 cm kokoisista kivistä. Kivet oli aseteltu harmaaseen hiekkanekaiseen saveen **Y2-46**, jonka seassa oli palaneen saven paloja. Saveuksen alla on kullankeltaista karkeaa hiekkaa **Y2-47**, joka on todennäköisesti perustus- tai tasoitekerros. Kivijalasta oli säilynyt vain lyhyt pätkä, joten sen liittyminen rakennukseen RA2-A ei ole varmaa. Lisäksi siihen liittyvä hiekka Y2-47 kiertää uunin A keskiosan alle, joten mahdollisesti kivijalka on vanhempi kuin rakennus RA2-A.

10.2.2 UUNI A

Uuni A:sta eli **R2-12**:sta kaivettiin ja dokumentoitiin ajanpuutteen vuoksi vain puolet. Kumpareen päällä kasvoi useita puita, joiden juuret olivat rikkoneet uunia ja vaikeuttivat rakenteen puhdistamista. Rakenteesta on pyritty dokumentoimaan sen kaikki rakenneosat, joten siitä on piirretty useita rakennekarttoja sekä sen sisäosien profiili. Rakenne on ollut kivi-uuni, joka on todennäköisesti ollut umpilakinen. Tähän viittaa suuri palaneen saven määrä.

Laen romahdus- tai purkukerroksesta kaivettiin runsaasti palanutta savea, joka on todennäköisesti peräisin sekä uunin tulipesän sisäosista että uunin laen muuraussavesta, jonka sekoitteena on voitu käyttää palanutta savea.⁵¹ Umpinaiseksi savetun uunin

tulipesän laki oli tehty kivistä, ja muuraukseen oli käytetty hiekkanekaista savea **Y2-2**. Nämä dokumentoitiin dokumentointitasossa 2 ja 3.

Uunin kuvun saveuksen alta kaivettiin esiin vaaleaa savea **Y2-35**, jonka seassa oli palanutta savea ja hiiltä. Savea kaivettiin koko uunin päältä ja varsinkin sen itäseinän suurten kivien päältä ja väleistä. Tämä dokumentointitaso 4:ssä näkyvä savi liittyy uunin kivisten seinien muuraamiseen, sillä uunin luoteiskulmassa oli säilynyt vielä yksi kaareva, tällä savella muurattu pystyseinämä. Yksiköstä Y2-35 otettu hiilinäyte todennäköisesti ajoittaa uunin kylän loppuvaiheeseen, 1620–1680 cal AD.⁵²

Uunin suurista kivistä tehdyn kivikehän sisäpuolella oli yksikön Y2-35 alla paksu kerros palanutta savea **Y2-44a** ja **b**. Nämä palaneiden savien kerrokset liittyvät todennäköisesti uunin savettuun tulipesään. Yksikön Y2-44a:n pinta oli palamatonta savea, jonka alla oli paljon palanutta savea. Yksikkö Y2-44b oli palanutta savea ja savitiiltä, palaneen saven palojen seassa oli hieman hiekkaa ja hiiltä. Talteen otetut savitiilet olivat nokeentuneita ja kuumuuden rapauttamia. Muina löytöinä yksiköstä oli yksittäinen kupariseoksesta tehdyn levyn frgmentti (KM 40409: 290).

Yksikön Y2-44b alla oli arina eli tulipesän tueksi tehty puutaso **R2-58**, joka rajautui uunin keskelle kivien väliin. Dokumentointitasossa 5 näkyvä puutaso oli tehty useasta paksusta laudasta. Yksi puurakenteista on todennäköisesti ollut noin 27 cm leveä haljakas, sillä hirren pyöreä osa näkyy selkeästi profiilissa.

Uunin tulipesän puuarinan alla oli paksu hiilinen saveus **Y2-61**, joka rajautui samalle alueelle kuin uunin

51 Esim. Vestbø-Franzén 2011, 104; Mikkanen 2015, 41.

52 Liite 9, nr. 1103.

Rakenteen R2-12 tulipesän pohjaa, Y2-44b sekä uunin kivetty suuaukko. Edustalla rakennuksen RA2-A mahdollista lattiaa Y2-53. Kuvattu lännestä.

Uunin länsiseinusta dokumentointitasossa 5. Profiilinarun vieressä oikealla uunin suuaukko. Kuvattu lännestä.

puuarina. Saveuksesta löydettiin hioinkivi (KM 40409: 305), joka on todennäköisesti laitettu uuniin tarkoituksella. Savi päättyi itäreunastaan suureen tuohenpalaan, jonka alla ja itäpuolella oli irtonaista karkeaa hiekkaa **Y2-56**. Hiekka jatkui uunin takaseinän (itäseinän) suurten, halkaisijaltaan noin 30–100 cm kokoisten kivien väleihin. Hiekka on mahdollisesti toiminut paloeristeenä kivien väleissä tai sitten se liittyy uunin perustamiseen. Uunin keskellä, saveen Y2-61 alla oli karkeaa hiekkaa **Y2-63**. Hiekasta tuli esiin kiveys, joka oli joko uunin pohjakiveys tai se oli rakenne, joka on vanhempi kuin uuni. Kiveystä ei ehditty tutkia.

Uunin tulipesän suuaukko on sijainnut sen länsiseinustassa. Se oli kivistä ja tiilistä savella muurattu kapea reunus **R2-59**. Rakenne oli noin 30 cm syvä ja ainakin 90 cm leveä. Se jatkui kaivamattomalle puolelle uunia, joten sen lopullista leveyttä ei kyetty määrittämään. Myös tämän reunuskiveyksen alla oli tukevana elementtinä pohjois-eteläsuuntainen lauta tai haljakas **R2-58b**. Puutuen alla oli samaa hiekkansekaista savea kuin tulipesän puuarinan alla. Se eroteltiin tulipesän savesta tunnuksella **Y2-61b**. Tämän saveen alla paljastui hiekkaa **Y2-63b**.

Rakennuksen huonetilaan saattaa kuulua uunin suuaukon edustalta kaivettu tumma hiekka **Y2-25**, josta on otettu talteen pii-iskos (KM 40409: 175) ja poistettuihin löytöihin luetteloitu muutama rautanauula. Yksikkö oli todennäköisesti samaa yksikköä kuin Y2-28, mutta se oli sekoittunut sekä uunista romahtaneeseen saveen Y2-35 ja uunin länsipuolella kulkeneen tien pohjustushiekkaan. Yksikkö olisi todennäköisesti jatkunut uunin länsipuolella kulkeneen tien alle, mutta tie rajattiin kaivaustutkimusten ulkopuolelle, koska ajanpuutteen vuoksi tutkimuksissa keskityttiin alueen potentiaalisimpiin kohtiin. Uunin eteläpuolella huonetilaan liittyneet yksiköt ovat tuhoutuneet täysin, koska tutkimusalueen eteläreunassa kulkeva tieura on kaivettu pohjamaahan saakka.

10.2.3 RAKENNUS RA2-D

Rakennus RA2-A:n pohjois- ja itäpuolelta kaivettiin useita rakennusta vanhempia kerroksia, jotka tulkittiin kuuluneenrakennusta RA2-A vanhempaan rakennukseen tai sitten vanhempaan pihakerrokseen. Yksikkö **Y2-62** uunin pohjoispuolella oli palaneen saveksesta savea, joka oli pinnastaan hiiltynyt ja siinä oli säilynyt jonkin verran puuta. Sen pohjoispuolella oli savensekaista hiekkaa **Y2-43**, joka sekin oli pinnaltaan hiiltynyt. Palaneen pinnan alla oli paikoitellen ohut kerros kullaväristä hiekkaa. Yksikkö on erotettu kerroksesta Y2-62 siksi, että se oli selkeästi hiekkaisempi ja irtonaisempi. Todennäköisesti ne ovat kuitenkin samaa pintaa, yksikkö Y2-62 on vain huomattavasti savisempi uunin R2-12 vieressä. Yksikkö Y2-62 näytti jatkuvan uunin saveusten alle, joten todennäköisesti se oli uunia vanhempi. Myös yksiköstä Y2-43 otettu hiilinäyte, joka antoi todennäköisimmäksi ajoitukseksi 1430–1530 cal AD,⁵³ viittaavat yksiköiden Y2-43 ja Y2-62 olevan vanhempia kuin rakennukseen RA2-A liittyvät kerrokset.

Yksiköiden Y2-62 ja Y2-43 länsipuolella oli aivan kaivausalueen länsireunassa pohjois-eteläsuuntainen,

53 Liite 9, nr. 1104.

Rakenteen R2-12 pohjoispuolella esiin kaivetut yksiköt Y2-65, Y2-71 ja Y2-81, joissa kivirakenteet R2-73, R2-87 ja R2-88. Uunin R2-12 itäpuolella kuoppa Ku2-41 jonka pohjalla yksikköä Y2-71. Kuvattu pohjoisesta.

pienistä kivistä tehty kiveys **R2-52**. Kiveys oli ladottu hiiliseen hienoon hiekkaan **Y2-51**, jonka seassa oli pientä puusilppua. Yksiköstä on löydetty sieburgilaisen kivisavikannun reunapala (KM 40409: 293), jonka perusteella kerros ajoittuu noin 1350–1550-luvuille. Se menee ajoitukseltaan lähelle yksikön Y2-43 radiohiiliajoitusta. Todennäköisesti yksiköt Y2-51, Y2-43 ja Y2-62 ovat jäänteitä uuni A:ta vanhemmasta rakennuksesta tai vanhemmasta pihakerroksesta. Puusilppu yksiköiden pinnalla saattaa viitata lattiatasoon. Tällöin kiveys R2-52 on voinut toimia puulattian alle laitettuna matalana kiveyksenä, jonka avulla lattialaudat on nostettu pois maanpinnasta.⁵⁴

Myös yksiköiden Y2-51, Y2-43 ja Y2-62 alta kaivettiin puusilpungekaista hiekkaa **Y2-65**. Yksikön pinnalla oli näkyvissä selkeitä hiiltyneitä laudanpaloja sekä hiiliraitoja, ja kerroksessa oli palanutta savea. Yksikkö voisi olla jääne palaneesta puulattiasta. Yksikön Y2-65 kaakkoispuolella oli mustaa, siltinsekaista hiekkaa **Y2-71**. Yksikkö muistutti hyvin paljon kerrosta Y2-65, mutta siinä ei ollut jäänteitä puulattiasta. Yksikön Y2-71 pinta oli kuitenkin selvästi palanut. Yksiköiden Y2-65 ja Y2-71 välistä kaivettiin rakenne **R2-73**, joka oli pienistä luonnonkivistä ja lohkokivistä ladottu noin 0,5 x 1 metrin kokoinen rakenteen jääne. Mahdollisesti kiveys on pätkä kivijalkaa, joka saattoi liittyä rakennukseen **RA2-D**. Se esimerkiksi saattaa erottaa puulattiallisen huonetilan Y2-65 ja samanaikaisen pihan Y2-71 toisistaan.

Viimeisenä kaivausalueen 2 länsiosasta purettiin pieni pätkä uunin R2-12 reunuskiveystä R2-45 ja poistettiin siihen liittyvää tiivistä hiekkansekaista savea **Y2-53**. Saven alta saatiin esiin vielä kivirakenteet **R2-86** ja **R2-87**. Rakenteet oli tehty pienistä luonnonkivistä

muuraamalla ne yhteen mm. nokisella savella **Y2-124**. Kivirakenteet muistuttavat rakennetta R2-73, jolloin ne voivat liittyä samaan rakennukseen ja olla osa rakennuksen RA2-D kivijalkaa. Voi olla, että rakenne R2-87 oli ladottu matalaan ojaan. Suuren kannon alta saatiin esiin pyöreältä näyttävän rakenteen **R2-88** reuna. Rakenteen reunassa oli lohkoituja kiviä, jotka oli tuettu pystyyn. Kivet oli ladottu kuoppaan **Ku2-97**. Kuoppa Ku2-97 oli kaivettu ja kiveys oli tehty palaneeseen soraan **Y2-81**. Rakenteen reunoilla kivikertoja oli yksi ja keskellä kaksi. Kivet olivat rapautuneet kuumuudessa niin pahoin, että ne hajosivat nostettaessa. Rakenteesta kaivettiin vain reuna, koska sen keskiosa jäi suuren kannon alle, jolloin rakenteen funktio jäi epäselväksi. Rakenne R2-88 on saattanut olla kuoppaan tehty liesi, joka liittyy kivirakenteisiin R2-73, R2-86, R2-86b ja R2-87 ja täten rakennukseen RA2-D. Tällöin kyseessä olisi ollut liedellinen, noin 4 x 4 m kooltaan oleva rakennus, joka ajoittuu 1400–1500-luvuille.

10.2.4 RAKENNUS RA2-E

Alueen eteläreunasta, uunin R2-12 itäpuolelta kaivettiin pois rakennuksen RA2-A perustushiekaksi tulkittu Y2-26. Sen alta saatiin esiin mustaa hiiltyntä hiekkaa **Y2-48**, sekä pinnaltaan hiiltyntä hiekkaa **Y2-74**. Yksiköt ovat todennäköisesti rakennusta RA2-A vanhempia kerroksia ja kuuluvat mahdollisesti rakennukseen **RA2-E**.

Koska alueen eteläosa kaivettiin viimeisenä ja sitä ei ehditty kaivaa kunnolla loppuun, yksiköt ja niiden yhteydet jäivät jossain määrin epäselviksi. Kaivausalueen 2 eteläreunassa voitiin kuitenkin tulkita sijainneen rakennuksen pohja, joka rajautui osin alueen eteläprofiiliin. Sen lattiaksi ja lattian perustushiekaksi voidaan tulkita yksikkö **Y2-74**, joka oli keltaista hiekkaa, jonka pinnalla oli palanutta puusilppua. Lattia ja sen perustus, noin 9,5 m², kaivettiin pois yhtenä yksikkönä ajan puutteen vuoksi. Sieltä talletettiin rautainen varras ja punasavipadan reunapala (KM 40409: 336). Yksikön itäreuna ja pohjoisreuna rajautuvat savikerrokseen **Y2-113**. Yksikkö Y2-113 oli kullankeltaista, pinnaltaan palanutta savea, jota oli levitetty noin 50–70 cm paksuudelta erittäin irtonaisen pohjasoran päälle. Savi alkoi alueen eteläprofiilissa näkyvästä suuresta, kuoppaan kaivetusta kivistä, joka todennäköisesti liittyi rakennuksen seinälinjaan tai sitä on käytetty rappuna. Tästä saveus jatkui noin 2 metriä pohjoiseen ja jatkui siitä muutaman metrin itään päin. Samaa savea on myös uuni A:n/R2-12 itäpuolella. Saven levinnän perusteella voidaan havainnoida rakennuksen RA2-E laajuutta, joskaan tarkkoja mittoja ei voida määrittää, sillä saveus

54 Ks. esim. Seppänen 2012, 703.

Kaivausalue 2:n eteläreunassa havaittu hiiltynyt puulattia Y2-110 ja siihen mahdollisesti liittyvä kivijalan kulma R2-112, jotka näkyvät kuvan oikeassa yläkulmassa. Kuvan keskellä on yksikön Y2-74 pohjaa, etureunassa yksikkö Y2-93 ja vasemmassa reunassa Y2-98. Kuvattu lännestä.

sukeltaa rakenteen R2-12 itäseinän alle. Savella on on kenties pyritty kovettamaan hyvin irtonaista pohjasoraa, ja sen päälle on voitu laskea rakennuksen seinähirret. Yksiköstä Y2-74 otetun C14-ajoituksen perusteella rakennus ajoittuisi ajanjaksolle 1160–1280 cal AD.⁵⁵

10.2.5 MUUT KAIVAUSALUEEN ETELÄOSAN YKSIKÖT JA RAKENTEET

Yksikön Y2-74 seasta kaivettiin pois rakenteena dokumentoitu **R2-76**. Se oli melko epämääräinen kasa palamattomia ja palaneita kiviä, joilla ei näyttänyt olevan varsinaista yhteyttä yksikköön Y2-74. Koska kiveys jatkui eteläprofiilissa, kaivausalueelle osunut kiveyksen osa saattoi muodostaa romahtaneen rakenteen reunan ja olla siksi epämääräinen.

Yksiköiden Y2-74 ja Y2-48 alta kaivettiin aivan uuni A:n itäpuolelta harmaata soraista hiekkaa **Y2-93**, jonka pinta oli myös mustaksi hiiltynyt. Yksiköstä löydettiin mm. pala matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 353). Epäselväksi jäi, liittyikö tämä sorainen kerros sen itäpuolelta kaivettuun yksikköön **Y2-110**. Yksikkö Y2-110 oli miltei kokonaan palanutta puuta, ja siihen kuuluvat hirret tai laudat olivat palaneet hyvin kuiviksi ja lähes ontoiksi. Puunjäänteet olivat sijoittuneet pohjois–eteläsuuntaisesti. Alueen eteläprofiilissa näkyy tämän selkeästi erottuvan palaneen puun kerroksen päällä kivirakenne, joka saattaa liittyä kyseiseen yksikköön. Mahdollisesti yläpuolisessa yksikössä Y2-74 havaitut kivet R2-76 olivat romahtaneet tästä rakenteesta. Yksikkö rajautuu itäseinustastaan pohjois–eteläsuuntaiseen

kivirakenteeseen **R2-112**, joka oli todennäköisesti rakennuksen seinälinja.

Rakenteen R2-112 ja yksikön Y2-110 suhteiden selvittäminen osoittautui haastavaksi. Rakenne saatiin kunnolla esiin vasta yksikön Y2-74 alta, joten todennäköisesti se ei liity rakennukseen RA2-E. Täten kyseessä olisi 1100–1200-luvun rakennusta edeltäneestä vaiheesta. Varsinkin alueen eteläprofiilissa on nähtävissä, kuinka paksu palanut puukerros Y2-110 kulkee rakenteen R2-112 alla koko sen laajuudelta. Täten ne voivat olla eriaikaisia. Toisaalta on mahdollista, että kaivausalueelle ulottunut kivirakenne liittyy yksinomaan seinälinjaan, ja kiveys, joka jää profiiliin, ei ole seinälinja, vaan liittyy esimerkiksi tulisijaan. Tulisijojen alta on kaivettu hirsistä tehtyjä perustuksia.⁵⁶ Koska ilmiöt jatkuvat merkittävässä määrin profiiliin, rakenne R2-112 jäi rakenteen R2-76 tavoin tulkinnaltaan avoimeksi. Myöskään yksikköä Y2-110 ei ehditty kaivaa kokonaan, joten sen laajuus ja suhde ympäröiviin yksiköihin jäi epäselväksi. Siihen tehtiin kuitenkin nopeasti lapiolla pieni oja, josta löydettiin kolme palaa matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 387–389).

Myös kaivausalueen muissa osissa havaittiin irralliseski jääneitä merkkejä tässä tutkimuksessa määriteltäviä rakennuksia vanhemmista rakenteista. Rakennukseen RA2-D liittyvän yksikön Y2-65 alla oli miltei rakenteen R2-87 jatkeena kiveys **R2-87b**, joka oli ladottu kuoppaan **Ku2-125**. Kuoppa oli kooltaan noin 1,5 x 0,50 metriä, ja sen syvyys oli noin 24 cm. Kuopassa oli kaksi kivikertaa hiiltyneitä, muttei kuitenkaan tulen rapauttamia kiviä. Kuopasta ei ole luuta tai palanutta savea, todennäköisesti kyseessä ei siis ole liesikiveys.

Kuopan Ku2-125 länsipuolella oli kolmesta suuremmasta kivistä tehty pohjois–eteläsuuntainen kivirakenne **R2-123**. Kivet oli kaivettu yksikköön **Y2-81**, joka oli hyvin hentoinen kerros mustaa hiiltynyttä hiekkaa ja valkoiseksi palanutta pohjasoraa. Kivirakenteessa R2-123 oli kahden kiven välissä paalunsijalle tehty kuoppa. Todennäköisesti paalunsija ei kuitenkaan ole kovin vanha, vaan se liittyy alueen nuorimpaan rakennukseen RA2-B, sillä paalunsijaan laitettu täyttöhiekka Y2-66 on ollut näkyvässä yksikön Y2-5 pinnasta asti. Sen sijaan kiveys, johon paalunsija on kaivettu, on rakennusta RA2-B huomattavasti vanhempi. Kiveys saattaa jatkua uuni A:n/R2-12 alla, missä oli pohjasoraan kaivettuja luonnonkiviä. Tämä jäi epäselväksi, sillä uunin keskiosaa ei ennätetty purkaa aivan loppuun saakka.

Ku2-41 alta kaivetun yksikön **Y2-90** alta kaivettiin esiin hiilen ja siltinsekaista hienoa hiekkaa **Y2-98**. Kerros oli hyvin ohut, mutta hyvin selkeä yksikkö,

55 Liite 9, nr. 1110.

56 Seppänen 2012, 707.

Yksiköt Y2-83 ja Y2-84 uunin R2-11 rungon muodostavien suurten kivien pohjois- ja eteläpuolella. Kuvattu lännestä.

joka ulottui myös kirjavan hiekan **Y2-79** alle. Yksiköstä Y2-98 otettiin talteen kivilavikannun reunapala, matalapolttoista keramiikkaa oleva kylkipala, hioin, pii-iskoksia ja kuonaa (KM 40409: 360–364, 839). Yksikkö kaivettiin pois vain kuopan Ku2-41 itäpuolelta, mutta se olisi jatkunut alueen keskiosaan asti. Keramiikan perustella yksikkö vaikuttaa ajoittuvan 1300-luvulle ja on kuoppaa Ku2-41 ja rakennusta RA2-A vanhempi.

10.3 Kaivausalueen 2 itäreunan yksiköt ja rakenteet: rakennus RA2-C

Kaivausalueen itäreunan rakenne R2-11 ja sen ympäristö pyrittiin kaivamaan omana kokonaisuutenaan. Kivirakenne ja siihen liittyvät kerrokset muodostavat rakennuksen RA2-C.

Uuniksi tulkittu kivirakenne R2-11 tuli esiin jo pintamaasta. Sen päällinen muodostui irtonaisista ja palaneista, noin nyrkinkokoisista kivistä, joiden väleissä oli runsaasti palaneen saven murusia. Rakenteen päältä löydettiin yksiköstä Y2-1 runsaasti löytöjä, mm. poistettaviin löytöihin luetteloituja rautanauvoja ja hevosenkenkänauloja. Yksikössä oli rakenteen yhteydessä myös melko paljon palamattomia luita, joita ei otettu

talteen. Pintamaan alta erotettiin omaksi yksikökseen harmaanruskea hieno hiekka **Y2-27**. Yksiköstä on runsaasti löytöjä, mm. luuaineistossa harvinaisten ahvenen, hevosen, jäniksen ja mahdollisesti koiran luita,⁵⁷ mutta koska yksikkö oli hyvin irtonainen, se tulkittiin vielä pintamaan pohjaksi. Yksikkö kattoi miltei koko alueen itäosan eteläpäädyn, vain kaakkoiskulmassa oli mustaa, tiivistä hiekkaa **Y2-14**, joka oli kaivettiin esiin heti pintamaan Y2-1 alta. Kerroksesta löydettiin mm. nuolenkärki, kuolaimen katkelma, rautaneula sekä veitsen tai tikarin tupen kenkään (KM 40409: 145–148).

Yksikön Y2-27 alta kaivettiin mustaa hienoa hiekkaa **Y2-39**, joka on kuvattu dokumentointitasoon 4. Kivirakenne R2-11 saatiin kokonaisuudessa esiin tässä yksikössä, samoin sen eteläpuolelta kaivettu rakenne R2-40. Yksikkö Y2-39 oli tummaa ja hienojakoista siltinsekaista hiekkaa, jossa oli paikoin soralaikkuja. Kerros erottui maassa selkeänä mustana alueena. Yksikössä oli tuhkaa ja runsaasti palanutta savea. Suurin osa tästä savesta oli niin pientä, hienojakoista ja heikosti palanutta, että se hajosi murusiksi, kun siihen koski. Yksiköstä otettiin löytöinä talteen rautaesineiden

⁵⁷ Ks. liite 8.

katkelmia, jääkenkä, hevosenkenkä, suuri määrä nau-
loja, pii-iskoksia, kuonaa ja sekä punasavikeramiikan
että matalapolttoisen keramiikan palasia (KM 40409:
270–288, 803, 826–830). Sekä palanutta että palama-
tonta luuta oli runsaasti. Niistä tunnistettiin naudan,
sian lampaan/vuohen lisäksi luuaineistossa harvinais-
empia kissan, isorotan, jäniksen ja hevosen luita.⁵⁸

Rakenteen R2-11 eteläpuolelta kaivettiin esiin raken-
ne **R2-40**, joka näytti aluksi tiiviiltä kiveykseltä. Kiveys
kuitenkin osoittautui kaivettaessa vain kasaksi raken-
teesta R2-11 romahtaneita kiviä. Selkeästi rakenteeseen
R2-11 liittyvä yksikkö Y2-39 rajautui etelälaidastaan ra-
kenteeseen **R2-115**, joka tuli esiin yksikön ja rakenteen
R2-40 alta. R2-115 oli todennäköisesti rakennukseen
RA2-C liittyvä kivijalka. Kivijalassa oli kaksi kivikertaa,
joista päällimmäinen oli tehty melko pienistä, lohko-
tuista kivistä, joiden koko oli noin 10 x 10–25 x 25 cm.
Kivet oli ladottu päällekkäin. Alin kivikerta oli pyöreitä
luonnonkiviä, ne oli kaivettu soraiseen pohjamaahan.
Kivijalkaa oli säilynyt noin metrin pituinen pätkä.

Rakenteen R2-115 eteläpuolella oli säilynyt lyhyt pät-
kä samankaltaisesta kivijalasta **R2-114**. Se on rakenteen
R2-115 tavoin itä-länsisuuntainen. Myös tässä kivija-
lassa oli käytetty pieniä lohkoituja kiviä, jotka oli ladot-
tu melko harvaan. Kiveys oli melko irtonainen ja kivira-
kenteeseen liittyy musta tiivis hiekka Y2-14. Sijaintinsa
ja rakenteensa perustella kivijalat voisivat kuulua sa-
maan rakennukseen esimerkiksi siten, että kivijalka
R2-115 on uunillisen huoneen eteläseinä ja kivijalka
R2-114 on sen edustalla olleen porstuan seinä. Löytöjen
perusteella kivijalat ovat kuitenkin eriaikaisia. Yksikkö
Y2-39 ajoittuu todennäköisesti noin 1500-luvun lopulle
ja yksikkö Y2-14 noin 1300-luvulta 1500-luvun alkuun.

Yksikkö Y2-39 rajautui lännessä tiiviiseen, saviseen
hienoon hiekkaan **Y2-10**, jossa on vaaleita silttihippuja.
Yksikössä oli melko vähän löytöjä ja siinä on vähem-
män hiiltä ja palanutta savea kuin yksikössä Y2-39.
Y2-10 oli koostumukseltaan hyvin tiivis verrattuna
sen itäpuolelta kaivettuihin hiekkoihin. Yksikön Y2-10
ajoittaminen on hankalaa, koska siitä ei saatu ajoittavia
löytöjä. Yksiköstä otettiin talteen muutama pii-iskos
(KM 40409: 141–143) ja kvartsia (:144). Poistettuihin
löytöihin on luetteloitu nauvoja, hevosenkenkänauvoja
sekä yksi hela sekä muita rautaesineen katkelmia ja pa-
lanutta savea. Luuaineistosta tunnistettiin naudan ja
oravan luita.⁵⁹

Rakenteen R2-11 pohjoispuolelta ja osin sen päältä
kaivettiin ruskeaa hienoa hiekkaa **Y2-31**. Yksikkö on
todennäköisesti rakennusta nuorempi. Hiekka Y2-31

rajautuu länsipuoleltaan tummanruskeaan hiekkaan
Y2-32. Yksiköt ovattodennäköisesti samanaikaisia. Yk-
sikön Y2-31 alta kaivettiin tummanharmaata, karkeaa
hiekkaa **Y2-49**, joka ulottui R2-11 kiveykseen. Yksikköä
kaivettiin vain pieneltä alalta, ja sen laajuus ja paksuus
jäivät epäselviksi. Yksiköstä löydettiin kaksi punasa-
viastian palaa ja rautakuonaa (KM 40409: 291–292,
833). Yksikkö saattaa liittyä rakennukseen RA2-C tai
sitten se on hieman rakennusta nuorempi ja liittyy
alueen pohjoisosan kerroksiin.

Jo dokumentointitasosta 3 lähtien rakenteen **R2-11**
pohjoisosa havaittiin huomattavasti eteläosaa hiekkai-
semmäksi ja siinä oli vähemmän hiiltä. Oli syytä epäillä
eri osasten funktionaalisia eroja, jotka selkenivät kun
rakennetta kaivettiin syvemmälle. Raja maalajikoos-
tumuksessa vain selkeni, kun rakenteen R2-11 pääl-
limmäisiä kiviä purettiin pois. Kivet rakenteen päällä
olivat hyvin irtonaisia, hiiltyneitä ja nokisia, ne olivat
kooltaan noin 5 x 5–15 x 25 cm. Osa kivistä oli rapau-
tunut aivan pieneksi silpuksi. Rakenteen pohjoisreunan
reunimmaisat kivet olivat punaruskeassa hiekassa **Y2-
78**, joka jatkui rakenteen pohjoispuolelle. Hiekka oli
melko irtonaista, joten se tuskin liittyy suoraan raken-
teeseen. Kyse on pikemminkin romahduskerroksesta,
jossa löydöt olivat vähäiset.

Rakenteen R2-11 etelälaidassa oli nokisten kivien vä-
leissä tummaa hiilistä hiekkaa **Y2-77**. Hiekka oli hyvin
hienojakoista, hiilistä ja nokista, ja sen sekoitteena oli
silttiä. Yksiköstä löydettiin mm. hevosenkenkänauvoja
sekä punasavipadan kylkipala (KM 40409: 341). Yksik-
kö Y2-77 on yksikön Y2-78 tavoin melko irtonainen ja
sekin lienee romahduskerros.

Kun yllä mainitut romahduskerrokset saatiin pu-
rettua, rakenteen keskiosat saatiin selkeästi näkyviin.
Rakenteen keskelle rajautui tahmea kerros tiivistä, vaa-
leaa silttiä **Y2-85**. Yksikkö kaivettiin esiin tiiviisti ladot-
tujen ja rapautuneiden, pienten kivien alta. Pieniä kiviä
ympäroi suuremmista kivistä tehty suorakulmainen
rakenne, jossa oli käytetty luonnonkiviä ja lohkokiviä.
Nämä kivet olivat halkaisijaltaan noin 25–60 cm. Ra-
kenne olisi jatkunut itään päin kaivausalueen profiiliin,
mutta aluetta ei laajennettu entisestään, sillä näkyviin
saatu osa katsottiin riittäväksi rakenteen funktion ja
eri osasten selvittämisessä.

Rakenne R2-11 tulkittiin kiuasuuniksi, koskaraken-
teesta ei löydetty savea, jota olisi voitu käyttää sideai-
neena uunin katon muuraamisessa, eikä rakenteen ro-
mahduskerroksesta tullut niin paljoa palanutta savea,
että sen tulipesä olisi voinut olla muurattu umpinai-
seksi.⁶⁰ Irtonaiset kivet edellä kuvailluissa yksiköissä

58 Liite 8.

59 Liite 8.

60 Esim. Mikkanen 2015, 32.

Uunirakenteen R2-11 tulipesän pohja. Edustalla kivistä R2-120. Kuvattu lännestä.

Y2-39, Y2-77 ja Y2-78 olivat peräisin todennäköisesti uunin laesta. Uunin tulipesän pohja ja seinän alaosat oli rakennettu suurista kivistä, joista osa on lohkottu nelikulmaisiksi. Siltti Y2-85 kivikehän keskellä on saatannut olla uunin perustushiekkaa. Tästä ei saatu täyttä varmuutta, sillä silttiä ei kaivettu pois.

Suurten kivien rajaaman suorakulmion pohjoispuolella oli yllä mainittujen kerrosten jälkeenkkin edelleen runsaasti pieniä lohkottuja kiviä. Kivet olivat yksikössä Y2-83, joka oli tummanruskeaa, hyvin tahmeaa, hiilensekaista hiekkaa, jossa oli runsaasti palanutta savea. Yksikkö oli edelleen selkeästi irtonaisempi ja hiekkaisempi kuin sen eteläpuolelta kaivettu Y2-84. Yksikkö Y2-84 oli vuorostaan selkeästi yksikköä Y2-83 tahmeampi ja tummempi. Siinä oli hienon hiekan seassa savea, hiiltä, nokea, palanutta savea ja puuta. Yksikkö liittyyneen uunin käyttövaiheeseen.

Uunin eteläpuolelta kaivettiin yksikön Y2-84 alta aivan uunin eteläreunasta kiviä, jotka oli ladottu tai jotka olivat romahtaneet seinästä alas rakenteen juureen. Kivet olivat ruskeaan hiekansekaisessa savessa Y2-95. Yksikkö ja siinä olleet kivet saattoivat liittyä uunin perustamiseen. Koska uuni oli tehty laskevaan rinteeseen, on mahdollista, että toista puolta oli korotettu pienellä kivipenkalla. Yksiköstä löydettiin kolme palaa matalapolttoista

keramiikka (KM 40409: 355–357). Yksikön alla oli tuhkan ja noensekaista hiekkaa Y2-117, joka erottui heikosti lattiaksi tulkittusta kerroksesta Y2-121.

Yksikön Y2-95 kiveyksen pohjoispuolella oli tummaa savensekaista hiekkaa Y2-96. Hiekan seassa oli paljon palanutta savea, hiiltä ja tulen rapauttamia kiviä. Yksikkö ja siinä olleet kivet olivat hyvin nokisia ja tahmeita. Mahdollisesti kerros oli uunin käyttövaiheen aikainen ja liittyi esimerkiksi tulipesän seinään. Kiveyksen alta saatiin esiin puurakenne, joka kulki kivien alla itä-länsisuuntaisesti. Puunjäänne saattaa olla uunin takaseinän tukena ollut puutuki. Samassa kerroksessa oli puutuen itäpuolella toinen kerros suuria luonnonkiviä, joista osa oli nostettu pystyyn. Uunin pohjoispuolella perustassa oli siis vain yksi kivikerrosta kun eteläpuolella niitä oli kaksi. Tämä on ymmärrettävää, sijaitseehan uuni rinteessä. Puutuen alla ja suurten kivien sisäpuolella oli tahmeaa silttiä Y2-85. Uunin tulipesä on saatettu korottaa tämän kivikehän ja siltin päälle. Kivikehää ja silttikerrosta ei ehditty kaivaa pois, joten perustuksiksi tulkittujen osien alle ei menty.

Uunin pohjoispuolelta kaivettiin tasainen kiveys, joka saattoi olla uunin edustalla ollut liesikiveys, jolloin uunin suuaukko olisi sijainnut myöskin pohjoiseen. Tätä tulkintaa tukee myös se, että uunin länsipuolella

Kaivausalueen pohjoisosaan kaivettiin pieni koekuoppa yksikköön Y2-102, jonka alta paljastui tumma karkea hiekka Y2-101 ja paalunsijaksi tulkittu kuoppa Ku2-107, joka on kuvassa keskellä. Oikeassa reunassa rakenteen R2-13 alimmat kivet. Kuvattu etelästä.

oli suuri maakivi, joka olisi ollut aivan uunin suuaukon edessä, jos uuni olisi avautunut länteen. Maakivi on todennäköisesti tukenut suurta kivettyä uunin seinää. Samanlainen kivi oli nähtävissä myös uunin itäpuolella, tutkimusalueen ulkopuolisella alueella. Tämän itäisen maakiven taakse tehtiin koekuoppa, josta kaivettiin esiin aivan maakiven länsipuolelta kulkenut seinälinja. Ilmeisesti uuni on sijainnut aivan rakennuksen itäseinän vieressä. Sen painavat kiviseinät ovat olleet todennäköisesti tuettuina suurten maakivien varaan.

Rakennus RA2-C on todennäköisesti ulottunut ainakin yksiköiden Y2-121 ja Y2-116 sekä Y2-70 alueille. Rakennuksen tarkempia rajoja oli melko hankala hahmottaa, koska sen länsi- ja pohjoispuolelta ei löydetty selkeitä rakenteita, jotka olisivat rajanneet rakennusta. Rakenteen R2-11 länsi- ja eteläpuolelta kaivettiin siltinsekaista hienoa hiekkaa Y2-121, joka voidaan kuitenkin tulkita lattiakerrokseksi. Kerros oli tiivis ja tahmea, se oli väriltään melkein musta. Yksikkö rajautuu rakenteen R2-11 ja seinälinjan R2-115 väliin. Yksiköstä löydettiin punasaviastian reunapala, rautainen nuolenkärki, varras ja levyn katkelmia (KM 40409: 390–393).

Uunin pohjoispuolelta kaivettiin esiin tummaa hiekkaa Y2-70, johon oli uponnut kiviä ja palanutta savea.

Yksikkö Y2-70 oli paikoin melko tiivis ja tahmea. Tämä mahdollinen lattiakerros ohenee länteen päin ja rajautuu rakenteen R2-120 itäpuolelle. Yksiköstä löydettiin hioin (KM 40409: 327).

Rakenne R2-120 oli noin 15 x 25 cm kokoisista kivistä tehty pohjois–eteläsuuntainen kivirivi. Se saattoi liittyä rakenteeseen R2-11, mutta sen käyttötarkoitus jäi epäselväksi. Kyseessä saattoi olla lattiavasojä tai puulattiaa varten tehty rakenne. Uunin edustalla on voinut olla kivetty tai savitiilillä vahvistettu lattia ja uunin länsipuolella puulattia, joka on ollut nostettuna vähän maanpinnasta rakenteella R2-120. Kivirakenteen itäpuolella oli yksikköä Y2-116, joka oli soransekaista hienoa hiekkaa. Yksikkö on niin ohut, että pohjasora sekoittui siihen. Yksikön rajoja ja suhdetta rakennukseen RA2-C ei ehditty selvittämään, sillä se saatiin esille vain pieneltä alueelta yksikön Y2-70 pohjois- ja itäpuolelta. Mahdollista kuitenkin on, että myös se liittyy rakennuksen RA2-C.

10.4 Kaivausalueen 2 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet

Kaivausalueen pohjoisosan länsipuolelta satiitiin heti pintamaasta esiin rakenteen R2-13 päällimmäiset kivet. Rakenteessa olevat kivet olivat kooltaan noin

5 x 5–20 x 20 cm, ja kivien väleissä oli jonkin verran palanutta savea. Kiveys oli levinnyt melko laajalle alueelle ja sen pinta piti kaivaa suurella vaivalla esiin useiden kantojen keskeltä. Rakenteen päältä pintamaa Y2-1 poistettiin käsin ja työ jäi osittain kesken kun kaivaminen päätettiin aloittaa kaivausalueen keskiosasta. Päätökseen vaikutti se, että rakenteen R2-13 oletettiin olevan muita maan pinnalle näkyneitä rakenteita myöhäisempi. Sen pinnalta oli nimittäin löytynyt 1700-luvun lopun poletti. Tämän lisäksi rakenteen päällä sijainneen kahden suuren kannon poistaminen olisi vaatinut merkittävää työpanosta, joten tutkimuksissa priorisoitiin lähtökohtaisesti kaivausalueen muita osia.

Rakenteen R2-13 länsi-, pohjois- ja itäpuolelta saatiin esiin tummaa savista hiekkaa **Y2-23**. Yksikkö oli irttonaista, mutta paikoin kovaksi tamppautunutta tai kuivunutta savensekaista hienoa hiekkaa. Siitä löydettiin mm. kuparirengas (KM 40409: 174) ja rautaesineen katkelmia. Yksikön länsireuna rajautui kaivausaluetta rajaavaan pohjois-eteläsuuntaiseen tiehen, pohjoisessa yksikkö jatkui alueelle 3. Itäpuolelta yksikkö rajautui siltin ja savensekaiseen hiekkaan **Y2-30**, josta löydettiin mm. rautainen puukko, punasaviastian kylkipala ja pii-iskos (KM 40409: 227–229).

Kaivausalueen pohjoisosaa päästiin kaivamaan toden teolla vasta kaivausten viimeisinä päivinä lokakuun puolivälissä. Koska alue oli ollut koko kesän auki ja sen päältä oli kuljettu paljon, pohjoisosan pinta piti avata uudelleen. Tällöin yksikkönumerointi tehtiin kokonaan uudelleen.

Pohjoisosaa länsireunaa, eli yksikön Y2-23 päällistä puhdistettiin ja se sai numeron **Y2-102**. Yksikkö oli tummaa hiekkansekaista silttiä, jonka seassa oli nokea ja hiiltä. Sen pinnassa oli palanutta savea, varsinkin rakenteen R2-13 kohdalla, joka jäi pääosin tämän yksikön alle. Yksiköstä löydettiin mm. punasaviastian kylkipala,

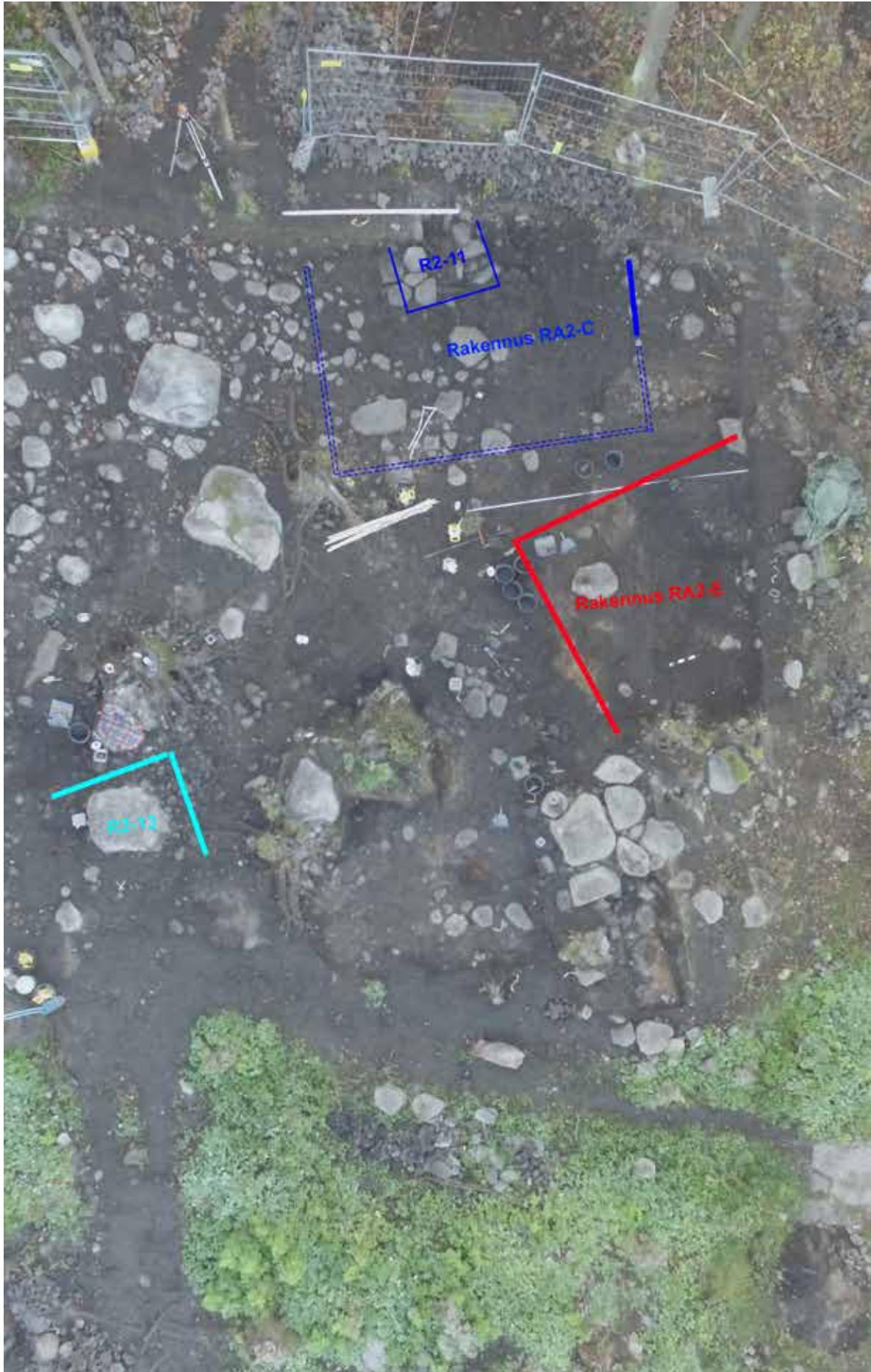
ikkunalasia, jääkenkä ja pii-iskos. (KM 40409: 379–382). Sitä kaivettiin pois vain muutaman neliön alueelta.

Yksikön Y2-102 itäpuolelta kaivettiin yksikköä **Y2-101**, joka oli samaa yksikköä kuin jo elokuussa avattu Y2-30. Yksikkö oli tummaa, karkean hiekan sekaisista hiekkaa. Yksikkö jatkui alueelle 3 numerolla Y3-26. Yksikköön kaivettiin pieni, metrin levyinen oja, josta löydettiin useita matalapolttoista keramiikkaa olevien astioiden palasia, kuparihela, iskoksia sekä lukuisia nauvoja (KM40409: 366–378).

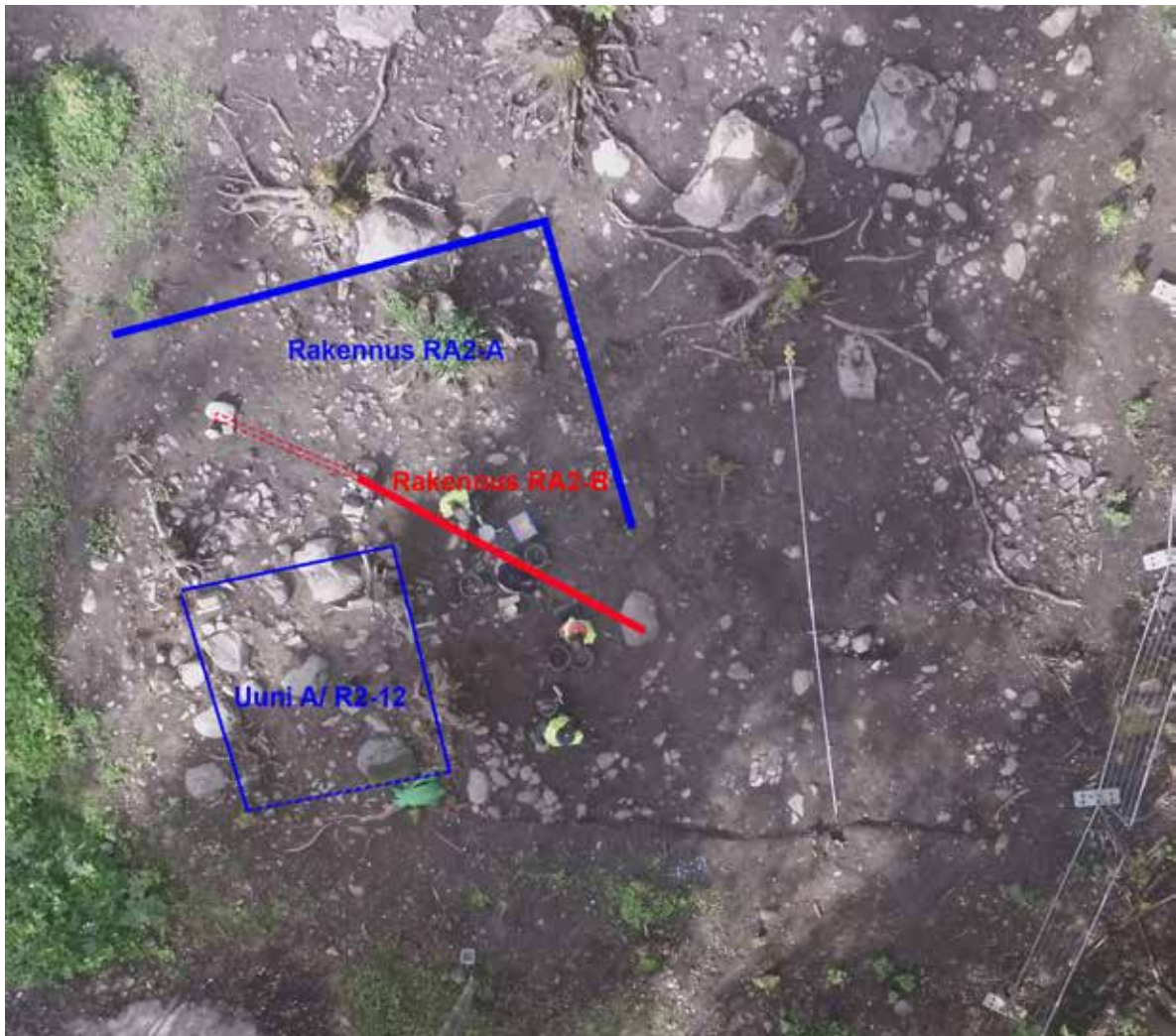
Rakenne R2-13 tuli selkeästi esiin yksikön Y2-102 alta. Se oli ladottu karkean hiekkansekaiseen ja hiiliseen hiekkaan **Y2-105**. Hiekasta löydettiin punasaviastian kylkipala (KM 40409: 385). Yksikkö on hyvin samankaltainen kuin Y2-101, jota oli yksikön Y2-105 ja rakenteen R2-13 ympärillä. Rakenteen länsipuolelta kaivettiin yksiköstä Y2-101 vanhaksi paalunsijaksi tulkittu kuoppa Ku2-107. Kuoppa oli täyttynyt vaalealla hienolla hiekalla **Y2-104**. Hiekan seasta löydettiin soljen katkelma ja punasaviastian pala (KM 40409: 383–384).

Tutkimusalueen pohjoisosan lounaisnurkasta poistettiin yksikköä Y2-102 noin 1,5 x 1,5 metrin kokoiselta alueelta. Esiin saatiin mustaa ja nokista hienoa hiekkaa **Y2-103**, joskin vain pieneltä alueelta. Kerros oli ainakin tässä kohdin hyvin ohut ja todennäköisesti sen alta pilkotti pohjasoraa. Yksikköä ei kaivettu pois.

Rakenne R2-13 oli pienistä kivistä ladottu L:n muotoinen kulma. Sen lyhyt seinusta oli lounais-koillisuuntainen. Koska rakenne oli tehty rinteeseen, tämän lyhyemmän seinälinjan alla oli samanlaisista pienistä kivistä tehty terassi, jolla rakenteen eteläpääty on saatu suoraan. Rakenteen pitempi sivu oli luoteis-kaakko-suuntainen, ja siinä oli vain muutama kivikerta. Kulman sisäpuolella oli suuri maakivi, jonka vierestä löydettiin paljon palanutta savea. Rakenteen ajoitus ja tarkempi tulkinta jäivät avoimeksi, sillä sitä pystyttiin tutkimaan vain hyvin rajallisesti.

Alueen 2 rakennukset RA2-C ja RA2-E ilmakuvaan merkittyinä

Alueen 2 rakennukset RA2-A ja RA2-B ilmakehuvaan merkittyinä

Alueen 2 rakennus RA2-D ilmakehuvaan merkittyinä

11. Kaivausalue 3

Kaivausalue 3 oli kooltaan 130 m² ja se sijaitsi tutkimusalueen koilliskulmassa. Alueiden 2 ja 3 välinen raja vedettiin etelässä X-koordinaattilinjaan 6678568, mikä pitkälti vastaa pinnalta kuoritun modernin tielinjan kulkua. Lännessä alueiden 3 ja 6 välinen raja asetettiin pohjois-eteläsuuntaiseen tiehen.

11.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 3

Kaivausalue 3 määriteltiin tutkimusten piiriin vasta toukokuun 2015 kenttätöiden perusteella, eikä siellä täten tehty tutkimuksia ennen heinäkuuta. Alueen kaivaminen aloitettiin kuorimalla pintamaa **Y3-1** kaivinkoneella. Y3-1 oli lähinnä melko irtonaista, hiekkansekais- ta multaa. Kerroksen paksuus vaihteli noin 5–30 cm välillä. Kantojen ja alueen kivisyyden takia pintamaakerroksen poistaminen koneellisesti osoittautui haastavaksi. Alueen pohjoisreunasta se jouduttiinkin poistamaan kokonaan lapiolla lukuunottamatta kaikkein koillisinta nurkkaa, jossa kaivinkoneella saatiin kallio esiin hyvin nopeasti. Konekaivuuta vaikeutti myös se, että pintamaan ja alempien kulttuurikerrosten välisen rajan erottaminen oli haastavaa.

Konekaivuun yhteydessä alueelle tehtiin kaksi syvempää kuoppaa, jotka näkyvät kartoissa. Toinen näistä tehtiin alueen eteläreunalle. Sillä haluttiin tarkistaa, ovatko kerrokset mahdollisesti moderneja ja sekoituneita, sillä pintamaassa tällä kohdalla oli paljon muovia ja pelättiin, että alueella olisi putki tai muu vastaava moderni kaivanto. Toinen kuoppa kaivettiin kallioon saakka suuren kivenlohkareen ja ison, lahon kannon vieressä. Tältä kohdista tuli runsaasti modernia roskaa ja kulttuurikerrosten säilymisestä ei ollut varmuutta.

Erityisesti alueen pohjoisreunalta pintamaasta löytyi runsaasti modernia jätettä, kuten muovia, rautaromua, kattotiiliä, piiposliinia sekä pullo- ja ikkunalasiasia. Konekaivuun jälkeen alue tarkistettiin metallinilmamaisimella, jotta saataisiin selville, olisiko modernia rojua odotettavissa vielä runsaasti. Toiveena oli myös selvittää näkyvien kulttuurikerrosten ajoitus. Yksi kupariseoksesta valmistettu hela (KM 40049: 394) ja muutamia rautalöytöjä talletettiin ja mitattiin takymetrillä pintamaasta paikalleen, samoin poimittiin talteen joitakin posliini-, piiposliini- ja punasaviastioiden palasia, kuten yksi padan jalka (KM 40409: 395). Koneellisen pintamaan poiston jälkeen loput pintamaasta poistettiin

lapiolla ja alue siistittiin kaivauslastalla tason 1 dokumentointia varten.

Vaikka oletuksena oli, että kaivausalueella 3 kallion reunassa ei olisi säilynyt vanhoja ilmiöitä, niin pintamaan poiston jälkeen esiin saatiin useampia vanhemmilta vaikuttaneita rakenteita ja kulttuurikerroksia. Sen sijaan alueen luoteisosaa tutkittiin vain osittain, sillä siellä myöhempi toiminta vaikutti rikkoneen mahdolliset kulttuurikerrokset ja mm. isojen kivenlohkareiden siirtäminen olisi vienyt liikaa aikaa ja resursseja. Koko luoteisosaa kuitenkin puhdistettiin ja dokumentoitiin dokumentointitasossa 1. Tämän jälkeen joitakin ilmiöitä kaivettiin pois, koska haluttiin selvittää niiden ajoitus ja luonne sekä se, olisiko niiden alla säilynyt vanhempia kerroksia. Tutkimusten painopistealueina olivat kuitenkin tätä idempänä ja etelämpänä sijainneet kaivausalueen 3 osat. Pääosin kaivaminen pintamaan poiston jälkeen jouduttiin alueella 3 tekemään lastalla, sillä kivinen ja juurinen maasto sekä hyvin ohuet kulttuurikerrokset estivät lapion käytön.

11.2 Kaivausalueen 3 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet

11.2.1 LUOTEISOSAN MODERNIT ILMIÖT

Alueen 3 luoteisimmasta nurkasta saatiin pintamaan poiston jälkeen esiin tiivis, vaalea savi **Y3-13**. Saven tulkittiin kuitenkin liittyvän alueiden 3 ja 6 välissä kulkeneen pohjois-eteläsuuntaisen tien reunustamiseen, joten sitä ei kaivettu dokumentoinnin jälkeen. Tiiviin saven itä- ja eteläpuolella pintamaan alta esiin tuli **Y3-12**, joka oli laajalle ulottuva, vaaleanruskeanharmaa, irttonainen ja rakeinen, siltinsekainen hiekkakerros. Alueen luoteisosassa myöhemmin paikalle päätyneet isot kivet ja kannot vaikeuttavat yksikön rajojen ja olemuksen hahmottamista ja raja sen sekä pintamaan välillä oli melko häilyvä. Y3-12 oli paikoin hyvin ohut, ja kyseessä saattoi olla vaihettumiskerros pintamaan ja varsinaisten kulttuurikerrosten välillä. Yksiköstä löytyi muutama rautaesineen katkelma, pii-iskoksia sekä hieman kuonaa ja luuta. Työtä vaikeuttavien kantojen ja kivien johdosta, sekä ajan puutteen takia, luoteisin osa yksiköstä Y3-12 jätettiin kaivamatta.

Isoista kivenlohkareista muodostuneen keskittyvän länsipuolelta ja osittain ison, nelikulmaisen kiven

Kaivausalue 3 dokumentointitasossa 1, kuvattuna pohjoisesta. Etualalla rakenne R3-10, taustalla vasemmalla R3-5 ja sen vieressä kuoppaan Ku3-21 sijoitetun tynnyrin vanteet. Kuvattu pohjoisesta.

päältä dokumentoitiin ja kaivettiin pois pienistä luonnon- ja lohkokivistä sekä tiilenkappaleista kasattu röykkiö **R3-10** sekä kivien välissä ollut irtonainen, mullansekainen hiekka **Y3-11**. Röykkiö osoittautui kuitenkin moderniksi, sieltä löytyi mm. modernia lasia ja foliota.

R3-10:stä länteen, ison, nelikulmaisen kiven koillis- ja itäpuolella maa oli erittäin irtonaista ja sitä kaivettiin melko syvälle ennen kuin moderni roska alkoi vähetä. Dokumentointitasossa 2 kiven kaakkoispuolelta saatiin esiin pitkänmallisen kaivannon **Ku3-50** rajat. Saattaa olla, että kaivanto jatkui pohjoisemmaksi ison kiven reunaa pitkin, mutta alueen kivisyyden takia resurssit eivät riittäneet kaivannon tutkimiseen kokonaan. Ku3-50:n muoto oli soikeahko, hiukan ojamainen. Kaivannon täyttö **Y3-51** kaivettiin pois lapiolla ja se vaikutti kuopan pinnassa sekoittuneelta, samalta hiekkansekaiselta mullalta kuin pintamaakerros Y3-1. Syvemmillä kuopan täyttö oli tiiviimpi, tahmeampi ja savisempi. Kaivannon pohjalta esiin tuli isoja kiviä ja tiiviimpää, savisempää maata. Kuopan pinnalla oli pala muovia, mutta muuten se oli löydötön. Kaivanto saattoi siis olla vanhempikin.

Mahdollisen rakenteen R3-5:n lounaispuolelta tuli esiin jo kaivinkonekaivuussa tynnyrin rautavanteet. Osa tynnyristä ja sille kaivettu kuoppa **Ku3-21** dokumentoitiin dokumentointitasossa 1. Kuopan Ku3-21

rajoja ei ollut mahdollista erottaa selvästi, mutta yksiköiden sekoittuneisuus tynnyrin välittömässä läheisyydessä viittaa kaivettuun kuoppaan. Tynnyrin sisäpuolella, osittain sen vanteiden päällä ja ympärillä oli pintamaata Y3-1, vaaleankeltaista silttiä **Y3-28**, sekä oranssihtavaa soraa **Y3-22**. Kun R3-5:n länsipuolella soraa Y3-22 kaivettiin pois lapiolla, tuli hieno siltti Y3-28 laajemmin esiin sen alta. Ilmeisesti sama pohjasiltti oli myös kaivausalueen 3 länsiosassa soran alla, mutta lähempänä kallion reunaa sitä ei ollut. Y3-22 saatiin esille lähinnä R3-5:n pohjois-, länsi-, ja eteläpuolella ja se muodosti vallin R3-5:n länsipuolelle. Mahdollisesti Y3-22 oli siis pohjasoraa, joka oli nostettu pintaan ja kasattu valliksi joko silloin kun tynnyrille on kaivettu kuoppaa tai siinä yhteydessä kun R3-5:n länsipuolella ollutta kuoppaa tai ojaa Ku3-50 oli kaivettu. Vaikutti siltä, että sama yksikkö olisi tullut esiin myös yksikön Y3-31:n alapuolelta.⁶¹

Y3-22:n raja sen päällä olleeseen **Y3-9**:n on epäselvä. R3-5:n länsireunalla sijainnut Y3-9 oli melko irtonainen, keskikarkea tai karkea hiekka, jossa oli pieniä kiviä. Hiekka vaikutti jonkin verran nokeentuneelta ja kyseessä saattoi olla jonkinlaisen palokerroksen jäänteitä soran Y3-22:n

61 Ks. luku 11.3.1 alla.

pinnalla. Yksiköstä löytyi vain yksi naula ja pii-iskos. Y3-9 jatkui melko pitkälle pohjoiseen, isojen kivenlohkareiden väliin. Sen pohjoispuolella, kallion reunassa, oli osittain irtonainen ja osittain melko tiiviiksi tamppautunut, rakeinen hiekka Y3-8, jossa oli paljon pieniä kiviä. Y3-8 muodosti vaihettumiskerroksesta pintamaan Y3-1 ja mahdollisen pohjasoran Y3-22 välissä.

11.2.2 LIESI TAI AHJO R3-3 JA SEN YMPÄRISTÖ

Kaivausalueen koillisnurkasta, kallion reunasta, pintamaan ja modernin roskan poiston ja puhdistuksen jälkeen saatiin esiin melko pienistä, halkaisijaltaan noin 10–25 cm kokoisista lohko- ja luonnonkivistä kasattu röykkiö, jonka päälle oli myöhemmin vierinyt tai kasattu isoja kivenlohkareita. Mahdollinen tulisija nimettiin rakenteeksi **R3-3** ja sen pinnalla ja ensimmäisen kivikeran välissä ollut nokinen, mullansekainen hieno hiekka **Y3-4**:ksi. Ensimmäisen dokumentointitason piirtämisen jälkeen osoittautui, että rakenteen päällä oli vielä pintamaan jäämiä. Tästä syystä Y3-4 jaettiin **Y3-4A**:ksi (dokumentointitasossa 1), jolla tarkoitettiin vielä sekoittunutta kerroksen osaa, ja **Y3-4B**:ksi (dokumentointitasossa 2), jossa ei enää ollut moderneja löytöjä. Kokonaisuudessaan kerros oli melko irtonainen ja juurien sekoittama pohjalle saakka. Kyseessä oli todennäköisesti R3-3:n romahduskerros. Y3-4A kaivettiin koko rakenteen laajuudelta pois ensimmäisen dokumentointitason jälkeen. Toisen dokumentointitason jälkeen rakenteen koillisin nurkka päätettiin jättää kaivamatta, sillä siellä kivenlohkareet hankaloittivat kaivamista ja toiveena oli saada rakenteen keskeltä profiili dokumentoitavaksi. Tämäkin oli hankalaa, sillä rakenteen eteläreunalle jäi yksi iso kivenlohkare ja länsireunalle kanto, jotka vaikeuttivat rakenteen kaivamista ja purkamista loppuun saakka. Lisäksi rakenteen länsipuolelle kaivinkoneella avattu, kallioon asti ulottuva kuoppa oli saattanut tuhota osan rakenteesta jo pintamaan poiston yhteydessä.

Romahduskerroksen Y3-4B alta, R3-3:n itäreunalta kallion reunasta, tuli esiin tiivis, palaneesta ja palamattomasta savesta muodostunut nokeentunut kerros **Y3-39**, joka vaikutti samanaikaiselta kuin itse tulisija R3-3. Kyseessä saattoi olla jonkinlaisen kipinäsuojan jäännös tulisijan ympärillä tai tulisijan romahdukseen liittyvä kerros, mutta yksikkö voisi liittyä mahdollisesti paikalla olleen rakennuksen seinälinjaankin. Myös R3-3:n länsiosasta tuli esiin tiivis savinen maa **Y3-48**, jossa oli melko runsaasti palanutta savea. Sen raja R3-3:a ympäröineeseen yksikköön **Y3-32** ei ollut kovin selkeä. Y3-48 oli paikoin tiiviimpää savea ja paikoin hiekkaisempaa maata. Kerros saattaisi liittyä tulisijan kivien tiivistämiseen tai eristämiseen.

Rakenne R3-3 ja mahdollinen lounais-koillisuuntainen suora seinämä kannon ja kiven välissä. Kuvattu etelästä.

Rakenteen keskiosasta tuli esiin useita kivikertoja ja etenkin kannon alla kivet olivat erittäin palaneita. Osa kivistä oli kuumuuden ansiosta rapautunut soraksi tai hiekaksi. Romahduksen alla tulisijan keskiosissa oli irtonainen ja rakeinen, siltin ja soran sekainen nokinen hiekka **Y3-46**, jossa oli vielä jonkin verran kiviä. Kivet olivat halkaisijaltaan 5–20 cm. Kerros muuttui syvemmälle kaivaessa selkeästi soraiseksi. Aluksi yksikköä epäiltiin tulipesään liittyväksi kerrokseksi. R3-3:n romahduksen alta ei koskaan kuitenkaan tullut esiin kovin selkeää kivirakennetta, mutta isommista ja tiiviimmin ladotuista kivistä tuntui muodostuvan lounas-koillis-suuntainen suora seinämä kannon ja ison kivenlohkareen väliin. Tulisijan palanein kohta vaikutti olleen tämän linjan länsipuolella kannon alla, joten tulipesä saattoi olla myös siellä, eikä linjan itäpuolella, missä Y3-46 sijaitsi. Y3-46:a ympäröi kivenlohkareen alle menevä mustanharmaa, tahmea ja kostea hiekansekainen siltti **Y3-47A**, jossa oli myös jonkin verran halkaisijaltaan 5–25 cm kokoisia kiviä. Yksikkö rajautui idässä yksikköön Y3-39. Syvemmältä, dokumentointitasossa 3 esiin tullut **Y3-47B** oli samankaltainen kerros, mutta pohjasora oli sekoittunut siihen osittain ja kerroksessa oli hieman runsaammin hiiltä. Y3-47A/B oli sekoittunut myös kivenlohkareen alla olevan, ehkä sille

kaivetun, mahdollisen kuopan **Ku3-96** täyttöön, jonka pohja dokumentoitiin myöhemmin **Y3-69**:nä. Suuren kiven ympäriltä esiin tullut Y3-69 oli nokista, tiivistä ja kosteaa sekä melko savista maata. Yksikkö Y3-47B:n alta esiin tuli hiilinen ja nokinen, palanut hiekka **Y3-60**, joka oli osittain sekoittunut sen alla olevaan soraan **Y3-20**. Kerros vaikutti hyvin ohuelta palokerrokselta tai vaihettumiskerrokselta soran pinnalla ja se meni ilmeisesti R3-3:n alle, sillä sama yksikkö vaikutti ulottuvan R3-3:n luoteispuolelle. R3-3:n keskiosassa ja länsireunalla soraan Y3-20 tehtiin koepisto, mikä osoitti sen olevan suoraan kallion päällä.

Rakenteeseen R3-3 liittyvä löytöaineisto oli melko vähäistä. Romahduskerroksesta Y3-4B löytyi yksi punasaviastian kylkipala (KM 40409: 399), minkä lisäksi rakenteen lähetyviltä löytyi hioimia (KM 40409: 400, 401 ja 530), muutama rautanaula ja vartaan fragmentti, piitä, kuonaa sekä palanutta luuta. Mielenkiintoista on, että sekä rakenteen päältä ja ympäristöstä että siihen liittyvistä yksiköistä löytyi useampia, melko kookkaita rautakuonakimpaleita.

Erittäin voimakkaasti palaneiden kiven ja rakenteeseen liittyvien savikerrosten perusteella R3-3 vaikuttaisi olevan jonkinlainen tulisija. Valitettavasti rakennetta ei saatu kaivettua kokonaisuudessaan esiin kannon ja kivenlohkareiden takia, joten sen tarkempi muoto jäi epäselväksi. Koska rakenteesta ja sen ympäristöstä löytyi jonkin verran rautakuonaa, on mahdollista, että kyseessä on ahjon jäänteet. Kuonaa ei kuitenkaan tullut suuria määriä eikä se vaikuta pajakuonalta, joten kyseessä saattaa pikemminkin olla muuhun raudankäsittelyyn liittyvä tulisija. Myös löytömaterialiaali viittaisi enemmän jonkinlaiseen työtilaan liittyvään tulisijaan kuin asuinrakennuksen lieteen.

Dokumentointitasossa 1 rakennetta R3-3 ympäröi etelässä **Y3-15**, joka oli tummanruskea, tahmea ja hyvin kosteutta pidättävä, osittain nokeentunut kerros, jossa oli melko runsaasti palanutta savea. Yksikkö oli hyvin laaja, mutta sen rajoja etenkin yksiköihin Y3-2, Y3-6 ja Y3-16 oli vaikea kaivaessa hahmottaa. Kerros osoittautui lopulta melko ohueksi ja se saattoikin olla vaihettumiskerros pintamaan ja alla olevien kulttuurikerrosten välissä. Kerroksessa ei kuitenkaan enää ollut moderneja löytöjä. Siitä tuli muutama rautaesineen katkelma (KM 40409: 410 ja 411), pari naulaa ja hevosenkenkänaulaa, vartaita, piitä, kuonaa ja luuta. Alueen 3 kaakkoisosassa Y3-15:sta talletettiin melko paljon matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 412–424), mutta on mahdollista, että nämä palat ovat pikemminkin peräisin alemmasta yksiköstä Y3-26A. Alueen 3 vanhimpiin kerroksiin kuulunut R3-3:n lounaispuolella ollut

Y3-26B vaikutti pikemminkin menevät R3-3:n alle ja olevan sitä vanhempi kuin samanaikainen sen kanssa.⁶²

Dokumentointitasossa 2 rakennetta R3-3 kiersi lännessä ja etelässä **Y3-32**, joka saattoi olla tulisijaan R3-3 liittyvä käyttökerros. Koostumukseltaan Y3-32 oli melko tiivis ja tahmea, tummanharmaaksi nokeentunut. Yksikkö rajautui Y3-33:n itä- ja eteläpuolelle, ja alueen keskellä olleen palaneen kivenlohkareen (R3-25:n) pohjois- ja itäpuolelle. Etelässä yksikön raja oli melko häilyvä, mutta sen katsottiin kulkevan mahdollisen seinälinjan R3-75 pohjoispuolella. Y3-32:ssa oli melko runsaasti palanutta savea pieninä murusina. Paikoin kerroksessa oli hiiltä isompina kappaleina ja tiiviimpiä palaneen tai palamattoman saven anomalioita. Yksiköstä löytyi useampia rautanauvoja, muutama pala matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 511 ja :512), yksi hioin (:513) hieman piitä, kuonaa ja luuta.

11.2.3 RAKENNE R3-5 JA SEN YMPÄRISTÖ

Alueen 3 pohjoisosassa, rakenteen R3-3:n luoteispuolella, lähes kallion reunassa oli yksi iso kivenlohkare ja sen länsi- ja pohjoispuolella useampia, pienempiä kivenlohkareita. Ison kivenlohkareen, sen pohjoispuolella olleen kannon ja toisen kivenlohkareen väliin muodostui pintamaan poiston jälkeen kivinen kumpu, jota epäiltiin aluksi mahdollisen tulisijan perustukseksi ja nimettiin rakenteeksi **R3-5**. Suuren kivenlohkareen itä- ja pohjoispuolelta, aivan kallion reunasta, tuli esiin pintamaan poiston jälkeen tiivis, vaalea savi **Y3-7**, joka vaikutti olevan joko rakenteeseen R3-5 tai sen viereiseen työskentelytilaan liittyvä eriste- tai tiivistekerros. Savesta löytyi vain yksi rautaesineen katkelma ja rautakuonaa. Kerros kiersi isoa kivenlohkareta ja saattaa olla, että kivi on ollut paikallaan jo ennen kuin savi on tullut sen ympärille. Y3-7:n pohjalla oli erittäin nokinen, ohut savikerros **Y3-56**, joka sijaitsi suoraan kallion päällä.

Mahdollisen rakenteen R3-5 hahmottaminen oli haastavaa. Tämä johtui sen vieressä ja mahdollisesti sen päällä olleista kivenlohkareista ja kannosta, sekä moderneista häiriöistä. Pintamaan alta rakenteen keskeltä tuli esiin melko tiivistä ja hieman nokeentunutta hiekan ja savensekaista silttiä **Y3-6**, jossa oli palanutta savea. Osittain yksikkö vaikutti liittyvän ison kivenlohkareen ympärillä olevaan pikkukivikkoon, jota epäiltiin aluksi mahdollisen lieden R3-5 romahdukseksi. Kivet olivat kuitenkin melko irtonaisia ja niiden alta kivenlohkareen länsipuolelta löytyi vielä modernia fajanssia läheltä maahan kaivetun tynnyrin kuoppaa Ku3-21. Muihin yksikön löytöihin kuului yksi kivisavikannun

62 Ks. luku 11.5.2 alla.

Rakenne R3-5 ja saveus Y3-7 dokumentointitasossa 2. Kuvattu idästä.

pala (KM 40409: 404), joka tosin saattaa olla seltteripullostasta, modernia punasavea, kupariseoksesta ja raudasta valmistettuja esineiden fragmentteja sekä piitä. Y3-6:n alapuolelta kahden ison kivenlohkareen ja kannon pohjoispuolelta tuli esiin nokinen, hieno hiekka Y3-54, jossa oli runsaasti halkaisijaltaan 10–30 cm kokoisia kiviä. Yksikköä ei ehditty kaivaa, mutta se todennäköisesti oli samanaikainen kuin vaalea savi Y3-7. Vaalean savien Y3-7 pohjoispuolella, aivan kallion kupeessa ja osittain suoraan kallion päällä, oli myös tumma, tahmea ja nokinen hiekkansekainen siltti Y3-49, jossa oli pieni määrä palanutta savea ja melko paljon halkaisijaltaan 10–20 cm kokoisia kiviä. Yksikössä oli paikoin hiililäiskä ja sen alta esiin tuli lisää kiviä, jotka ovat palaneen oloisessa hienossa hiekassa. Löytöjä yksiköstä ei tullut.

Vaikka selkeää rakennetta ei R3-5:sta saatu koskaan esiin, viittavat useat ilmiöt, kuten tiivis vaalea saveus Y3-7, paikalle kasautuneet luonnon- ja lohkokivet, palanut savi sekä nokiset kulttuurikerrokset siihen, että R3-5 voisi olla pahoin tuhoutunut rakenne. Mahdollisesti kyseessä ei kuitenkaan ole tulisija, vaan esimerkiksi kallion reunassa olleen rakennuksen seinälinja tai muuhun toimintaan liittynyt aktiviteettialue. Kenties savien Y3-7 ympäröimää suurta kiveä on käytetty hyödyksi rakentamisessa tai esimerkiksi kipinäsuojana, mutta se on saattanut päätyä paikalle myöhemminkin.

R3-5:n suhde sen länsipuolella olleeseen lieteen R3-3 oli alusta alkaen mielenkiintoinen kysymys.

Dokumentointitasoissa 1 ja 2 rakenteiden väliin erotettiin melko tiivis ja tahmea, hiekkansekainen, nokeentunut savi Y3-38. Yksikön rajat olivat kuitenkin erittäin epäselvät etenkin idän suunnassa ja siinä vaikutti olleen jäänteitä pintamaasta. Tämän lisäksi se oli osittain sekoittunut vaaleaan saveen Y3-7 ja nokiseen silttiin Y3-32, joka tuli esille Y3-38:n alta. Kuten on jo aiemmin todettu, Y3-32 oli mahdollisesti tulisijaan R3-3 liittyvä käyttökerros ja ilmeisesti samanaikainen kuin R3-5:n yksiköt. Rakenteen R3-3 yksikön Y3-48 ja rakenteeseen R3-5 liittyvän yksikön Y3-7:n välissä, yksikön Y3-32:n alta, dokumentoitiin tasossa 3 hiilinen ja nokinen hiekkansekainen siltti Y3-53, jossa oli palanutta savea ja vaalean, tiiviin savien läikkä. Yksiköstä löytyi vain rautakuonaa. Y3-53 saattoi koostua savien Y3-48:n ja Y3-7:n "rippeistä" ja liittyä rakenteisiin R3-3 ja R3-5. Sen alla oli hiiltynyt soran ja hiekan sekainen kerros Y3-60, joka oli osittain alla olevaan soraan Y3-20 sekoittunut palanut, hiilinen ja nokinen hiekka. Y3-60 vaikutti hyvin ohuelta palokerrokselta tai vaihtumiskerrokselta soran pinnalla ja oli vanhempi kuin R3-5:n ja R3-3:n yksiköt. Sitä ei ehditty kaivaa, mutta yksikön pinnan puhdistuksesta löytyi matalapolttoista kemiikkaa olevan astian kylkipala (KM 40409: 539). Vastaavaa keramiikkaa talletettiin 1100–1300-luvuille ajoitetuista kerroksista, joten Y3-60 saattoi liittyä tonttimaan varhaisempaan käyttövaiheeseen.

Rakennus RA3-B, edessä mahdollinen seinän perustus R3-45 jonka takana kannon alla oleva mahdollinen tulisija R3-61. Kuvattu luoteesta.

11.3 Kaivausalueen 3 itäosan yksiköt ja rakenteet

11.3.1 RAKENNUS RA3-B JA SEN YMPÄRISTÖ

Pintamaan alta, rakenteen R3-5 ja sitä ympäröineen kivien, nokeentuneen hiekan Y3-9 länsipuolelta tuli laajalta alueelta esiin siltinsekainen hiekkakerros Y3-12 ja eteläpuolelta taas tiivis ja tahmea, hiekansekainen siltti Y3-15. Kummatkin saattoivat olla ohuita vaihtumiskerroksia varsinaisten kulttuurikerrosten ja pintamaan välissä.

Dokumentointitasossa 2 yksikön Y3-12 alapuolelta, kolmen ison kivenlohkareen ja kantojen välistä tuli esiin mahdollinen itä-länsisuuntainen kivijalka **R3-45**. Kivijalan länsipäässä oli palanut ja halkeillut, isompi kivi, ja kivikko jatkui siitä etelään, kannon alle, tosin melko irtonaisena ja epämääräisenä. Mahdollista kuitenkin on, että palanut kivi oli rakennuksen luoteisin nurkkakivi ja seinälinjat jatkuivat siitä etelään ja itään. Rakenteen R3-45 kiviä ja kantoa ympäröi dokumentointitasoissa 2 ja 3 yksikkö **Y3-62**, joka oli hienojakoinen, irtonainen ja siltinsekainen harmaa hiekka, josta löytyi rautakuonaa. Yksikkö saattoi kuitenkin olla samaa kuin dokumentointitasossa 4 laajemmalti sen alta esiin tullut Y3-67.

Osittain R3-45:n päällä ja pohjoispuolella oli vaaleanharmaa savi **Y3-29**. Mahdollisesti savea on jossain vaiheessa käytetty tasoittamaan maata käytöstä poistuneen R3-45 reunalla tai sitten savi voi liittyä paikalla

olleisiin rakennuksiin ja niiden aikaiseen toimintaan. Y3-29:n länsipuolelta esiin tuli **Y3-30**, joka oli harmaanruskea, melko irtonainen ja siltinsekainen hiekka. Yksikössä oli jokin verran kiviä ja se oli paikoin nokeentunut, mutta siinä ei ollut löytöjä. Dokumentointitasossa 3 yksiköiden Y3-29 ja Y3-30:n alta tuli esiin **Y3-52**, joka oli harmaa siltinsekainen hiekka ja rajautui etelässä melko samankaltaiseen yksikköön Y3-63A. Yksikössä Y3-52 oli myös savisempia kohtia, jotka olivat R3-45:n kivien välissä ja joissa oli myös hiiltä. Y3-52 saattoi olla rakenteen kivien välien tiivistykseen liittyvä kerros. R3-45:n luoteisimmat kivet vaikuttivat olevan saman yksikön hiekkaisemmassa pohjassa, lähes Y3-52:n alla olleessa yksikössä **Y3-31**. Yksikkö Y3-52 oli sen yläpuolisten kerrosten tapaan löydötön. Yksiköstä Y3-30 länteen, tien reunaan, tuli jo dokumentointitasossa 2 osittain esiin Y3-31, joka oli vaaleanharmaa, sorainen ja kivinen hiekka. Yksikkö kattoi myöhemmin pitkälti koko alueen 3 luoteisnurkan.

Dokumentointitasossa 1 rakenteen R3-45:n eteläpuolella dokumentoitiin vaaleanharmaa, hienon hiekan sekainen sora tai karkea hiekka Y3-14, joka kohosi töppäreelle yksiköiden Y3-15 ja Y3-16 väliin. Yksikkö vaikuttaa olleen useamman eri ilmiön päällä niiden risteyskohdassa, eikä varmuutta siitä, mihin yksikkö liittyy, saatu. Kyseessä saattoi olla kohta, jossa Y3-31 pilkkotti kulttuurikerrosten läpi jo pintamaan poiston jälkeen. Kerros osoitautui kaivaessa hyvin ohueksi, sillä sen alta tuli nopeasti Y3-31. Yksiköstä löytyi ainoastaan luuta. Y3-31 vaikutti

osittain palaneelta ja ylempien kerrosten vaikutuksesta nokeentuneelta. Kevytkairan perusteella kerros vaihtui noin 4 cm jälkeen oranssiksi soraksi Y3-22, jonka alla, 15 cm syvemmillä, kerros vaihtui siltiksi. Tästä 10 cm syvemmillä tämä silti vaaleni oranssista kellertäväksi.

R3-45:n lounaispuolella oli suuri, laho kanto, jonka ympäriltä löytyi pintakerroksesta runsaasti moderneja piiposliiniastioiden sirpaleita. Yksikön Y3-15 alla, kannon alla ja sen pohjoispuolella, ison kivenlohkareen eteläreunalla, maa muuttui tiiviiksi, palaneen ja palamattoman saven sekä hienon hiekan sekaiseksi siltiksi, joka nimettiin yksiköksi **Y3-33**. Paikoin yksikön rajat sen etelä- ja itäpuolella sijainneeseen Y3-32:n olivat hieman epäselvät. Y3-33:ssa oli melko isoja hiilipartikkeleita, joita epäiltiin hiiltyneen puulattian jäännökseksi, jossa lankkujen suunta olisi ollut lähinnä lounais-koilinen. Yksikössä oli ison kivenlohkareen ja kannon välissä lounais-koillisuuntainen tiiviin palamattoman ja palaneen saven muodostama rantu, joka saattaisi liittyä seinälinjaan R3-45 tai rakenteeseen R3-61. Yksiköstä löytyi muutama pala matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 511 ja 512), joitakin rautaesineiden katkelmia, nauvoja ja hevosenkenkänauloja, piitä, kvartssia, rautakuonaa sekä nisäkkäiden luita. Siitä otetusta maanäytteestä löytyi pieniä hippuja sulanutta orgaanista ainesta, mutta ei lainkaan makrofossiileja.⁶³ Y3-33:n hiilistä teetettiin myös C14-ajoitus, jonka mukaan kerros ajoittuisi todennäköisesti noin vuosille 1510–1670.⁶⁴

R3-61 oli erikokoisista kivistä ladottu, palanut rakenne lahon kannon alla. Kivet ilmeisesti muodostivat melko suoran tason ja niiden alla rakenne jatkui kuopalle, mutta kanto häiritsi pahasti havainnointia, eikä sen poistoon jäänyt aikaa. Rakenteen keskellä ja koillisreunalla Y3-33:n alapuolelta tuli esiin nokinen ja hiekkansekainen, tahmea siltti **Y3-55**, jossa oli hieman palanutta ja palamatonta savea. Muuten yksiköstä löytyi vain yksi varsinainen rautaesine (KM 40409: 535) sekä mahdollinen hevosenkenkänaula, vähän kuonaa ja luuta. Y3-55:n alapuolella dokumentointitasossa 4 esiin tuli koko kannon alla olleen kivikon ja R3-45:n laajuudelta, kivien välistä yksikkö **Y3-67**, joka oli tummaksi nokeentunut, siltinsekainen hiekka. Yksikköä ei ehditty tutkia kuin osittain reunasta. Kerros vaikutti löydöttömältä ja todennäköisesti sen alla oli puhdas pohjamaa, mutta kivisyyden takia tätä ei voitu varmistaa kevytkairalla. Yksikön Y3-67 ja rakenteen R3-61 keskeltä tuli esiin vaalea siltti **Y3-68**. Yksikköä ei kaivettu, mutta se jatkui noin 30 cm alaspäin, jolloin kevytkaira pysähtyi ilmeisesti kallioon. Koska

rakenteeseen R3-61 ei päästy kunnolla käsiksi, on siitä hankala tehdä tulkintoja, mutta kyseessä saattoi olla tulisijan pohja rakennuksen nurkassa, jota rajaa pohjoisessa ja lännessä seinälinja R3-45.

Kaivausten loppuvaiheessa ison kivenlohkareen vierestä rakenteen R3-61 pohjoispuolelta kaivettiin ja dokumentoitiin pyöreähkö kuoppa **Ku3-90**. Kuoppa oli täyttynyt kivillä, joiden välissä oli nokinen ja hiekkansekainen siltti **Y3-91**. Kuoppa vaikutti laakakivillä ja luonnonkivillä reunustetulta. Kuopan rajat olivat epäselvät sen luoteisreunalla, jossa lahonnut kanto häiritsi havainnointia. Mahdollisesti Ku3-90 kuului tulisijaksi epäiltyyn rakenteeseen R3-61. Kuopasta löytyi vain yksi pii-iskos, ei muuta.

Lahon kannon lounaispuolelta rakenteiden R3-45 ja R3-61 reunalta tutkittiin myös yksikköön Y3-31 kaivettu, mahdollinen kivillä tuettu paalunsija **R3-99/Ku3-100**. Kuoppa oli täyttynyt harmaalla siltillä **Y3-101**. Myös R3-45:n pohjoispuolella yksikköön Y3-31 oli mahdollisesti kaivettu paalunsija **Ku3-102**, joka oli täyttynyt harmaalla, hiekkansekaisella siltillä **Y3-103**.

Sekä seinä R3-45, rakenne R3-61 että kuoppa Ku3-90 ja mahdolliset paalunsijat R3-99/ Ku3-100 ja Ku3-102 voisivat kaikki kuulua samaan rakennukseen **RA3-B**. Esimerkiksi Hämeenlinnan Varikkoniemestä on kaivettu rakennuksia, joiden nurkassa on ollut rakenteeltaan yksinkertainen liesi, jossa lieden kiveys on vain ladottu kuoppaan. Jäljelle rakenteista on jäänyt ainoastaan epämääräinen kiveys, johon myös seinät ovat saattaneet osittain romahtaa. Löytöaineisto Varikkoniemen liesissä on vastaava kuin R3-61:n liittyvissä yksiköissä. Varikkoniemessä on epäilty, että kuoppaliesissä on voinut olla puuperustuksia, mutta nämä eivät ole säilyneet. Suurin osa Varikkoniemen liesien vierestä kaivetuista kuopista on tulkittu liesien tulisuojuukseen liittyvien paalujen, sisäkaton tukipaalujen tai tulisijojen tukirakenteiden jäänteiksi. Palanutta savea rakennuksiin on saattanut jäädä avoimen tulisijan yläpuolella olleesta, savella peitetystä kipinäsuojasta, minkä lisäksi tulisijan vieressä sijainnut seinä on voinut olla savella silattu.⁶⁵ Vastaavanlaisiin rakenteisiin voisivat hyvin sopia myös Puustellinmäen alueen 3 luoteisosan ilmiöt. Mikäli hiiltyneeksi lattiatasoksi tulkittu Y3-33 kuuluu myös rakennukseen, sijoittunee se kylän loppuvaiheeseen.

11.3.2 RAKENNUS RA3-A

Pintamaan poiston jälkeen alueen länsiosasta tuli melko pieneltä alueelta esiin hyvin tiivis, vaalea savi **Y3-19**, jossa silmään pisti runsas palaneen saven määrä.

63 Ks. Liite 7.

64 Ks. Liite 9, nr. 1101.

65 Mikkanen 2015, 28–9.

Liesi R3-23 osittain kaivettuna. Edustalla palunsija Ku3-97. Kuvattuna etelästä.

Tulisijaksi epäilty rakenne nimettiin **R3-23**:ksi ja se osoittautuikin syvemmälle kaivaessa melko hyvin säilyneeksi liedeksi. Rakenne oli lähinnä luonnonkivistä ladottu ja savella tiivistetty, karkeasti U:n muotoinen lieden perustus, jonka lounais- ja luoteisnurkat olivat mahdollisesti tuhoutuneet. Lieden itäseinämässä oli yksi pystyyn nostettu, iso laakakivi. Samassa linjassa sen kanssa oli muita kiviä, jotka vaikuttivat olevan paikalleen tiiviisti savella Y3-19 tuettuja. Mahdollisesti nämä kivet ovat toimineet kipinäsuojana.⁶⁶ Pystyyn asetettujen kivien ulkopuolella oli tiivis tummanruskea hiekansekainen savi **Y3-27**, jonka pohjalta vaalea savi Y3-19 tuli osittain esiin. Y3-27 sisälsi paljon palanutta savea, joka liittyy rakenteen R3-23 romahtukseen. Yksiköstä löytyi vain yksi hevosenkenkänaula ja hieman kuonaa. Y3-27:n alta paljastuivat lieden itä- ja eteläreunaa kiertävät melko isot, osittain palaneet luonnonkivet U:n muotoisessa kaaressa. Kivien välissä oli harmaa, hieno ja osittain palanut hiekka **Y3-65**. Samaa hiekkaa oli myös seinälinjan R3-44 kivien välissä ja R3-23:n eteläpuolella sijainen kannon alla oleessa kivikasassa. Yksikköä ei kaivettu kokonaan, vain osittain R3-23:n eteläreunalla. Yksiköstä Y3-65, rakenteen R3-23 eteläreunalta, löytyi muutama pala matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 546–549).

Rakenteen päällä ja sisäpuolella oli tiivis vaalea savi Y3-19, jossa oli runsaasti palanutta savea.

Todennäköisesti kyseessä on lieden romahtaneen savi-
kupolin jäännökset. Löytöjä ei yksiköstä tullut yhtä rautavarrasta ja pii-iskosta enempää. Yksikön Y3-19 palanut savi oli karkean kvartsin sekoitteista ja huonopoltoista, osassa paloista oli selkeitä kulmia ja pinnoilla painanteita organisesta sekoitteesta. Osa kappaleista vaikuttaa olevan huonopoltoisista tiilistä, tai sitten liedessä on ollut hirsikehikko, jota vasten savi on painautunut ja muotoutunut.⁶⁷ Dokumentointitasossa 2 pystykivien itäpuolelta yksikön Y3-34 pinnalta löytyi hieman hiiltynyttä puuta, mikä voisi liittyä lieden puurakenteisiin. Tulisijan eteläreunalla oli mahdollinen paalunsija **Ku3-97**, joka saattaa liittyä lieden rakenteisiin, kuten hirsikehikkoa tukeneisiin pystypaaluihin, tai lieden yläpuolella pidettyihin kääntyviin telineisiin.⁶⁸ Ku3-97:n täyttö **Y3-98** oli hiekansekaista, likaisenharmaata silttiä, eikä siinä ollut löytöjä tai puujäänteitä.

Saven Y3-19 alla, lieden sisällä, yksikössä **Y3-37** oli palaneita kiviä sekä palanutta hiekkaa, hiiltä ja nokea, joten kerros liittyy lieden käyttöön. Y3-37 kaivettiin vain puoliksi ajan puutteen takia. Yksikkö oli yhtä rautakuonan palaa lukuunottamatta löydötön, mutta siitä löytyi yllättävän paljon makrofossiilijäänteitä, johon kuului hiiltyneiden rukiin, ohran ja kauran siemeniä

⁶⁷ Vrt. Mikkonen 2015, 30, kuva 2.

⁶⁸ Ks. Mikkonen 2015, 29–31.

⁶⁶ Vrt. Mikkonen 2015, 29–30; Vuorinen 2009, 72–3.

Kivijalka R3-44 kuvattuna etelästä.

sekä vadelmaa.⁶⁹ Rakenteen länsireunalla Y3-37:ssä oli runsaasti löysästi ladottuja pieniä, palaneita kiviä, jotka ovat luultavasti romahtaneita lieden kiuaskiviä. Y3-37:n alapuolelta keskellä rakennetta tuli esiin lieden tulipesän Y3-84 jäännökset, jossa palaneen, nokisen hiekan alla oli hiiltyneen puun taso. Tulipesän Y3-84 hiilistä otettiin näyte C14-ajoitukseen, joka meni yllättävän vanhaiseksi, 1160–1270 cal AD.⁷⁰ Tulipesässä hiiltyneiden puiden alla oli pieniä kiviä ja hieman soraa sekä vaalea siltti Y3-88. Tulipesän palaneinta osaa kiersi vaalea, karkea hiekka Y3-87 noin 30 cm leveänä rantuna. Yksikköä Y3-87 kaivettiin vain pieneltä alalta, mutta osittain sen alta tuli esiin laajemmalle jatkunut, oranssin ja vaalean siltin sekainen Y3-89, jossa oli vielä joitain nokiläiskisiä. Kairauksen perusteella noin 10 cm syvyydellä Y3-89 vaihtuu puhtaaksi vaaleaksi siltiksi ja kyseessä saattoi olla pinnalta hieman likaantunut, luonnollinen kerros.

Rakenne R3-23 vaikutti olleen perustettu vaalean siltin päälle ja sen alimmat kerrokset olivat hyvin hiiltyneitä ja palaneen tuntuksia. Mitään kovin varmaa lieden perustusrakenteista ei voi kuitenkaan sanoa, sillä liesi kaivettiin vain osittain, eikä rakenteen kiveyksiä ehditty purkaa.

69 Ks. liite 7.

70 Liite 9, nr. 1109.

Jo pintamaan alta saatiin R3-23:n itäpuolelta melko isoista kivistä tiiviisti ladottu etelä-pohjoissuuntainen kivijalka R3-44. Kivet vaikuttivat olevan suoraan pohjasoran Y3-20 päällä ja olivat todennäköisesti alueen vanhimpia säilyneitä rakenteita. Todennäköisesti liesi R3-23 liittyy samaan rakennukseen RA3-A kuin kivijalka R3-44 ja on siis ollut lähes kiinni rakennuksen itäseinässä. Pohjoisessa kivijalka R3-44 oli rikkoutunut, eikä varmuutta siitä, kuinka pitkälle se on jatkunut, saatu. Etelässä R3-44:n länsipuolella oli iso kivenlohkare sekä sen vieressä kanto, jonka alapuolella oli melko runsaasti osittain palaneita kiviä. Mahdollisesti rakennuksen eteläseinä on kulkenut kannon alta länteen, mutta alueiden 3 ja 6 välissä kulkenut tie on myöhemmin rikkonut sen. Kannon alla ollutta kivikkoa ei ehditty kaivauksen aikana tutkia sen luonteen varmistamiseksi, eikä myöskään rakennetta R3-44 purettu.

Dokumentointitasossa 1 rakenteiden R3-23:n ja R3-44:n väliin erotettiin omaksi yksikökseen Y3-16, joka oli tiivis saven ja siltin sekainen, vaaleanharmaanruskea hiekka. Yksikön rajat ympäröiviin yksiköihin olivat kuitenkin epäselvät ja kerros paljastui hyvin ohueksi. Kyseessä saattoi olla vaihettumiskerros pintamaan ja rakennuksen RA3-A sisäpuolella olevien kulttuurikerrosten välissä. Löydöt yksiköstä olivat vähäisiä. Hevosen jääkenkänauula, rautavarras sekä modernin punasavivadin ja lasipullon sirpaleet luettelointitasossa 2 saatiin esiin Y3-34, joka oli tummanharmaan ja -ruskeankirjava, savensekainen, paikoin myös hiekallinen, tiivis siltti. Kerroksessa oli nokea ja hiiltä sekä vaaleita saviläiskisiä. Y3-34:sta löytyi palanutta savea, joka oli peräisin ilmeisesti liedestä R3-23, sekä hieman kuonaa ja luuta. Lisäksi yksiköstä otetusta makrofossiilinäytteestä löytyi hiiltyneitä rukiin ja ohran siemeniä sekä vadelmaa.⁷¹ Mahdollisesti Y3-34 oli joko rakennuksen viimeisimpään käyttövaiheeseen liittyvä kerros tai myöhempää täyttöä. Y3-34:n alapuolelta kaivettiin Y3-59, joka oli tummanharmaaksi nokeentunut, saven ja hiekkansekainen siltti. Ilmeisesti yksikkö oli jonkinlainen käyttö- tai lattiakerroksen jäännös ja siitä löytyi yksi pala matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409:538) sekä mm. hevosenkenkänauloja. Lieden R3-23 reunimmaisat kivet ja niihin liittyvä hiekka Y3-65 tulivat esiin vasta tämän kerroksen alta. Lisäksi Y3-59:n alla oli tummanruskea hiekkansekainen siltti Y3-66, jossa oli vaaleita, tiiviimpiä silttilaikkuja. Yksiköstä löytyi vain kuonaa. R3-23:n kivet ovat selvästi asetettu yksikköön Y3-66, tosin osittain ne ovat yksikön ja rakenteen alla

71 Ks. liite 7.

olleessa Y3-83:ssä. **Y3-83** oli irtonainen ja rakeinen, harmaan hiekan ja vaaleankellertävän siltin sekainen yksikkö. Paikoin Y3-83 oli nokeentunut ja siinä oli melko paljon pieniä kiviä. Ilmeisesti Y3-83 oli osittain likaantunut entinen maanpinta, jonka alla on oranssista vaaleaksi vaihtuva siltti. Yksikköä kaivettiin vain osittain R3-23:n ympäriltä ja sen alta tuli Y3-89.

Kaivaustulosten perustella rakennus RA3-A ajoittuu 1100–1200-luvulle ja on alueen 3 vanhin rakennus. Se on karkeasti samaa ikäluokkaa kuin alueen 2 varhaisin rakennus. Liedestä saadut hiiltyneet jyvät viittaavat ruoanlaittoon tai muuhun viljan käsittelyyn. Liedien ympäristöstä kaivettujen useiden nokeentuneiden kerrosten perusteella rakennuksella RA3-A on saattanut olla useampia käyttövaiheita.

11.4 Kaivausalueen 3 länsireunan ja lounaisnurkan yksiköt ja rakenteet

Lieden R3-23 pohjois- ja länsipuolella kulttuurikerrokset olivat hyvin vaikeasti tulkittavia, lähinnä siksi että useat kannot ja lännessä tie olivat sotkeneet niitä. Dokumentointitasossa 1 koko alueen 3 lounaisosa määritettiin yhdeksi yksiköksi **Y3-18**. Ilmeisesti kyseessä oli kuitenkin ohut kerros pintamaan jäänteitä, sillä yksikössä oli vielä moderneja löytöjä. Toisaalta siitä löytyi myös esineitä, jotka vaikuttavat pikemminkin keskiaikaisilta, kuten kupariseoksesta valmistettu rengas (KM 40409: 434), hevosenkengän katkelma (:435), vasaran terä (:436) ja kannuksen tai muun hevosvarusteen rautainen kiinnike (:437). Lisäksi yksiköstä säästettiin hieman rautakuonaa ja luuta.

Dokumentointitasossa 1 kaivausalueen 3 karttaan dokumentoitiin pääosin alueen 2 puolelle jääneen rakenteen **R2-13** reunaan, jota Y3-18 ympäröi.⁷² Y3-18:n alta alueen länsireunalla esiin tuli harmaanruskea, melko tiivis mutta paikoin rakeinen, hiekan ja savensekainen siltti **Y3-35**, joka vaikutti jatkuvan alueen länsireunalla olleen tien alle. Yksikössä oli hieman nokea ja palanutta savea tai tiiltä sekä melko paljon halkaisijaltaan 5–30 cm kokoisia kiviä. Yksikön löydöt olivat lähinnä nauvoja ja hevosenkenkänauloja, minkä lisäksi siitä löytyi rautakuonaa ja luuta.

Yksikköä Y3-35 kaivaessa alueen lounaisnurkasta esiin tuli lisää kiviä, joiden välissä oli palanutta savea, joten dokumentointitasossa 3 näihin kiviin liittyvä yksikkö rajattiin omaksi kokonaisuudekseen **Y3-58**. Y3-58 oli tumma, nokeentunut ja savensekainen siltti, jossa oli hiilipartikkeleita ja palanutta savea. Yksikkö liittyi alueen 2 rakenteeseen R2-13 ja vaikutti olleen sen päällä. Yksikköä ei ehditty kaivaa kuin hieman alueella 3,

mutta sitä tutkittiin paremmin muutaman neliön verran alueen 2 puolella yksikkönä Y2-102.⁷³

Laajemmalla alueella Y3-35:n alla oli yksikkö **Y3-63A/B**. Y3-63A oli harmaa, hienon ja keskikarkean hiekan sekä kivien sekainen siltti rakenteen R3-23 pohjois- ja länsipuolella. Erityisesti yksikön pohjoisreunassa, kannon alla oli joukko isompia kiviä, jotka saattoivat kuulua johonkin rakenteeseen, mutta tätä ei ehditty tutkia tarkemmin. Yksikkö Y3-63A oli melko samankaltainen kuin yksikön pohjoispuolella ollut Y3-52, mutta hieman tiiviimpi ja silttisempi. Etelämpänä sijainnut Y3-63B oli samankaltainen, mutta tiiviimpi verrattuna Y3-63A:n. Y3-63:sta löytyi nauvoja ja muita rautaesineiden katkelmia sekä piitä ja kuonaa. Osittain Y3-63A/B:n alta tuli esiin jo aiemmin mainittu, rakenteen R3-23 liittyvä Y3-66 ja alueen eteläreunalla Y3-63B:n alla oli idempänä jatkunut, laaja kulttuurikerros Y3-26A.

Dokumentointitasossa 4 alueen lounaisnurkassa, kivijalan R3-44 nurkasta kaakkoon kohti paalunsijaa **R3-76/Ku3-77/Y3-78** dokumentoitiin melko pienistä luonnon- ja lohkokivistä tiiviisti ladottu mahdollinen rakenne **R3-85** ja sen kivien välissä ollut hieno, irtonainen hiekka **Y3-86**. R3-85 vaikutti samanaikaiselta rakennuksen RA3-A kivijalan R3-44 kanssa eikä siinäkään ollut palanutta savea tai muita viitteitä sidosaineista. Rakenne oli muutenkin löydötön. R3-85 saattoi olla vain jonkinlainen romahdus, mutta se voi olla myös seinälinjan jäännös. Kenties kivijalan R3-44:n nurkkakiviä on käytetty eri aikoina useamman rakennuksen kivijaloissa.

11.5 Kaivausalueen 3 keskiosan ja eteläreunan yksiköt ja rakenteet

11.5.1 TULENPITOON LIITTYVÄ RAKENNE R3-25 JA KIVIJALKA R3-75

Kivijalan R3-44 itäpuolella saatiin pintamaan poiston jälkeen esiin alueen 3 eteläreunalle ulottuva, tiivis vaaleanharmaa savi **Y3-17**, jossa oli paikoitellen ruskeaa hienoa hiekkaa. Osittain savi tuli esiin lännessä myös Y3-18:n alta. Yksikössä Y3-17 tai ainakin sen pinnalla oli moderneja löytöjä, kuten posliinia ja pullolasia. Yksiköstä talletettiin myös luuta, muutama punasaviastian pala (KM 40409: 426) sekä matalapolttoista keramiikkaa (:427–433), joka tosin saattaa olla peräisin myös saveen alla olleesta vanhemmasta kerroksesta Y3-26.

Yksikön Y3-17 pohjoispuolella oli melko iso, palanut ja tulesa rapautunut kivenlohkare, jonka ympäriltä pintamaan poiston jälkeen tuli esiin pienehköistä, lohjenneista ja palaneista kivistä koostuva mahdollinen

72 Ks. luku 10.4.

73 Ks. luku 10.4.

Alue 3 dokumentointitasossa 3. Etualalla kannon alla yksikössä Y3-63A on mahdollisesti kivirakenne, jota ei tutkittu tarkemmin. Kuvattu luoteesta.

rakenne **R3-25**. Dokumentointitasossa 1 kiviä peitti osittain harmaa, erittäin hieno ja kuiva hiekka **Y3-24**, josta löytyi vain palanutta luuta. Sen alta, ison kiven länsi- ja eteläpuolelta, R3-25:n kivien välistä, tuli irtonainen, siltinsekainen, harmaanruskea hiekka **Y3-36**, josta löytyi useampia paloja matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 523–529) sekä luuta. Y3-36:n rajat ympäröiviin kerroksiin, kuten Y3-32:n ja Y3-26:n, olivat kuitenkin epäselvät. Rakenteen R3-25 edustalta yksiköstä Y3-26A otettiin myös maanäyte, josta tuli yksi hiiltynyt rukiin ja yksi hiiltynyt ohran jyvää.⁷⁴ Osa rakenteen R3-25 päällimmäisistä, yksikössä Y3-36 olleista kivistä osoittautui kivenlohkareesta kuumuudessa irronneiksi kappaleiksi.

Dokumentointitasossa 2 ison kiven pohjois- ja itäpuolella sijainneen laajan yksikön Y3-32 tulkittiin ulottuvan kiven reunoihin saakka. Kiven ympäristöstä Y3-32:sta pois kaivaessa vaikutti siltä, että iso kivenlohkare oli kuopassa, joka nimettiin myöhemmin **Ku3-94**:ksi. Kuopan reunat muodostuivat kivistä irronneista sirpaleista ja se oli täyttynyt pintamaan kaltaisella mullan-, ja hiekkansekaisella siltillä **Y3-95**.

Dokumentointitasossa 3 kivenlohkareen pohjois- ja itäpuolella erotettiin omaksi yksikökseen tumma, tahmea ja melko tiivis siltti **Y3-64**. Yksikkö saattoi olla samaa kuin sen pohjoispuolella ollut Y3-55, mutta se oli ehkä sekoittunut ainakin osittain kiven kuopan Ku3-94 täyttöön Y3-95. Yksikössä Y3-64 oli pieninä muruina palanutta savea, hieman hiiltä ja nokea sekä palanutta luuta. Esiinelöytöinä ei tullut muuta kuin rautanaula sekä rautafragmentti, joka saattaa olla pelkkä ruostepaakku.

Dokumentointitasossa 3 kivenlohkareen eteläreunalta, ja myöhemmin koko kiven ympäriltä, tuli esiin **Y3-57**, joka oli hienon ja karkean hiekan sekainen, nokinen yksikkö. Yksikkö vaikutti olevan melko ohut häivähdyks kulttuurikerrosta pohjasoran Y3-20 päällä. Kulttuurikerrosta kaivettiin vain osittain puhdistuksen yhteydessä ja siitä löytyi yksi hevosenkenkänaula ja muutama pala matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 536–537).

Kivenlohkareen eteläreunalla siitä irronneiden sirpaleiden alta tuli esiin palaneita luonnonkiviä, joiden välissä yksikkö Y3-57 osittain oli. Kivet voisivat olla osa itä-länsi-suuntaista seinälinjaa ja kivenlohkareen eteläpuolella kulkeneelle, potentiaaliselle kivijalalle annettiin rakennenumero **R3-75**. Mikäli paikalla oli kivijalka, oli se todella pahasti rikkoutunut ja epämääräinen. Maaston kivisyys vaikeutti sen hahmottamista huomattavasti. Lännessä kivijalka jatkui mahdollisesti kivijalkaan R3-44:n saakka ja meni kenties ristiin sen kanssa. Idässä mahdollinen kivijalka saattoi jatkua tulisijan R3-3:n eteläpuolella olleen kannon luo, jossa suurehkot kivet vaikuttivat erottavan yksikön Y3-26:n A- ja B-osia toisistaan.⁷⁵ R3-75:n kivet tosin voivat kuulua myös rakenteeseen R3-25.

Tulessa rapautunut ja hajonnut kivenlohkare, sekä sen sirpaleista sekä muista kivistä muodostunut rakenne R3-25 saattaa olla tulenpitoon liittyvä jäännös. Iso kivi on esimerkiksi voinut toimia aikanaan kipinäsuojana. Yksi mahdollinen tulkinta olisi myös alainkivi, joka on työskentelyn yhteydessä hajonnut.⁷⁶

⁷⁵ Ks. luku 11.5.2 alla.

⁷⁶ Ks. Englund 2002, 202–3, Magnusson 2015, 390–1.

⁷⁴ Ks. liite 7.

Rakenteen R3-25 eteläosa pohjoisesta palaneen kiven päältä kuvattuna. Osa kivistä saattaa kuulua seinään R3-75. Oikealla isojen kivien muodostama kivijalka R3-44.

Tosin kiven muoto ja korkeus eivät ehkä olisi olleet optimaalisimpia alasinkiveksi, minkä lisäksi kiven ympäriltä olisi pitänyt löytyä tässä tapauksessa enemmän kuonaa. Kiven ympärillä ollut kivikko voi olla joko osa siihen liittynyttä aktiviteettialuetta tai sitten osa seinälinjaa R3-75. Valitettavasti varmaa tulkintaa rakenteista ei saatu ja niitä ei ehditty tutkia tai purkaa loppuun saakka. Myöskin kivijalan R3-75 suhde rakenteeseen R3-25 jäi epäselväksi.

11.5.2 PIHAKERROS Y3-26 YMPÄRISTÖINEEN

Kuten yllä on jo mainittu, palaneesta kivenlohkareesta R3-25 pohjoiseen ja itään, yksikön Y3-17 koillispuolelle ja tulisijan R3-3 länsi- ja eteläpuolelle ulottui dokumentointitasossa 1 pinta-alaltaan laaja, mutta melko ohut yksikkö Y3-15.⁷⁷ Sen raja etenkin etelässä yksikköön Y3-2 oli hyvin haastava hahmottaa. Y3-2 oli tumma, tahmea ja melko irtonainen kerros kaivausalueen 3 eteläreunalla. Löytöjä yksikössä oli vähän, vain muutama rautanaula ja muita raudankappaleita, jokunen pii ja rautakuonaa sekä luuta. Yksikkö oli selkeästi vähälöytöisempi kuin pohjoispuolen Y3-15. Alueen kaakkoisosassa Y3-2:n ero alla oleviin kerroksiin oli vaikea hahmottaa, jolloin osittain yksikköä kaivaessa jätettiin vielä pintamaata kaivamatta ja osittain kaivettiin myös Y3-2:n alapuolella olleen vanhemman kulttuurikerroksen Y3-26A läpi suoraan tämän alla olleeseen kiviseen soraan Y3-20 tai vaaleankeltaiseen silttiin Y3-41. Alueen kaakkoisnurkassa Y3-26A:n rippeitä jäi soran Y3-20 pinnalle, joka dokumentoitiin tason 2 karttaan.

Siellä yksiköstä Y3-26A erotettiin dokumentointitasossa 2 myös omaksi yksikökseen Y3-40, joka oli runsaasti halkaisijaltaan 2–40 cm kokoisia kiviä sisältänyt, vaaleanharmaa ja paikoin nokeentunut hiekkansekainen siltti. Mahdollisesti yksikkö koostui soraan Y3-20 sekoittuneen kulttuurikerroksen jäämistä. Alueen 3 kaakkoisnurkkaa ei kuitenkaan koskaan kaivettu pidemmälle, sillä se vaikutti rikkoutuneen melko pahoin yksikön Y3-2 kaivamisen yhteydessä, eikä aika riittänyt tämän selvittämiseen.

Yksiköiden Y3-2, Y3-15, Y3-17 ja lännempänä yksikön Y3-63B alta tuli dokumentointitasoissa 2 ja 3 esiin laajalle ulottunut yksikkö Y3-26A. Y3-26A oli melko ohut ja osittain sen läpi pilkotti karkea, kivinen sora Y3-81/Y3-20. Koska epäiltiin, että Y3-26A:n ja pohjoisempana sijainneen Y3-26B:n rajalla saattaisi kulkea itä-länsisuuntainen seinälinja R3-75, päätettiin yksikön osiot erotella toisistaan. Yksikön Y3-26A löytömateriali oli yllättävän runsas. Siitä löytyi hopeinen ristiriipus (KM 40409: 440), putkilukon kuoriosia (:442), rautalevyjen fragmentteja (:441, 443, 444), taottuja nauvoja, hevosenkenkänauloja ja rautavartaita mahdollisesti nauloista, piitä, kuonaa, palanutta luuta sekä runsaasti paloja matalapolttoista keramiikkaa olevista astioista (:445–482).

Paloja on erilaisista astioista, esimerkiksi yksi reuna (:454) on pyöreäreunaisesta astiasta, jossa reuna on sisäänpäin profiloitu niin, että profiili S:n muotoinen. Itämerenkeramiikan tutkimiseen erikoistuneen Lundin yliopiston professorin Mats Roslundin mukaan S-profiiloitu pala olisi mahdollisesti paikallista valmistusta tai itäistä – slaavilaista tai karjalaista

77 Ks. luku 11.2.2.

Kaivausalueiden 2 ja 3 rajalla ollut kuoppa Ku3-92 dokumentointitasossa 4. Kuvattu pohjoisesta.

– keramiikkaa, jonka ajoitus sopisi 1100-luvulle.⁷⁸ Osassa paloista astian suun reuna taas on hiukan sisäänpäin profiloitu ja melko karkeasti muotoiltu, mutta nekin vaikuttavat kuuluvan joko paikalliseen tai itäiseen keramiikkatraditioon. Yksikön Y3-26A keramiikkalöydöt ovat pitkälti voimakkaasti nokeentuneita ja osassa niistä pinnalla on karstaa.

Yksikön Y3-26A laajuuden perustella, sekä siksi että se rajautuu rakennuksen RA3-A ulkopuolelle, kyseessä voisi olla rakennuksen kanssa samanaikainen, 1100–1200-luvuille ajoittuva pihakerros.

Rakenteen R3-3 etelä- ja länsipuolelta mahdollisen seinälinjan R3-75 pohjoispuolelta tuli yksikön Y3-32 alta dokumentointitasossa 3 esiin yksikkö Y3-26B. Y3-26 oli tummanharmaaksi nokeentunut, hienon hiekan ja hiilen sekä siltin sekainen kerros, joka tuli esille laajalti koko kaivausalueelta ja jatkui alueen 2 puolelle yksikkönä Y2-23/Y2-101. Y3-26B muodosti yksikön Y3-26 pohjoisemman osan, joka ei koostumukseltaan eronnut Y3-26A:sta, mutta sitä oli R3-75:n pohjoispuolella paksumpana ja orgaanisen sekoitteen osalta runsaampana kerroksena, johtuen mahdollisesti paikalla olleen puun juurakosta. Yksiköstä talletettiin runsaasti matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 483–503) useammas-ta eri astiasta, minkä lisäksi siitä tuli muutama pii- ja kvartsi-iskos, rautanauvoja- sekä vartaita ja mahdollisesti yksi veitsen terän fragmentti.

78 Mats Roslund, suul. tiedonanto 20.11.2015.

11.5.3 KUOPAT JA PAALUNSIJAT

Kaivausalueen 3 itäosan eteläreunalta tuli esiin Y3-2:n alta (todennäköisesti välissä oli Y3-26A), vaaleankel- lertävänruskea, hiekkansekainen siltti Y3-41, jossa oli runsaasti kiviä ja tummia likamaalajkkuja, jotka mahdollisesti olivat kulttuurikerroksen jäämiä. Aivan alueiden 2 ja 3 rajalta saatiin esille dokumentointitasossa 2 silttiin kaivetun pyöreän kuopan Ku3-42 rajat. Kuoppa oli täyttynyt tummanharmaanruskealla hiekkansekai- sellä siltillä Y3-43, jossa oli vaaleita laikkuja ja yksikkö vaikutti samalta kuin Y3-2. Kuopan pohjalla, sen koillis- osasta keskelle, kulki muodoltaan pitkulainen syväne. Kuopasta löytyi vain yksi palaneen saven pala, mutta makrofossiilinäytteessä oli useampia vadelman, jau- hosavikan ja orvokin hiiltymättömiä siemeniä.⁷⁹

Kuopan Ku3-42 länsipuolelta erotettiin myös toinen yksikköön Y3-41 kaivettu, alueelle 2 jatkunut kuoppa Ku3-70. Sen täyttö Y3-71 oli melko sorainen, paikoin nokinen ja siinä oli runsaasti halkaisijaltaan 5–20 cm kokoisia kiviä. Ku3-70 ja sen täyttö saattoivat liittyä alueen 2 puolelle menevään mahdolliseen, mutta tar- kemman tutkimuksen ulkopuolelle jääneeseen ja täten numeroimattomaan seinälinjaan, eikä kyseessä välttä- mättä ollut varsinainen kuoppa. Ilmiö kaivettiin vain osittain, eikä sen raja etelässä ole selkeä, sillä alueen 2 koillisnurkkaa ei ehditty koskaan kaivaa pintamaan poistoa syvemmälle.

Alueiden 2 ja 3 rajalta, Y3-26A:n alta Ku3-70:stä län- teen löytyi kolmas, mahdollisesti kivillä reunustettu

79 Ks. liite 7.

Kuopan Ku3-79 pohja ennen kivien poistoa. Kuvattu etelästä.

kuoppa **Ku3-92**. Kuoppa oli kaivettu läpi Y3-26A:n alapuolella olleen vaihettumiskerroksen Y3-81 soraan Y3-20. Kuopan täyttö **Y3-93** oli tiivis ja tahmea, siltinsekainen hiekka, jossa oli hiilipartikkeleita ja nokea. Kuopasta löytyi yksi pala matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 560), luuta ja makrofossiilinäytteestä hiiltymättömiä vadelman siemeniä.⁸⁰

Yksikön Y3-26B alta tuli osittain esiin kallion päällä ollut sora Y3-20. Y3-26A:n ja Y3-26B:n rajalla olleen kannon pohjoispuolella tumma kulttuurikerros kuitenkin jatkui, ja sinne muodostui melko suorarajainen kuoppa **Ku3-79**. Kuopan rajat tosin eivät olleet selvästi esillä muualla kuin pohjoisessa, koska kuopan kaakoinnurkassa kasvaneen puun juurakko vaikeutti niiden hahmottamista. Kuopassa oli melko paljon kiviä, ja se onkin ehkä ollut alun perin reunustettu kivillä. Kuopan keskellä, sen syvimmällä kohdalla, saattoi olla kivillä reunustettu paalunsija **R3-104/Ku3-105**. Mahdollisen paalunsijan täyttö **Y3-106** ei erottunut kuopan Ku3-79 täytöstä Y3-80 millään tavoin. **Y3-80** oli pääosin hiekansekaista silttiä, jossa oli runsaasti hiiltynyttä puuta ja nokea. Palanutta savea oli kuopassa yhdessä kohdassa muruina noin 10 x 10 cm alueella. Y3-80:sta löytyi myös melko paljon matalapolttoista keramiikkaa (KM 40409: 550–558) useammasta eri astiasta ja yksi pii-iskos (:559) sekä maanäytteestä hiiltynyt rukiin jyvä.⁸¹ Yksikön Y3-80 keramiikka-aineisto on täysin samanlaista kuin kuopan päällä olleessa yksikössä Y3-26B, joten todennäköisesti kuopan täyttö on samanaikainen kuin päällä ollut

kerros. Yksikössä Y3-80 olleista hiilistä saatu C14-ajoitus antoi kuopan täytön ajoitukseksi 1260–1390 cal AD.⁸² Kyseessä oli siis rakennusta RA3-A ja mahdollisesti siihen liittyvää pihaa nuorempi ilmiö. Kuopan Ku3-79 ja paalunsijan R3-104/Ku3-105 pohjalla oli likainen, vaalea siltti **Y3-82**, joka osoittautui kaivaessa löydöttömäksi. Kyseessä oli mahdollisesti joko luonnollinen kerros tai jonkinlainen perustuskerros. Silttikerroksen paksuus oli noin 5–10 cm ja sen alta esiin tuli sora Y3-20.

Myös yksikköä Y3-26A kaivaessa tuli esiin kaksi mahdollista paalunsijaa. Toinen, **R3-72/Ku3-73** sijaitsi aivan kallion reunassa, kuopasta **Ku3-79** kaakkoon. Kuoppa vaikutti kivillä tuetulta ja sen täyttö **Y3-74** oli nokista, hienon hiekan sekaista silttiä. Löytöjä siinä ei ollut, mutta makrofossiilinäytteestä tuli yksi hiiltynyt katajan siemen.⁸³ Toinen paalunsijoista, **R3-76/Ku3-77**, sijaitsi kauempana alueen eteläreunalla, kivijalasta R3-44 etelään. Myös kuoppa Ku3-77 oli kivillä reunustettu ja sen täyttö **Y3-78** oli nokista, melko tahmeaa ja hiekansekaista silttiä. Yksiköstä löytyi palamatonta luuta, ja siitä otetusta maanäytteestä hiiltymättömiä jauhosavikan ja orvokin siemeniä sekä palamattomia hampaan fragmentteja.⁸⁴

Kenttätyöajan viimeiset päivät alueella 3 käytettiin yksiköiden Y3-26A/B pois kaivamiseen ja niiden alta esiin tulleiden kuoppien ja paalunsijojen tutkimiseen ja dokumentointiin. Y3-26A:n alta dokumentoitiin tasoon 4 vielä yksikön **Y3-81** pinta, vaikkei sitä ehditty koskaan

80 Ks. liite 7.

81 Ks. liite 7.

82 Ks. liite 9, nr. 1108.

83 Ks. liite 7.

84 Ks. liite 7.

kaivaa. Y3-81 oli nokeentunut, harmaa, irtonainen ja soransekainen hiekka, joka ulottu suunnilleen samalle alueelle kuin Y3-26A. Todennäköisesti kyseessä oli ohut vaihettumiskerros Y3-26A:n ja soran Y3-20 välissä. Jo aiemmin useampaan otteeseen mainittu **Y3-20** oli paljon halkaisijaltaan 5–30 cm kokoisia kiviä sisältänyt irtonainen sora, joka tuli ensin esiin alueen 3 itäpuolelta, kulttuurikerrosten ja kallion välistä. Y3-20:n läpi kaivettiin jo pintamaan poistossa kaivinkoneella kuoppa kallion pintaan asti. Kerros vaikutti löydöttömältä ja saattaa olla luonnollinen kerros. Koostumukseltaan ja väriltään kerros erottui jonkin verran alueen 3 länsiosassa kulttuurikerrosten alta paljastuneista hiekkansekkaisista sorista Y3-22 ja Y3-31.

Alueen 3 kuopat näyttävät kuuluvan alueen varhaiseen käyttövaiheeseen, joka vaikuttaa olleen enemmän asumiseen kuin työskentelyyn liittyvää toimintaa. Tosin kuoppa Ku3-42 ja mahdollinen kuoppa Ku3-70 saattavat olla nuorempaa käyttövaihetta. Kuopat ovat luonteeltaan eri tyyppisiä eikä niitä voi niputtaa yhteen. Myös paalunsijat kuulunevat tutkimusalueen 3 varhaiseen vaiheeseen, sillä ne tulivat esiin Y3-26:n alta. Niiden funktio ja yhteys rakennuksiin jäi epäselväksi.

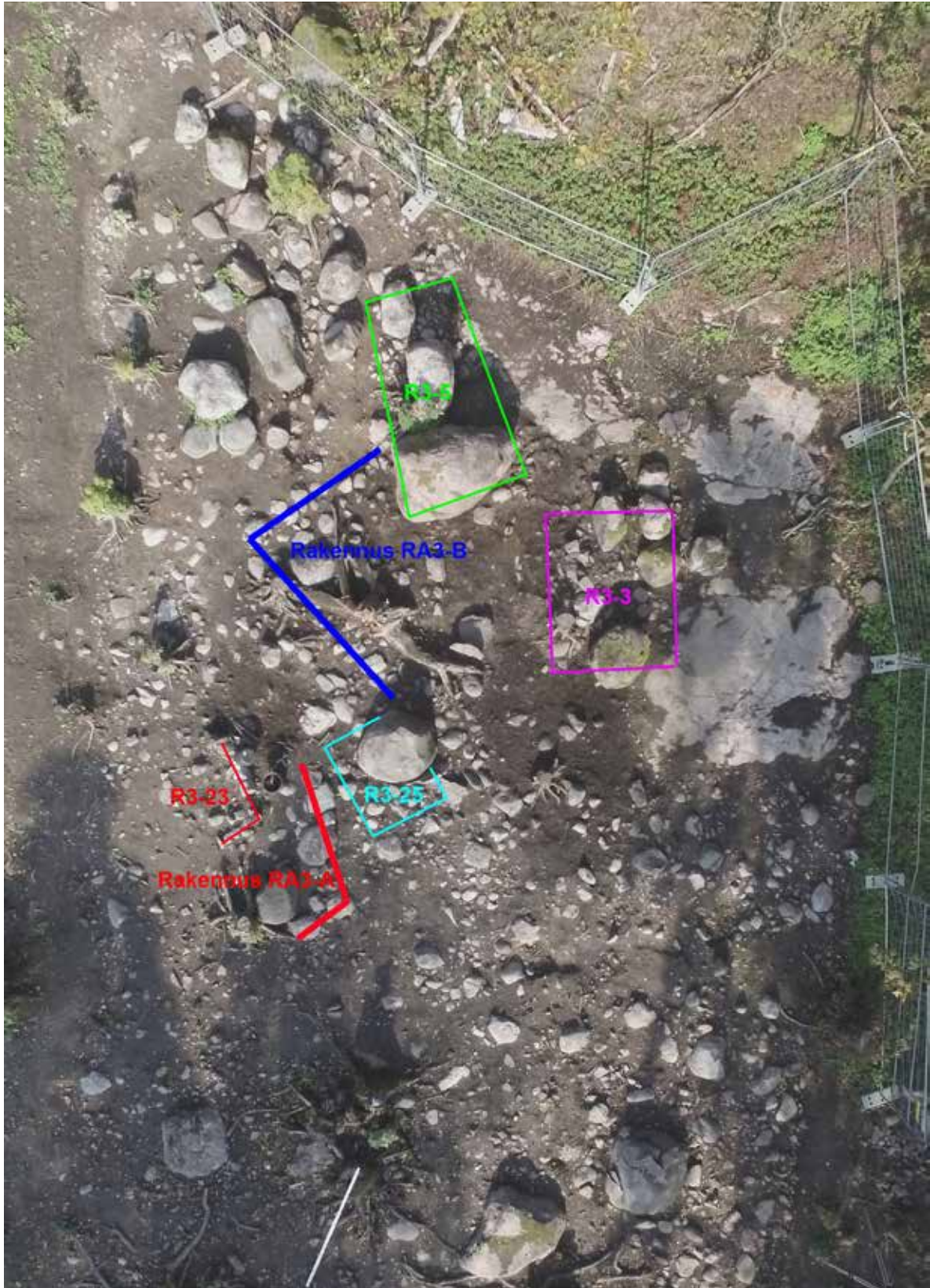
Kaivausten aikana alueella 3 epäiltiin olleen paja, johon mahdollinen ahjo R3-3, kuopat ja paalunsijat

voisivat liittyä. Kahden eri ikäisen keskiaikaan ajoittuvan ahjon sekä näihin liittyvien kuoppien, mahdollisen alaisimen paikan ja puisten rakenteiden kokonaisuus tunnetaan mm. Vantaan Gubbackan kylätontilta.⁸⁵ Kallion reunus hiukan syrjässä muusta kylästä olisi otollinen paikka sijoittaa toiminta, johon liittyy tulipaloriski.⁸⁶ Tarkemmassa analyysissä pajatoiminnalta kuitenkin puuttuu selkeä näyttö. Talteen otetun kuonan laatu ja löytökontekstit eivät tue pajatulkintaa, joskin jonkinlaista raudankäsittelyä alueella tai sen ympäristössä on voitu harjoittaa.

Vanhemmista kerroksista löytyi melko paljon keramiikkaa, joten vanhimmat rakenteet saattaisivat olla asuinrakennusten tai ruuanlaittoon liittyvien ulkorakennusten jäänteitä. Myöhempi löytömateriali alueelta on melko niukka ja saattaa olla, että keskiajan lopulla paikalla kylätontin laidalle, kallion reunaan on sijoitettu jonkinlaisia ulkorakennuksia tai työskentelypisteitä, mihin alueen 3 nuorempien kerrosten löytömateriali viittaisi.

85 Koivisto 2010, 35-6.

86 Heinonen 2012, 297.

Alueen 3 rakennukset ja rakenteet ilmakuvaan merkittyinä.

12. Kaivausalue 4

Kaivausalueeksi 4 määriteltiin heinäkuussa tutkimusalueen luoteisosaa. Koska kaivausalue 4 jäi keväällä avatun alueen pohjoispuolelle, toukokuun tutkimuksissa kaivettiin alueelle lukuisia koekuoppia ja koeojia selventämään kulttuurikerrosten laajuutta ja paksuutta tällä alueella.

Myöhemmälle tutkimusalueelle 4 avattiin keväällä yhteensä viisi koekuoppaa tai -ojaa. Koekuoppa 1 avattiin varmistamaan maan pinnalle havaittu kivinen kumpu uunirakenteeksi. Koekuopan 1 luoteispuolella toisen maakumpareen reunaan kaivettiin koekuoppa 3, josta tehtiin havaintoja löytöaineiston perusteella modernista toiminnasta. Tutkimusaluetta halkovan pohjois-eteläsuuntaisen tien länsipuolelle kaivettiin koeoja 3, josta paljastunut kiveys vaikutti luontaiselta, pohjamoreenin päällä olevalta kivikolta. Siitä kuitenkin löydettiin palanutta savea ja tiiliä. Koekuopissa 5 ja 6 ei päästy eteneämään syvälle maakerrokseen paksujen juurien ja suurten kivenlohkareiden takia, joten niistä ei saatu selkeitä havaintoja. Ne kuitenkin sisällytettiin laajennettuun tutkimusalueeseen ja näin toukokuun tutkimusaluetta laajennettiin merkittävässä määrin alueen 1 pohjoispuolelle alueeksi 4.

Heinäkuussa 2015 toteutettu pintamaiden koneellinen poisto osoittautui hankalaksi. Sääolosuhteet vaikeuttivat kulttuurikerrosten havaitsemista konevalvonnan yhteydessä, sillä maa oli hyvin kuivaa ja pölisevää. Lisäksi maasto oli hyvin kivistä ja juurista, joten kaivinkoneella ei monin paikoin päästy juuri pintaraapaisua syvemmälle. Syvemmälle kaivettaessa kauha sotki helposti kerroksia kiviä ja juuria repiessään.

Yhteensä tutkimusalueelta 4 poistettiin koneellisesti pintamaata noin 290 m³ laajuudelta. Tässä yhteydessä kaivausalueen 4 pohjoisimmat ja itäisimmät osat voitiin rajata lisätutkimusten ulkopuolelle, sillä niistä ei havaittu säilyneitä kulttuurikerroksia. Muuallakin kerrokset osoittautuivat fragmentaarisiksi. Alueelle 4 ei tutkimusten kuluessa määritelty kiinteitä rajoja, sillä sitä ei kaivausten kuluessa dokumentoitu tarkemmin tai kaivettu laajalti syvemmälle, eikä rajojen määrittelyä tästä johtuen nähty tarpeelliseksi.

Alueen läntisimmässä reunassa oli jo toukokuun tutkimuksissa havaittu uunirakenne, joka sai kirjaimen D. **Uuni D** erottui maastossa matalana kumpareena, johon kaivettiin toukokuussa 0,7 x 1,6 m kokoinen koekuoppa 1. Koekuopassa paljastui pintamaan alta uunin

Esiin otetut uuni D:n reunakivet ja romahduskerroksen pinta. Kuvattu idästä.

rakennekiviä ja muutamia tiiliä, jotka olivat tummassa, mullan ja hiekan sekaisessa maakerroksessa. Heinä–lokakuun kaivauksissa tarkempia tutkimuksia alueella 4 jatkettiin vain uunin osalta. Tällöin noin 8 m² kokoinen alue uunin D päältä ja välittömästä läheisyydestä puhditettiin lastoin ja lapioin siten, että uunin rajat saatiin esiin ja rakenteen tulkinta voitiin varmistaa. Havainnot dokumentointiin valokuvaamalla.

Uunin D pintamaakerrosten alta paljastui tiivis, savettu taso, joka saattaa olla uunin arinataso tai uunin romahtaneita kattorakenteita. Lisäksi paljastui suurista luonnonkivistä koostuvat rakenteen reunakivet. Uuni on rakenteensa perusteella auenut huonetilaan kohti koillista. Rakennetta ei ollut mahdollista tutkia enempää käytettävissä olleiden resurssien puitteissa. Tutkimuksissa uunista ei saatu ajoittavia löytöjä, mutta sen läheisyydestä löytyi pintapöiminnässä 1400–1600-luvulle ajoittuva punasaviastian pala. Myös uunin rakenteet ovat hyvin samankaltaisia esimerkiksi uuni C:n kanssa, mikä tukee uuni D:n ajoitusta 1400–1600-luvulle.

Uunirakenteeseen D liittyvää rakennusta ei tutkimusten aikana havaittu. Havaitsemista vaikeutti maan kuivuus pintamaan koneellisen poiston aikana, mikä teki sävyerojen havaitsemisesta maakerroksissa mahdotonta. Maakerrokset olivat myös hyvin sekoituneita runsaiden juurien vuoksi. Myöhemmin kaivausten aikana havaittiin sateen jälkeen, että uuni D:n ympäristössä oli noin 40 m² alueella potentiaalisia kulttuurikerroksia, jotka olisivat saattaneet liittyä uunin rakennukseen. Niitä ei käytettävissä olleen ajan puitteissa ehditty tutkia.

13. Kaivausalue 5

A lue 5 oli kooltaan 9 m². Se sijaitsi tutkimusalueen eteläosassa ja sitä leikkasivat myöhemmät tiet jokaisessa ilmansuunnassa. Alue 5 leikkasi korkeahkoa kumpareta, joka erottui ympäristöstään jo ennen kasvillisuuden raivausta ja oli selvää, että kumpare oli uunin raunio. Se sai tunnuksen **B**.

Kaivauksissa uunista tutkittiin arviolta neljäsosa, noin 1 m², paljastaen uunin savetun arinatason ja pohjoseinän rakenteen. Uunin pohjoispuolelta dokumentoitiin mahdollinen seinälinja. Täten uuni oli avautunut huonetilaan joko sen itä-, länsi- tai eteläpuolella. Tämä huonetila on myöhempien tielinjausten tuhoama. Kaivauksissa ei saatu ajoittavia löytöjä, eikä uunista otettuja hiilinäytteitä ajoitettu, mutta paljastuneet rakenteet liittyvät alueen keskiaikaiseen asutukseen. Uunin rakenteiden samankaltaisuus muiden, paremmin tutkittujen uuninraunioiden kanssa puoltaa ajoitusta 1400–1600-luvulle.

Kaivaukset aloitettiin perustamalla noin 1,5 m x 5 m laajuinen tutkimusalue uuninraunio B:n luoteisosaan ja siitä pohjoiseen. Pintamaan **Y5-1** alta esille saatiin uunin romahtanut savi **Y5-5** ja yksikkö Y5-2. Yksikkö **Y5-2** oli pintamaakerroksen tavoin mullansekaisista hiekkaa, jonka seassa oli runsaasti palanutta savea ja tiilen palasia, sekä palaneita kiviä. Löytöinä olimoderneja rautanauvoja ja vihreää pullolasia, sekä palanutta ja palamatonta luuta. Vaikuttaa siltä, että kyseessä on kulttuurikerros, joka sisältää viereisen uunin rakennusmateriaalia ja käyttöön liittyvää jätettä, joka on tasattu uunin viereen pois alkuperäiseltä paikaltaan. Näin se olisi sekoittunut moderniin roskaan. Tätä tukee se, että viereisen uunin arinataso Y5-8 oli heti löydettävissä savikerroksen Y5-5 alta, eli uunin päälisiat olivat tuhoutuneet.

Kaivausalue 5:n eteläpäässä sijaitseva uuninraunio B sai rakennetunnuksen **R5-4**. Sen rakenteet arinatasosta alaspäin todettiin hyvin säilyneiksi. Yksikkö **Y5-7** on harmaa saveus, joka kiertää uuni B/R5-4:n arinatasoa Y5-8 ja jatkuu tästä n. 70 cm alemmas aina perustuksiin (yksikköön Y5-17) asti. Savi on tiivis ja löydötön. Siinä on kiinni halkaisijaltaan 10–40 cm kokoisia uunin seinärakenteen kiviä. Arina **Y5-8** on oranssinruskeaa palanutta savea. Se on murentunut ja sekoittunut yllä olevaan kerrokseen Y5-5, mutta arinan alkuperäinen pinta on edelleen tunnistettavissa sileänä ja väriltään muuta savea kellertävämpänä tasona. Sen alta paljastui

pienten, halkaisijaltaan noin 5 cm kokoisten kivien ja vaakatasoon ladottujen tiilien kerros, **Y5-13**, joka sekkin on savettu. Sekä kivet että tiilet olivat tulen rapauttamia. Tämän yksikön alla on savi **Y5-14**, joka muodostaa uuni B/R5-4:n seinärakenteen sisäosan. Savi on samankaltaista kuin Y5-7 mutta tiiviimpää. Sen seassa oli suuria lohkokiviä ja suuri, ilmeisesti uunin luoteiskulmassa sijainnut luonnonkivi. Nämä on perustettu 5–10 cm paksuiseen, harmaanruskeaan savensekaiseen hiekkaan **Y5-17**, joka sijaitsee pohjamoreenin **Y5-18** päällä. Moreenia on uunia perustettaessa ilmeisesti kaivettu sen alta pois, sillä pohjasoran pinta on ylemmänä. Uunin suun sijainti ei selvinnyt tutkimuksissa, joskaan se ei ainakaan ole ollut pohjoiseen. Uunin pohjoispuolella on mahdollisesti ollut toinen huonetila. Tähän viittaa seinärakenne **R5-11**, joka oli 30 cm korkea ja 140 cm pitkä patkä kivistä ladottua seinää uunin pohjoispuolella. Luonnon- ja lohkokivet on aseteltu peräkkäin ja päällekkäin ilman sidosainetta. Rakenteessa on yksi tai kaksi kivikertaa kivien koosta riippuen. Kivirivi rajautuu yksikköön **Y5-6**, joka on uunin R5-4 pohjoispuolella ollut irtomainen hiekka. Yksikössä Y5-6 oli lohkoituja, pystyyn aseteltuja jateräväreunaisia kiviä. Kivet ovat osin palaneita. Hiekka on ilmeisesti toiminut eristeenä uuni B/R5-4:n ja seinän R5-11 välissä. Kivirivi R5-11 on ilmeisesti sekä yksikön Y5-6 yläosan reunakiveys että väliseinä, sillä alta paljastuva yksikkö Y5-9 jatkuu pohjoiseen ja samalla rakennus näyttäisi myös jatkuvan sinne.

Yksikkö **Y5-9** on mahdollisesti lattian alapuolinen rakennus- tai tasauskerros. Se ei ole tyyppillinen tahmea kulttuurikerros, vaan yksikkö muistuttaa sen yläpuolista yksikköä Y5-2. Kerros koostuu tummasta hiekasta, siinä olevista halkaisijaltaan n. 10 cm olevista lohkotuista ja pahasti palaneista kivistä sekä tiilenkappaleista, jotka nekin ovat kuumuuden rapauttamia. Kerroksessa saattaa olla materiaalia uunin viimeistä käyttövaihetta edeltäneestä vaiheesta, jotka on tasattu uunin ympärille ja jonka päälle seinämä R5-11 on rakennettu. Yksikön Y5-9 raja sen yläpuoliseen yksikköön Y5-2 ei ollut selkeä ja siinä havaittiin häiriöitä, mm. pohjamaahan asti ulottuva kuoppa **Ku5-10**, sekä yksikön päällä sijainnut saveus **Y5-12**, joka saattaa olla peräisin uunirakenteista. Yksikön Y5-9 alta paljastui irtomainen ruskea hiekka **Y5-15**, jota oli noin 25 cm paksuudelta. Se vaikuttaa perustus- tai tasaushiekalta. Tämän alta löydettiin 5–10

Uuni B/R5-4. Kuvassa vasemmalla oranssina Y5-8, sen oikealla puolella Y5-7 ja Y5-6. Oikealla suurempina kivinä erottuu rakenne R5-11. Kuvattu idästä.

cm paksuinen, nokinen kerros **Y5-16**, joka rajautuu sen eteläpuolella olevaan uunin perustushiekkaan Y5-17 ja on pohjasoran Y5-18 päällä. Tämä on joko uunin käyttöön liittyvä ensimmäinen kulttuurikerros, tai on mahdollisesti jäljelle jääneet rippeet vanhemmasta kulttuurikerroksesta, jota oli poistettu uunia B/R5-4 rakennettaessa. Sen ajoituksesta ei ole tietoa, sillä yksiköstä ei tullut löytöjä.

Kaivausalueen 5 pohjoispuolelta kulki todennäköisesti 1900-luvulla perustettu tie, joka erottui alueiden 5 ja 6 välissä tasaisena väylänä. Tiekerrokset poistettiin kaivinkoneella, jotta voitiin selvittää kulttuurikerrosten jatkuminen tien alle. Tie oli perustettu jykevillä luonnonkivillä, jotka olivat halkaisijaltaan n. 40–60 cm. Kivien päälle oli levitetty savikerros, josta löytyi mm. muovia ja oluttölkki. Perustuksen massiivisuus saattaisi viitata esimerkiksi ensimmäisen

maailmansodan aikaiseen tykkitiehen. Kun perustusten kivet oli kaivettu pois, niiden alta paljastui musta kulttuurikerros, joka kairausten perusteella oli paikoin kymmeniä senttejä paksu. Kerroksen pinnan putsauksessa ei löytynyt ajoittavia löytöjä. Ajanpuutteen vuoksi kerrosta ei ehditty tutkia tämän enempää. Tien vaikutus alueella 5 näkyi siten, että yksiköt Y5-1 ja **Y5-3** tielinjan vieressä sisälsivät sekoittunutta kulttuurikerrosta, joka oli joka läjitetty paikalle (tykki) tietä perustettaessa.

Taustalla esiin kaivetut uuni B/R5-4:n pohjoisseinän rakennuskivet, etualalla Y5-18 (pohjamaa). Kuvattu pohjoisesta.

Tykkitien kiveystä alueen 5 pohjoislaidalla. Kuvattu etelästä.

14. Kaivausalue 6

Kaivausalue 6 avattiin tutkimusalueen keski-osaan, kahden aluetta pohjois–eteläsuunnassa leikkaavan tien väliin jäävään loivaan, metsäiseen rinneeseen. Alueen 6 laajuudeksi tuli noin 200 m².

14.1 Tutkimusten kulku kaivausalueella 6

14.1.1 TOUKOKUUN 2015 TUTKIMUKSET

Alue 6 ei kuulunut alunperin tutkittavaksi määritellylle alueelle eikä sieltä siksi poistettu pintamaata toukokuun 2015 aikana. Kun tutkimusaluetta lähdettiin laajentamaan, alueelle avattiin kevään 2015 tutkimuksissa kaksi koekuoppaa, koekuopat 2 ja 4, sekä aivan alueen pohjoisreunaan koeoja 5. Koekuopista ei havaittu selkeitä merkkejä keskiaikaisesta kulttuurikerroksesta, mutta koeojasta löytyi hiiltä ja mahdollinen kivirakenne, johon asti tutkimusalue ulotettiin. Lisäksi koekuopan 4 kohdalla oli erottunut matala maakumpare, jota pidettiin potentiaalisena uunina, vaikka koekuopasta saadut havainnot eivät suoraan tukeneetkaan tätä.

14.1.2 HEINÄ–LOKAKUUN 2015 TUTKIMUKSET

Heinä–lokakuun tutkimuksissa alueen kaivaminen aloitettiin kuorimalla pintamaa **Y6-1** koneellisesti. Pintamaan paksuus alueella vaihteli noin 5–20 cm välillä. Enimmäkseen alueelta voitiin poistaa koneellisesti pelkästään pintakarikeri ja muutamia senttejä pintamultaa, sillä alue oli erittäin kivinen ja etenkin sen keskiosassa oli todella runsaasti juuria. Tämän jälkeen kaivamista jouduttiin jatkamaan lapiolla ja pääasiassa lastalla, joka oli juurakossa monin paikoin ainoa mahdollinen kaivausväline.

Pintamaan löydöt olivat pääasiassa melko nuoria, eikä niistä otettu talteen kuin muutamia diagnostisia esineitä. Selkein keskiaikaan tai uuden ajan alkuun ajoittuva löytö kerroksesta oli todennäköisesti Waldenburgissa valmistetun kivisavikannun pala (KM 40409:574), joka ajoittui 1400–1600-luvulle. Alueen pintamaa tarkastettiin kaivausten alkupuolella myös metallinilmäimäisellä, mutta alueelta ei havaittu yhtään selkeästi keskiaikaista metallilöytöä sen avulla.

Juuret ja sään vaihtelu häittivät kaivamista alueella koko tutkimuksen ajan, joten yksikkörajojen erottaminen oli erittäin haastavaa. Juurakoiden kohdalla oli myös erittäin vaikea erottaa, mistä kontekstista löydöt tulivat. Juurten pahimmin sekoittamalla alueilla vanhoistakin

kerroksista saatettiin löytää melko nuoria esineitä, sillä juuret olivat myllänneet maata voimakkaasti.

Myös heti pintamaan alta esiin tulleet yksiköt oli pääasiassa haastavaa erottaa siitä ja toisistaan, sillä kaivausten alussa pitkään jatkunut kuivuus ja helle vaikuttivat huomattavasti etenkin maan kovuuteen ja väriihin. Pintamaan alta esiin kaivetusta ensimmäisestä dokumentointitasosta voitiin kuitenkin havaita useita eri yksiköitä ja ainakin kaksi rakennetta.

14.2 Uuni E ja kaivausalueen 6 pintakerrokset

Selkein dokumentointitasossa 1 havaittu rakenne oli alueen keskiosassa sijainnut suurehko, kooltaan noin 3 x 3 metrin laajuinen kiuasuuni, **uuni E**. Uunista erotuivat pintamaan poiston jälkeen parhaiten sen eteläosassa sijainneet suuret maakivet, jotka tulkittiin rakenteen perustusten **R6-3** osaksi. Niiden pohjoispuolelta havaittiin keskikokoisia lohkokiviä **R6-23**, joiden väliin ja osin päälle jäi pienten palaneiden kivien kerros **R6-22**. Näistä lohkokivet tulkittiin uunin tulipesän seinärakenteiksi ja palaneet kivet uunin kiuaskiveykseksi. Myös uunin rakennushiekaksi oletettu **Y6-16** tuli paikoin esiin jo ensimmäisessä dokumentointitasossa. Lisäksi uunin länsiosasta paljastui maansekainen kivikko **Y6-17**, joka oli uunin romahduskerrosta.

Uunin eteläpuolella havaittiin hiilensekaisen hiekan alue **Y6-9**, joka tulkittiin uuniin liittyvän lattian käyttövaiheeksi. Yksikön rajoja oli vaikea erottaa niin pintamaasta kuin ympäröivistä yksiköistä, ja ainakin koillisessa osa kerroksesta poistettiin todennäköisesti jo pintamaan yhteydessä. Myös **Y6-9**:n lounaispuolella oleva savinen yksikkö **Y6-21** tulkittiin uuni E:n rakennukseen liittyväksi kerrokseksi. Rakennus sai tunnukseen **RA6-A**, jota käsitellään tarkemmin tuonnempana.⁸⁷

Uunin takaosasta havaittiin ensimmäisessä dokumentointitasossa tiivis, saviselta vaikuttava siltti **Y6-14**, jonka tulkittiin mahdollisesti liittyvän uunin rakenteisiin. Yksikkö ympäröi uunin takaosaa puolikaaren muodossa tiiviinä kerroksena. Kaivettaessa kävi ilmi, että ainoastaan yksikön pinta oli tiivistä silttiä, joka oli kuivalla säällä muodostunut kovaksi, savimaiseksi kerrokseksi yksikön pinnalle. Syvemmillä yksikkö oli hiekkaisempi ja irtonaisempi. Modernit löydöt jatkuivat yksikössä, joten kyseessä oli joko pintamaan savisempi osa tai muu suhteellisen nuoren toiminnan aiheuttama

⁸⁷ Ks. luku 14.3.1.

Uuni E pintamaan poiston jälkeen. Kuvattu lounaasta. Kuvassa keskellä romahtanut kiuaskiveys R6-22, sen vasemmalla puolella tulipesän seinää R6-23. Uunin etuosassa suuren maakiven takana erottuu kevään 2015 koekuoppa 4. Kuvattu lounaasta.

Uunin E perustushiekka Y6-16 rakenteen länsisivulla, missä hiekan reuna oli pystysuora sitä rajanneen puukehikon R6-61 ansiosta. Kuvattu lännestä.

kerros. Y6-14 oli mahdollisesti samaa yksikköä kuin **Y6-13**, joka oli tiivis, samalla tavoin pinnaltaan saviselta vaikuttava kerros alueen luoteisosassa. Kaivettaessa myös Y6-13 osoittautui hiekansekaiseksi siltiksi, josta tuli edelleen moderneja löytöjä. Kyse oli luultavasti modernin toiminnan, mahdollisesti kaivausalueen länsireunalla kulkevan tien perustamisen, aiheuttamasta kerroksesta. Y6-13 ja Y6-14 olivat todennäköisesti siis osa pintamaata, mutta ne jätettiin kuitenkin dokumentointiteknisistä syistä erillisiksi.

Alueen pohjoisosasta, uunin takaa ja yksikön Y6-13 itäpuolelta, tuli esiin kaksi yksikköä: tiivis vaaleanruskea siltti **Y6-12** ja musta karkea hiekka **Y6-11**. Näistä Y6-11 sijaitsi Y6-14:n pohjoispuolella, ja oli joko rakennukseen RA6-A liittyvä kerros tai muu kulttuurikerros. Y6-12 sijaitsi Y6-11:n pohjoispuolella. Sen ja pintamaan rajaa oli vaikea erottaa, joten yksikön pinnalle jäi paikoin pintamaaläikkiä, mikä havaittiin kaivaessa

modernien löytöjen, kuten piikkilangan, jatkumisena kerroksen yläosissa. Yksikkö jatkui todennäköisesti alueen pohjoisreunaan asti, vaikka asiaan ei saatu varmuutta, sillä alueen pohjoisreunaa ei kaivettu syvemmälle pintamaan poiston jälkeen. Ilmeisesti juuri yksikköä Y6-12 leikkasi keväällä 2015 kaivettu koeoja 5.

Uunin lisäksi toinen mahdollinen rakenne dokumentointitasossa 1 havaittiin kaivausalueen kaakkoisosasta, suuren siirtolohkareen pohjoispuolelta. Kyse oli pienistä, palaneista kivistä koostuvasta kiveyksestä **R6-2**, johon liittyi mustanruskea, palaneen saven sekainen hiekka **Y6-15**. Kerrosta ja rakennetta ympäröi lännessä ja pohjoisessa tiivis musta hiekka **Y6-10**, jota juuret olivat sekoittaneet etenkin lännessä. Yksikön rajaa olikin erittäin haastava määrittää juurakossa.

Myös alueen länsi- ja keskiosassa pintamaan ja sen alla olevien kerrosten erottaminen toisistaan oli vaikeaa. Alueen keskiosassa, suuren siirtolohkareen

länsi- ja luoteispuolella, pintamaan alta paljastui ruskean hiekan kerros **Y6-4**. Yksikön ja pintamaan rajaa oli vaikea määrittää, ja se tulkittiin moderniksi piha- tai täyttökerrokseksi. Yksikkö saattoi liittyä alueen tasamiseen 1800–1900-luvuilla. Juuri näillä kohdilla sijainneet mm. 1950-luvun kuvissa näkyvät polttopuupinot. Suurin osa yksikön löydöistä ajoittui viime vuosisadoille, ja aineistoon kuului muun muassa melko modernia kattotiiltä ja piikkilankaa. Yksikön rajoja ei voitu erottaa selvästi, mutta se säilytettiin dokumentoinnissa erillisenä kerroksena pintamaasta, jotta mahdollinen täyttöhiekkojen käyttö alueella saataisiin dokumentoitua.

Osin heti pintamaan ja osin Y6-4:n alta esiin tuli mustanruskea hieno hiekka **Y6-5**. Myös tämän kerroksen rajoja oli vaikea määrittellä etenkin alueen keskiosassa, missä runsas juurakko oli sotkenut yksiköitä ja rakenteita. Yksikkö rajautui kuitenkin kaivausalueen länsi- ja keskiosaan, rakennuksen RA6-A länsi- ja eteläpuolelle. Y6-5:ssä havaittiin runsaasti hiiltä niin yksikön pinnalla kuin syvemmälläkin kerroksessa etenkin yksikön länsireunalla. Kyse oli todennäköisesti palaneesta puurakenteesta tai rakenteista, jotka olivat sekoittuneet kerrokseen. Luultavasti yksikkönä Y6-5 dokumentoitu kerros käsitti todellisuudessa useita eri yksiköitä, joita ei kuitenkaan juurten ja säävaihteluiden vuoksi voitu erottaa toisistaan. Yksikön löytöaineisto ajoittui 1500–1600-luvulta aina 1900-luvulle, mutta nuorimmat löydöt selittyvät todennäköisesti juurten aiheuttamilla häiriöillä. Luultavasti Y6-5 oli yksi tai useampia 1500–1600-luvun kylään liittyviä kulttuurikerroksia, joiden tarkempi funktio ei selvinnyt kaivauksilla. Y6-5:n itäosassa oli vaikea erottaa rajaa sen ja mahdollisen jätekuopan **Y6-6/Ku6-7** välillä.

Kaivausalueen länsireunassa pintamaan alta paljastui vaalea hiekka **Y6-8**, joka jäi Y6-5:n pohjoispuolelle. Y6-8:n rajat olivat epäselvät, mutta yksikköä esiin kaivettaessa vaikutti siltä, että kyse olisi ollut kuopasta, jolle annettiin kuoppanumero **Ku6-20**. Ilmeisesti kyse kuitenkin oli kerroksesta, sillä kun yksikköön kaivettiin myöhemmin koeja, kuoppaa ei voitu havaita.

Kaivausalueen koillisosassa oli jo koneellisen pintamaan poiston yhteydessä kaivettu syvemmälle kuin muualla alueella, ja luultavasti osa kulttuurikerroksista oli poistettu samalla. Tällä alueella esiin saatiin musta hiekka **Y6-18**, joka tulkittiin kulttuurikerrokseksi. Kyse oli ilmeisesti ohuesta kerroksesta pohjamaan päällä, mutta varmuutta asialle ei saatu, sillä yksikköä ei ehditty kaivaa. Paikoin sen ympärillä oli joka tapauksessa heti konekaivuussa saatu esiin oranssi sora **Y6-19**, joka oli alueen pohjamaa. Paikoitellen pohjamaa oli selkeästi soraa, paikoin se muistutti enemmän moreenia tai

Seinälinja R6-35 uunin E länsipuolella. Kuvattu etelästä.

karkeaa hiekkaa. Ainakin osassa alueesta pohjamaa vaihtui koekuoppien perusteella vaaleankeltaiseksi siltiksi. Silttiä saatiin kuitenkin esiin vain pieniltä alueilta, enintään muutamia kymmeniä neliöitä.

Ensimmäisen dokumentointitason jälkeen aluetta käsiteltiin pääasiassa neljänä erillisenä, muttei kuitenkaan täysin selkeärajaisena, dokumentointikokonaisuutena: alueen pohjoisosassa, rakennus RA6-A ja tätä edeltäneet rakenteet alueen keskiosassa, alueen länsiosa ja alueen eteläosa. Alueelta erotettiin rakennuksen RA6-A lisäksi kolme muutakin melko selkeää rakennusta RA6-B, C ja D, jotka on dokumentoitu erikseen rakennuslomakkeille. Lisäksi alueelta havaittiin useita epävarmempia rakennuksen osia, jotka on mainittu yksittäisten rakenteiden ja yksiköiden kohdalla.

14.3 Kaivausalueen 6 keskiosan rakenteet ja yksiköt

14.3.1 RAKENNUS RA6-A

Rakennus **RA6-A** sijaitsi kaivausalueen keskiosassa. Siihen kuului melko hyvin säilynyt kiuasuuni (uuni E), seinälinjoja sekä lattiaan liittyviä kerroksia. Lattiakerrokset pyrittiin kaivauksilla tutkimaan kokonaisuudessaan, mutta rajallisen käytettävissä olleen ajan vuoksi uunista päätettiin tutkia vain paremmin säilynyt länsiosa. Uunin itäosa jäi suuren kannon alle, ja vaikutti siltä, että siitä oli poistettu kiviä jo aiemmin.

Mahdollinen rakennuskätkö yksikön Y6-21 alaosassa. Vasemmalla juuren alla puukko, keskellä hioinkivi ja kiven oikealla puolella hajonnutta luuta. Kuvattu koillisesta.

Kuoppa Ku6-63:a reunusti lännessä kaareva kiveys R6-68. Kuvassa esillä kuopassa olleen rakenteen R6-69 toinen kivekerta. Kuvattu kaakosta.

Uuni E:n rakenne saatiin dokumentoitua melko hyvin länsiosan perusteella. Kyseessä oli mitä ilmeisimmin kylmämuurattu kiuasuuni, jonka suuaukko avautui etelään.⁸⁸ Uuni oli perustettu puukehikon **R6-61** ympäröimän maapenkin päälle. Puukehikosta havaittiin jälkiä ainakin uunin puretuista länsi- ja pohjoisosista. Tulipesän alla ja edessä maapenkki koostui hiilensekaisesta hiekasta (tulipesän alla **Y6-25**, edessä **Y6-50**), ja tulipesän seinien alla vaaleanruskeasta hiekasta **Y6-16**. Todennäköisesti kyseessä on ollut alun perin yksi ja sama hiekka, joka on uunin keskiosissa värjäätynyt käytössä syntyneen noen ja hiilen myötä. On myös mahdollista, että Y6-25 liittyy ainakin osin uunin käyttövaiheeseen. Siitä talletettiin muunmuassa suurikokoisen ja keskikokoisen

nisäkkään luuta.⁸⁹ Etuosassa maapenkkiä ovat rajoittaneet suuret kivet **R6-3**, joista ainakin kaksi uunin suuaukkoa reunustavaa kiveä ovat luultavasti olleet paikalla sijainneita maakiviä, joita on hyödynnetty uunia rakennettaessa.

Tulipesän sisällä ja edessä maapenkin päällä on mahdollisesti sijainnut puuarina, sillä yksiköiden Y6-25 ja Y6-50 pinnalta havaittiin hieman jälkiä maatumesta puusta. Tämän tason päälle on ilmeisesti aseteltu laakeita kiviä, joista osa voitiin vielä erottaa romahtaneista tulipesän kivistä. Osa laakakivistä vaikutti toimineen tulipesän pohjana, ja lisäksi ainakin yksi niistä sijaitsi tulipesän edessä tasana.

Tulipesän seinä- eli reisikivet **R6-23** oli perustettu vaaleaan rakennushiekkaan Y6-16. Seinäkivet olivat

88 Ks. Mikkonen 2015, 34, kuva 3.

89 Liite 8.

karkeasti suorakaiteen muotoon lohkottuja luonnonkiviä, joista alimmat olivat edelleen paikallaan uunin länsireunassa. Tällaisia kiviä on ilmeisesti ollut ainakin kolme kivikertaa päätellen uunin tulipesään kaatuneesta romahdusosasta. Tulipesän kattorakenteesta ei ollut jäänyt jälkiä, mutta vaikutti siltä, että uunin yläosa on ollut holvattu kylmämuuraamalla, sillä uunista ei löytynyt jälkiä savesta tai muista sidosaineista. Uunin kiuaskivet **R6-22** ovat sijainneet luultavasti holvin päällä, mistä ne ovat uunin hajotessa romahtaneet ensisijaisesti tulipesän alueelle. Niiden väliin oli jäänyt mustaa, hiilensekaista hiekkaa **Y6-24**. Myös uunin länsipuolelta havaittiin romahduskerrosta, joka dokumentoitiin tältä osin erillisenä yksikkönä **Y6-17**, sillä kerroksessa saattoi olla sekoittuneena myös rakenteen ulkopuolista maata ja kiviä. Uunin takaosassa pohjoisessa vastaava romahduskerros dokumentoitiin yksikkönumerolla **Y6-47**. Käytännössä kyse oli samasta yksiköstä.

Rakennuksen RA6-A luoteisnurkka, jossa rakennuksen läntinen kivijalka R6-35 ja pohjoinen kivijalka R6-52 kohtasivat, jäi uunin luoteisnurkkaan. Uunin takaosa sijaitsi kivijalkaa R6-52 vasten. Uunin länsireunan ja rakennuksen länsiseinän R6-35 väliin jäi noin 30–40 cm kokoinen rako, tosin uunin etureunan läntisin kivi sijaitsi vain muutaman sentin päässä seinästä.

Rakennuksen länsiseinän perustus **R6-35** oli selkeästi erottuva, etelä-pohjoissuuntainen kivijalka. Se oli ladottu keskikokoisista luonnonkivistä suoraksi linjaksi, jossa kivien välissä oli paikoin rakoja. Rakennuksen pohjoisseinäksi tulkittu kivijalka **R6-52** taas koostui yhdestä kolmeen rinnakkaisesta kivikerrasta, ja se katkesi idässä uuni E:n itäreunan kohdalle. On mahdollista, että seinälinja on perustettu selkeälle kiviperustalle ainoastaan uunin kohdalla, tai sitten kivijalan pohjoispääty on tuhoutunut myöhemmin. Alueen koneellinen kuorinta ja sen jälkeinen puhdistaminen oli molemmat aloitettu uunin E koillispuolelta, ja tässä yhteydessä ainakin osa kulttuurikerroksesta oli kaivettu pois sen vaikean havaittavuuden vuoksi. R6-52 on saatettu samalla purkaa paikalta ilman dokumentointia, tai mahdollisesti se on purettu jo tontin autioitumista seuranneiden käyttövaiheiden yhteydessä. Noin 2,5–3 metrin päässä uunin koilliskulmasta havaittiin kuitenkin kaksi keskikokoista kiveä, jotka saattoivat muodostaa rakennuksen koillisnurkan. On myös mahdollista, että R6-52 liittyi ainoastaan uuniin eikä ollut koko rakennuksen seinä.

Rakennuksen itä- ja eteläseinät olivat vaikeasti tulkittavissa. Itäseinä kulki todennäköisesti rakennuksen oletetusta koillisnurkasta hieman vinosti etelään, missä rakennuksen kulmakiveksi tulkittiin suurehkon kiven

luoteispuolelle jäävä yksittäinen keskikokoinen kivi. Mahdollisen itäseinälinjan kohdalla sijaitsi hajanaisesti keskikokoisia kiviä. Ne saattavat muodostaa kevyeen seinäperustuksen, joka on voitu osin purkaa. Rakennuksen eteläinen seinälinja jäi niin pahasti alueen keskiosan juurakkoon, ettei sitä voitu varmasti määrittää. Luultavasti seinä kuitenkin kulki noin kaksi metriä uunin eteläpuolella rakennuksen kaakkoiskulman nurkkakivestä länteen. Tämän linjan keskelle jäi myös laakea, suorakaiteen muotoinen ja halkaisijaltaan noin metrin oleva tasainen kivi, joka tulkittiin rakennuksen kynnyksiveksi.

Rakennuksen lounaiskulmaan liittyi mahdollisesti tiivis, lähes savinen siltti **Y6-21**. Yksikkö jäi pääasiassa suuren kannon alle, mikä vaikeutti tulkintaa, mutta kyse saattoi olla rakennuksen RA6-A kulmaan liittyvästä rakennuskerroksesta. Yksikön alta, suuren kiven vierestä, löydettiin puukko (KM 40409: 726), hioin (KM 40409: 728) sekä pahoin hajonnutta luuta (KM 40409: 1224), joka on keskikokoisen nisäkkään pääkallosta.⁹⁰ Kyseessä tulkittiin olevan rakennuskätkö, joka todennäköisesti liittyi rakennuksen RA6-A seinien perustamiseen. Yksikön alta tuli esiin muutamia suuria kiviä, jotka jatkuivat kannon alle, ja saattoivat liittyä rakennuksen nurkan rakenteisiin.

Rakennuksen sisäosasta tuli esiin heti pintamaan poiston jälkeen musta, hiilensekainen irtonainen hiekka **Y6-9**. Hiekan pinnalla havaittiin paikoin puusilppua, ja sen seassa oli hiilen lisäksi runsaasti nokea. Paikoin mustassa hiekassa esiintyi myös vaaleampia laikkuja. Kerros tulkittiin rakennuksen RA6-A lattian käyttökerrokseksi. Sen alta paljastui hiilikerros **R6-26**, joka tulkittiin lattiatasoksi. Rakenne oli täysin palanut, eikä siinä voitu erottaa puiden syitä tai muita yksityiskohdita. Rakenne oli selkein ja paksuin uunin E eteläpuolella, kun taas idässä se jäi ohuemmaksi ja epäselvemmäksi. Puutaso ei ollut miltään osin täysin yhtenäinen, vaan sen seassa oli tummaa ja vaaleaa hiekkaa, joiden sekaan puu oli paikoin täysin maaton. Hiiltyneen kerroksen alla oli mustan ja vaaleanruskean kirjava hiekka **Y6-27**, joka oli lattian palokerroksen ja alla olleen vanhemman kulttuurikerroksen sekoittuessa syntynyt kerros. Ilmeisesti lattia oli perustettu suoraan maanpinnalle tai hyvin ohuen rakennushiekan päälle, jota ei voitu erottaa alla olevasta harmaanruskeasta hiekasta **Y6-53**. Yksiköitä Y6-9 ja Y6-27 sekä rakennetta R6-26 oli enimäkseen melko vaikea erottaa toisistaan, ja etenkin uunin eteläpuolella vaikutti mahdolliselta, että kyse saattoi olla useammasta sekoittuneesta lattiatasosta.

Välittömästi uunin edustalla ei havaittu täysin selkeitä lattiakerroksia. Ilmeisesti ainakin Y6-9 jatkui

⁹⁰ Liite 8.

uuninperustukseen asti, mutta lattiaa R6-26 ei havaittu varmasti uunin eteläpuolelta suuaukon edustalta. Tällä kohden yksikön Y6-9 poistamisen jälkeen esiin tuli **Y6-51**, joka on musta hiilen ja puusilpun sekainen hieno hiekka. On mahdollista, että yksikössä havaittu hiili ja puusilppu olivat peräisin rakennuksen RA6-A lattiasta. Y6-51 muistutti uunin etuosan perustushiekkaa Y6-50, joten kyse saattoi olla siitä valuneesta maasta. Yksikön Y6-51 pintaa kaivettaessa tuli esiin kiveys **R6-57**, johon liittyi hiilensekainen hiekka **Y6-59**. Todennäköisesti kyse oli sekoittuneesta osasta yksikköä Y6-51 ja sen alla ollutta **Y6-62**:a. Jäi epäselväksi, liittyivätkö yksiköt Y6-51 ja Y6-59 sekä R6-57 uuni E:n aikaiseen vai sitä varhaisempaan toimintaan. Luultavasti ne ovat tulosta uunin käytön aikaisten kerrosten sekoittumisesta paikalla olleisiin vanhempiin kulttuurikerroksiin.

Uuni E:n itä- ja pohjoispuolella rakennukseen liittyvät kerrokset olivat epäselvempiä. Kosteuden vaihtelu ja juuret tekivät yksiköiden erottamisesta vaikeaa, ja lisäksi juuri uunin koillispuolelta kerrokset oli osin kaivettu pois jo pintamaan yhteydessä. Uunin takaa pohjoisesta pintamaan alta tuli esiin ensin tiivis, saviselta vaikuttava hiekka **Y6-14**. Kyse oli kuitenkin pintamaan alaosasta, joten varsinaiset kulttuurikerrokset alkoivat vasta sen alta. Uunin pohjoispuolella ensimmäinen selkeä kulttuurikerros oli mustanruskea hiilen sekainen hiekka **Y6-36**. Hiekan tulkittiin kaivauksilla mahdollisesti jatkuvan uunin pohjoispuolelta sen itäisivulle. Luultavasti uunin itäisivulla Y6-36 oli kuitenkin todellisuudessa yksiköitä Y6-9/R6-26/Y6-27, sillä ilmeisesti yksikkö Y6-36 jäi rakennuksen RA6-A ulkopuolelle. Yksikkö oli selkeästi kulttuurikerros, mutta koska sitä voitiin kaivaa vain osittain, jäi sen tulkinta ja yhteys ympäröiviin kerroksiin ja rakenteisiin auki.

Y6-36:n alta esiin tuli tiivis, mustanruskea hiekka **Y6-55**. Kerroksessa oli runsaasti hiiltä ja nokea, ja paikoin keltaruskeita läikkiä. Kyseessä oli luultavasti rakennusta RA6-A vanhempi kulttuurikerros, mutta koska yksikköä ei kaivettu, tulkinta jäi epävarmaksi. Yksikkö rajautui mahdollisesti uunin pohjoispuolella kulkeneeseen seinälinjaan R6-52, joten se saattoi myös olla rakennuksen aikainen lattia- tai pihakerros. Toisaalta yksikön eteläosa on voinut tuhoutua rakenteen perustamisen yhteydessä, joten se saattoi myös jatkua seinälinjan alle. Tätä ei ehditty varmistaa kaivauksilla. Yksikkö saattoi liittyä pihakerrokseksi tulkittuun yksikköön Y6-32. Pohjoisessa yksikkö rajautui hiekkansekaiseen soraan **Y6-54**, joka oli joko vanhan kulttuurikerroksen pohjaa tai sekoittunutta pohjamaata ja kulttuurikerrosta.

Rakennus RA6-A liittyi todennäköisesti Mäkkylän kylän viimeiseen vaiheeseen 1500–1600-lukujen vaihteessa. Lattiakerroksesta Y6-9 löytyneet vuonna 1599 lyöty

raha (KM 40409: 657) tukee tätä ajoitusta. Rakennus on ollut laajuudeltaan noin 5 x 5,5 metriä, ja rakennuksen luoteisnurkassa on sijainnut kiuasuuni. On mahdollista, että kiuasuunista huolimatta rakennuksessa on ollut ainakin yksi lasi-ikkuna, sillä rakennukseen liittyvistä kerroksista löydettiin useita paloja 1500–1600-luvulle ajoittuvaa ikkunalasiasia (KM 40409: 674, 676, 746, 785) ja rakennuksen vierestä pihakerroksesta mahdollinen ikkunan lyijypuitteen katkelma (KM 40409: 734). Rakennuksen funktio jäi kaivauksilla auki, mutta lasi-ikkuna voisi viitata enemmän asuin- kuin ulkorakennukseen.

14.3.2 RAKENNUSTA RA6-A EDELTÄVÄT RAKENTEET

Rakennuksen RA6-A alta havaittiin jälkiä mahdollisesti sitä vanhemmista rakenteista. Uunin perustushiekkujen alta tuli esiin suurehkoja luonnonkiviä, jotka kulkivat koillis-lounaissuunnassa ainakin uunin länsiosassa sen perustushiekan alla. Kiviä oli todennäköisesti käytetty osana uunin perustusta, mutta ne kuuluivat myös uunia vanhempiin paikalla sijainneisiin rakenteisiin R6-68 ja R6-69.

Suoraan uunin E alta löydettiin hiilensekaisella hiekkalla **Y6-62** ja pienillä, palaneilla kivillä **R6-69** täytynyt kuoppa **Ku6-63**. Kuoppa oli ilmeisesti soikea, mutta täyttä varmuutta tästä ei saatu, sillä kuopan itäosa jatkui uunin E kaivamattomien osien ja uunin keskellä olleen kannon alle. Kuoppa oli koillis-lounaissuuntainen, ja sitä reunusti ainakin lounaassa ja luoteessa kiveys **R6-68**, jonka kiviä oli todennäköisesti hyödynnetty uuni E:n perustamisessa. Kiveys kiersi kuopan reunaa ja jatkui sen laitoja pitkin hajanaisesti kuopan pohjalle asti kuopan tutkitussa eteläosassa. Paikalla sijainneita suuria maakiviä oli käytetty osana rakenteen reunoja. Kuopan täytössä oli useita palaneen kiven kertoja, jotka dokumentoitiin yhtenä rakenteena R6-69. Kyse saattoi olla maansekaisesta liesikiveyksestä.

Koska kuoppaa Ku6-63 ei ehditty tutkia kunnolla eikä uunia E purkaa kokonaan, jäivät kuopan tulkinta ja suhde uuniin E epäselväksi. Kuopan päällä olevissa yksiköissä havaittiin puusilppua, mikä saattoi olla jäänteitä rakenteesta R6-26. Tässä tapauksessa kuoppa olisi jäänyt rakennuksen RA6-A lattian alle, ja olisi luultavasti sitä vanhempi. On kuitenkin myös mahdollista, että kuoppa oli uuniin E liittyvä rakenne. Kuoppa voi myös liittyä kerrokseen Y6-53, sillä kuoppa joko leikkasi sitä tai oli samanaikainen.

Kyseessä saattoi myös olla uunia vanhempi liesikuoppa. Osa uunin maaperustuksesta (Y6-25 ja Y6-50) oli kasattu rakenteen R6-57/R6-68/R6-69 päälle, joten luultavasti kuopassa Ku6-63 sijainneet yksiköt

Rakennuksen RA6-C luoteiskulma. Vasemmalla R6-41, mitan takana R6-42. Oikealla kuvassa pienen kannon alle jäävät kivet kuuluvat rakenteeseen R6-82. Kuvattu etelästä.

ovat olleet uunia aiemmin käytössä. Todennäköisesti rakenteet sijaitsivatkin päällekkäin ensisijaisesti siksi, että molemmissa on tahdottu hyödyntää paikalla sijaitsevia laakeita maakiviä.

Kuopan Ku6-63 ympäristöstä ei havaittu selkeästi sen käyttövaiheeseen liittyviä muita rakenteita. On mahdollista, että noin 30 senttimetrin päässä kuopasta etelään sijainnut kivijalan katkelma **R6-42** oli samanaikainen kuopan kanssa, mutta luultavasti se liittyi kuitenkin kuopan eteläpuolella olleeseen rakennukseen RA6-C. Myös kuopan itäpuolella sijainnut hajanainen, pienistä kivistä koostunut mahdollinen rakenne **R6-58** saattoi liittyä kuoppaan. Kyseessä oli itä-länsisuuntainen, korkeudeltaan yhden kivikerran ja leveydeltään muutamia rinnakkaisia pieniä kiviä käsittävä kiveys, joka voi olla jonkinlainen perustus. Koska kiveystä ei kuitenkaan ehditty tutkia, jää sen tulkinta ja suhde kuoppaan Ku6-63 epäselväksi. On myös hyvin mahdollista, ettei kyseessä ollut lainkaan erillinen rakenne, vaan pelkästään satunnaista, pohjamaahan liittyvää kivikkoa, jota tutkimusalueella on runsaasti.

14.3.3 RAKENNUS RA6-C

Rakennuksen RA6-A lattian alta havaittiin kaksi kivijalkaa, jotka liittyivät mahdollisesti vanhempaan paikalla sijainneeseen rakennukseen. Se sai nimen **RA6-C**. Selkeimmin rakennuksen kivijaloista erottui

rakennuksen länsiseinän perustus, **R6-41**. Se oli pohjois-eteläsuuntainen kivijalka, joka muodosti nurkan länsi-itäsuuntaisen kivijalan **R6-42** kanssa. Rakennuksen pohjoispääty jäi rakennuksen RA6-A alle, eli RA6-C oli näistä kahdesta selkeästi vanhempi.

Kivijalkojen muodostaman kulman sisäpuolelle jäi palaneista kivistä ladottu mahdollinen rakenne **R6-82**. Se saattoi olla rakennukseen liittyvä lämmitysrakenne, mutta tälle ei kuitenkaan saatu varmuutta. Rakennetta ei ehditty kaivaa, joten sen ajoitus ja funktio jäivät epäselviksi. Ainoastaan rakenteen pintaa puhdistettiin esiin osittain, mutta rakenteen keski- ja eteläosa jäivät kannon alle, eikä niiden esiin kaivamiseen ollut aikaa.

Rakennukseen liittyen ei havaittu selkeitä kulttuurikerroksia, mutta nuoremman rakennuksen RA6-A lattian perustuskerroksen Y6-27 alta paljastunut harmaanruskea hiekka **Y6-53** saattoi liittyä rakennukseen. Yksikön tulkittiin tosin jatkuvan myös pohjoisen kivijalan R6-42 pohjoispuolelle, joten kyse voi olla myös rakennusta vanhemmasta kerroksesta. Kerros liittyi mahdollisesti kuopan Ku6-63 käyttövaiheeseen.

Rakennuksen itä- ja eteläseiniä ei voitu kaivausten aikana määrittää, sillä rakennuksen eteläosa jäi sekoituneeseen, laajaan juurakkoon. Juurakossa oli runsaasti kiviä, joiden ei voitu havaita muodostavan selkeää rakennetta. Pohjoisseinän R6-42 itäpääty ja itseinä taas oli luultavasti purettu jossain vaiheessa, sillä niistä ei löydetty mitään jälkiä. R6-42:n itäosan linjaus tosin

Kuvan keskellä alaoikealta ylävasemmalle kulkee kivijalka R6-40, ja sen oikealla puolella viistosti R6-41. R6-39 jää kuvan keskellä olevan kannon vasemmalle puolelle. Kuvattu kaakosta.

erottui yksikössä Y6-53 itä-länsisuuntaisena terassinä, jota pitkin seinä lienee kulkenut.

Y6-53:a kaivettiin noin 1,5 neliömetrin laajuiselta alueelta kuopan Ku6-63 kaakkoispuolelta. Yksikön alta paljastui pohjamoreenissa oleva kiveys, joka koostui halkaisijaltaan noin 10–30 cm kokoisista luonnonkivistä. Kiveystä ei ehditty purkaa, joten jäi epäselväksi, oliko kyseessä luonnollinen kivikko, vai alueen vanhimpiin vaiheisiin liittyvä rakenne. Kivet eivät saaneet erillistä rakennenumeroa.

14.4 Kaivausalueen 6 pohjoisosan yksiköt ja rakenteet

14.4.1 RAKENNUS RA6-B

Kaivausalueen pohjoisosassa pintamaan alta esiin tuli vaaleanruskea hiekka Y6-12. Yksikköä rajasi etelässä kivirivi R6-43 ja idässä harva kivirivi R6-48. Molemmat kivirakenteet koostuivat ilmeisesti yhdestä kivikerrasta, ja niihin oli käytetty sekä keskikokoisia että isoja kiviä. Täyttä varmuutta asiasta ei saatu, sillä kumpaakaan niistä ei purettu kaivausten aikana. Kiveykset tulkittiin kivijaloiksi, ja Y6-12 rakennuksen sisään jääneeksi hiekkakerrokseksi. Rakennus sai rakennustunnuksen RA6-B.

Y6-12:n pintaosasta saatiin talteen muutamia moderneja löytöjä, mutta muuten yksikkö oli erittäin vähälöytöinen. Luultavasti kyse oli rakennuksen perustushiekasta, jonka päällä olleet lattiaan liittyvät kerrokset ja rakenteet oli purettu kokonaan jo jossain aiemmassa

vaiheessa. Tulkinta jäi kuitenkin epävarmaksi, koska yksikköä ehdittiin kaivaa ainoastaan sen eteläosasta. Kaivausalueen 6 pohjoisosassa on löytöaineiston perusteella ollut toimintaa 1800–1900-luvuilla, mikä on luultavasti vaikuttanut kerrokseen. Aluetta on saatettu esimerkiksi tasata historiallisessa kuvamateriaalissa näkyviä polttopuupinoja varten.

Y6-12:n länsipuolelta poistettiin ensimmäisen dokumentointitason jälkeen pintamaan alta esiin tullut Y6-13. Yksikkö osoittautui kaivettaessa moderniksi, ja sen alta paljastui kivirakenne R6-28 ja siihen liittyvä yksikkö Y6-29. Rakenne oli laajuudeltaan noin 2,5 x 3 metriä ja se koostui luonnonkivistä. Rakenteesta kaivettiin pieni osa kaakkoiskulmaa, ja sen perusteella rakenteeseen kuului yhdestä kahteen kivikertaa, joiden välissä oli paikoin hieman hiiltä. Rakenteen funktio jäi epäselväksi, mutta todennäköisesti kyse oli joko rakennuksen RA6-B nurkarakenteesta tai rakennuksen uunin perustuksesta.

Mahdollisen rakennuksen RA6-B ajoitus jäi epävarmaksi, koska siihen liittyvistä yksiköistä tai rakenteista ei saatu selkeitä ajoittavia löytöjä sekoittuneita pintamaalöytöjä lukuunottamatta. Rakennus voi liittyä joko Mäkkylän kylään tai olla myöhempi alueella sijainnut ulkorakennus.

Rakennusta RA6-B kaivettaessa sen eteläosan alta paljastui vanhempia kerroksia. Yksikön Y6-12 itäosasta sen alta tuli esiin kiveys R6-65 ja siihen liittyvä harmaanruskea hieno hiekka Y6-66. Kiveys koostui sekä luonnonkivistä että lohkotuista tai palaneista kivistä, joiden sekaan jäi yksikköä Y6-66. Kivikertoja oli ilmeisesti enimmäkseen yksi, paikoitellen useita. Rakenteen

Rakennus RA6-B. Oikealla etualalla R6-29, sen takana oikealla R6-43 ja kuvassa taka-alalla R6-48. Kuvattu lännestä.

Rakenteen R6-65 pintaa puhdistettuna esiin. Kuvattu lounaasta.

R6-65 pintaa paljastettiin ensin noin 8 neliömetrin alueelta, minkä jälkeen sitä kaivettiin syvemmälle noin 4 neliön verran. Esiin kaivetun osan perusteella vaikutti siltä, että rakenne on ollut pitkänomainen ja kääntynyt 90 asteen kulmassa esiin kaivetulla alueella. Todennäköisesti rakenne on koostunut ainakin kahdesta eri suuntiin kulkevasta linjasta, jotka ovat olleet leveydeltään noin metrin ja käsittäneet useita rinnakkaisia kivistä. Yksi osa vaikutti olleen lounais-koillisuuntainen ja muodostavan kulman toisen, kaakkoisluodesuuntaisen osan kanssa. Rakenne muistutti hieinan kahden seinän perustusta ja niiden muodostamaa kulmaa, mutta koska rakenteita ehdittiin tutkia vain vähän, jäi tulkinta epäselväksi. Myös rakenteen länsirajan määrittely oli mahdotonta käytettävissä olevan ajan puitteissa.

Rakenteesta R6-65 kaivettiin pohjaan noin puolen neliömetrin kokoinen alue, missä rakenne sukelsi kuoppalle. Vaikutti siltä, että rakenne oli ladottu kuoppaan, joka sai tunnuksen **Ku6-74**. On mahdollista, että koko rakenne on ollut kuoppaan tai ojaan perustettu kiveys, tai kivet ovat saattaneet muodostaa vain osan ojan täyttöä, eivätkä ne tällöin olisi muodostaneet erillistä rakennetta. Toisaalta ainoa selkeä havainto kuopasta on rakenteen muodostamasta kulmasta, joten kyse voi olla esimerkiksi seinän nurkassa sijainneesta kuopasta.

Rakenteen länsipuolelta havaittiin vaalean keltaruskea, tiivis ja hieno hiekka **Y6-64**. Hiekka vaikutti sekoittuneelta kulttuurikerrokselta ja pohjamaalta, eikä sen rajoja voitu määrittää selvästi. Mahdollisesti paikalla oli joko häiriö, tai sitten kyse oli korkeammalle nousevasta kohdasta pohjamaata, jonka päällä oli

säilynyt ohuesti kulttuurikerrosta **Y6-67**. Y6-67 oli ohut harmaan hiekan kerros, joka jäi yksikön Y6-64 eteläpuolelle ja rakenteen R6-65 länsipuolelle. Ainoa löytö, joka yksiköstä havaittiin, oli pala matalapoltoista keramiikkaa (KM 40409: 799), joka löytyi yksiköiden Y6-12 ja Y6-67 rajalta.

Luultavasti Y6-67 oli huonosti läikkuina säilynyttä alueen vanhinta kulttuurikerrosta, joka saattoi liittyä rakenteeseen R6-65 tai todennäköisemmin olla sitä vanhempi, sillä kerros jatkui rakenteen kivien alle. Yksikköön liittyi sen luoteisosassa hiilensekaisella hiekkalla **Y6-75** täyttynyt kuoppa **Ku6-76**, jonka funktio jäi epäselväksi. Yksikön Y6-64 ja kuopan Ku6-76 rajalle kaivettiin pieni, noin 35 x 50 cm laajuinen koekuoppa, joka ei kuitenkaan tuonut lisää selvyyttä alueen kerrosten ajoitukseen tai funktioihin.

Ilmeisesti alueen pohjoisosassa oli sijainnut rakennus RA6-B, joka oli perustettu vanhemman rakenteen ja kulttuurikerroksen, mahdollisesti rakennuksen, paikalle. Mahdolliseen vanhempaan rakennukseen liittyvät kulttuurikerrokset olivat lähes täysin tuhoutuneet. Koska rakenteita ja kerroksia ei ehditty kunnolla tutkia, jäi niiden ajoitus ja funktio auki. Mahdollista kuitenkin on, että vanhin paikalta havaittu kulttuurikerros, Y6-67, josta ainoa löytö oli pala matalapoltoista keramiikkaa, liittyy alueiden 2 ja 3 perusteella ajoitettuun kylän varhaiseen asutusvaiheeseen 1100–1200-luvuilla. Se, ettei kerroksesta saatu keramiikan lisäksi talteen muita löytöjä, viittaa ehjään vanhaan kulttuurikerrokseen eikä myöhempään sekoittuneeseen kerrokseen.

14.5 Kaivausalueen 6 länsiosan yksiköt ja rakenteet

14.5.1 RAKENNUS RA6-D

Alueen länsi- ja keskiosaa käsitellään seuraavassa yhtenä kokonaisuutena. Käytännössä se käsittää alueen rakennuksen RA6-A länsi- ja eteläpuolella niin, että kaivausalueen etelä- ja kaakkoisosaa jäävät siitä pois.⁹¹ Alueella oli erittäin runsaasti kiviä, ja siitä voitiin havaita useita erillisiä rakenteita sekä mahdollinen rakennus **RA6-D**.

Rakennuksen RA6-A lounaispuolen tiiviistä kivikosta voitiin hahmottaa useita kivijalkoja. Näistä selkein oli kaakkois-luodesuuntainen luonnonkivistä ladottu **R6-40**, jonka länsipuolelle jäi hiilensekainen alue. Hiiltä oli ollut runsaasti tällä kohden jo pintamaan alta esiin tulleessa Y6-5:ssä, ja kun yksikkö poistettiin, paikalta saatiin esiin selkeämpi hiilitaso. Se tulkittiin palaneeksi lattiaksi **R6-38**. Osittain rakenne oli luultavasti ollut esillä jo heti pintamaan poiston jälkeen, sillä Y6-5

sisälsi tällä kohden erittäin runsaasti hiiltä. Rakenteeseen liittyi hiilensekainen hiekka **Y6-37**. Rakenteiden katsottiin olevan rakennuksen RA6-D itäseinä ja lattia.

Muut rakennukseen liittyvät kivijalat olivat epäselvempiä kuin R6-40. Pohjoisessa voitiin erottaa koillis-lounaissauntainen luonnonkivistä ladottu kivirivi **R6-39**, joka todennäköisesti oli rakennuksen pohjoisseinä. Rakenteen linjausta ei voitu määrittää yksiselitteisesti, sillä sen alla ja ympärillä oli todennäköisesti muihin rakenteisiin liittyviä kiviä, joista osa saattoi kuulua samanaikaisesti kivijalkaan R6-39. Ilmeisesti rakenteen länsiosa oli tuhoutunut, ja siitä oli säilynyt vain noin 2,3 metriä koillispäästä.

R6-39 muodosti rakennuksen koillisnurkan R6-40:n kanssa. Nurkka jäi pääosin suuren kannon alle, mikä vaikeutti sen tulkintaa. Vaikutti kuitenkin siltä, että nurkkaa oli vahvistettu laajemmalla alueella yhdellä tai useammalla kivikerralla. Nurkan kiveykselle annettiin rakennenumero **R6-84**. On myös mahdollista, että vanhempaa rakennetta R6-81 on hyödynnetty rakennuksen perustuksessa, eikä erillistä rakennetta R6-84 ole varsinaisesti olemassa.

Rakennuksen eteläseinää ei voitu määrittää varmuudella, sillä lattiaksi tulkitun R6-38:n eteläreuna oli ilmeisesti tuhoutunut joko kaivauksilla pintamaan poiston yhteydessä tai aiemmin. Rakenteen eteläpuolella heti ensimmäisen dokumentointitason jälkeen esiin tuli sora, joka tulkittiin pohjamaaksi. Kyseessä saattoi olla myös pohjasoran ja kulttuurikerroksen vaihettumiskerros, mutta asiaa ei ehditty varmistaa.

Soran eteläpuolella, yksikön Y6-45 pohjoisreunalla, esiin tuli hajanainen kivirivi, joka saattoi olla seinän perustus. Kivien yhteydestä löydettiin kivikautinen kourutaltoa (KM 40409: 648), joka saattoi olla rakennukseen RA6-D perustuksiin liittyvä rakennuskätkö. Lisäksi rakennukseen liittyi hiilialueen R6-38 läpi kulkeva, R6-39:n suuntainen pienistä kivistä ladottu rivi **R6-83**, joka tulkittiin lattian tukirakenteeksi.

Rakenteesta R6-38 otettu hiilinäyte ajoittui vuosien 1650–1954 cal AD välille.⁹² On mahdollista, että paikalla on sijainnut ulkorakennus kylän jälkeen, ja rakenne liittyy siihen. Todennäköisempää kuitenkin on, että näyte on myöhemmän paikalla tapahtuneen toiminnan sekoittama ja läheiset seinälinjat liittyvät kylän asutusvaiheisiin. Alueen 6 länsi- ja eteläosaan on läjitetty 1800–1900-luvulla jätettä, jota varten paikalle on myös kaivettu kuoppia. Alueen stratigrafia tukisi tällaista tulkintaa. Saattaa myös olla, että paikalla on sijainnut päällekkäin useita eriaikaisia rakennuksia, ja näytteellä ajoitettiin niistä nuorin.

91 Ks. Luku 14.6 alla.

92 Ks. liite 9, nr. 1102.

Kuvassa vasemmalla seinälinja R6-39 ja taustalla R6-40. Niiden väliin jää rakennuksen tummana alueena erottuva lattia Y6-37/R6-38. Kannon edessä ison kiven takana nurkkakiveys R6-84. Kuvattu lounaasta.

14.5.2 LÄNSIOSAN MUUT YKSIKÖT JA RAKENTEET

Rakennukseen RA6-D selkeästi liittyvien kiveysten lisäksi sen ympäristö oli etenkin idässä erittäin kivinen. Kivet saattoivat osittain liittyä alueen luontaiseen kivisyyteen ja olla osin rakennekiviä eriaikaisista rakenteista. Kivien väleissä ja osin päällä ollut harmaanruskea hiekka sai yksikkönumeron **Y6-46**. Yksikkö ei ollut selkeä yhtenäinen kerros, vaan sen koostumus vaihteli eri puolilla kivikkoa. Luultavasti kyse oli useista eri yksiköistä, joiden rajoja ei kivien ja juurten seassa voitu erottaa.

Rakennuksen RA6-D pohjoispuolelta, yksikön Y6-5 alta, esiin tuli pihakerrokseksi tulkittu tiivis, ruskea keltalaikullinen hiekka **Y6-32**. Hiekkaa oli vaikea erottaa sen päällä ja ympärillä olevista yksiköistä, ja onkin mahdollista, että kyseessä on useita erillisiä yksiköitä. Y6-32 rajautui pohjoisosassaan selkeästi vaaleaan hiekkään **Y6-8**. Y6-8 oli luultavasti kerros, joka oli syntynyt kun pohjasiltti ja kulttuurikerrokset olivat sekoittuneet myöhemmän toiminnan tuloksena. Varmuutta yksikön tulkinnasta ei kuitenkaan saatu, vaikka siihen kaivettiin pohjois-eteläsuuntainen koeoja.

Y6-32 jatkui todennäköisesti myös Y6-8:n pohjoispuolella muutaman metrin levyisenä kaistaleena. Sen pohjoispuolelta havaittiin kaksi kivirakennetta, **R6-30** ja **R6-33**. Niistä R6-30 paljastui Y6-13:n alta, ja sijaitsi aivan alueen länsireunassa jatkuen profiliin. Ilmeisesti kaivausalueen länsipuolella kulkeva tie oli tuhonnut rakenteen länsiosan. Rakenne koostui palaneista kivistä,

jotka olivat sen itäreunalla suurempia ja keskiosassa pienempiä. Kivien väleissä oli tiivis kerros hiilen ja noen sekaista tummanruskeaa hiekkaa **Y6-31**, joka muodosti rakenteeseen liittyvän kulttuurikerroksen. Yksikköä ei ehditty kaivaa ja rakennetta purkaa, joten niiden ajoitus ja funktio jäivät auki. Luultavasti ne kuitenkin liittyvät Mäkkylän kylään eivätkä sen jälkeiseen toimintaan alueella. Kyseessä saattoi olla esimerkiksi tulisijan pohja, mutta tulkinta jäi erittäin epävarmaksi.

R6-30:n itäpuolelta, uuni E:n romahduskerroksen alta, havaittiin kiveyksen **R6-33** pinta, joka oli osittain ruskean hiekan **Y6-34** peittämä. Yksikkö saattoi olla samaa kerrosta kuin Y6-32, mutta koska se vaikutti liittyvän rakenteeseen, dokumentoitiin se erikseen. R6-33 koostui yhdestä kivikerrasta luonnonkiviä, jotka oli ladottu tiiviiksi kiveykseksi. Rakenne saattoi liittyä kivikkoisen tonttimaan raivaamiseen, mutta kiveyksen tasaisuus ja tiivis ladonta vaikuttivat melko systemaattisilta siihen nähden, että kyseessä olisi ollut pelkkä raivausröykkiö. Rakenteesta R6-33 puhdistettiin esiin ja purettiin noin 1,5 neliömetrin laajuudelta. Näin ei kuitenkaan saatu selville rakenteen ajoitusta tai käyttötarkoitusta. Koska rakenteen alta paljastunutta maata ei ehditty puhdistaa esiin tai kaivaa syvemmälle, jäi epäselväksi, mihin yksikköön rakenne oli perustettu.

Rakennuksen RA6-D kohdalla lattiaan liittyvän yksikön Y6-37 alta esiin tuli harmaanruskea hieno hiekka **Y6-56**. Etelässä se rajautui pohjasoraan, ja idässä yksiköön Y6-46. Pohjoisessa Y6-46 oli Y6-56:n päällä, joten

myös idässä tilanne saattoi olla sama. Y6-56:een liittyi sen länsiosassa kulkenut pohjois-eteläsuuntainen kivilinja **R6-73**. Kiveys koostui melko tiiviisti ladotuista luonnonkivistä. Koska rakennetta ei ehditty purkaa, jäi sen ajoitus ja tulkinta auki. Kyse saattoi olla rakennusta RA6-D vanhemmasta seinälinjasta, tai sitten kyseessä oli rakenteen itäpuolelta paljastunutta kiveystä R6-81 rajaavasta rakenneosasta.

R6-81 oli vaihtelevan kokoisista kivistä melko tiiviisti ladottu ja yhdestä kivikerrasta koostuva kiveys. Rakenteen suurimmat kivet olivat sen keskiosassa ja niiden ympärillä kivet olivat pienempiä. Rakenne liittyi todennäköisesti tontin varhaiseen maankäyttöön. Kyse saattoi olla alueen alkuperäiseen raivaukseen liittyvästä kivistä. Yksikkö Y6-56 oli joko kiveyksen käytön aikainen tai sitä nuorempi kerros. Rakennetta purettiin osittain sen pohjoisosasta, ja sen alta tuli pohjamaa. Rakenteen kiviä oli hyödynnetty myös sen päällä olleissa rakenteissa, joista sitä oli haastava erottaa.

Etelässä yksikköön Y6-56 tehtiin noin 1,2 neliömetrin kokoinen koekuoppa. Siitä paljastui tiivis harmaanruskea siltti **Y6-80**, jonka seassa oli jonkin verran hiiltä ja nokea. Kerros oli melko ohut, vain muutamien senttien paksuinen, ja vaihettui vähitellen pohjamaaksi. Yksikkö oli löydötön, mutta liittyy stratigrafian perusteella alueen vanhempiin kulttuurikerroksiin.

Kaivausalueen länsi- ja keskiosan eri-ikäisten kiveysten ajoituksia ja suhdetta toisiinsa ei voitu selvittää yksityiselitteisesti. Rakenteet jäivät osin alueen keskellä olleiden isojen kantojen ja niiden ympärille ilmeisesti 1900-luvulla läjitettyjen kookkaiden kivien alle. Alueen länsipuolella kulkeva tie oli ainakin osin hajottanut rakenteita. On kuitenkin mahdollista, että rakenteet olivat säilyneet osittain myös tien alla, sillä paikoin mahdollisia rakennekiviä erottui edelleen tien pinnassa. Kaivausalueelta havaittuja rakenteita ei myöskään ehditty purkaa riittävästi kaikkien suhteiden määrittämiseksi. Alueen länsireunan kiveykset liittyivät kuitenkin ainakin pääasiassa 1600-luvun puoliväliä vanhempaan kyläasutukseen paikalla.

14.6 Kaivausalueen 6 eteläosan yksiköt ja rakenteet

Alueen eteläosasta kulttuurikerroksia havaittiin kaivausalueen kaakkoisnurkassa sijainneen suuren siirtolohkareen pohjois- ja länsipuolella. Maakiven pohjoispuolelta tuli heti pintamaan poiston jälkeen esiin tiivis musta hiekka **Y6-10** ja sen itäpuolelta rakeinen mustanruskea hiekka **Y6-15** sekä siihen liittyvä kiveys **R6-2**. Yksikköä Y6-15 ja rakennetta R6-2 ei ehditty kaivaa, joten niiden suhde toisiinsa ja ympäristöön jäi epäselväksi, mutta ilmeisesti ne oli joko kasattu yksikön Y6-10 päälle, tai sitten ne liittyivät kyseiseen

yksikköön. Molempien itäosa oli alueen vieressä kulkevan tien tuhoama.

Yksikön Y6-10 rajaa oli vaikea määrittellä kaivausten aikana, sillä yksikkö jäi pääosin alueen laajimman juurakon alle. Sekä yksikön rajaa sen eteläpuolella sijainneeseen Y6-45:een että pohjoisessa olleisiin R6-26:een/ Y6-27:ään oli vaikea erottaa, sillä ne muistuttivat sitä läheisesti väriltään ja koostumukseltaan. Ilmeisesti yksikkö käsitti kuitenkin halkaisijaltaan noin 2,5–3,5 metriä olevan soikean alueen. Kerroksessa oli melko paljon palanutta savea ja jonkin verran palaneita kiviä.

Yksiköstä poistettiin länsiosa, jolloin kävi ilmi, että Y6-10 oli kuopan **Ku6-60** täyttö. Ku6-60 oli laakea, ensimmäinen noin 20 cm syvä ja pyöreähkö kuoppa, jonka pohjois- ja länsireunalla sijaitsi muutamia melko suuria kiviä. Kivet saattoivat liittyä kuoppaan, mutta yhteys jäi epävarmaksi. Kuoppa ulottui pohjamaahan, mutta jäi epäselväksi, mistä yksiköistä se oli kaivettu läpi.

Yksiköstä Y6-10 otetusta puuhiilinäytteestä saatiin ajoitus 1300–1440 cal AD joten kyse oli selkeästi keskiaikaisesta kerroksesta ja kuopasta.⁹³ Kuopan funktio jäi kaivauksella epäselväksi. Kysevoisi olla kuoppatalosta, mutta tälle ei saatu kaivauksella selkeää vahvistusta.

Alueen eteläosassa, siirtolohkareen länsipuolella, pintamaan alta paljastui modernin jätteen, kuten poltiin ja kattotiilen, sekainen kerros **Y6-6**. Yksikkö oli mustanruskeaa, rakeista hiekkaa, jota oli melko vaikea erottaa ympäröivistä yksiköistä ja pintamaasta. Kerros vaikutti paksulta, ja se tulkittiin jätekuopan täytöksi. Kuoppa sai tunnuksen **Ku6-7**. Y6-6 osoittautui kuitenkin nuoren, todennäköisesti pintamaahan kuuluneen jätekerroksen pohjaksi. Toisaalta yksikön löytöaineistossa oli modernien löytöjen lisäksi myös vanhempaa aineistoa. Ilmeisesti yksikkö Y6-6 erosi pintamaasta lähinnä vain siinä, että siihen oli sekoittunut alla olevaa yksikköä Y6-45. Koska yksikkö Y6-6 oli vain pintamaan pohjaa eikä kuopan täyttöä, kuoppaa Ku6-7 ei dokumentoitu tarkemmin.

Yksikön Y6-6 alta esiin tuli hiilensekainen mustan siltin kerros **Y6-45**. Se rajautui melko samalle alueelle kuin päällä ollut Y6-6, ja muistutti sitä koostumukseltaan, mikä selittää alkuperäisen, kairauksen ja kevään 2015 koekuopan 2 perusteella tehdyn tulkinnan paikalla sijainneesta kuopasta. Pohjoisessa yksikköä rajasi harvakeltaan aseteltujen suurten kivien rivi, joka on yllä tulkittu todennäköisesti rakennukseen RA6-D liittyväksi.

Lännessä Y6-45 rajautui selkeästi rakeiseen ja mustanruskeaan hiekkaan **Y6-44**. Kyseessä oli kulttuurikerroksen alaosa, jonka alta paljastui pohjasora Y6-19. Lännessä Y6-44:ää leikkasi moderni tie, ja etelässä sen

93 Ks. liite 9, nr. 1106.

Kuopan Ku6-60 poikkileikkauksen profiili kuvattuna lännestä.

katkaisi ilmeisesti 1900-luvun alun tykkitie.⁹⁴ Mahdollisesti yksikön pinta oli tuhoutunut niiden rakentamisen yhteydessä. Y6-44:n huonon säilyneisyyden vuoksi jäi epäselväksi, olivatko Y6-45 ja Y6-44 samanaikaisia.

Selkein ero päällä olleen yksikön Y6-6 ja Y6-45:n välillä oli alemman yksikön pinnalla ollut kiveys. Se koostui pääasiassa pienistä, palaneista kivistä. Kiveykselle annettiin rakennenumero **R6-49**. Syvemmälle kaivettaessa kävi ilmi, ettei R6-49 ollut selkeä rakenne, vaan läpi yksikön Y6-45 jatkui kiviä, jotka vaikuttivat olevan sekoittuneena kerroksessa. On mahdollista, että kivet olivat alun perin peräisin esimerkiksi jonkin lähellä sijainneen uunin yhteydestä, sillä ne vaikuttivat käytetyiltä kiuas- tai liesikiviltä. Luultavasti Y6-45 oli tunkio tai muu jätekerros, johon alueen rakennuksia on siivottu. Kyse voi myös olla ainakin osittain yksittäisen rakennuksen purkukerroksesta, jonka päälle on myöhemmin kertynyt nuorempaa jätettä.

Tulkintaa purku- tai jätekerroksesta tukee ainakin se, että Y6-45 oli erittäin runsaslöytöinen esinelöytöjen osalta. Orgaanista aineistoa kerroksesta taas löydettiin erittäin vähän, ja se käsitti pääasiassa palamatonta luuta. Yksikön Y6-45 luuaineisto osottautui mielenkiintoiseksi ja muista konteksteista poikkeavaksi. Siitä löydettiin useampia harmaahylkeen luita sekä muita lajilleen tunnistamattomien hylkeiden luita. Näiden lisäksi yksiköstä tunnistettiin useita naudan sekä

lampaan/vuohen luita ja sian luu.⁹⁵ Palanutta savea yksikössä oli melko paljon, ja osassa savesta oli erilaisia painanteita, joiden perusteella ne ovat olleet puurakenteiden tiivisteinä. Yksikön löytöjen ajoitus vaihteli 1200–1300-luvulta (mm. punasavikeramiikka KM 40409: 761) 1500–1600-luvulle (mm. passglass-pikari KM 40409: 770), joten joko yksikkö on kertynyt pitkän ajan kuluessa tai sitten kyseessä oli useampia yksiköitä, joita ei voitu niiden samankaltaisuuden vuoksi erottaa toisistaan. Voi myös olla, että vanhimmat löydöt ovat peräisin alla olleesta kerroksesta Y6-70 ja liittyvät rakenteisiin R6-71 ja R6-72.

Rakenteet R6-71 ja R6-72 paljastuivat yksikön Y6-45 alta niin, että ne rajautuivat lännessä samoin kuin päällä ollut yksikkö. Ainoastaan rakenteiden pohjoisraja, joka oli epäselvempi, kulki etelämpänä kuin Y6-45:n pohjoisraja oli kulkenut. Rakenteista pohjoisempi, R6-72, koostui pääasiassa suurehkoista, halkaisijaltaan noin 40–60 cm kooltaan olevista luonnonkivistä. Ne ympäröivät kaarevasti yhtenä rivinä rakennetta R6-71, jonka kivet olivat pienempiä ja sijaitsivat yhtenä kivi-kertana R6-72:n sisäpuolelle ladottuna. Kivet kuuluivat käytännössä yhteen rakenteeseen, jonka erillisiksi rakenneosiksi ne dokumentoinnissa erotettiin. Kivien välissä ollut musta hiekka sai yksikkönumeron **Y6-70**. Kyseessä oli joko kiveykseen R6-71/ R6-72 liittyvä erillinen kulttuurikerros, tai yksikön Y6-45 pohja. Yksikkö

94 Ks. luku 14.7.

95 Liite 8.

Yksikkö Y6-45 ja rakenne R6-49. Kuvattu etelästä.

Kuvassa oikealla R6-72 ja sen vasemmalla puolella R6-71. Kuvan vasemmassa reunassa, profiilin edessä, erottuu kolmen kiven rajaama Ku6-77. Kuvattu idästä.

ei jatkunut osittain puretun rakenteen R6-71 kivien alle, vaan niiden alta tuli suoraan pohjamaa Y6-19.

R6-71:n ja R6-72 eteläraja ei saatu kaivauksilla varmastikin selville. Ilmeisesti ne eivät kuitenkaan jatkuneet kovinkaaus etelään, sillä kaivausalueen 6 eteläosassa, dokumentointitaso 1 jälkeen kaivamatta jätetyssä osassa, sijaitsi keväällä 2015 kaivettu koekuoppa 2, josta kiveystä ei havaittu. On mahdollista, että rakenteita rajasi etelässä **Ku6-77**, joka tulkittiin paalunsijaksi. Kyseessä oli melko matala, muodoltaan soikea tai pyöreä kuoppa, joka oli täytetty mustanruskealla hienolla hiekalla **Y6-78**. Kuopan yläosassa oli muutamia keskikokoisia kiviä, joiden tulkittiin olevan kuoppaan liittyvä rakenne **R6-79**, mahdollisesti paalun tukikivet. Kivet reunustivat Ku6-77:n yläosaa. Kuopan pohja oli ilmeisesti säilynyt yksikön Y6-45 alla, eli se oli yksikköä vanhempi. Kuoppa jatkui alueen profiiliin, joten siitä kaivettiin ainoastaan pohjoisosaa.

Alueen eteläosan rakenteiden funktio ja ajoitus eivät selvinneet kaivauksilla. Todennäköisesti R6-71 ja R6-72 liittyvät kuitenkin melko varhaiseen toimintaan tonttimaalla, sillä ne oli perustettu ilmeisesti luonnolliseen soraan ja niiden päällä olleesta kerroksesta tuli 1200–1300-luvulle ajoittuvia löytöjä. Kyse saattoi olla esimerkiksi tonttimaan raivaukseen liittyvästä rökkiöstä tai jonkinlaisen rakenteen kivetystä perustuksesta. Jälkimmäiseen voisi viitata rakenteen reunalla sijainnut mahdollinen paalu.

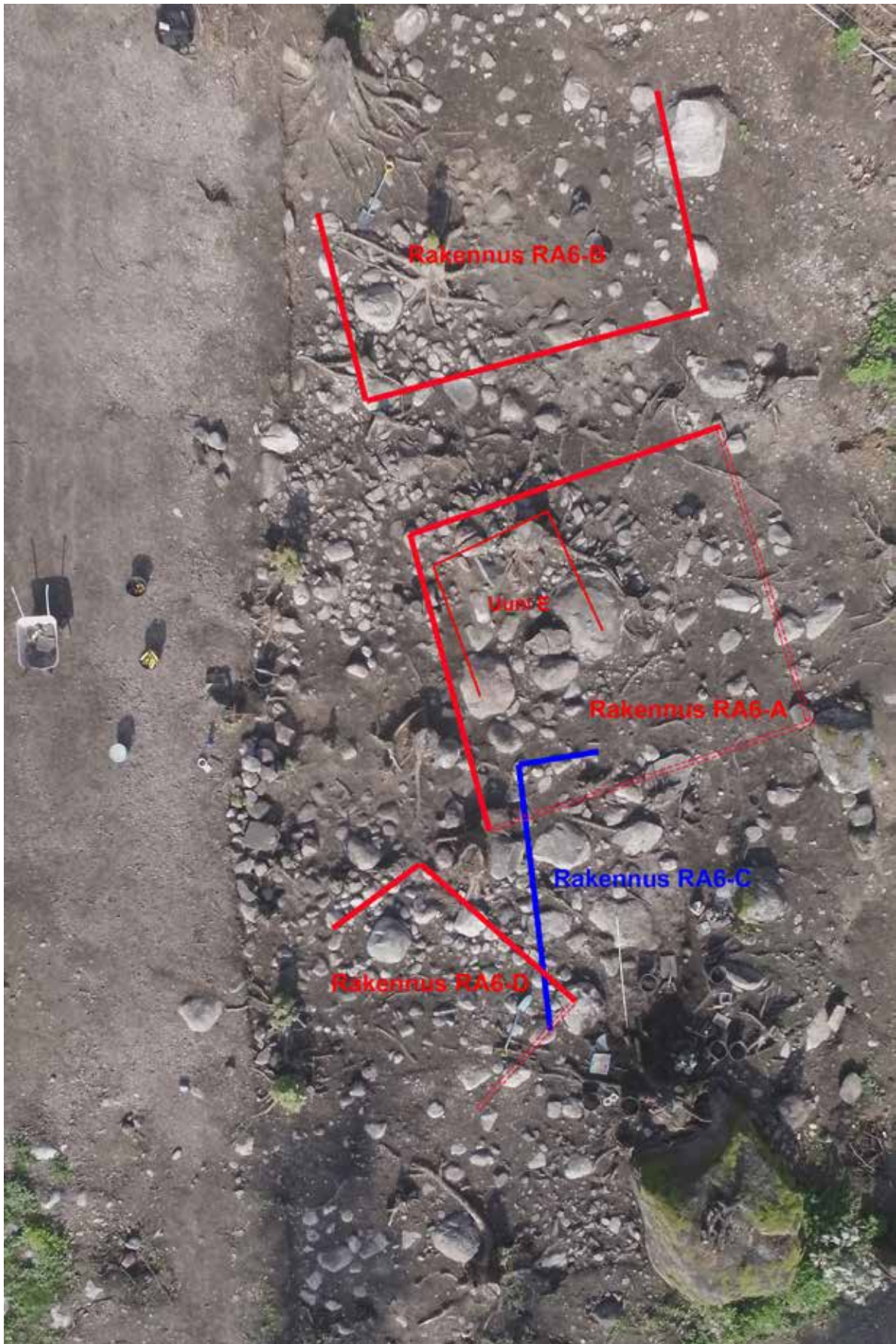
14.7 Alueiden 5, 6 ja 1 välillä kulkevaan tiehen avattu koeoja

Konevalvonnan yhteydessä koko tutkimusaluetta pohjois–eteläsuunnassa keskeltä leikkaavaan sorapintaiseen tiehen avattiin koeoja. Koeojan avulla haluttiin selvittää, olivatko kulttuurikerrokset säilyneet myös tien alla. Koeoja aloitettiin kaivausalueella 5 sijaitsevan uuni B:n ja tien länsipuolelle jääneen vallin välillä. Koska tietä ei haluttu kulkumahdollisuuden vuoksi katkaista kokonaan, avattiin oja pääsääntöisesti sen länsireunaan. Ainoastaan aivan ojan eteläpäädyssä ojaa avattiin muutaman metrin matkalta koko tien leveydeltä. Koeojan pituudeksi tuli noin 13 m, ja sen laajuudeksi noin 19 m².

Tien pinnalla ollut sora oli poistettu pääosin jo keväällä 2015, ja nyt koneellisesti poistettiin soran alla ollut hiekkakerros. Heti koeojan eteläpäädyssä voitiin havaita, että mustanruskeana erottuva kulttuurikerros jatkui sekä alueelta 5 että tien länsipuolelta tien alle. Tien eteläosassa kulttuurikerrosta oli säilynyt vain ohut, muutamien senttien paksuinen kerros. Se kuitenkin paksuni pohjoiseen mentäessä. Koeojan eteläosassa kulttuurikerroksen pinnalta ei havaittu muita löytöjä kuin hieman palanutta savea, mutta ojan pohjoisosassa löytöjä tuli runsaasti. Kun ojan pohjoisinta osaa kaivettiin syvemmälle, havaittiin, että tällä kohden oli ainakin 30 cm syvä jätekuoppa. Kuopan täytös oli runsaasti löytöjä, kuten kattotiiltä ja punasavea. Löytöjen perusteella jätekuoppa ajoittui 1800–1900-luvulle. Kuopan rajoja ei tavoitettu ojassa, mutta ilmeisesti se oli kooltaan pohjois–eteläsuunnassa useamman metrin levyinen. Jätealue jatkui ilmeisesti myös alueen 6 eteläosaan.

Koeojan perusteella voitiin todeta, että kulttuurikerros jatkui myös tien alle. Kulttuurikerrosta ei tältä osin kuitenkaan ehditty ajanpuutteen vuoksi tutkia tarkemmin, eikä sitä myöskään ole dokumentoitu yksityiskohtaisesti. Osittain kyse on nuoreen, luultavasti 1800-luvulle ajoittuvaan jätekuoppaan liittyvistä ilmiöistä, mutta tien eteläosan ohut kulttuurikerros kuului Mäkkylän 1600-luvulle tai sitä vanhemmaksi ajoittuvaan kylävaiheeseen.

Myös kaivausalueiden 5 ja 6 välistä kaivettiin koneellisesti tiekerrostumia. Pintamaiden poiston yhteydessä oltiin tässä kohdin havaittu suuria luonnonkiviä tasisena alueena. Kiveys tulkittiin ensimmäisen maailmansodan aikaisen tykkitiehen liittyväksi. Kun kivet kaivettiin pois, ne todettiin sijoitetun puhtaaseen pohjamaahan. Tien rakentaminen oli tuhonut tässä kohdin vanhat kulttuurikerrokset, jotka jatkuvat tielinjan kummallakin puolella. Itä-länsisuuntainen tykkitie liittyyneen lähistön puolustusasemien ja kasarmien väliseen liikenteeseen. Itäpuolella se yhdistyy kaivausalueiden 2 ja 3 välillä kulkeneen tien linjaan ja länsipuolella se ilmeisesti kaartoi pohjoiseen. Vastaavaa kiveystä ei todettu muissa osissa tutkimusaluetta.

Alueen 6 rakennukset ilmakehuvaan merkittynä.

15. Esinelöydöt

Espon Puustellinmäen kaivausten löytöaineisto on sekä monipuolisuudeltaan että sisällöltään kiinnostava kokonaisuus.⁹⁶ Vaikka tutkitun alueen pinta-alaan nähden löytöaineisto on melko pieni, se sisältää runsaasti erityyppisiä esineiden fragmentteja rautakauden ja keskiajan taitteesta uudelle ajalle saakka.

Rahoja kaivausten aikana löytyi reilu kymmenkunta. Näistä osa oli moderneja kolikoita 1800- ja 1900-luvulta. Rahoista kolme on Juhana III:n aikaista, kaksi näistä (KM 40409: 118 ja :176) Juhana III:n kaksiyrisiä vuodelta 1573 ja yksi kuusinainen (:183) vuodelta 1584. Ne ovat hopeaa. Lisäksi löytyi yksi hopeinen Sigismundin puoliyrisinen vuodelta 1599 (:657) ja yksi mahdollisesti tulella sulanut ja kuonaantunut, kuperiseoksesta valmistettu, joko Sten Sture vanhemman tai nuoremman raha 1400-luvun lopulta tai 1500-luvun alusta (:15). Lisäksi talletettiin yksi Kustaa IV:n valtionkonttorin poletti (:132) vuodelta 1799.⁹⁷

Erityinen löytö alueen 3 laajasta kulttuurikerroksesta Y3-26 oli hopeinen, valettu ristiriipus (:440). Lähin vastaava tunnetaan Mikkelin Tuukkalan kalmistosta.⁹⁸ Paula Purhosen mukaan sen alkuperä saattaisi olla Latviassa ja ajoitus mennä ristiretkiajalle.⁹⁹ Ilmeisesti Latviassa tämän tapaisia ristejä on 1200–1300-lukujen konteksteista ja Latvian lisäksi näitä tunnetaan Viros-ta.¹⁰⁰

Kupariseoksesta valmistettuja esineiden kappaleita löytyi melko runsaasti. Alueen 2 hienoimpiin löytöihin kuuluu kupariseoksesta/raudasta valmistettu, kaksiosainen, taidokkaasti koristeltu hela (:260). Tällaisia heloja on tulkittu mm. kirjanheloiksi kirjojen sulki-joista,¹⁰¹ mutta kyseessä saattaa olla myös vaatetukseen tms. liittyvä hela. Alueelta 1 löytyi metallinpaljastimella yksi pöytäveitsen kahvan pään hela (:51) sekä yksi rengas, joka voisi olla veitsen kahvan hela (:18). Ohuesta kupariseoksesta taivutettuja vaatehakasia löytyi yksi (:230) ja kupariseosrenkaita kaksi (:174 ja :434). Ne voisivat olla esimerkiksi solkien kehiä. Aineistos- sa on myös yksi nelikulmainen, kaksisilmäinen soljen

fragmentti (:313) Yksi heloista saattaisi olla hihnan päästä (:11). Kaivauksilta löytyi myös useampia mahdollisia kupariseosastioiden paloja (:22, :91, :93 ja :296, :302) sekä alueelta 1 löytynyt jyrävä padan jalka (:127). Suurin osa muista kupariseoslöydöistä oli melko pieniä levyjen tai helojen fragmentteja, jotka ovat saattaneet olla mm. vaatteiden tai hevovarusteiden koristeita.

Joko tina- tai lyijyseoksesta valmistettuja esineiden fragmentteja löytyi myös muutamia. Mielenkiintoisimpia näistä on alueelta 2 löytynyt lyijy- tai tinalevy (:186), jonka toinen pää on pyöreä, toinen murtunut. Yläpinnalla esineessä on painettuja koristeuria ja alapinnalla mahdollisesti niitti. Esine saattaisi olla hihnanpäähela tai muu vaastaava. Samasta kontekstista löytyi myös pyöreä lyijylevy, jossa on reikä (:185), joten kyseessä on mahdollisesti jonkinlainen riipus. Alueelta 6 löytyi kolme leimattua lyijyistä kangaspakan sinettiä eli plombia (:568, :782 ja :788), mahdollinen lyijyisen ikkunanpuutteen fragmentti (:734) ja muutamia muita, epämääräisiä lyijy- tai tinafragmentteja (:652, :658 ja :783).

Suurin osa kaivausten rautalöydöistä oli rautanau- loja, joita luettelointiin poistettujen löytöjen luette- loon yli 330. Naulojen kannat vaihtelevat muodoltaan pyöreästä soikeaan ja nelikulmisiin. Näiden lisäksi löytyi seitsemän niittiä tai niitin kantaa/prikkaa. He- vosenkenkänauloja aineistoon kuuluu yli 130 ja hevo- sen jääkenkänauloja runsas 20. Hevosenkenkänaulojen kannat ovat muodoltaan erilaisia, osa hieman sienen- muotoisia, osa kolmionmuotoisia ja osa nelikulmisiä. Jääkenkänauloissa on kannan juuressa joko leveät sii- vekkeet tai sitten niiden kannat ovat toiselta puolelta kolmion—toiselta vinoneliönmuotoisia. Osa nauloista oli selkeästi kotkattuja, osa suorina: joko siis käyttämät- tömiä tai vedetty pois niin, että ne olivat suoristuneet.

Hevosenkenkänaulojen lisäksi hevosiin liittyviä löy- töjä olivat hevosenkengän katkelmat, joita löytyi yh- teensä yhdeksän. Erityinen löytö oli puolikas hevosen kuolaimista (:146), minkä lisäksi löytyi useampia pieniä, hevovarusteista – lähinnä kannuksista – peräisin ole- via rautalevyjä (:437, :581 ja :659), joissa on koukut.¹⁰² Hevosen jääkenkiä eli viskareita löytyi kaksi alueelta 6 (:571 ja :573). Kolmihaaraisia jääkenkiä, joita ovat käyttäneet todennäköisesti ihmiset, löytyi kaivauksilta

96 Ks. myös liite 10..

97 Esineet tunnisti valokuvien perusteella Frida Ehrnsten.

98 Kivikoski 1973, 138, Tafel 123, Abb. 1115.

99 Purhonen 1998, 84–5.

100 Mugarēvičs 1974, 224 nr. 22; Selirand 1974, Tahvel XXXIII nr. 12.

101 Harjula 2015, 171.

102 Vrt. Ottaway & Rogers 2002, 2958.

myös kaksi (:265 ja :379). Vastaavanlainen jääkenkä löydettiin vuoden 2014 koekuopituksessa alueelle 1 sijoituvasta koekuopasta 11.¹⁰³

Rautaisia solkia, joko ihmisten vaatetuksesta tai hevosvarusteista, löytyi kolme. Niistä yksi on melko kookas, D:n muotoinen solki (:233), yksi hieman ovaalin muotoinen rengas voisi olla pienen kengänsoljen tms. kehä (:289), ja yksi on pahoin korrodoitunut, suorakulmainen soljen kehä (:383). Lisäksi löytyi useampia fragmentteja, jotka voisivat olla solkien kehistä, mutta ne olivat melko epämääräisiä ja luettelointiin poistettaviin löytöihin.

Samasta kontekstista ristiriipuksen kanssa löytyi rautavanteilla vahvistettu, lieriönmuotoinen putkilukon kuori (:442), jollaisia Yorkista on 1000–1200-lukujen konteksteista.¹⁰⁴ Myös alueelta 6 löytyi pintamaakerroksesta yksi kolmionmallinen lukko (:569), jollaisia on löytynyt ainakin Helsingin Vanhastakaupungista, ilmeisesti 1500–1600-luvun konteksteista.¹⁰⁵ Alueelta 2 löytyi yksi kiinteään lukkoon sopiva avain (:177), jossa rengas puuttuu, mutta siinä on säilynyt osa lieriömäistä vartta sekä kaksihaarainen avaimen lehti.¹⁰⁶

Erikoinen löytö alueelta 2 on rautalevystä (kupari-seosjuotos?) taivutettu tupen kenkään (:148). Se on kokonsa puolesta todennäköisesti tikarin tupesta, jollaisia tunnetaan mm. Yorkista 1300- ja 1400-lukujen konteksteista.¹⁰⁷ Muita aseistukseen liittyviä löytöjä olivat kaksi holkillista panssarinuolenkärkeä (:145 ja :391). Puoliruodollisia puukkoja kaivauksilta löytyi eri alueilta yhteensä 14. Sen sijaan täysruodollisia pöytäveitsiä löydettiin vain kaksi (:572, :726), vaikka niitä muuten yleensä tavataankin keskiaikaisilta kyläntoilta.¹⁰⁸ Lisäksi löytyi kaksi veitsen terän fragmenttia, joista veitsen tyyppiä on hankala määrittää.

Kaivauksilta löytyi myös tulusraudan fragmentti (:542) ja mahdollinen poran terä (:128), mutta näiden tunnistus jäi epävarmaksi. Muita työskentelyyn liittyviä rautalöytöjä ovat alueelta 3 löytynyt vasaran terä (:436) ja mahdollinen rautaharkko (:661). Rautaisia, mahdollisia silmäneuloja löytyi kolme (:147, :231, yksi epämääräinen poistettu), mutta niiden tunnistus on hyvin epävarma. Alueen 6 löytöihin kuuluvat rautainen koukku (:738), yksi rengas (:739) sekä yksi ketjun katkelma (:756), jotka voisivat liittyä padan ripustamiseen tulisijan edustalle tai päälle. Erilaisia rautalenkkejä

mahdollisesti ketjuista löytyi useampia alueilta 1 ja 6, samoin sinkilöitä, minkä lisäksi alueelta 2 löytyi yksi mahdollinen oven haka (:187) ja alueelta 6 yksi salpaa muistuttava esine, mutta se saattoi olla moderni, joten se luettelointiin poistettaviin löytöihin.

Kivisaviastioiden, lähinnä kannujen, palasia löytyi kaivauksilta yhteensä seitsemän. Alueelta 1 löytyi jo kevään tutkimuksissa pala (:5), joka on joko kōlniläisestä tai frecheniläisestä partamiehenkannusta 1500–1600-luvulta. Kaksi alueen 2 löydöistä (:293 ja :349) on sieburgilaista valmistusta 1350–1550-luvulta. Yksi sirpale (:360) saattaisi olla protokivisavikeramiikkaa, mahdollisesti pohjoissaksalaista valmistusta 1300-luvulta. Neljäs alueen 2 paloista (:250) on kivisaviastian kaulan ja hartian juuresta, mahdollisesti 1400–1600-luvulta. Samoilta vuosisadoilta ajoittuu myös alueelta 6 löytynyt pala waldenburgilaista keramiikkaa (:574). Lisäksi alueelta 3 säästettiin yksi kivisaviastian pala, (:404), mutta pala on mahdollisesti melko modernista seltteripullosta.

Punasaviastioiden sirpaleita poimittiin kentällä talteen yhteensä 278 kappaletta, joista 30 luettelointiin poistettuihin löytöihin, sillä ne vaikuttivat moderneilta ja olivat kaikki joko pintamaasta tai sekoittuneista konteksteista. Paloja löytyi lähinnä kolmijalkapadoista, mutta myös bolus-koristelluista vadeista ja muista astioista. Aineistossa on runsaasti eriaikaista materiaalia. Uusimmat paloista lienevät melko moderneja, suuri osa sirpaleista ajoittuu todennäköisesti 1400–1600-luvulle. Alueelta 6 löytyi mahdollisesti kaivausten vanhin punasaviastian pala (:761). Se on astian reunasta ja siinä on osittain kahvan tai korvan tyveä säilyneenä sekä pinnalla vihertävää lyijylasitetta. FT Mathias Bäckin mukaan pala saattaisi olla jopa 1200–1300-luvulta.¹⁰⁹ Erikoisia löytöjä alueelta 1 olivat kolme punasavesta muotoiltua, sormenpaksuista pötköä (:26, :110 ja :121). Vastaavia kappaleita on löydetty keramiikkapajoista ja niillä on ilmeisesti testattu uunin polttolämpötilaa.¹¹⁰

Kaivauksilta löytyi yllättävän paljon, yhteensä 217 sirpaleita, matalapolttoista keramiikkaa, jotka ovat todennäköisesti keittoastioista. Tämä matalapolttoinen keramiikka on löytöluettelossa luetteloitu harmaa/mustasaveksi. Osa näistä, erityisesti alueen 3 yksikön Y3-26 löydöt, ovat professori Mats Roslundin mukaan hyvin yksinkertaista, kotitekoista mustasavikeramiikkaa astioista, joissa on sisäänpäin muotoiltu reuna ja tasainen pohja. Toisaalta joukossa on myös padan jalka (:470), joten paloista osa on todennäköisesti kolmijalkapadoista. Palat ovat hyvin tummiksi palaneita

103 ark-byroo 2014c, 64.

104 Ottaway & Rogers 2002, 2861–6.

105 Heikkinen 1994, 242–3.

106 Vrt. Ottaway & Rogers 2002, 2867–76.

107 Ottava & Rogers 2002, 2904.

108 Ks. Haggrén *et al.* 2011.

109 Mathias Bäck, suul. tiedonanto 24.10.2015.

110 Mathias Bäck suul. tiedonanto 24.10.2015.

ja karkeasekotteisia. Ruotsissa tämän tyyppisen keramiikan valmistustraditio päättyy jo 1200-luvulla, mutta idempänä keramiikkatraditio on saattanut jatkua pidempäänkin.¹¹¹ Keramiikkaa löytyi erityisesti alueen 3 niistä kerroksista ja kuopasta Ku3-79, jonka täytöstä ajoitustulokset osuvat 1200–1300-luvulle.¹¹² Samasta kontekstistä löytyi myös pala astiasta (:554), jossa reuna on S:n muotoisesti profiloitu ja pinnat lähes oranssit ja karheat. Kaiken kaikkiaan aineisto sisältää runsaasti sirpaleita eri astioista, jotka ovat joko paikallista tai kotitekoista valmistusta tai sitten itäistä tuontia. Astiamuodoissa on havaittavissa vaihtelua. Osassa paloista reuna on S:n muotoisesti profiloitu, osassa sisäänpäin käännetty ja pyöreä, osassa suurempi. Pohjapalat ovat kaikki tasapohjaisista astioista. Joissain astioissa on ollut kolme jalkaa, jolloin niiden pohja on ollut pyöreä. Muutamassa palassa on astian kylkeä kiertäviä suoria koristeuria. Suurin osa paloista on nokeentuneita ja osan pinnoilla on karstaa. Karstaisimmat palat on jätetty puhdistamatta ja ne on kääritty folioon mahdollisia jatkoanalyyssejä varten.

Mielenkiintoinen pala (:457) matalapoltoista keramiikkaa löytyi yksiköstä Y3-26, sillä siinä vaikuttaisi olevan mahdollisesti porattu, sileäpintainen reikä. Tällaisia rei'itettyjä astioita tunnetaan mm. Viron linnavuorilta ja Anders Tvauri katsoo, että astioita, joiden pohjassa on reikiä, olisi käytetty siivilöinä, kyljessä olleet reiät taas liittyisivät astioiden ripustamiseen.¹¹³ Paloissa on myös ulkopinnalta urilla koristeltu sirpale astian hartiasta (:419). Hartian voimakas, porrasmainen muotoilu viittaa Mats Roslundin mukaan slaavilaiseen tai karjalaiseen keramiikkaan. Sen ajoitus saattaisi olla hieman kotitekoista keramiikkaa nuorempi, mahdollisesti 1300–1400-luku. Samoin voimakkaasti profiloitu reunapala (:414) alueelta 3 ja alueen 6 punertava pala (:767), jossa on erillinen, makkaramainen reunus,

kuuluvat Roslundin mukaan itäiseen keramiikkatraditioon ja niiden ajoitus voisi mennä 1300–1400-luvulle.¹¹⁴

Valkosavesta valmistettuja esineitä ei kaivauksissa juurikaan löytynyt, mutta aineistoon kuuluu alueelta 2 kaksi yhteensopivaa liitupiipun pesän katkelmaa (:151 ja :181) todennäköisesti 1700-luvulta sekä yksi piipun varren katkelma (:643) alueelta 6.

Erilaisia lasiastioiden sirpaleita poimittiin kentällä talteen yhteensä 135 kappaletta, mutta suurin osa näistä on melko moderneja ja sekoittuneista konteksteista, joten ne luettelointiin poistettaviin löytöihin. Joitakin uuden ajan pullojen sirpaleita säästettiin esimerkinomaisesti sekä ohuita sirpaleita mahdollisesti viinilaseista, joiden ajoituksesta ei ollut varmuutta. Mahdollisesti 1500–1600-lukujen lasipikareiden sirpaleita löytyi myös muutamia: Alueelta 1 talletettiin kolme hyvin huonokuntoista sirpaletta (:81) ja alueelta 6 kaksi palaa (:647 ja :770), jotka voisivat kaikki olla passglassia. Lisäksi alueelta 6 löytyi yksi kuumuudessa sulaneen oloinen pala (:769), jossa kaksin kerroin taitettu lasilevy voisi muodostaa jalkalevyn reunan. Palan pinnalla on viistoja, yhdensuuntaisia, sameita uria, jotka voisivat olla koristelua.

Ikkunalasia talletettiin yhteensä 70 sirpaleen verran, mutta 15 näistä vaikutti modernilta ja luettelointiin poistettavien löytöjen joukkoon. Säästettyjen palojen joukossa on erisävyyden vihreitä ja eripaksuisia sirpaleita eriaikaisista ikkunoista. Joissakin paloissa on suoraksi retusoitua reunoja, mikä viittaisi niiden olevan 1500–1600-luvulta. Mielenkiintoisimpia paloja olivat alueelta 2 löytyneet kaksi sirpaletta (:205 ja :208), joissa on kaksi retusoitua reunaa suhteessa toisiinsa sellaisessa kulmassa, että palat ovat todennäköisesti vino-neliönmuotoisista ruuduista. Palat voivat olla peräisin ikkunasta, mutta yhtä hyvin myös lasisesta lyhdystä.

Lasiesineitä ei löytynyt muita kuin alueelta 1 talletettu pieni, muodoltaan hiukan soikea lasihelmi (:122), jonka pinta on tummanharmaa ja naarmuinen.

111 Mats Roslund suul. tiedonanto 20.11.2015.

112 Liite 9, nr. 1108.

113 Tvauri 2005, 164.

114 Mats Roslund suul. tiedonanto 20.11.2015, ks. myös Arheologičeskoe izuštšenie Pskova 1983, 68, pic. 15.

Erikoinen löytö alueelta 2 oli vinoneliönmuotoinen luulevy (:213), jossa suunnilleen keskellä on pyöreä reikä. Reiän ympärille on kaiverrettu kehä ja siitä lähtee säde-mäisiä koristeviiltoja kohti esineen reunoja. Kontekstissaan yllättäviä löytöjä olivat esihistoriallisten kiviesineiden katkelmat, joita löytyi kolme. Luultavasti ne ovat kulkeutuneet Puustellinmäelle muualta ja niitä on voitu käyttää rakennuskätköissä keskiajalla tai uudella ajalla.¹¹⁵ Alueen 2 löytö (:294) on melko epämääräinen, mutta alueelta 6 löytyi erittäin sileäpintainen, neoliittinen kourutalta (:648) ja mahdollinen hajonneen kivistä tms. fragmentti (:792). Kourutalta (:648) löytyi mahdollisen seinän perustuskivien yhteydestä ja saattoi olla rakennukseen RA6-D perustuksiin liittyvä rakennuskätkö. Myös rakennuksesta RA6-A löydetty puukko (:726), hioin (:728) ja keskikokoiselle nisäkkäälle kuulunut kallo (:1224) voisivat muodostaa seinien perustamiseen liittyvän rakennuskätkön. Hioinkivien fragmentteja löytyi yhteensä 35, josta suurin osa on liuskekiveä, muutama on hiekkakiveä. Osa hioimista oli erittäin pahoin rapautuneita ja niiden pinnat olivat lähes kokonaan murtuneet. Hioimia löytyi muun muassa tulisijojen läheisyydestä, ja yksi tuli uunin A rakenteista. Rakenteiden ja rakennusten perustuksiin laitetuilla esineillä on ilmeisesti pyritty suojaamaan omaisuutta pahoilta hengiltä sekä tulipaloilta ja muilta onnettomuuksilta.¹¹⁶

Piikiviä talletettiin yhteensä 293 iskoksen verran. Suurin osa aineistosta oli palamatonta piitä alueelta 6. Löydöt keskittyivät etenkin alueen keskiosiin kiuas-uunin ympäristöön. Kvartssia talletettiin 28 kappaletta, mutta osa näistä (:117) on alueella 1 olleesta isommasta, rikkoutuneesta kvartsilohkareesta näytteeksi säästetyistä kappaleista. Muutkin säästetyt kvartsit ovat melko epämääräisiä, eivätkä välttämättä iskoksia lainkaan.

Kuonaa löytyi yhteensä reilu 10 kg, josta suurin osa on melko kovassa kuumuudessa juoksettunutta ja kuplinutta rautakuonaa. Suurin osa kuonasta, lähes 6

kg, löytyi alueelta 3, jossa epäiltiin olleen jonkinlaista raudankäsittelyyn liittyvää toimintaa. Kuona ei kuitenkaan vaikuta pajakuonalta ja ainakin osassa alueen 3 kuonista massaan on sulanut hiekkaa ja pieniä kiviä. Myös kuonaantunutta savea ja tiiltä löytyi jonkin verran ja muutama pala saattaisi olla pronssikuonaa.

Keskiaikaiselle asuinpaikalle tyypilliseen tapaan suurimman löytöryhmän sekä painossa että kappalemäärässä laskettuna muodostivat palanut savi ja tiilien palaset, joita tuli erityisesti rakenteisiin liittyvistä yksiköistä. Niitä otettiin talteen yhteensä noin 250 kg. Yleisesti tiilen ja palaneen saven erottaminen oli vaikeaa. Keskimäärin tiiliaineistossa oli palanutta savea karkeampaa sekoitetta. Tämä oli usein joko kvartsi-putoista hiekkaa tai tiilimurskaa. Vain harvoin tiilistä oli säilynyt niin suuri pala, että sen sivujen mittoja voitiin ottaa. Yleensä jäljellä oli jonkin verran tasaista pintaa, mutta muuten palaset olivat tulen rapauttamia ja osittain hyvin hauraita. Myös palaneen saven palasissa oli tasaisia pintoja, mikä viittaisi niiden olleen sileitä kivi- tai puupintoja vasten, tai sitten palaset tulevat savella silatun rakenteen pinnoista, jolloin ne olivat esimerkiksi kaarevia. Silauskerrokseen viittaavat myös useat levymäiset palat. Sekä tiilissä että palaneessa savessa oli sekoitteena paikoitellen käytetty myös orgaanista aineista. Sen määrä ja hienojakoisuus vaihteli. Yleisintä vaikuttaa olleen palaneessa savessa käytetty heinäsilppu, jota oli etenkin alueen 1 palaneen saven aineistossa. Jyväpainanteet olivat yleisimpiä alueen 2 aineistossa. Osissa palasia oli havaittavissa myös painanteita puusta, oksista tai korsista, joita vasten se oli ollut, tai saven paikoilleen asettamisen yhteydessä syntyneitä uurteita. Tulisijoista tuleva aineisto oli osin kuonaantunutta ja useissa paloissa oli havaittavissa nokijalkia.

115 Hukantaival 2007, 67. Esimerkiksi Vaantaan Mårtensbyn Lillaksen kylätontilta on saatu kivistä taltta kätkö löytönä. Koivisto *et al.* 2011, 79.

116 Hukantaival 2007.

Partamiehenkannun kylkipala (:5)

Sieburgissa valmistettua kivasavikeramiikkaa (vasemmalta :293, :349)

Mahdollista protokivasavikeramiikkaa (:360)

Waldenburgissa valmistettua kivasavikeramiikkaa (:574)

Pala punasaviastian kahvan tai korvan juuresta (:761)

Punasavipötköjä (vasemmalta :26, :110, :121)

Urapintaista matalapolttoista keramiikkaa (:764)

Matalapolttoisen keramiikan reunapaloja (ylhällä :422, alhaalla vasemmalta :464, :495)

S-profiloitu matalapolttoisen keramiikka-astian reunapala (:554)

Matalapolttoisen keramiikka-astian kylkipala (:457), jonka oikeassa yläkulmassa erottuu osa porattua reikää

Voimakkaasti profiloituja matalapolttoisen keramiikan reunapaloja (:414)

Matalapolttoisen keramiikka-astian reunapala (:767)

Passglass-pikarin kylkipaloja (vasemmalta :647, :770)

Lasihelmi (:122)

Kivikautinen kourutaltta (:648)

16. AMS-ajoituksen, makrofossiili- ja luututkimuksen tulokset

Välittömästi kenttätöiden päätyttyä kymmenen puuhiilinäytettä lähetettiin ajoitettavaksi, jotta ajoitusten tulokset saataisiin intergroitua tähän raporttiin. Saatuja tuloksia voidaan pitää hyvinä. Ne antoivat ajoituksia aina 1100–1200-luvusta alkaen, ja näin tukevat omalta osaltaan näkemystä kylätontin pitkästä asutusjakumosta. Ajoitukset vaikuttavat pääsääntöisesti luotettavilta kun niitä vertaillaan näytteenotto-kontekstin löytöihin ja stratigrafisiin suhteisiin.

Osa näytteistä saattaa kuitenkin olla sekoittuneista konteksteista. Yksiköstä Y2-35 saatu ajoitus kattaa kalibroituina kolme vuosisataa 1500- ja 1800-lukujen välillä. Näistä 1600-luvun ajoitus on todennäköisin (55 %), mutta löytömaterialin valossa yksikkö vaikuttaa tätä vanhemmalta. Myös alueelta 6 yksiköstä Y6-37 otettu näyte, joka kalibroituina antaa tuloksen 1650–1954 AD, kattaa sekin kolme vuosisataa. Yksikön löytöaineiston valossa tämäkin ajoitus on melko nuori.

Muiden nuorimpaan päähän sijoittuvien ajoitusten osalta yli 80 % todennäköisyyksillä saatuja ja 100–150 vuoden tarkkuudella määriteltyjä ajoituksia voidaan pitää luotettavina.¹⁷

Jälkitöiden alkaessa suunnitelmiin kuului, että maanäytteistä mahdollisesti esiin tulevia hiiltyneitä kasvinosia voitaisiin myös ajoittaa. Lopulta päädyttiin kuitenkin siihen, että puuhiilestä saadut näytteet olivat riittäviä ja säästyneillä varoilla kasvatettiin konservointibudjettia.

Jälkitöiden osana tutkittiin 26 maanäytettä. Näytteistä määritettiin yhteensä 127 kasvijäännettä, jotka edustavat 13 eri kasvilajia, sukua tai heimoa. Hiiltyneitä siemeniä tai jyviä oli 21, kuusen neulasen fragmentteja 10 ja yksi mahdollinen käpysuomun fragmentti. Hiiltyneet kasvijäänneet jaettiin neljään eri kategoriaan: viljelykasvit (15 kpl), keto-, niitty- ja kalliokasvit (2 kpl), puut ja pensaat (12 kpl) sekä muut kasvit (1 kpl). Lisäksi löytyi kaksi tunnistamatonta siementä. Hiiltyneiden kasvinosien lisäksi löydettiin hiiltymättömiä kasvinosia, joita oli lukumäärältään hiiltyneitä enemmän. Ne koostuivat 64 hiiltymättömästä siemenestä, 9 raudus- tai hieskoivun pähkylästä, yhdestä raudusköivun norkkosuomusta ja yhdestä kuusenneulasen fragmentista. Hiiltymättömät kasvijäänneet jaettiin viiteen eri kategoriaan: hyöty- ja keräilykasvit (22 kpl), kulttuuri- ja rikkakasvit (21 kpl), keto-, niitty- ja kalliokasvit (2 kpl), puut ja pensaat (29 kpl) sekä muut kasvit (19 kpl). Lisäksi löytyi kaksi tunnistamatonta siementä.

Kasvimakrofossiilitutkimusten tuloksista merkittävimmit nousevat neljän yleisemmän leipäviljan, eli rukiin, kauran, ohran ja vehnän, hiiltyneet siemenet. Siemeniä tuli pääsääntöisesti kuoppiin ja tulisijoihin liittyvistä yksiköistä alueilla 1 ja 3. Toisaalta huomattavaa on se, että pitkään asutuksi todetulta kohteelta saatiin maanäytteistä vain vähän hiiltyneitä kasvinosia, vaikka hiiltyneistä kulttuuri-, lattia-, täytö- ja rakennuskerroksista niitä olisi voinut olettaa

117 Liite 9.

löytyvän runsaastikin. Kyseessä on Suomessa yleinen kasviaineiston säilymiseen liittyvä ongelma.¹¹⁸

Luuaineisto tutkittiin kokonaisuudessaan. Se koostui 1013 fragmentista palamatonta luuta, jotka painoi vat kokonaisuudessaan 3109 g, sekä 976 fragmentista palanutta luuta, jotka painoivat yhteensä 460 g. Eniten palamattomia luita tuli alueelta 2 ja palaneita luita alueelta 6. Palamattomista luista voitiin tunnistaa varmasti yhdeksän nisäkäslajia: nauta, lammas, sika, hevonen, kissa, harmaahylje, metsäjänis, isorotta ja orava. Aineistossa oli myös runsaasti lajilleen tunnistamattomia lampaan tai vuohen luita. Nisäkkäistä määritettiin myös lajilleen tunnistamattomia hylkeen luita. Muita mahdollisesti aineistossa esiintyviä nisäkkäitä olivat koira ja rotta. Kaloista esiintyi kallon fragmentteja ja suomuja, jotka kuuluivat mahdollisesti ahvenelle. Palaneista luista voitiin tunnistaa kolme nisäkäslajia: nauta, lammas ja sika. Aineistossa oli myös lajilleen tunnistamattomia lampaan tai vuohen luita. Kaloista aineistossa oli yksi lajilleen tunnistamaton selkänikama. Tunnistamattomia nisäkkäiden luita oli palamattomissa luissa 11% kokonaismäärästä ja palaneissa luissa 42 % kokonaismäärästä.

Luuaineistoa voidaan pitää melko monipuolisena ainakin tunnistettujen lajien tasolla, joskin lajien vähimmäisyksilömäärät jäävätkin aineistossa melko pieneksi. Historiallisen ajan asuinpaikkakohteille tyypillisten nautan, sian, lampaan/vuohen lisäksi aineistossa on

havaittavissa mielenkiintoisia ilmiöitä, kuten hylkeen luut. Harmaahyljekanta on edelleenkin hyvinvoiva Itämeressä, ja se on saaliseläimenä ollut epäilemättä merkityksellinen asutukselle rannan tuntumassa niin esihistoriallisella kuin historiallisellakin ajalla. Kalojen luita voisi aineistossa olettaa olevan runsaammin, mutta kalan luiden säilymiseen, talteenottoon ja tunnistamiseen liittyy tunnetusti haasteita.

Hevosten luiden esiintyminen luuaineistossa on odotettavaa yksistäänkin jo luukuisten hevosiin liittyvien löytöjen takia. Ihmisten seuralaiset, kuten kissat, koirat ja rotat, ovat nekin odotettavissa olevia löytöjä, kuten myös piensaaliseläimet. Yllättävänä voidaan pitää sitä, ettei luuaineistossa ole viitteitä linnuista, niin kesytetyistä kuin villoistakaan. Toisaalta lintujen luiden puuttuminen on tyypillistä kylätonttikohteilla ja liittyyneen tafonomisiin tekijöihin.¹¹⁹

Luut tulivat pääasiallisesti jäte-, täyttö-, käyttö- ja pihakerroksissa, ja niitä esiintyi runsaasti myös pinta- ja maakerroksissa. Vaikka palaneet luut tulivat pääasiassa tulisijarakenteiden yhteydestä, ovat määrät melko vaatimattomia ja niiden perusteella ei voi tehdä pidemmälle vietyjä tulkintoja tulisijojen käyttötarkoituksista.

Huomattavaa on, että Puustellinmäen kaivauksilla ei havaittu selkeitä tunkioita, jätekuoppia tms. jonne asutuksen jätteet olisi sijoitettu. Joitain purku- ja jätekerroksia havaittiin, mutta jätettä on syntynyt näitä runsaammin.

118 Liite 7.

119 Liite 8.

17. Tulokset ja yhteenveto

Suoritustapa

Vuoden 2015 tutkimukset Espoon Puustellinmäessä kestivät yhteensä neljä kuukautta ja ne toteutettiin keskimäärin 10 hengen voimin. Suuren mittakaavan hanke suunniteltiin ja resursoitiin huolella, hanke toteutettiin suunnitelmien mukaan ja aikataulussa. Yhteydenpito valvoviin viranomaisiin, Museovirastoon ja Espoon kaupunginmuseoon, oli tiivistä.

Kenttädokumentointi talletettiin pääosin sähköisessä muodossa, vain tasokartat piirrettiin käsin. Työssä käytettiin projektille suunniteltua tietokantaa, jota täytettiin Ipad-laitteilla. Itse tietokanta kehittyi ja sen käyttäjät harjaantuivat sen käyttöön kaivausten ja jälkitöiden aikana. Digitaalinen aineisto ja kaivausalueen vierestä saadut toimisto- ja taukotilat mahdollistivat jouhevan siirtymisen kenttätöistä jälkitöihin. Myös löytöjen puhdistus voitiin hoitaa Puustellinmäessä alusta loppuun.

Kenttähavainnot

Kenttätöiden aikana kylätontin erityisyys paljastui vähitellen. Rakenteiden poikkeuksellisen hyvän säilymisasteen lisäksi merkittävää on kohteen pitkäikäisyys. Asutus vaikuttaa jatkuneen yhtäjaksoisesti ristiretkijalta 1600-luvulle asti. Tutkimuksissa kävi ilmeiseksi, että samoille paikoille on rakennettu useita rakennuksia ainakin osittain päällekkäin, jolloin vanhemmat kerrostumat ovat osin tuhoutuneet.

Tutkittavalla alueella voitiin havaita lukuisia, pääosin kivistä tehtyjä rakenteita, jotka olivat joko kylmämuurattuja tai niissä oli käytetty savea sidosaineena. Käytetty kiviaines on pääosin paikallista luonnonkiveä. Myös maakiviä on käytetty. Kivirakenteiden lisäksi alueella oli säilynyt puisten rakenteiden jäännöksiä. Ne olivat pääsääntöisesti hiiltyneitä, puusta rakennettuja lattioita, ja niiden lisäksi dokumentoitiin useita paalunsijoja sekä tulisijarakenteisiin liittyviä puisia arinatasoja, puukehikkoja ja seinänperustuspuita. Tiiltä oli kylätontin rakenteissa käytetty vain vähän. Käytetyt tiiliskivet olivat sekä polttamattomia että poltettuja savitiiliä. Tiiliä esiintyi yksinomaan tulisijojen yhteydessä. Eri tyyppisiä tulisijarakenteita kaivauksilta dokumentoitiin useita, muun muassa mahdollisia kuoppaliesiä ja tulkinnaltaan hyvin epävarma ahjo, sekä varmemmin identifioituja kiuasuneja ja umpilakiseksi savettuja uuneja, joiden

edustoilla vaikuttaa ainakin joissain tapauksissa olleen liesitaso.

Kaivausalueella 1 tulkittiin olleen kolme 1400–1600-luvulle ajoittuvaa rakennuksen pohjaa, kaivausalueella 2 tunnistettiin viisi rakennuksen pohjaa, joista vanhin ajoittui 1100–1200-luvulle ja nuorin 1600-lukua nuoremaksi. Kaivausalueelta 3 tunnistettiin kaksi rakennuksen pohjaa, jotka ajoittuvat 1100–1200-luvulle ja 1500–1600-luvulle, kaivausalueilla 4 ja 5 todettiin olleen kummassakin yksi 1400–1600-luvun rakennus ja alueella 6 sijainneen neljä rakennuksen pohjaa, joista yksi ajoittui 1500–1600-luvulle, yksi selkeästi sitä vanhemmaksi ja kaksi luultavasti yleisesti Mäkkylän kylän aikaisiksi. Rakennusten ympäriltä voitiin määrittellä myös pihakerroksia. Suurta osaa rakenteista ei voitu liittää määriteltyjen rakennusten pohjiin kuuluviksi. Rakennusten pohjien todettiin myös säilyneen yleensä vain osittain, tyyppillisesti jäljellä oli kaksi neljästä seinälinjasta. Toisaalta metodi, jolla rakenteita tutkittiin vain osittain, ei mahdollistanut kaikkien säilyneiden osien esiin kaivuuta, ja tästä syystä rakennusten laajuuksien määrittely jäi osassa tapauksista epävarmaksi. Koska useissa rakennuksissa oli tulisijoja ja niiden löytöesineistö vaikuttaa melko geneeriseltä asuinpaikka-aineistolta, ne ovat todennäköisesti olleet asuintaloja.

Ainoastaan kaivausalueella 3 voidaan havaita käyttötarkoituksen muuttuneen ajan kuluessa. Vanhemmista kerroksista löytyi melko paljon keramiikkaa, joten vanhimmat rakenteet saattaisivat olla asuinrakennusten tai ruuanlaittoon liittyvien ulkorakennusten jäänteitä. Myöhemmissä kerroksissa löytöaineisto on vähäisempää ja luonteeltaan erilaista. Vaikuttaa siltä, että keskiajan lopulla kylätontin laidalle, kallion reunaan, on sijoitettu jonkinlaisia ulkorakennuksia tai työskentelypisteitä.

Kaivausten aikana alueella 3 epäiltiin olleen paja, johon mahdollinen ahjo R3-3 ja esiin tulleet kuopat mahdollisesti ovat liittyneet. Kallion reunus olisi ollut otollinen paikka sijoittaa toiminto, johon on liittynyt tulipaloriski. Jälkitöissä tulkintaa jouduttiin kuitenkin tarkastamaan. Alueelta löytyi noin 6 kg kuonaa, josta suurinta massaa edustivat melko kookkaat rautakuonat. Alueen 3 kuona ei vaikuta pajakuonalta, minkä lisäksi sitä olisi todennäköisesti pitänyt löytyä

suurempia määriä, erityisesti rakenteista eikä niiden ympäristöstä, mikäli kyseessä olisivat pajarakenteet. Myös kuopista otetuista maanäytteistä olisi todennäköisesti tullut kuonapisaroita, mikäli ne liittyisivät pajaan. Puustellinmäen makrofossiilinäytteissä oli mukana pieniä kuonapisaroita, mutta niitä ei löytynyt lieden R3-3 lähellä olleista kuopista. Täten pajatulkinta vaikuttaa epätodennäköiseltä. On kuitenkin mahdollista, että jonkinlaista raudan käsittelyyn liittyvää toimintaa alueella tai sen läheisyydessä, on ollut, mutta sen tarkempi määrittäminen vaatisi talteen otetun kuona-aineiston perusteellista analysointia.

Päätelmät

Vuoden 2015 tutkimukset Espoon Puustellinmäellä muokkaavat aiempaa käsitystä Mäkkylän kylän vaiheista. Tutkimusten tuloksena voidaan kumota ajatus siitä, että Puustellinmäen kylätontti ajoittuisi vasta uuden ajan alkuun ja olisi perustettu venäläisten joukkojen tuhottua vanhan asutuksen viereisellä Kalkkipellonmäellä vuonna 1577.¹²⁰ Päinvastoin Puustellinmäen tonttimaa on huomattavan vanha. Kylän toiminta näyttää hiipuneen, kun alueelle perustettiin 1600-luvun alussa asuinkartano, jonka omistukseen kylän maat siirtyivät. Vakituinen asuminen näyttää tonttimaalla päättyneen 1600-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Siksi merkkejä kyläasutuksesta ei ole 1600-lopulta alkavassa kartta-aineistossa. Siitä, mitä talonpojille 1600-luvun alussa tapahtui, ei ole tietoa. Tuolloin Uudellamaalla oli runsaasti autioituneita tiloja. Talonpoikien saattoi olla kannattavampaa etsiä uusi tila kuin jäädä kartanon alaisuuteen.

1600-luvun lopun löydöt ja 1700–1800-luvun aineisto kuuluvat puustellin toimintakauteen. Vaikka puustellin päärakennuksen sijainti palautui autioituneen kylätontin laitamille vasta 1840-luvulla, on alue ollut osa kartanon lähiympäristöä ja siellä on ollut toimintaa, kuten ilmeisesti kevyitä ulkorakennuksia, myös kylätontin autioitumisen ja kartanon uuden päärakennuksen rakentamisen välisenä aikakautena 1600-luvun toiselta puoliskolta lähtien. Asutuksen intensiteetin lasku näkyy muun muassa siinä, että alueelta ei löytynyt käytännössä lainkaan 1600-luvun puoliväliin mennessä yleistyneitä asuinpaikkalöytöjä, kuten liitupiipun katkelmia, kuparirahoja, fajanssia ja majolikkaa. Myös 1900-luvun toiminnan merkit ovat suhteellisen vähäisiä. Tällöin aluetta on mahdollisesti tasattu ja täytetty, kenties joitain suuria kiviä

120 Lindholm 1999, 37.

siirretty, muun muassa ensimmäisen maailmansodan aikaisen linnoitusketjun rakentamisen yhteydessä.

Sekä kenttähavainnot että ajoitustulokset antavat kuvaa asutusjatkumosta aina 1100–1200-luvulta 1600-luvun alkuun. Kohde on Espoon tähän mennessä tutkituista kylätonteista vanhin. Saulo Kepsu on aiemmin esittänyt, että Mäkkylän kylä olisi koko Storhoplaxin jakokunnan emäkylä, jonka juuret voivat ulottua aina rautakaudella asti. Kyse olisi suomenkielisestä asutuksesta, joka juontuu nimestä Haapalaksi/Haapalahti.¹²¹

Puustellinmäen kylätontti on hyvän säilyneisyytensä ja pitkän käyttöikänsä takia merkityksellinen ja luo uutta tietoa kyläasutuksen kehittymisestä Uudellamaalla. Aiheeseen liittyvä tieto on muutenkin viime vuosikymmenen kuluessa lisääntynyt, ja näkemys alueen asutuksen laadusta, sijainnista ja alkuperästä ennen ruotsalaisasutusta tarkentuu edelleen. Uutta tietoa ovat tuoneet muun muassa metallinpaljastinlöydöt, joiden myötä Espoon alueelta tunnettujen ristiretkiaikaisten löytöjen määrä on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina.¹²² Puustellinmäeltä vuoden 2015 kaivauksissa löydetyn ristiriipuksen tekee erityisen merkittäväksi näiden löytöjen joukossa se, että se on ensimmäinen laatuaan tunnetusta asuinpaikkakontekstista. Espoon Hannusjärvestä analysoidut sedimenttien siitepölynäytteet osoittavat, että maisema on avartunut ja peltoviljely alkanut noin vuoden 1000 kieppeillä, eli ennen ruotsalaisten tuloa alueelle.¹²³ Puustellinmäki lieinee yksi tässä vaiheessa perustetuista varhaisista kylistä nykyisen Espoon alueella. Jotain alueen asutuksen alkuperästä tai ainakin kontaktiverkostoista kertoo se, että Puustellinmäen riipuksen tavoin myös monen muun Espoon rautakautisen löydön vastine löytyy Mikkelin Tuukkalan kalmistosta löydetystä esineestä.¹²⁴

Puustellinmäki on ollut otollinen paikka asua ja elää pitkään, onhan kohde etelänpuoleisella hiekkarinteellä, meren ja puron tuntumassa. Näistä syistä asukkaat eivät ole pitäneet maaston kivisyyttä liian suurena haittana paikan asuttamiselle. Osin aluetta on saatettu raivata, mistä on mahdollisesti viitteenä kaivausalueen 6 erilaiset kivikeskittymät, jotka eivät muodosta selkeitä rakenteita. Osa kivistä on ladottu ojanteisiin, kenties muodostamaan jonkinlaisia salaojituksia. Toisaalta

121 Kepsu 2008, 93–4, 113; ark-byroo 2014c, 13.

122 Näitä ovat mm. ketjunjakaja Henttaan Däivitsbystä ja Bembölen Kyrkängistä, ketjun hela Bembölen Falläkernista ja kupurasolki Hansavalkaman Esboäkernista. Wessman 2016.

123 Alenius 2011. Myös Sipoosta ja Helsingin Vuosaaresta tehdyt siitepölytutkimukset todistavat rautakauden lopun maanviljelystä. Sarmaja-Korjonen 1992, Vuorela *et al.* 1990.

124 Wessman 2016.

kivisessä paikassa on asuttu ilman että kiviä on juurikaan siirretty sivuun. Rakenteet ovat olleet kivien päällä ja lomassa, ja luonnonkivet ovat tietysti tarjonneet paikallista rakennusmateriaalia, jota ei ole täten tarvinnut tuoda sen kauempaa. Luonnollisen kivikon ja hajonneen, luonnonkivistä tehdyn rakenteen erottaminen on tutkimuksissa ollut hyvin vaikeaa.

Kylätontin vaiheisiin on kuulunut useita tulipaloja, jotka näkyivät kaivauksilla hiiltyneinä lattiatasoina. Vaikuttaa siltä, että rakennuksia on korjattu ja uudistettu, ja rakenneosien käyttö on voinut jatkua pitkään, sillä useissa kohdissa tutkimusalueelta voitiin todeta päällekkäisiä hiiltyneitä lattiatasoja. Myös rakennusten seinälinjojen toisistaan poikkeavat rakennustavat voivat viitata rakennusteknillisten ratkaisujen lisäksi niiden eriaikaisuuteen. Rakenteita korvattiin aikojen saatossa kokonaan uusilla, jolloin vanhemmat kerrokset ovat jääneet uudempien alle. Huomattavaa on, että monet eri-ikäiset rakenteet rajautuvat suurin piirtein samoihin kohtiin, eli osa tonttimaan rajoista näyttäisi pysyneen samoina läpi vuosisatojen. Tämä saattaa liittyä kylän varhaisilta ajoilta periytyviin tonttirajoihin. Maanlain mukaan kylätontti oli jaettu tilojen kesken tilatontteihin, joilla sijaitsivat kunkin tilan rakennukset. Vaikka rakennuksia rakennettiin uudelleen useaan otteeseen, tilatonttien rajoihin on tuskin kajottu helposti, vaan rajat ovat pysyneet muuttumattomina hyvin pitkään. Toisaalta kylän talojen määrässä tiedetään tapahtuneen muutoksia, joten ainakin osa rajoista on elänyt.

Lähellä sijaitsevasta merestä on saatu ravintoa ja se on tarjonut liikkumisväylän. Tästä ovat osoitukse-naetenkin kaivauksilta löydetty hylkeen ja kalan luut. Jääkengät taas kertovat jäällä liikkumisesta. Maaliikenneväylistä keskeisin on ollut kaivausalueen eteläpuolitse kulkeva Turuntie, jonka linjaus on vanha ja näkyy jo alueen varhaisimmissa kartoissa. Sitä pitkin on kuljettu muun muassa kirkolle.

Kaivausaineistossa uskonto ja uskomukset näkyvät ennen kaikkea rakennuskätköissä. Sen sijaan ristiriipuksen merkityksestä omistajalleen ei ole tietoa. Kyse saattaa olla uskontoa ilmaiseesta esineestä. Toisin kuin muutamissa muissa Uudenmaan kylätonttikohdeissa, Puustellinmäeltä ei ole paikallistettu kyläkalmistoa. Vaikka vanhimmissa kerroksissa havaittiin paikoitellen kuoppia, kaivauksilta ei löydetty viitteitä hautauksista.

Vaikka Puustellinmäen löytöaineisto ei ole tutkimusalueen laajuuteen nähden määrältään kovin suuri, on se monipuolinen. Puustellinmäki vahvistaa osaltaan ajatusta siitä, että kaupunkien ja maaseudun aineellinen kulttuuri ovat keskiajalla ja uuden ajan alussa

olleet lähellä toisiaan, ja talonpojat ovat olleet verkostoituneita. Kiinnostavinta löytöaineistossa on vanhin esineistö. Esimerkiksi Espoon Mankbyn kylätontilla varhaisimmiksi ajoitetut kontekstit ovat olleet lähes löydöttömiä, kun taas Puustellinmäeltä niistä on talletettu etenkin suuri määrä matalapoltoista keramiikkaa. Tutkimuksen kannalta merkittävimmiksi esine-löydöiksi nousevat ristiriipus ja vanhimpien kerrosten keramiikka, joita tunnetaan muilta asuinpaikkakohteilta vain vähän ja joista ei ole juurikaan tutkimusta.

Haasteet ja mahdollisuudet

Suhteellisesti vähäisen autioitumista seuranneen toiminnan ansiosta Puustellinmäen kylätontti oli poikkeuksellisen hyvin säilynyt ja keskiaikaiset kerrostumat tulivat paikoitellen esiin välittömästi pintamaakerrosten alta. Toisaalta merkit ihmistoiminnasta kylätontin autioitumisen jälkeen olivat runsaampia tietyissä osissa tutkimusalueelta, missä ne näkyivät pääosin täyte- ja tasauskerroksina. Lisäksi niihin liittyi ilmeisesti myös keskiaikaisten rakenteiden purkua ja suurten kivien läjitystä alueelle, mikä toi haasteita tutkimuksiin.

Tielinjojen kohdilta vanhoja kulttuurikerroksia oli siirretty niiden reunoille, ja muodostettu näin reunavalleja, joissa oli kulttuurikerrosta sekoittuneena pois alkuperäiseltä paikaltaan. Ilmeisesti ensimmäisen maailmansodan aikaisen tykkien alta oli kaivettu pois vanhoja kulttuurikerroksia, ja tien pohjalle oli sijoitettu suuria luonnonkiviä. Kylätontti on myös jatkunut pidemmälle mäen etelärinteeseen, mutta sen ovat myöhemmin leikanneet ja tuhonneet tutkimusalueen eteläreunassa kulkevat tiet. Ne täytöt ja tasaukset, joita ei voida liittää myöhempään rakennustoimintaan tai tielinjojen perustamiseen, saattavat liittyä esimerkiksi 1950-luvun valokuvissa näkyviin massiivisiin polttopuuvarastoihin.

Kuten kaikissa tutkimuskohteissa, Puustellinmäen luonteen ymmärtäminen ja sisäistäminen vei oman aikansa. Kohteen poikkeuksellinen kivisyys yhdistettynä vanhasta puustosta jäljelle jääneisiin paksuihin kantoihin ja laajoihin juurakoihin toi lisähaasteen, jota ei työtä suunnitellessa ollut täysin ymmärretty. Tämä tarkoitti sitä, että kaivaminen oli ennakoitua hitaampaa. Koneellinen kaivuu ja lapion käyttö osoittautuivat usein mahdottomaksi. Myös kohteen pitkäikäisyys ja paksujen täyttökerrosten alta tulevat päällekkäiset rakenteet eteenkin tutkimusalueen itäosissa olivat yllätyksiä, joita matkan varrella kohdattiin ja joihin pyrittiin mahdollisimman hyvin reagoimaan. Tämä tarkoitti sitä, että vastoin alkuperäisiä suunnitelmia osa tutkimusalueesta täytyi rajata tutkimusten ulkopuolelle ja keskittyä potentiaalisimpiin osiin. Ratkaisuista

keskusteltiin viranomaisten kanssa. Näin tutkimusalueesta 4 muodostui epätoivotun suuri ja eteenkin alueen 1 itäpuolelle oletettavasti jäi kyläasutukseen liittyviä tutkimattomia rakenteita ja kerroksia. Kulttuurikerrokset näyttävät jatkuvan myös alueen 2 itäpuolelle, tutkimusalueen reunojen ulkopuolelle. Oletettavaa kuitenkin on, että kulttuurikerrokset eivät ulotu pitkälle itään. Tutkimusalueen itäpuolella sijaitsee maan päälle näkyvä modernin tulisijallisen rakennuksen perusta, jossa on käytetty massatuotantona valmistettuja tiiliä ja betonia. Tämä rakennus pihapiireineen on oletettavasti tuhonnut osaltaan vanhempia kerrostumia.

Jotta tutkimusalueesta ja kyläasutuksen kehityksestä saatiin muodostettua mahdollisimman kattava yleiskuva käytössä olevien resurssien puitteissa, havaittuja rakenteita tutkittiin usein vain osittain. Täten kaikkiin ilmiöiden laajuuteen ja rakenneosasten suhteisiin liittyviin kysymyksiin ei ole mahdollista vastata. Menetelmän takia tutkimusten ulkopuolelle rajautuvat myös ne rakenteet ja yksiköt, jotka jäivät päällä olleiden kaivamattomien ilmiöiden alle. Kohteen pitkäikäisyyden ansioista usein törmättiin tilanteeseen, jossa jokin varhempi ilmiö sukelsi nuoremman rakenteen alle, ja kaivettavalle alueelle siitä osui vain pieni osa. Näiltä osin tulkinnot jäivät epävarmoiksi.

Hyvin säilyneitä kylätontteja löytyy pelastustutkimuksissa suhteellisen harvoin, joten Puustellinmäen kaltaisella kohteella on huomattava tutkimuksellinen arvo. Olisikin syytä kiinnittää huomiota siihen, että kohteiden ajoituksesta, säilyneisyydestä ja laajuudesta pyrittäisiin saamaan parempi kuva jo ennen varsinaisen kaivaustutkimuksen aloittamista. Tämä vaatii tutkimusmetodien kehittämistä. Puustellinmäen tutkimukset osoittavat, että kylätonttien osalta koekuopitus ei ole riittävä tapa saada oikeaa ja kattavaa kuvaa kohteesta.

Vuoden 2014 tarkkuusinventoinnissa, joka oli vuoden 2015 tutkimusten pohjalla, Puustellinmäen kirjallisiin lähteisiin oli tutustuttu ja kartoista saatava tieto siirretty nykykartoille, jolloin koekuoppien sijoittelu tapahtui parhailla mahdollisilla lähtötiedoilla.¹²⁵ Silti sattumalla oli edelleen liikaa osuutta tulkintoihin. Kun kyseessä oli vahvasti kasvillisuuden peittämä alue, eivät myöhemmin ilmeiseksi osoittautuneet uuninrauniot erottuneet ympäristöstään. Vasta kun puusto oli poistettu ja pusikot raivattu, voitiin maan päälle näkyvät uuninrauniot erottaa. Kohteen kivikkoisuudesta ja rakenteiden vaikeatulkintaisuudesta johtuen pienialaista kaivuualueista oli vaikea tehdä päteviä tulkintoja etenkin vanhempien, huonosti maanpäälle erottuvien

rakenteiden osalta. Tämä huomattiin jälleen vuoden 2015 tutkimuksissa, joiden kuluessa kevään koekuopista ja -ojista havaittujen ilmiöiden perusteella tehtyjä oletuksia jouduttiin myöhemmin kaivausten aikana tarkistamaan. On siis ilmeistä, että käsitys kylätonttien laajuudesta ja säilymisen asteesta jää todennäköisesti virheelliseksi jos niitä tutkitaan vain koekuopittamalla. Tarvitaan laajojen alueiden avaamista, jotta kohteista päästään muodostamaan kokonaiskäsityksiä.

125 ark-byroo 2014c.

Lähteet

ARKISTOLÄHTEET

KANSALLISARKISTO

Läänintilit, Uudenmaan ja Hämeen läänin tilejä.

Voudintilit, Uudenmaan voutikuntien tilejä, 3324. Porvoon läänin hopeaveroluettelo.

Voudintilit, Yleisiä asiakirjoja, 161. Luettelo venäläisten ryöstämistä veroista ja tiloista Uudellamaalla.

Maanmittauslaitoksen uudistusarkisto (MHA)
Mäkkylää kuvaava historiallinen kartta-aineisto.

Broterus, Samuel 1691. B8a 16/ 1–2.

Giöker, Adam 1734a. Geometrisk Afritning på Mäckälä Gårdens Ägor uti Nyland, Raseborgs Östra Härad och Esbo Sochn. B8 24/ 1–2.

Giöker, Adam 1734b. Mäcälä gårdz Carte Concept utj Esbbo Sochen. MMA Espoo lbd* 15.

Hagström, Carl 1763–1776. Charta öfver första Delen af Storhoplax åker och äng uti Nyland, Borgo ock Raseborg Östra Häradet Samt Helsing ock Esbo Socknar. B8a:16/3-21.

Sotilasvirkatalot, Espoo-Mäkkylä.
Asutush. sot.vir la* 615/--2.

ESPOON KAUPUNGINMUSEON ARKISTO (EKM)

Kartta-aineisto Mäkkylästä eri aikakausina.

Fonseén, Friedrich Johan 1750. Charta öfwer Esbo Sochn, uti Rasborgs Östre Härad och Nylands Län belägen.
(Kartan kopio, alkuperäinen Riksarkivet, Lantmät. 1850, nr. 71).

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Ark-byroo 2015. Tukikohta XXVIII:25—26. Espoo, Mäkkylän Puustellinmäki. Arkeologiset kaivaukset. Tutkimusraportti, Helsinki 22.7.2015. Museoviraston arkisto.

Haggrén, Georg, Holappa, Maija, Knuutinen, Tarja, Eklund, Annika, Heinonen, Janne, Kivikero, Hanna, Rosendahl, Ulrika, Salonen, Anna-Maria, Siltainsuu, Jenni & Terävä, Elina 2009. Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kaivaukset. Museoviraston arkisto.

Hakanpää, Päivi, 2005. Espoon eteläosien historiallisen ajan kylätonttien yleiskaavainventointi 2005. Museoviraston arkisto.

Koivisto, Andreas 2010. Vantaan Länsisalmen Gubbackan arkeologiset tutkimukset vuonna 2010. Vantaan kaupunginmuseo. Museoviraston arkisto.

Koivisto, Andreas, Väisänen, Riikka, Heinonen, Tuuli, Terävä, Elina & Hankosaari, Reija 2011. Vantaan Märtenbyns Lillaksen arkeologiset tutkimukset vuonna 2011. Vantaan kaupunginmuseo. Museoviraston arkisto.

Mikkanen, Tiina 2015. Kotien särkyneet sydämet - Asuinrakennusten tulisijat rautakauden lopun ja keskiajan aikana. Pro Gradu-tutkielma. Helsingin Yliopisto.

Museovirasto 2014. Espoo, Leppävaarassa sijaitsevan Arlainstituutin alueen muinaisjäännöskohteilla suoritettujen tutkimusten lausunto. MV/216/05.01.00/2014.

Museovirasto 2015(a). Espoo, Mäkkylän, Puustellinmäen arkeologiset kaivaukset vuonna 2015. Tutkimuslupapäätös MV/26/05.04.01.02/2015.

Museovirasto 2015(b). Espoo, Leppävaara, Arlainstituutin alueen muinaisjäännökset, tutkimusten riittävyys. Lausunto. MV/245/05.01.00/2015.

Nurminen, Teija, 2000. Espoon keskiaikaiset kylämäet. Inventointi. Museoviraston arkisto.

Uudenmaan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus 2015. Päätös muinaisjäännökseen kajoamisesta. UUDELY/1091/2015.

PAINETUT LÄHTEET

- Alenius, Teija, 2011. From Forest to a Farmland. Palaeoenvironmental Reconstruction of the Colonization of Western Uusimaa. *Maritime Landscape in Change: Archaeological, Historical, Palaeoecological and Geological Studies on Western Uusimaa*. Iskos 19, 87–116.
- Arheologitšeskoe izutšenie Pskova 1983. *Ordena trudovogo krasnogo enameli institut arheologii*. Akademiija nauk SSSR. Idatelstvo "Nauka": Moskva.
- Ark-byroo, 2014a. *Arlainstituutti. Osa A: Kiinteät muinaisjäännökset*. ark-byroo: Helsinki.
- Ark-byroo, 2014b. *Arlainstituutti. Osa B: Kulttuuri- ja rakennushistoriallinen selvitys*. ark-byroo: Helsinki.
- Ark-byroo, 2014c. *Arlainstituutti. Osa C: Espoo Puustellinmäki. Historiallisen ajan kylätontin ja linnoitusrakenteiden tarkkuusinventointi*. ark-byroo: Helsinki.
- Englund, Lars-Erik 2002. *Blästbruk. Myrjärnshanterings förändringar i ett långtidsperspektiv*. Jernkontorets Berghistoriska Skriftserie nr. 40. Doctoral thesis at Stockholm University.
- Haggrén, Georg, Rosendahl, Ulrika & Terävä, Elina 2011. Mankbyn keskiaikaiset pöytäveitset. Henkilökohtaiset esineet, yhteinen ateria. *Muinaistutkija* 3/2011. 12–23.
- Harjula, Janne 2015. 'Underground Literature' Archaeological Finds of Books and Book Elements from Finnish Churches. *MIRATOR* 16:1/2015. 160–190.
- Heikkinen, Markku 1994. Pihlajan varjossa. Talo tutkimuksen kohteena. *Narinkka* 1994. 225–257.
- Heinonen, Tuuli 2012. Gubbackan paja – varhaista raudankäsittelyä Uudellamaalla. Teoksessa: Vaikmaa, Leemet (toim.), *Padise ja Vantaa. Keskiajan silta Padisen ja Vantaan välillä*. Padise Vallavalitsus & Vantaan kaupunki/historiatoimikunta: Padise. 291–304.
- Hukantaival, Sonja 2007. Hare's feet under a hearth – Discussing 'ritual' deposits in buildings. Teoksessalmonen, Visa, Lempiäinen, Mia & Rosendahl, Ulrika (toim.), *Hortus Novus. Fresh approaches to medieval archaeology in Finland*. AMAF XIV. Suomen keskiajan arkeologian seura: Turku. 66–75.
- Härö, Erkki, 1991. *Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema*. Espoo: Espoon kaupunginmuseo.
- Kepsu, Saulo, 2008. Espoon vanha asutusnimistö. Teoksessa Mallat, Kaija, Suviranta, Sami & Luoto, Reima T.A. (toim.), *Kylä-Espoo. Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema*. Jyväskylä: Gummerus. 9–156.
- Kivikoski, Ella 1973. *Die Eisenzeit Finnlands. Bildverk und Text*. Finnische Altertumgesellschaft: Helsinki.
- Kylli, Jukka, 2001. Maa kohoaa, mutta miten? *Muinaistutkija* 4/2001. 22–31.
- Lampinen, Jussi & Annala, Katri 2014. *Espoon perinneympäristöt 2014*. Espoo: Espoon Ympäristölautakunnan julkaisusarja 3/14.
- Lindholm, Dan. 1999. Espoon keskiaikainen asutus. Teoksessa Leino, Anja & Ropponen, Liisa (toim.), *Välähdyksiä keskiajasta, Espoo keskiajalla ja uuden ajan taitteessa / Glimtar ur medeltiden, Esbo under medeltiden och i början av Vasatiden*. Espoon kaupunginmuseon tutkimuksia 6. 5–47.
- Magnusson, Gert 2015. *Järn i smålandet Möre. Kring teknik och bebyggelse i en medeltida skogsbygd. Järnet och Sveriges medeltida modernisering*. Jernkontorets berghistoriska skriftserie 48. Halmstad.
- Mugurēvičs, Ēvalds 1974. Krustiņveida piekariņi Latvijā laikā no 11. līdz 15. gs. *Arheoloģija un etnogrāfija XI*. Rīga. 220–236.
- Ottaway, Patrick & Roberts, Nicola 2002. *Craft, Industry and Everyday Life: Finds from Medieval York*. The Archaeology of York – The Small Finds 17/15. Council of British Archaeology & York Archaeological Trust: York.
- Purhonen, Paula 1998. *Kristinuskon saapumisesta Suomeen. Uskontoarkeologinen tutkimus*. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja/ Finska fornminnesföreningens tidskrift 106. Helsinki.
- Ramsay, August, 1984a. *Espoo. Espoon pitäjä ja Espoon kartano 1500-luvulla*. Jyväskylä: Gummerus.
- Ramsay, August, 1984b. *Espoo II. Espoon pitäjä ja Espoon kartano 1600-luvulla*. Jyväskylä: Gummerus.
- Sarmaja-Korjonen, Kaarina, 1992. *Fine-interval pollen and charcoal analyses as traces of clearance periods in S Finland*. Acta Botanica Fennica 146. Helsinki.
- Selirand, Jüri 1974. *Eestlaste matmiskombed varafeodaalsete suhete tärkamise perioodil (11.–13. sajand)*. Eesti Raamat: Tallinn.
- Seppänen, Liisa 2012. *Rakentaminen ja kaupunkikuvan muutokset keskiajan Turussa. Erytistarkastelussa Åbo Akademin päärakennuksen tontin arkeologinen aineisto*. Turun yliopisto: Turku.
- Tvauri, Anders 2005. *Eesti hilisrauaaja savinõud (11. sajandist 13. sajandi keskpaigani)*. Muinaisaja Teadus 16. Tartu-Tallin.
- Vestbö-Franzén, Ådel 2011. Utjorden Bollarp i Vireda socken. Vardagsliv, jordbruk och försörjningsstrategier

på ett 1500-talsnybygge i norra Småland. Teoksessa Håkansson, Anders & Rosén, Christina (toim.), *Landskaparna*. Stiftelsen Hallands Länsmuseum Kulturmiljö Halland, Utskrift 11. 97–126.

Vuorela, Irmeli, Grönlund, Tuulikki & Kankainen, Tuovi 1990. *Helsingin Vuosaaren luonnon- ja asutushistorian paleoekologinen tutkimus*. Raportti KA 43/90/2. Geologian tutkimuskeskus: Espoo.

Vuorinen, Juha-Matti 2009. *Rakennukset ja rakentajat Rasion Ihalassa rautakauden lopulla ja varhaisella keskiajalla*. Turun yliopiston julkaisu. Annales Universitatis Turkuensis. Sarja C osa 281. Scripta Lingua Fennica Edita. Turun yliopisto: Turku.

Wessman, Anna 2016 (painossa). Women along the riverbanks. New Iron Age Finds from Espoo. Teoksessa Harjula, Janne, Helamaa, Maija, Haarala, Janne & Immonen, Visa (toim.), *Mankby. A deserted medieval village on the coast of southern Finland*. AMAF XXII. Suomen keskiajan arkeologian seura & Espoon kaupunginmuseo: Turku. 17–29.

NETTILÄHTEET

Espoon karttapalvelu
kartat.espoo.fi
Haettu 8.5.2015

Museovirasto, Muinaisjäännösrekisteri
kulttuuriymparisto.nba.fi
Haettu 8.5.2015

SUULLISIA TIETOJA OVAT ANTANEET

Georg Haggrén, dosentti, historiallisen ajan arkeologia,
Helsingin yliopisto.

Mats Roslund, professori, historiallisen ajan arkeologia,
Lundin yliopisto, 20.11.2015.

Mathias Bäck, FT, Riksantikvarieämbetet, 24.10.2015.

Frida Ehrnsten, FM, Kansallismuseon rahakammio,
19.–20.8, 4.9. ja 18.12.2015.